

LLICÈNCIA D'ESTUDI – MODALITAT A

**LA LITERATURA CATALANA:
UNA EINA PER A LA INTEGRACIÓ DE
L'ALUMNAT NOUINGUT
I PEL TREBALL DE LA INTERCULTURALITAT
(ELABORACIÓ DE MATERIALS)**

Autora: MONTSERRAT CORNELLES I PUJOL

Supervisor: NARCÍS GAROLERA I CARBONELL

Curs escolar 2008-09

ÍNDIX

A MANERA DE PRÒLEG	6
GUIA DIDÀCTICA PER AL PROFESSORAT	7
1. Presentació	8
2. Objectiu general dels materials	9
3. Destinatari	9
4. Tipus de materials	10
5. El tractament del material literari	12
6. El tractament del material multicultural	14
7. Programació de les Unitats Didàctiques	16
MATERIALS PER A L'ALUMNAT	39
Unitat 1: La literatura	41
Unitat 2: Ramon Llull	53
Unitat 3: Els trobadors	63
Unitat 4: Les Quatre Grans Cròniques	73
Unitat 5: Francesc Eiximenis i Anselm Turmeda	79
Unitat 6: L'Humanisme. Bernat Metge	90
Unitat 7: Joanot Martorell i el " <i>Tirant lo Blanc</i> "	99
Unitat 8: Ausiàs March	108
Unitat 9: Els segles XVI, XVII, XVIII. La Decadència	116
Unitat 10: El segle XIX. El Romanticisme i la Renaixença	124
Unitat 11: Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà	133
Unitat 12: Narcís Oller	142
Unitat 13: El Modernisme	152
Unitat 14: El Noucentisme. Josep Carner	161
Unitat 15: L'Avantguardisme. Joan Salvat-Papasseit	172
Unitat 16: La novel·la dels anys 30. Josep M. de Sagarra i Miquel Llor	183
Unitat 17: La guerra civil i les seves conseqüències	192
Unitat 18: La poesia després de la guerra. Salvador Espriu i Pere Quart	203
Unitat 19: La novel·la dels anys 60. Mercè Rodoreda	214
Unitat 20: La literatura actual	223
BIBLIOGRAFIA EMPRADA PER A L'ORIENTACIÓ DELS MATERIALS	235
BIBLIOGRAFIA EMPRADA PER A L'ELABORACIÓ DELS MATERIALS	236

A MANERA DE PRÒLEG

La tasca cada vegada més complexa que ha d'afrontar el professorat de secundària és allò que ens va empènyer, des del primer moment, a tirar endavant el projecte d'elaborar uns materials que puguin facilitar la feina d'uns professionals cada cop més superats per la diversitat de l'alumnat que han d'atendre.

L'alumnat nouvingut esdevé, a la majoria de centres de Catalunya, un material humà d'una enorme fragilitat, que cal saber integrar a les nostres aules d'una manera responsable. Però la tasca, per al conjunt del professorat, no és fàcil. Les aules d'acollida fan una feina d'una gran vàlua, però no poden fer-ho tot. Sovint, quan l'alumne que ha passat per una aula d'acollida s'incorpora a l'aula ordinària, no pot seguir el ritme de les classes que el professor/a (sigui de la matèria que sigui) imparteix, i la seva auto-estima davalla de forma alarmant. Per altra banda, el professor/a es troba, normalment, amb la dificultat de la inexistència de materials pensats per aquest tipus d'alumnat.

En el cas del currículum de Literatura Catalana que cal impartir a 3r. i 4t. d'ESO, els materials adaptats són pràcticament inexistents. L'elaboració de materials que ens hem plantejat voldríem que col·laborés a omplir aquest buit.

En el camp del treball de la Multiculturalitat, pensem que la producció literària pot esdevenir una eina de reflexió molt interessant per a tot l'alumnat (no només el nouvingut), sobretot si centrem la nostra atenció en el fascinant bagatge cultural que ens ofereix la literatura popular, existent a totes les cultures. Establint sempre un vincle estret amb el tema literari tractat, hem inclòs a cada Unitat Didàctica del conjunt que presentem un apartat multicultural que pot fomentar en l'alumnat no només el coneixement de contes, mites i llegendes d'arreu del món sinó també elements de comprensió d'altres cosmovisions i motius per a la reflexió sobre el nostre propi pensament i la nostra conducta.

Pensem, doncs, que els materials que presentem poden ser útils per a tot el conjunt del professorat, en aquesta tasca difícil, complexa i apassionant alhora d'educar en el respecte i la curiositat, i d'anar creant entre tots uns centres educatius inclusius que formin ciutadans ben preparats intel·lectualment i, també, sensibles al món que ens envolta. Així ho esperem.

GUIA DIDÀCTICA PER AL PROFESSORAT

1. PRESENTACIÓ

El repte més important, difícil i apassionant alhora, que els ensenyants tenim ara al davant és la integració de l'alumnat nouvingut a la cultura, la llengua i els costums del país que els acull. Només en la mesura que aquest acolliment sigui real, els adolescents de fora aprendran a respectar i a estimar la nova llengua que estan aprenent i tot allò que aquesta llengua representa: una cultura nova però càlida, uns costums diferents però rics i bonics de conèixer i d'incorporar a la seva nova vida en col·lectivitat, una literatura particular però inserida en el marc universal de l'imaginari, els temors i els desigs que han presidit, des de sempre, la història de la humanitat.

Els alumnes nascuts aquí tenen ara també l'oportunitat única d'aprendre a conèixer i respectar cultures diverses i força apartades geogràficament de nosaltres. Només en la mesura que els ensenyants sapiguem transformar aquesta nova dificultat de la diversitat cultural en riquesa, la integració autèntica serà possible, perquè passa no només per l'esforç de la persona nouvinguda sinó també per l'esforç de tots els qui ja som aquí, tant alumnes com professors.

Les aules d'acollida intenten facilitar aquesta feina dins dels centres amb força índex d'alumnat nouvingut. Però no poden fer-ho tot ni tenir aquests alumnes durant tot l'horari escolar. Professors de totes les matèries es troben amb alumnes nouvinguts a les seves classes i es queixen de no poder atendre tanta diversitat dins de l'aula. Per altra banda, l'alumne nouvingut necessita que, dins de l'aula ordinària, es confiï en ell i se'l cregui capaç de seguir el mateix ritme d'aprenentatge que els seus companys. Si es fa d'altra manera, aquest alumne se sent malament, nota que se'l margina i la seva autoestima davalla de manera alarmant.

Considerem que calen materials que facilitin la feina dels professors, tant els de les aules d'acollida com els de les aules ordinàries; materials que permetin avançar l'alumne en l'aprenentatge i l'adquisició de coneixements i que facilitin l'intercanvi cultural, amb l'objectiu de fer notar a tot l'alumnat que són moltes més les coses que ens uneixen que no pas les que ens separen. Creiem que la literatura és, en aquest sentit, una eina molt valuosa, no només perquè facilita l'adquisició progressiva d'un

vocabulari i d'unes estructures lingüístiques sinó també perquè explora els nostres referents culturals i les inquietuds personals de qualsevol ésser humà.

2. OBJECTIU GENERAL DELS MATERIALS

Aconseguir que, en la matèria de Llengua Catalana i Literatura a 3r i 4t d'ESO, els alumnes nouvinguts puguin fer el seu pas de l'aula d'acollida a l'aula ordinària d'una manera adequada, amb materials idonis a les seves circumstàncies.

Pretenem també que tots els seus companys desenvolupin un viu interès per les altres cultures representades a l'aula i que les activitats interculturals siguin una constant en tot el procés educatiu.

3. DESTINATARIS

La finalitat d'aquest projecte és poder oferir als professors de Llengua i Literatura Catalanes materials apropiats per als alumnes nouvinguts de 3r i 4t d'ESO quan es treballa la part del currículum corresponent a la Història de la Literatura, de manera que aquests alumnes sentin que s'ha adaptat un material a les seves circumstàncies personals però que van seguint els mateixos continguts que adquireixen els seus companys.

Naturalment, aquests materials podran ser utilitzats també a l'aula d'acollida amb alumnes que ja hagin adquirit un mínim grau de competència lingüística. Podran ser útils, també, en el cas d'haver d'adaptar el currículum (ACI) per a alumnes que presenten dificultats d'aprenentatge.

Tenint en compte que els materials que presentem contenen, a cada Unitat Didàctica, dos tipus d'apartats (el primer dedicat a la Literatura i el segon a la Multiculturalitat), el seu ús es pot estendre a tota l'aula per afavorir el coneixement d'altres cultures i desvetllar la curiositat envers un imaginari col·lectiu que, de fet, la Humanitat comparteix. De fet, ara ens toca el repte d'acarar amb la màxima responsabilitat una concepció d'escola inclusiva que eduqui ciutadans ben formats

intel·lectualment i ben integrats en una societat diferent en què la multiculturalitat formarà part de la quotidianitat de l'individu.

Així doncs, aquests materials s'adrecen a tres tipus de destinataris:

- a) **els professors de llengua i literatura catalanes**, que poden veure facilitada la feina diària i feixuga de preparar materials especials per a alumnes que no tenen el grau de competència lingüística adequat al nivell del curs que estan fent, o que presenten dificultats especials a l'hora d'avançar en l'adquisició de coneixements.
- b) **els professors tutors**, que poden trobar (en els apartats de la Multiculturalitat) eines per poder dedicar algunes sessions de tutoria a la feina d'integrar els alumnes nous al grup-classe, i per afavorir que tots els alumnes sentin una viva curiositat per altres cultures i tinguin una actitud positiva davant del fet multicultural.
- c) **els alumnes**, naturalment. I parlem dels alumnes en la seva globalitat, no només dels nous. Una part dels materials (la Literatura) està pensada per a ells, però la segona part (la Multiculturalitat) s'adreça a tothom perquè és l'alumnat sencer qui ha d'interessar-se i esforçar-se en el coneixement molt més global del món que ens envolta. Als professors ens toca la feina d'oferir aquesta nova formació als joves que estem educant.

Per les seves característiques, els materials que presentem poden ser útils, també (sobretot els apartats dedicats a la Multiculturalitat), a les aules de Primària, si són treballats a un nivell molt més infantil del que proposem. En tractar-se de contes, llegendes i mites d'arreu del món, és un material molt dúctil, que pot ser tractat des de diversos punts de vista i a diferents nivells, tal com explicarem a continuació.

4. TIPUS DE MATERIALS

Els materials que presentem estan distribuïts en **20 Unitats Didàctiques**, cadascuna d'elles dividides en **dos blocs**: un dedicat a l'estudi de la Història de la Literatura Catalana, i l'altre dedicat al treball de la Multiculturalitat.

Hem mirat que existeixi un estret vincle entre el primer i el segon bloc, de tal manera que, en treballar aspectes importants de la Multiculturalitat, es parteixi d'algun

element interessant aparegut en el bloc dedicat a la Literatura. Aquest lligam s'explica breument sempre que s'inicia l'apartat multicultural.

Al mateix temps, hem mirat també que el bloc multicultural pugui ser emprat independentment de l'altre, és a dir que no calgui haver fet tot el treball literari del primer apartat per poder abordar les reflexions multiculturals. Pensem que, d'aquesta manera, tots els apartats dedicats a la multiculturalitat podran ser treballats per tot el professorat, independentment de la matèria concreta que aquest professorat imparteixi. Així doncs, és –creiem– un material útil per a qualsevol ensenyant que vulgui emprendre la tasca, a hores d'ara tan necessària, de convidar els alumnes a eixamplar el seu coneixement i la seva visió del món.

Aquesta feina, que hem d'empènyer entre tots, recau de forma evident damunt dels tutors dels grups-classe, que, a més de la tasca usual de dialogar amb els seus alumnes sobre els diversos problemes que apareixen en el grup, tenen actualment un nou repte: el de integrar l'alumnat nouvingut. Aquesta necessitat que té l'ensenyament ara i aquí, representa la creació d'uns centres educatius inclusius, on els corrents d'integració circulin de forma natural en dues direccions: la necessitat d'integrar els alumnes de fora i la necessitat de despertar en els alumnes nascuts aquí l'interès permanent per cultures desconegudes però presents cada vegada més en la nostra societat i, en conseqüència, en els nostres centres.

Els apartats dedicats a la Història de la Literatura (pensats exclusivament per als alumnes nouvinguts o bé per a alumnes que presentin especials dificultats d'aprenentatge) pretenen introduir aquest alumnat en el coneixement dels nostres autors de manera fàcil, senzilla i planera, amb un material assequible per a ells.

Els apartats dedicats a la Multiculturalitat inclouen contes, llegendes i mites d'arreu del món i, a partir d'aquí, reflexions, investigacions i debats a l'aula sobre temes de molta actualitat. Pretenem que, a l'ESO, aquest mostrari de la literatura popular universal pugui ser analitzat des d'una perspectiva adulta, encara que, en la seva concepció, es tracti de narracions pensades per a un públic infantil. Els nostres nois i noies han d'entendre que la literatura popular d'arreu del món pretén educar i allisonar la canalla, sí, però qui ha elaborat aquest conjunt cultural interessantíssim han estat els adults de cada col·lectivitat, amb l'objectiu obvi de donar una explicació a fenòmens incomprensibles, per una banda, i d'educar els seus infants per una altra.

És des d'aquest punt de vista adult que hem pensat tot el seguit d'activitats incloses al final de cada narració popular, per incentivar reflexions que no tenen res

d'infants. Aquest serà un missatge clau que els alumnes de l'ESO han de rebre ja des de bon inici, abans de començar amb ells el treball d'aquest material. És només des d'aquest angle que els podem esperonar a conèixer un imaginari col·lectiu d'un gran interès.

5. EL TRACTAMENT DEL MATERIAL LITERARI

La primera part de les 20 Unitats Didàctiques en què està distribuït el material que presentem conté a grans trets la Història de la Literatura Catalana des dels seus inicis fins als nostres dies.

Hi són presents els autors que hem considerat imprescindibles de conèixer, el procés evolutiu de la nostra Literatura i seva connexió amb els processos que han anat movent i renovant les tendències artístiques a tot Europa.

Totes les Unitats Didàctiques s'inicien amb un **text teòric** sobre el tema literari que conté la Unitat. La suma d'aquests textos teòrics conté l'explicació de la Història de la Literatura Catalana que oferim. Hem procurat fer-ho amb un llenguatge senzill, apte per a ser entès per un alumne que hagi passat per una aula d'acollida i que hagi adquirit la competència lingüística més elemental descrita com a nivell A1 pels professionals LIC (Llengua, Interculturalitat i Cohesió Social) del Departament d'Educació.

Per tal que l'alumne pugui comprendre millor tant aquest text teòric inicial com els textos literaris que li oferim, hi ha a cada Unitat diferents apartats de **Vocabulari**, que poden resoldre de manera immediata els dubtes més lògics que l'alumne pugui tenir. En els diferents vocabularis, els mots hi apareixen tal com es troben al text (no hem variat ni les formes verbals, ni el gènere, ni el nombre) i hem evitat definicions que puguin ser complicades per a l'alumne i l'ús de sinònims que li puguin resultar incomprensibles.

A continuació del text teòric inicial, hi ha el seguit de **textos literaris** que hem considerat oportuns per ser treballats amb aquest tipus d'alumnat. Sempre que ho hem considerat necessari, aquests textos han estat adaptats per facilitar la seva comprensió, procurant no traïr mai l'estructura i l'esperit del text original. En el cas de la poesia, sovint hem posat el text original seleccionat i –per facilitar-ne la comprensió– oferim, a continuació, o bé una **adaptació** del text o bé una **explicació** que ajudi els alumnes a captar-ne el sentit. Naturalment, en el propi material ja s'explica el perquè d'aquest

mecanisme de treball d'un text poètic, és a dir la importància de tenir presents la rima i el ritme per copsar-ne la bellesa.

En els textos medievals hem eliminat el tractament de “vós” i l’hem substituït pel “tu”, en un intent de fer més assequible la comprensió del seu contingut.

Sempre que apareix un text (ja sigui el text teòric inicial, ja siguin textos literaris), a continuació s’hi plantegen **activitats de comprensió**. Aquestes activitats són, al principi, preguntes tancades, de manera que l’alumne pugui trobar la resposta exacta en el mateix text. A mesura que anem avançant, les preguntes es formulen de manera més oberta, i fins i tot hi ha propostes de petites creacions de textos per part de l’alumne. Cal pensar que, a mesura que avança el curs, l’alumne anirà adquirint més grau de competència oral i escrita en la nostra llengua; pretenem, doncs, que aquesta evolució natural i lògica quedi reflectida en el tipus de propostes d’activitats que oferim a l’alumnat, per tal que els nois i noies nouvinguts constatin que confiem fermament en aquesta seva evolució.

A cadascuna de les Unitats Didàctiques hi ha algun apartat que hem titulat **Important!** Sempre de manera senzilla, hem intentat reunir en aquests apartats explicacions que vagin complementant el coneixement d’aspectes literaris bàsics (des de qüestions històriques fonamentals fins a les figures retòriques més elementals que l’alumnat ha de conèixer).

CONSELLS D’ÚS:

La intenció d’aquest material és que l’alumne el pugui treballar sol però no que se senti aïllat de la classe, per la qual cosa el professor/a haurà de preveure quan caldrà que l’alumne escolti les explicacions que es fan per a tothom i quin és el moment més idoni per facilitar-li aquest material adaptat.

Fóra important la coincidència cronològica del treball amb la resta de l’alumnat, és a dir que l’alumne nouvingut treballi una Unitat determinada d’aquest material al mateix temps que els seus companys estan treballant també el tema corresponent, per tal que senti en tot moment que ell no és diferent dels altres i que únicament se li ha adaptat un material especial per facilitar-li l’aprenentatge.

Per tal que l’alumne se senti segur a l’hora de treballar el material que oferim, el professor/a caldria que li expliqués de bell començament com està plantejat, quin ordre ha d’anar seguint l’alumne per treballar-lo correctament, i de quines eines ha de disposar per fer-ne un bon ús.

Nosaltres aconsellem els següents passos a seguir:

- Explicar als alumnes el funcionament de les Unitats Didàctiques.
- Demanar-los que sempre portin a l'aula una llibreta i un diccionari (fóra bo aconsellar-los un diccionari bàsic, a poder ser il·lustrat). Encara que sempre trobaran els apartats de Vocabulari, pot passar que alguna paraula que no està continguda en aquests apartats els resulti estranya, i han de saber com poden trobar-la ells sols en un diccionari.
- Assegurar-nos que hi ha tota una sèrie de conceptes bàsics que ja han adquirit (això depèn de més d'un Departament Didàctic dins del centre educatiu). Per exemple: que ja saben les xifres romanes amb què fem referència als segles; que ja han après el concepte de classes socials diferenciades; com indiquem entre parèntesi les dates de naixement i mort d'un autor; què significa el concepte de "paraules sinònimes"...
- Preveure que, malgrat totes aquestes precaucions, els alumnes tindran dubtes, i establir en quin moment de la classe podran fer les seves consultes, sense que això interfereixi en el ritme normal de la classe i sense que ells s'encallin sempre que tinguin una pregunta per fer.
- Fóra bo que, de tant en tant, fos tot el grup-classe qui treballés els mateixos textos i fes les mateixes activitats que els alumnes nous per afavorir la interrelació del grup (encara que l'objectiu últim és precisament fer aquest pas a la inversa). Igualment és recomanable que, de tant en tant, els alumnes nous puguin mostrar el resultat del seu treball a la resta del grup-classe (per exemple: recitar de memòria un poema que s'hagin après, o mostrar un mural que hagin muntat...)

6. EL TRACTAMENT DEL MATERIAL MULTICULTURAL

La segona part de cadascuna de les Unitats Didàctiques està dedicada a la Multiculturalitat i està concebuda per a ser treballada amb tot el grup-classe, del contrari perdria tot el sentit. És per aquest motiu que el primer canvi que s'hi nota és el pas del "tu" al "vosaltres" en el moment en què és presentat el tema i, també, a l'hora de proposar activitats.

Aquest material reuneix tota una sèrie de contes, llegendes i mites de diferents països, un punt de partida ben interessant –creiem– per afavorir tant el coneixement de diferents cultures com la reflexió sobre temes de molta actualitat.

No podem oblidar en cap moment que la finalitat d'aquest apartat sobre Multiculturalitat és afavorir les actituds positives davant del fet diferencial i potenciar la reflexió i la posada en comú de les pròpies opinions. El professor que en aquell moment dirigeixi la classe (ja sigui el professor de català, el professor d'història, el tutor...) haurà de tenir com a objectiu transmetre als alumnes que l'ampliació del coneixement ens condueix a una més gran riquesa com a persones, i que aquest coneixement nou pot modificar les nostres opinions inicials, sense que això representi cap problema per a ningú, tot al contrari. Es tracta, doncs, de mostrar com a molt positiu l'intercanvi del saber, és a dir la consciència que la nostra cultura és tan important com qualsevol d'altra.

Caldrà tenir previst un comentari lògic dels alumnes de nivell de 3r i 4t. d'ESO: trobaran que alguns contes continguts en aquest material són d'un evident infantilisme. Caldrà, en aquest sentit, fer la feina prèvia d'explicar-los que ens mirarem el bagatge cultural expressat en aquestes narracions populars des d'una òptica adulta, això és des de la consciència que no ha estat pas la canalla de les diferents cultures qui s'han inventat els contes, mites i llegendes, sinó la gent gran. I que és la intenció dels adults allò que mirarem d'esbrinar i d'analitzar.

Convindria, doncs, explicar als alumnes que, encara que no en siguem conscients, tots som hereus d'uns contes que ens condueixen a unes determinades actituds i a una lectura-interpretació del món que ens envolta, i que els contes, les llegendes i els mites conformen l'imaginari col·lectiu de totes les cultures. Amb el treball d'aquest material, els alumnes poden arribar a descobrir que el nostre imaginari no està tan lluny del d'altres pobles, encara que hi ha notables variacions depenent d'elements externs com el clima, l'organització social nòmada o sedentària, etc.

CONSELLS D'ÚS:

Encara que la introducció inicial a l'apartat multicultural sempre fa referència a algun element treballat a l'apartat literari, qualsevol professor/a pot fer ús a l'aula del material que presentem. Els conceptes a què es fa referència a l'inici són tan bàsics, que només donant una ullada a la part teòrica de la Unitat (sempre breu, bàsica i senzilla), qualsevol professor en tindrà prou per enfocar l'aspecte multicultural proposat.

Aconsellem tenir en compte aquests aspectes:

- El conte, llegenda o mite inicial no és un objectiu en ell mateix; és només un lloc de partida per a la reflexió, la investigació i el debat.
- Al final de cada narració hi ha un **Vocabulari** pensat per facilitar la comprensió als alumnes nous. No obstant, caldria incentivar la col·laboració dels altres per resoldre els dubtes de comprensió que puguin plantejar aquests alumnes.
- Aquest material no segueix cap mena d'ordre cronològic (contràriament al material d'Història de la Literatura Catalana), per tant és indiferent l'ordre amb què sigui treballat. És fins i tot utilitzable davant de qualsevol problema que es presenti en el grup i que el tutor vulgui abordar a partir d'unes reflexions determinades.
- El material és absolutament flexible: les activitats que hi ha proposades al final poden ser ampliades, reduïdes i fins i tot substituïdes per unes altres d'acord amb les necessitats del grup-classe i del tipus de treball reflexiu que el professor/a vulgui plantejar.
- El propi grup, amb els seus comentaris o amb la seva problemàtica concreta, ens pot orientar a l'hora de decidir quines activitats poden ser de més interès.
- Convindria, a través d'aquest material, incentivar al màxim les actituds encuriosides i respectuoses cap als altres.

7. PROGRAMACIÓ DE LES UNITATS DIDÀCTIQUES

Presentem aquí la programació general del curs d'Història de la Literatura que hem elaborat i, també, la programació que hem desenvolupat al llarg de les 20 Unitats Didàctiques.

En el primer lloc, en un sol full, apareixen tots els temes de Literatura tractats i la reflexió corresponent a l'apartat de la Multiculturalitat.

A continuació, en un full dedicat a cadascuna de les Unitats, hi ha els continguts que hem anat incloent-hi:

UNITATS	LITERATURA tema literari tractat	MULTICULTURALITAT tema de reflexió
1	La literatura	El poder de les paraules
2	Ramon Llull	El respecte i la curiositat pels altres
3	Els trobadors	La força de l'amor
4	Les Quatre Grans Cròniques El segle XIV.	El domini de la ment
5	Francesc Eiximenis i Anselm Turmeda	Els costums a taula
6	L'Humanisme. Bernat Metge El segle XV. Joanot Martorell	El misteri de la mort
7	i el " <i>Tirant lo Blanc</i> "	L'amor i la guerra
8	Ausiàs March Els segles XVI, XVII i XVIII.	El desamor
9	La Decadència El segle XIX.	Saber parlar i saber escoltar
10	El Romanticisme i la Renaixença Jacint Verdaguer i	El sentiment de la por
11	Àngel Guimerà	Els orígens d'una terra
12	Narcís Oller	Els humils i els marginats
13	El Modernisme El Noucentisme.	La incomprensió
14	Josep Carner L'avantguardisme.	La imaginació humana
15	Joan Salvat-Papasseit La novel·la dels anys 30.	Els punts de vista diferents
16	Josep M. de Sagarra i Miquel Llor La guerra civil	L'art de jugar amb les paraules
17	i les seves conseqüències La poesia després de la guerra.	Els desastres
18	Salvador Espriu i Pere Quart La novel·la dels anys 60.	El respecte pels vençuts
19	Mercè Rodoreda	Els elements màgics
20	La literatura actual	La conservació del planeta

UNITAT 1: LA LITERATURA

MULTI CULTURALITAT

TEMA PROPOSAT	El poder de les paraules
TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	Fragments diversos i inici de <i>“Les mil i una nits”</i>
PAÍS D’ORIGEN	Diversos països
REFLEXIONS	La importància de la transmissió oral del coneixement. La importància de persones amb conviccions fermes que han arriscat la pròpia vida per tal d’aconseguir un món més just (exemple de NELSON MANDELA). Les paraules i el diàleg enfront de la brutalitat.

UNITAT 2: RAMON LLULL

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	MULTI CULTURALITAT	
<p>Conceptes d'art i de literatura.</p> <p>Els 3 grans gèneres literaris: poesia, prosa i teatre.</p> <p>Conceptes de poema i de vers.</p> <p>Conceptes d'autor, narrador i personatges.</p> <p>L'estil directe i l'estil indirecte en la narració.</p> <p>Conceptes de representació teatral, públic (espectadors), actors, escenari, i acotacions escèniques en el text.</p> <p>Literatura culta i literatura popular: conte, llegenda i faula.</p>	<p>Tal com cal</p> <p>Fer malbé</p> <p>Anar amb compte</p> <p>De mal gust</p> <p>Fórmules d'inici i de final de contes en català i en altres llengües.</p>	TEMA PROPOSAT	El respecte i la curiositat pels altres
		TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	Per què els óssos no tenen cua i la de les guineus té la punta blanca
		PAÍS D'ORIGEN	Finlàndia
		REFLEXIONS	<p>El valor de posar-se a la pell d'una altra persona.</p> <p>El valor d'aprendre altres llengües.</p> <p>Actituds positives per afavorir que les persones immigrants se sentin ben acollides.</p>

UNITAT 3: ELS TROBADORS

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)
<p>La figura de Ramon Llull i el seu interès pel contacte entre cultures.</p> <p>L'expressió inicial de la literatura: llengua culta / llengua vulgar.</p> <p>Com cal anomenar els autors literaris.</p>	<p>Fer un fred que pela</p> <p>Sentir un forat a la panxa</p> <p>Fer via</p> <p>Fer-la petar</p> <p>Ser curt de gambals</p> <p>Treure'n partit</p> <p>Caure-hi de quatre grapes</p> <p>Fer cara de pomes agres</p> <p>De soca-rel</p>

<p>LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)</p> <p>Trobadors i joglars.</p> <p>Concepte d'amor cortès.</p> <p>La transmissió oral de la literatura (analfabetisme de la societat del moment).</p> <p>Concepte de "tornada" en els poemes i les cançons.</p> <p>Com es coneixen els poemes sense títol.</p> <p>Com eren conegudes les persones destacades de l'època (absència de cognoms).</p>	<p>LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)</p> <p>Empassar-se coll avall</p> <p>Guanyar la batalla</p> <p>Cuita-corrents</p> <p>No tenir raó de ser</p>	TEMA PROPOSAT	La força de l'amor
		TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	El naixement del riu
		PAÍS D'ORIGEN	Xina
		REFLEXIONS	<p>L'amor com a sentiment universal.</p> <p>El valor de l'amistat.</p> <p>Els animals mitològics presents a totes les cultures.</p> <p>Un fet comú a totes les cultures d'arreu del món: la recerca d'un origen mitològic que expliqui els fenòmens naturals.</p>

UNITAT 4: LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	El domini de la ment
<p>Concepte de crònica.</p> <p>Les Quatre Grans Cròniques catalanes: Llibre dels feits Crònica de Bernat Desclot Crònica de Ramon Muntaner Crònica de Pere el Cerimoniós</p> <p>Recursos orals dels joglars per mantenir l'atenció dels oïdors</p>	<p>Ordre cronològic</p> <p>De primera mà</p> <p>Estar perdut</p> <p>Plantar cara</p> <p>Capacitat de concentració</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	El cavaller de l'espasa
		PAÍS D'ORIGEN	Índia
		REFLEXIONS	<p>Característiques humanes positives i negatives.</p> <p>Cap on enfoquem la nostra admiració.</p> <p>La seguretat en un mateix.</p> <p>El control de les pròpies emocions.</p> <p>Les conclusions dels contes orientals pensades per a la formació interior de les persones.</p>
		<p>UNITAT 5: EL SEGLE XIV. FRANCESC EIXIMENIS I ANSELM TURMEDA</p> <p>MULTI CULTURALITAT</p>	

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	Els costums a taula
			TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA
		PAÍS D'ORIGEN	Tradicció oriental a <i>"Les mil i una nits"</i>
<p>La crisi espiritual i social de l'Europa del segle XIV.</p> <p>La figura i l'obra de Francesc Eiximenis.</p> <p>La figura i l'obra d'Anselm Turmeda.</p> <p>El domini lingüístic del català des de les conquestes del segle XIII. Concepte de Països Catalans.</p> <p>Els textos instructius.</p>	<p>Posició benestant</p> <p>Fer peça</p> <p>Entre mos i mos</p> <p>Coll avall</p> <p>Fer l'últim badall</p> <p>No n'hi ha per tant!</p> <p>A les fosques</p> <p>Dit i fet</p> <p>Tocar el dos</p> <p>Negra nit</p> <p>Anar trompa</p> <p>Fer la guitza</p> <p>Quedar-se parat</p> <p>Fer història</p>	REFLEXIONS	<p>Allò que aprecien els veritables amics.</p> <p>Els bons costums a taula segons les diferents cultures.</p> <p>L'actitud escèptica davant les religions.</p> <p>El valor de l'honestetat.</p> <p>L'acceptació de la pròpia responsabilitat.</p> <p>La convivència pacífica de les diferents religions.</p> <p>El sexisme en els contes populars.</p>
UNITAT 6: L'HUMANISME. BERNAT METGE			

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	El misteri de la mort
<p>Una nova actitud després de l'Edat Mitjana.</p> <p>Conceptes d'Humanisme i de Renaixement.</p> <p>Itàlia: bressol de l'Humanisme. Dante i Petrarca.</p> <p>Bernat Metge i la seva obra "Lo somni".</p> <p>La primera persona narrativa.</p>	<p>Escepticisme</p> <p>Més enllà</p> <p>Ser molt propi de...</p> <p>Crear les bases</p> <p>Al cap de...</p> <p>Deixar al descobert</p> <p>Judici salomònic</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	Les coses materials són efímeres
		PAÍS D'ORIGEN	Cultura berber
		REFLEXIONS	<p>La mort com a tema de reflexió a totes les cultures.</p> <p>Personatges i fets mítics idèntics presents a diferents cultures (jueva, cristiana, musulmana).</p> <p>La cultura berber.</p> <p>La importància de la preservació de totes les cultures del món.</p>
		<p>UNITAT 7: EL SEGLE XV. JOANOT MARTORELL I EL "TIRANT LO BLANC"</p>	

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	L'amor i la guerra
El Segle d'Or de la literatura catalana. Els autors més destacats: Joanot Martorell i Ausiàs March. El " <i>Tirant lo Blanc</i> ": una novel·la diferent. L'estratègia militar L'humor L'erotisme La invenció de la impremta. La burgesia com a classe social poderosa que pot adquirir llibres. El realisme o "versemblança literària". El tòpic de la "presó d'amor".	Fer el ridícul Passar de llarg Ençà i enllà Tenir la intenció de... Dur a sobre	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	El covard que es va tornar valent
		PAÍS D'ORIGEN	Sàhara
		REFLEXIONS	Els sentiments que encadenen: l'amor és una presó? Ens hem d'averonyir de tenir sentiments? L'amor com a sentiment poderós que ens empeny cap a actituds insospitades. La valentia femenina.

UNITAT 8: AUSIÀS MARCH

MULTI CULTURALITAT

TEMA PROPOSAT	El desamor
TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	L'índia adormida
PAÍS D'ORIGEN	Panamà
REFLEXIONS	<p>El desamor com a causa d'actituds venjatives.</p> <p>El xantatge com a mètode pervers per aconseguir el que volem.</p> <p>Les respostes més adequades davant del xantatge.</p> <p>Llegendes que expliquen elements curiosos del paisatge.</p> <p>Les llegendes catalanes del <i>Cavall Bernat</i> i d'<i>El Salt de la Reina Mora</i>.</p>

UNITAT 9: ELS SEGLES XVI, XVII, XVIII. LA DECADÈNCIA

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	MULTI CULTURALITAT	
		TEMA PROPOSAT	Saber parlar i saber escoltar
<p>Ausiàs March: el poeta de l'amor.</p> <p>Amor espiritual i amor carnal: el conflicte interior d'Ausiàs March.</p> <p>Concepte de "recursos literaris".</p> <p>La comparació.</p> <p>El ritme</p> <p>La rima</p>	<p>Ser molt conscient de...</p> <p>Dur (una cosa) a l'extrem</p> <p>L'astre rei</p> <p>Estar boig per algú</p> <p>Remoure cel i terra</p> <p>Bullir de ràbia</p> <p>Mai de la vida!</p> <p>Girar-se en rodó</p> <p>A corre-cuita</p> <p>Per sempre més</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	Els narradors de la nit
		PAÍS D'ORIGEN	Conte d'inspiració oriental
		REFLEXIONS	<p>Manera peculiar de parlar dels narradors de contes.</p> <p>La màgia de les paraules.</p> <p>Saber parlar i saber escoltar.</p> <p>El valor de les paraules en el nostre món.</p> <p>El valor educatiu dels contes.</p>

UNITAT 10: EL SEGLE XIX. EL ROMANTICISME I LA RENAIXENÇA

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)
La Decadència: definició i causes.	Tot plegat
Literatura culta i literatura popular durant el procés de la Decadència.	A la llarga
El final de la Decadència.	Estar desenfeinat
Els processos de decadència a totes les literatures.	Ser malèfic
Poema de Joan Timoneda.	Fer ganyotes
Els tòpics de l'amor que fereix i que roba el cor.	Històries ancestrals

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	El sentiment de la por
<p>Concepte de Romanticisme.</p> <p>Característiques del Romanticisme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - La revolta - La importància del “jo” - L’enyor del passat - El refugi de la natura - El naixement dels nacionalismes. <p>La voluntat de “commoure” de les obres romàntiques.</p> <p>Recursos literaris:</p> <ul style="list-style-type: none"> - l’exclamació - l’al·literació <p>“La Pàtria”, de Bonaventura Carles Aribau.</p> <p>L’inici de la “literatura de terror”</p>	<p>Buscar refugi</p> <p>Sentit nacionalista</p> <p>Pel cert</p> <p>De tamany natural</p> <p>Estar desencaixat</p> <p>Estar amoïnat</p> <p>Auto-coneixement</p> <p>Tornar-s’hi</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	Els dos artistes
		PAÍS D’ORIGEN	Índia i Tibet
		REFLEXIONS	<p>El sentiment d’enyor d’una terra i d’una llengua.</p> <p>La importància de saber expressar els propis sentiments i emocions.</p> <p>El sentiment de la por com a tema de molts contes a totes les cultures.</p> <p>El risc de fer una broma..</p> <p>La vida entesa com un teatre.</p> <p>La importància de l’auto-coneixement.</p>
		<p>UNITAT 11: JACINT VERDAGUER I ÀNGEL GUIMERÀ</p> <p>MULTI CULTURALITAT</p>	

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	Els orígens d'una terra
<p>Jacint Verdaguer</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els poemes llargs. - Els poemes intimistes. - El creador del català literari modern. - Característiques romàntiques de Verdaguer. <p>Àngel Guimerà</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els seus orígens. - El seu teatre. - Les figures femenines. - Els marginats i els mestissos. - Característiques romàntiques de Guimerà. <p>Recursos literaris al servei de les emocions:</p> <ul style="list-style-type: none"> - l'acumulació d'elements - l'al·literació 	<p>Dominar el llenguatge</p> <p>Imaginació desbordant</p> <p>Tenir capacitat</p> <p>Llengua materna</p> <p>Sense ni una ànima</p> <p>A totes hores</p> <p>Ben bé</p> <p>Tenir penques</p> <p>A tocar</p> <p>En un no res</p> <p>Aplegar-se</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	El començament de tot
		PAÍS D'ORIGEN	Nicaragua
		REFLEXIONS	<p>Les emocions a flor de pell.</p> <p>La figura de l'emigrant a la literatura.</p> <p>El mestissatge i la marginació.</p> <p>La universalitat dels sentiments humans.</p> <p>Les característiques humanes dels déus que la humanitat ha inventat.</p>

UNITAT 12: NARCÍS OLLER

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	Els humils i els marginats
<p>Concepte de Naturalisme.</p> <p>La figura literària de Narcís Oller:</p> <ul style="list-style-type: none"> - La seva obra.. - La tendència a compadir-se dels seus personatges. - El moralisme final d'Oller. <p>Els textos narratius.</p> <p>La narració psicològica.</p> <p>El recurs literari de la ironia.</p>	<p>De bat a bat</p> <p>Estar al peu de (un lloc)</p> <p>Fer-se etern</p> <p>Un racó de Paradís</p> <p>Banyat de sol</p> <p>Usdefruit</p> <p>Prometre solemnement</p> <p>Renyar de valent</p> <p>Cruïlla de camins</p> <p>Dur a sobre</p> <p>Amb un pam de boca oberta</p> <p>Tenir-ho pelut</p> <p>Somriure d'orella a orella</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	Caritat
		PAÍS D'ORIGEN	Poble popó (a l'actual Benín)
		REFLEXIONS	<p>Les injustícies socials.</p> <p>La situació dels orfes.</p> <p>La injustícia amb les dones.</p> <p>La prepotència dels poderosos.</p> <p>La manera que tenen els contes populars de combatre la injustícia: a través de la màgia.</p> <p>La figura femenina en els contes populars: les mares, les tietes i les madrastrès.</p>
		<p>UNITAT 13: EL MODERNISME</p> <p>MULTI CULTURALITAT</p>	

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	La incomprensió
<p>Concepte de Modernisme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - la voluntat de progrés - l'art total - la marginació de l'artista (el concepte de bohèmia) <p>Els autors modernistes més destacats (Maragall, Víctor Català i Santiago Rusiñol)</p> <p>Barcelona: capital del modernisme arquitectònic.</p> <p>L'actitud de la classe menestral davant de l'art.</p> <p>Els prototipus literaris.</p> <p>El recurs literari del símbol.</p>	<p>Veure's abocat a...</p> <p>Ser a la vora de...</p> <p>Tenir els ulls negats de llàgrimes</p> <p>Ser un perdut</p> <p>Ser un bàlsam</p> <p>Amb prou feines</p> <p>Tenir mèrit</p> <p>Lluitar de valent</p> <p>Treballar de sol a sol</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	El pescador i el pagès
		PAÍS D'ORIGEN	Índia
		REFLEXIONS	<p>Els oficicis més i menys valorats per la societat.</p> <p>La incomprensió envers els altres.</p> <p>La incomprensió envers nosaltres.</p> <p>Els problemes mundials més necessitats de comprensió per part de tots.</p> <p>La comprensió com a eina per resoldre conflictes.</p>
		<p>UNITAT 14: EL NOUCENTISME. JOSEP CARNER</p> <p>MULTI CULTURALITAT</p>	

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	La imaginació humana
<p>Concepte de Noucentisme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - l'art de fer poesia - el model del món clàssic <p>Josep Carner</p> <ul style="list-style-type: none"> - la sensibilitat d'un jove poeta - la delicadesa d'"Els fruits saborosos" - "el príncep de la poesia" <p>El concepte clàssic de Natura.</p> <p>El tema dels arbres a la literatura.</p> <p>El recursos literaris de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - la metàfora - l'antítesi o contrast - l'hipèrbaton 	<p>L'art poètica</p> <p>Tenir els peus balbs</p> <p>Al llarg de...</p> <p>Fer una cosa d'amagat</p> <p>Deixar una cosa a mitges</p> <p>Ser amo i senyor</p> <p>No estar a l'alçada</p> <p>Un home fet i dret</p> <p>Prendre consciència de...</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	Discurs de José Saramago davant l'acadèmia sueca en rebre el Premi Nobel de Literatura (1998)
		PAÍS D'ORIGEN	Portugal
		REFLEXIONS	<p>Els millors narradors d'històries.</p> <p>La nit com a escenari màgic per explicar històries.</p> <p>Els elements orals que poden modificar una història.</p> <p>La capacitat d'imaginar i de crear.</p> <p>La figura de José Saramago. Els seus orígens, la seva sensibilitat i la seva capacitat creadora.</p>
		<p>UNITAT 15: L'AVANTGUARDISME. JOAN SALVAT-PAPASSEIT</p> <p>MULTI CULTURALITAT</p>	

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	Els punts de vista diferents
			TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA
		PAÍS D'ORIGEN	Tanzània
<p>Les avantguardes a Europa.</p> <p>La crisi global del món de l'art a principis del segle XX.</p> <ul style="list-style-type: none"> - La presència de la fotografia. - La presència de la premsa. <p>L'Avantguardisme a Catalunya.</p> <p>Joan Salvat-Papasseit.</p> <p>La poesia visual i el cal·ligrama.</p>	<p>Obrir camí</p> <p>D'entrada</p> <p>Consell de savis</p> <p>Donar resultat</p> <p>Ser evident</p> <p>Menjar com una llima</p> <p>Dedicar-se en cos i ànima</p> <p>Estar sol com un mussol</p> <p>Una perspectiva diferent</p> <p>Fer l'ullet</p>	REFLEXIONS	<p>La importància de saber eixamplar la mirada</p> <p>La capacitat de mirar els problemes des de perspectives diferents.</p> <p>Els petits problemes que tapen els grossos.</p> <p>Els grans problemes mundials que mereixen l'atenció de tothom.</p>
UNITAT 16: LA NOVEL·LA DELS ANYS 30. JOSEP M. DE SAGARRA I MIQUEL LLOR			

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	L'art de jugar amb les paraules
L'estat de la novel·la després del Noucentisme. El reclam del públic lector. Josep M. de Sagarra: un autor fascinant. <i>"Vida privada"</i> . Miquel Llor. <i>"Laura a la ciutat dels sants"</i> : El treball psicològic dels personatges i el treball del temps narratiu. El recurs literari de l'enumeració.	L'hora convinguda Rifar-se de... Passar desapercbut Aigualir (alguna cosa) Riure amb falaguera L'hereu de la casa Fer-se esperar Buscar recer Estar fet miques Ser previsible	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	El conte de la criada
		PAÍS D'ORIGEN	Índia
		REFLEXIONS	La paraula com a joc. Més enllà de la comunicació: la paraula com a camí del somni, de l'engany, de l'enginy... Els contes, històries reals i acudits basats en els jocs de paraules. <i>La Cançó de les Mentides</i> , present a moltes llengües. Els enganys dels mitjans de comunicació i del llenguatge polític.
		UNITAT 17: LA GUERRA CIVIL I LES SEVES	

CONSEQÜÈNCIES

MULTI CULTURALITAT

TEMA PROPOSAT	Els desastres
TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	La fi del món
PAÍS D'ORIGEN	Cultura berber
REFLEXIONS	<p>El drama humà de la guerra i de l'exili.</p> <p>Els desastres naturals i els provocats per l'espècie humana.</p> <p>Benediccions i malediccions segons les diferents cultures.</p> <p>Les diferents versions mítiques d'un mateix fet.</p> <p>Les pors antigues i les pors actuals.</p>

UNITAT 18: LA POESIA DESPRÉS DE LA GUERRA. SALVADOR ESPRIU I PERE QUART

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	MULTI CULTURALITAT	
<p>La guerra civil espanyola: - Durada i bàndols - Vencedors i vençuts - Imposició d'una dictadura</p> <p>Conseqüències de la guerra: - L'ensorrada d'un món - La prohibició d'una llengua - L'exili extern i l'intern</p> <p>El tema literari de la guerra.</p> <p>El text poètic.</p> <p>L'esquema de rima.</p>	<p>Sirenes d'alarma</p> <p>A les palpentos</p> <p>Apoderar-se</p> <p>Arrapar-se</p> <p>Encabritat-se</p> <p>Anar espitregat</p> <p>Fer el ple (la lluna)</p> <p>Sentir recança</p> <p>Llar de for</p> <p>Anar a la deriva</p> <p>Congregar-se</p> <p>Ser una benedicció</p> <p>Resultar vital</p>	TEMA PROPOSAT	El respecte pels vençuts
		TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	La filla del sultà
		PAÍS D'ORIGEN	Sudàfrica
		REFLEXIONS	<p>El respecte a totes les cultures envers la mort i les despulles de les persones mortes.</p> <p>Contes populars i cultes sobre aquest tema.</p> <p>El mite clàssic d'<i>Antígona</i>.</p> <p>Les conseqüències de la guerra civil per al bàndol vençut.</p> <p>La Llei de la Memòria Històrica.</p>

UNITAT 19: LA NOVEL·LA DELS ANYS 60. MERCÈ RODOREDA

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)
Salvador Espriu i l'exili intern.	Caure malalt
El poeta d'un poble.	Ennuvolar-se
Concepte de "la pell de brau".	Estar desert (un lloc)
Concepte de "llengua sefardita".	Negra nit
La convivència pacífica de tres cultures diferents a la península ibèrica abans del segle XV.	No veure-s'hi
Pere Quart i l'exili extern.	Ficar-te on no et demanen
El sarcasme, la crítica i el dubte.	Vés a saber
El recurs literari de la personificació.	Aspirar a la mà d'una noia
	Restes mortals

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	Els elements màgics
<p>La represa de la novel·la als anys 60.</p> <p>La temàtica inevitable de la guerra.</p> <p>La figura de Mercè Rodoreda:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>“La plaça del Diamant”</i> - La maduresa narrativa de <i>“Mirall Trencat”</i> - L’evolució cap al mite: <i>“Viatges i flors”</i>. <p>El sentit literal i el sentit figurat dels mots.</p>	<p>Ser bo per...</p> <p>Fer una cosa d’esma</p> <p>Decantar-se</p> <p>Una cosa de no-res</p> <p>Vet aquí</p> <p>A trenc d’alba</p> <p>Tot d’una</p> <p>Un fotimer</p> <p>Sense excepció</p> <p>Per art d’encanteri</p> <p>Anys i panys</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	L’animal prohibit
		PAÍS D’ORIGEN	Nigèria
		REFLEXIONS	Els animals sagrats a les diferents cultures.
			<p>La forma dels animals s’adequa a la missió que míticament se’ls vol atorgar.</p> <p>El mite per a substituir allò que els humans som incapaços de fer.</p> <p>Propostes per a resoldre els conflictes permanents de la Humanitat.</p>

UNITAT 20: LA LITERATURA ACTUAL

MULTI CULTURALITAT

LITERATURA (conceptes literaris que es treballen)	LLENGUA (expressions, frases fetes, dites...)	TEMA PROPOSAT	La conservació del planeta
<p>La recuperació de la democràcia.</p> <p>Factors de normalització de la literatura.</p> <p>Mostra d'autors actuals: Carme Riera Quim Monzó Miquel Martí i Pol Josep Riera</p> <p>Característiques de la literatura actual: - la recerca de noves tècniques - l'interès per l'interior de les persones.</p>	<p>Indústria editorial</p> <p>Guardons literaris</p> <p>Ull de bou</p> <p>Amarar-se</p> <p>Escolar-se</p> <p>Àngel rebel</p> <p>Moment crític</p> <p>Fer calda</p> <p>Arribar-nos l'hora (de la mort)</p> <p>Bo i ... (cansada, morta...)</p> <p>Treballar en favor de...</p> <p>Formular un desig</p>	TÍTOL DEL CONTE, LLEGENDA O FAULA	La mare que es va convertir en pols
		PAÍS D'ORIGEN	Malauí
		REFLEXIONS	<p>Els problemes de sempre i els problemes generats per la modernitat.</p> <p>Els greus problemes del nostre planeta.</p> <p>Les actituds masculines i les actituds femenines davant del món.</p> <p>El treball en favor dels altres.</p>

MATERIALS PER A L'ALUMNAT

Unitat 1: LA LITERATURA

QUÈ ÉS LA LITERATURA?

Des de fa molt de temps, les persones han inventat la manera de crear coses boniques per **complaure** els seus **sentits** i els sentits dels altres.

La pintura ens entra pels ulls i és bonica de mirar, la música ens entra per l'oïda i és bonica d'escoltar.

El **conjunt** de totes aquestes coses boniques que les persones **som capaces** de crear s'anomena ART.

La literatura és l'art de **triar** les paraules més **adequades** i **combinar-les** per expressar el que volem dir de la manera més bonica possible.

Diem que hi ha tres grans **gèneres literaris** perquè podem trobar la literatura de tres maneres diferents: en **poesia**, en **prosa** o en **teatre**.

La literatura escrita en llengua catalana va començar cap al segle XII, quan el català ja era una llengua diferent del llatí.

Vocabulari:

complaure: agradar, satisfer.

sentits: tenim cinc sentits corporals (la vista, l'oïda, l'olfacte, el gust i el tacte); gràcies a ells rebem informació del món exterior, d'allò que està fora de nosaltres.

conjunt: reunió de diverses coses.

som capaces: aconseguim.

triar: entre diverses coses, escollir, seleccionar, separar les que ens agraden més.

adequades: les més encertades, les que queden bé, les que expressen millor el que volem dir.

combinar-les: posar juntes dues o més coses per aconseguir que el conjunt de totes sigui bonic.

gèneres literaris: formes diferents de crear bellesa amb les paraules.

Activitats de comprensió del text QUÈ ÉS LA LITERATURA?

1. Què han inventat les persones des de fa molt de temps?
2. Quants sentits corporals tenim?
3. Què és l'ART?
4. Què és la literatura?
5. De quines tres maneres diferents podem trobar la literatura?
6. Quan va començar la literatura escrita en llengua catalana?
7. El català i el llatí són dues llengües iguals?

* EXEMPLE DE POESIA

NOIS I NOIES, POETES I PINTORS (fragments)

Nois i noies de sis a catorze anys!
Sóc vell, però amic vostre. Som companys

perquè amb paraules i també amb la imatge
ens mostreu coses vives del paisatge,

o mortes com les fulles de tardor
o les cendres d'un foc, sense **escalfor**.

Heu vist **prades** i núvols i **masies**,
veieu **postes** i **albades**, nits i dies.

Si heu vist el sol no l'heu pogut mirar
quan brilla sense **noses**, de tan clar.

Veieu la lluna, la que creix i **minva**
i vola cel amunt o bé s'hi **estimba**.

I heu vist, a mar, **esculls**, **cales** i platges,
i onades que conviden als viatges.

Veieu cavalls i gossos i cargols
i ocells que passen en **esbart** o sols.

Heu vist poblets **com cal**, i certes **viles**
que encara són boniques i tranquil·les

i d'altres, vora mar, **fetes malbé**
pel mal gust i **l'afany** de fer diner.

I heu vist amb llaps i trons una tempesta
que, segons com, us resultà una festa.

I el mateix dia, quan el sol **eixí**,
vau poder veure l'**Arc de Sant Martí**.

Noies i nois, poetes i pintors,
canteu, pinteu el món meravellós!

Ja **us vagarà** de veure'n les **negrors**...

Pere Quart (poema que dedicà a una colla
d'alumnes de l'escola "El Puig" d'Esparreguera,
autors del llibre "Rellotge de sol")

Vocabulari:

escalfor: calor

prades: prats, extensions de terreny on creix l'herba.

masies: cases de pagès; són pròpies del camp, grans i envoltades de terres de conreu.

postes: moments en què el sol es pon, desapareix per l'horitzó i ja no el veiem.

albades: moments en què el sol comença a sortir per l'horitzó, després de la nit.

noses: coses que molesten; en aquest cas el poeta es refereix als núvols.

minva: disminueix, es fa petita.

estimba: cau

esculls: al mar, roques perilloses perquè estan a prop de la superfície de l'aigua i, de vegades, no es veuen.

cales: platges petites i protegides que semblen entrar del mar cap a la terra.

esbart: grup d'ocells de la mateixa espècie que volen junts.

com cal: tal com han de ser: petits bonics, tranquils.

viles: ciutats

fetes malbé: destruïdes, que ja no són tan boniques com abans.

l'afany: les ganes

eixí: sortí

Arc de Sant Martí: semi-cercle de set colors que apareix al cel després de la pluja.

us vagarà: tindreu temps

negrors: coses negres; aquí el poeta es refereix a les penes, les tristeses, la mala sort...

Important!

“Nois i noies, poetes i pintors” és un **poema**.

Quan parlem d'un poema no podem dir que té ratlles o línies sinó que té versos.

Cada línia d'un poema és un **vers**.

Activitats sobre el poema NOIS I NOIES, POETES I PINTORS

1. Quants versos té aquest poema?
2. Digueu quatre coses que quan camineu pel carrer us fan nosa.
3. Busqueu per internet fotografies on es vegi bé l'Arc de Sant Martí. Trieu la que més us agradi i expliqueu el perquè.
4. Entre tots apreneu-vos de memòria aquest poema i, després, reciteu-lo sencer.
5. Busqueu, a diaris o revistes, imatges que puguin il·lustrar aquest poema. També podeu sortir per grups a fer fotografies que hi vagin bé. Quan tingueu reunit tot aquest

material, munteu un mural a l'aula anotant a sota de cada imatge els versos que us l'han feta triar.

* EXEMPLE DE PROSA

En Regor s'havia passat tot el dia amunt i avall buscant allò que havia perdut al matí. Havia estat **una jornada** totalment estranya en la seva vida. Aquell dia havia estat el del seu aniversari, però no l'havia pogut celebrar. Algú l'hi havia robat.

S'havia llevat molt d'hora. De seguida que havia entrat a la seva habitació un raig de sol, havia obert els ulls i havia saltat del llit, **amb compte** de no despertar la seva germana petita, l'Aneeb. Havia corregut cap a la cuina on sentia la seva mare que preparava l'esmorzar. Esperava que li donaria el bon dia amb una abraçada i un petó i que el felicitaria pel seu aniversari. Però no havia passat res d'això. Sí, és cert que li havia fet un petó i una carícia a la galta, però de felicitacions, cap ni una. Era a punt de dir alguna cosa, quan la seva mirada topà amb el calendari que hi havia penjat a la paret de la cuina. Li va semblar que l'havia mirat malament. Va tancar els ulls amb força i els va tornar a obrir ràpidament.

El dia dos no existia! De l'u passava al tres, del dissabte al dilluns! I el diumenge? On era el diumenge dos d'abril?

Estava segur que el dia abans havia estat dissabte: no havia anat a l'escola, al matí havia jugat a futbol amb els seus amics i, a la tarda, havia anat al cinema amb els seus pares i la seva germana.

Va pensar que era una broma **de mal gust** o una **errada** del calendari, i va preguntar a la mare, per assegurar-se'n, si havia d'anar a l'escola.

– I és clar que sí! –li va contestar.

– Però si avui és diumenge! –va cridar en Regor–. Avui és el meu aniversari!

– Em faràs enfadar amb la teva **imaginació**! Au va, vés a vestir-te o **farem tard!**

I desperta la teva germana.

Trist i **desconcertat** va anar a fer el que li havia manat la mare. Es va vestir i va anar a l'habitació de l'Aneeb a despertar-la. Dormia **plàcidament** al seu llit.

Frederic Mayol, "L'aniversari robat" (fragment)
(text adaptat)

Vocabulari

una jornada: un dia.

amb compte: vigilant.

de mal gust: desagradable, pesada.

errada: error, equivocació.

assegurar-se'n: estar-ne segur.

imaginació: capacitat que tenim les persones de pensar coses que no són reals.

farem tard: arribarem tard.

desconcertat: sense entendre res.

plàcidament: molt tranquil·la.

Important!

* La persona que escriu un poema o un llibre sencer és l'**autor**.

* La persona que explica una història és el **narrador**.

* Les persones que surten a la història que s'explica són els **personatges**. En aquest text n'hi ha tres: en Regor, la seva mare i la seva germana.

* Les històries poden ser explicades pel mateix autor o per un dels personatges que l'autor s'ha inventat. En aquest text, el narrador és Frederic Mayol, l'autor del llibre.

* Quan el narrador vol fer parlar els seus personatges ho pot fer de dues maneres:

Amb **estil directe** (s'introdueix el que diu cada personatge amb un guió):

– I és clar que sí! –li va contestar.

– Però si avui és diumenge! –va cridar en Regor–. Avui és el meu aniversari!

Amb **estil indirecte**:

... i va preguntar a la mare, per assegurar-se'n, si havia d'anar a l'escola.

Activitats sobre el text en prosa L'ANIVERSARI ROBAT (fragment)

1. Per què en Regor s'havia passat tot el dia amunt i avall?
2. A quina hora s'havia llevat?
3. Què havia fet en Regor de seguida que havia entrat a la seva habitació un raig de sol?
4. Què estava fent la seva mare a la cuina?

5. En Regor què esperava que faria la seva mare quan el veiés entrar a la cuina?
6. On era el calendari?
7. Quan en Regor es va fixar en el calendari, va tancar els ulls amb força i els va tornar a obrir ràpidament. Per què?
8. Inventa't una petita conversa entre dos amics fent servir l'estil directe.
9. Quin dia és el teu aniversari?
10. A la teva cultura, teniu costum de celebrar els aniversaris?
11. Fes una llista amb el nom dels teus companys de classe. Després, pregunta'ls quin dia és el seu aniversari i si el celebren amb la família i els amics o no. Anota-ho tot.
12. Quines festes són les que més se celebren al teu país? Com les celebren?

* EXEMPLE DE TEATRE

[A la dreta de l'escenari s'encén un llum, on ara hi ha l'HOME i la DONA]

DONA: Quina nit més freda.

HOME: Vols que et porti a casa?

DONA: No tinc ganes d'anar a casa. Si vols podem anar a prendre alguna cosa.

HOME: No has dit que estaves refredada?

DONA: Ara em trobo bé.

HOME: Per mi perfecte, no tinc gens de son aquesta nit. He aparcat el cotxe aquí mateix. Bé. On anem?

DONA: No ho sé... On tu vulguis, prefereixo que sigui una sorpresa.

HOME: Et portaré a un lloc que segur que t'agradarà.

[S'encén un altre llum al mig de l'escenari que il·lumina un bar, al mateix temps que s'apaga el llum que abans estava encès. L'HOME i la DONA entren en aquest nou cercle de llum.]

HOME: Ja hem arribat, és el bar d'en Nick. Ja veuràs, t'agradarà...

DONA: Sí, ja el conec aquest lloc.

HOME: Ah, sí?

DONA: Sí, i m'agrada. Aquesta nit és el que em venia de gust.

[*S'asseuen en una taula. S'apropa un CAMBRER.*]

CAMBRER: Hola, bona nit! Què volen prendre?

HOME: No ho sé, què vols prendre?

DONA (*a l'home*): Home, jo crec que **el més adient, donada** la decoració del bar, seria prendre un Bloody Mary. Què et sembla?

HOME: Perfecte. Dos Bloody Mary, si us plau.

CAMBRER: Ara mateix els porto.

[*El CAMBRER s'allunya.*]

HOME: **De manera que** ja coneixies aquest lloc?

DONA: Sí, hi he vingut amb el meu... Bé, és igual. Hi he vingut un parell de cops.

[*Silenci. El CAMBRER torna amb les begudes i les deixa damunt la taula.*]

CAMBRER: Aquí els tenen.

HOME: Gràcies?

[*Ell espera que ella begui un glop.*]

HOME: És bo?

DONA: Boníssim.

[*Tots dos seuen en silenci. L'HOME li arregla el mocador que ella porta al coll.*]

HOME: Et queda molt bé, aquest mocador.

DONA: Sí?

HOME: Sí, estàs molt maca.

DONA: Amb el mocador?

HOME: No, volia dir que estàs molt maca aquesta nit.

Enric Rufas, *L'univers perdut* (fragment)
(text adaptat)

Vocabulari

el més adient: el que anirà millor

donada: tenint en compte

de manera que: o sigui que

Important!

* El teatre, encara que s'escrigui, està pensat per ser representat davant d'un **públic**.

* Les persones que interpreten els diversos personatges són els **actors**.

* Normalment, les representacions teatrals es fan damunt d'un **escenari** que queda més alt que el lloc on estan asseguts els **espectadors** (el públic).

* Tot el que en el text apareix entre aquests signes [] són instruccions que l'autor dóna per tal que l'escenari estigui ben preparat per representar-hi l'obra i perquè els actors es moguin i actuïn tal com vol l'autor. Aquestes instruccions s'anomenen **acotacions escèniques** i mai no es diuen en veu alta.

* En un text teatral sempre trobem el nom del personatge que ha de parlar al començament i escrit amb lletres majúscules. Després s'hi posen dos punts i, a continuació, allò que diu aquest personatge.

Activitats sobre el text teatral **L'UNIVERS PERDUT** (fragment)

1. Quants actors hi ha en aquest text teatral? Qui són?
2. On t'imagines que estan al principi l'home i la dona? I després?
3. La dona ja coneixia el bar d'en Nick? Quantes vegades hi havia estat?
4. Quines begudes demanen l'home i la dona al cambrer?
5. Què porta la dona al coll?
6. L'home li diu alguna cosa agradable a la dona? Quina?
7. Per grups, apreneu-vos de memòria aquest text i, després, representeu-lo davant dels vostres companys.
8. Prova d'escriure un petit text teatral on hi hagi tres personatges. Primer, hauràs d'imaginar on són i de què parlen. Recorda que són importants les acotacions escèniques perquè el text s'entengui bé.

LITERATURA CULTA I LITERATURA POPULAR

A totes les cultures del món hi ha un altre tipus de literatura que no és escrita sinó oral. Es transmet de viva veu de pares a fills, d'avis a néts... És el que coneixem com a *literatura popular*. És important, doncs, recordar que **la literatura culta s'escriu i cal llegir-la, mentre que la literatura popular s'explica en veu alta i cal escoltar-la.**

La literatura popular és molt rica. Són textos orals (contes, llegendes, faules...) que contenen tota la saviesa que la gent ha anat acumulant amb els anys, les idees i els pensaments que creuen que és important transmetre a la gent jove.

- **Conte:** és una història completament inventada.
- **Llegenda:** és una història amb un fons de veritat però plena d'elements imaginaris.
- **Faula:** és una història en què els protagonistes són animals i que, al final, vol donar-nos una lliçó, un ensenyament que ens sigui útil per anar per la vida.

Tenint en compte aquesta informació, fixa't en el que expliquem tot seguit, a l'apartat de Multiculturalitat:

MULTICULTURALITAT

EL PODER DE LES PARAULES

Totes les llengües tenen formes diverses per començar un conte i d'altres per acabar-lo.. En català els contes comencen gairebé sempre d'alguna d'aquestes maneres:

- **Una vegada hi havia...**
- **Això era i no era quan...**
- **Fa molt i molt de temps...**
- **En aquell temps en què els homes callaven i els ocells parlaven...**

I acaben amb fórmules com ara aquestes:

- **I conte contat, ja s'ha acabat!**
- **Vet aquí un gos, vet aquí un gat, vet aquí que el conte s'ha acabat.**
- **Vet aquí un gat, vet aquí un gos, vet aquí que el conte ja s'ha fos.**

A l'Àfrica, els narradors de contes ashantis acostumen a començar dient:

**En realitat no vull pas dir
que el que ara explicaré sigui veritat, no,
en realitat no vull pas dir això.**

A mesura que la gent va explicant els contes, les llegendes o les faules, aquests textos van canviant perquè cada narrador hi va afegint elements de la seva pròpia imaginació. Podem dir, doncs, que els textos es van fent més rics i que s'hi van afegint detalls a través dels segles.

Aquesta transformació és molt coneguda pels narradors de contes ashantis, que acaben els seus relats dient:

**Aquesta és la història que us he explicat,
tant si us ha agradat com si no.
Emporteu-vos-en una part a un altre lloc
i deixeu que una altra part retorni a mi.**

Nelson Mandela (nascut a Sudàfrica, i Premi Nobel de la Pau el 1993) creu que la literatura popular és molt important. Ell mateix ha recollit en un llibre els contes que més li agradaven quan era un nen i un jove inquiet. Diu:

**És el meu desig que la veu del narrador de contes no
mori mai a l'Àfrica, que tots els nens i tots els joves
puguin meravellar-se amb els llibres i que mai perdin
la capacitat d'ampliar els seus horitzons del món amb
la màgia dels relats.**

Nelson Mandela
Pròleg a *Mis cuentos africanos*

Hi ha contes per a nens i nenes però també n'hi ha per a joves i per a gent gran. Val la pena escoltar-los perquè sempre en podem aprendre alguna cosa.

Dos estudiosos de la literatura popular xinesa (Imelda Huang Wang i Enrique P. Gatón) ens expliquen així el gran atractiu dels contes per a les persones adultes:

**Contenen tantes lectures possibles que emocionen i
satisfan igualment al nen i a l'adult, a l'ignorant i al
culte, al qui només hi busca una manera de passar el
temps i al qui pretén ampliar la seva visió de la vida.
En llegir-los, un es llegeix a si mateix i, d'aquesta**

manera, adquireix un coneixement més profund del
seu ésser.

Imelda Huang Wang i Enrique P. Gatón
Introducció a *Cuentos chinos del Río Amarillo*

Activitats

1. Recordeu algun conte que us hagin explicat i que us hagi agradat especialment? Expliqueu-lo als vostres companys.
2. Qui us explicava contes quan éreu petits?
3. Com acostumen a començar, els contes que s'expliquen al teu país?
4. Penseu que els relats orals ajuden a la formació de les persones? Per què?
5. Per grups, busqueu informació sobre Nelson Mandela. Qui era? Quins problemes hi havia, al seu país? Quina va ser la seva lluita? Per què li van donar el Premi Nobel de la Pau? Quan ho hàgiu esbrinat, poseu en comú a la classe el resultat de la vostra investigació i munteu un **debat** sobre aquest tema: **Són necessàries, al món, persones com Nelson Mandela?**

LES MIL I UNA NITS

Potser alguna vegada heu sentit parlar de *Les mil i una nits*, en àrab **ألف ليلة وليلة**. Es tracta d'un dels reculls de contes més famosos de la Història.

Aquests contes són de procedència oriental i recullen la tradició oral de l'Índia, Egipte i Pèrsia.

Al començament s'explica que un rei, anomenat Xahriar, va descobrir que la seva dona l'enganyava amb un altre home. Boig de fúria va decidir que cada dia es casaria amb una noia verge i que, després d'haver-hi passat una nit, la mataria.

Fixeu-vos en les conseqüències de la seva decisió:

Un dia, el rei demanà al seu **visir** que li portés, com ja era costum, una noia **verge**. El pobre home va sortir a buscar-la, però com que no en va trobar cap, se'n va anar, **temerós** d'algun càstig per part del rei, directament cap a casa seva. Aquest visir tenia dues filles d'una rara bellesa. La gran es deia Xahrazad i la petita, Duniyazad.

Explicaven que Xahrazad era una **experimentada lectora**, que havia llegit molts llibres d'històries, biografies dels reis antics, cròniques de civilitzacions llunyanes i poesies, moltes poesies. Veient el seu pare trist i preocupat, li va dir:

– Què us passa, pare? Us veig **desolat**.

El visir li va explicar tot el que li havia passat amb el rei. I ella digué:
– Pare, si us plau, caseu-m’hi. Si visc, potser alliberaré les filles dels musulmans de les **urpes** del rei i les salvaré. I ja no hi haurà més dones mortes.

Les mil i una nits
(fragment adaptat del Capítol 1)

Vocabulari

visir: primer ministre d’un rei o príncep musulmà.

verge: persona que no ha tingut relacions íntimes amb una altra.

temerós: amb molta por.

experimentada lectora: noia o dona que ha llegit molt.

desolat: molt trist

urpes: uncles; aquí l’autor es refereix a les males intencions del rei, a la seva amenaça de mort.

Voleu saber com continua, la història? Xahrazat va acabar amb la successió de morts gràcies al seu talent com a narradora. Cada nit començava a explicar un conte però no l’acabava de narrar fins la nit següent. El rei, intrigat per la història que anava escoltant, volia saber-ne el final i deixava la mort de la noia per un altre dia.

D’aquesta manera, gràcies al poder de les seves paraules, Xahrazat va poder conservar la vida durant molts dies, fins que el rei va decidir quedar-se amb ella per sempre.

Activitats

1. En llegir aquest fragment de *Les mil i una nits*, podem quedar-nos només amb l’anècdota que s’hi explica o anar molt més lluny. Com és que Xahrazat aconsegueix salvar la vida? Quina estratègia utilitza? Diríeu que la brutalitat es pot combatre amb l’enginy? Com us ho feu vosaltres per resoldre els vostres conflictes?
2. Quin valor tenen les paraules en aquesta història? Diríeu que en el nostre món actual tenen el mateix valor? Per què?
3. Féu un **debat** a la classe sobre aquest tema: **El bo i el dolent dels debats televisius**.

Unitat 2: RAMON LLULL

RAMON LLULL

Ramon Llull (1232-1315) és el pare de la prosa catalana perquè va ser el primer autor que va escriure en català. Abans que ell, tothom escrivia en llatí.

Ramon Llull va néixer a l'illa de Mallorca. Va tenir una joventut **acomodada** i plena de **luxes** a la cort de l'**infant** Jaume, fill del rei Jaume I el Conqueridor.

Als trenta anys, Llull va abandonar totes les **comoditats** i es va dedicar a estudiar **pel seu compte**. Volia aprendre la llengua àrab, que va arribar a conèixer molt bé, a parlar-la i a escriure-la. El seu **objectiu** va ser **convertir** els **infidels** a la religió cristiana, perquè considerava que era la millor **fe** que podien tenir les persones.

A l'època de Ramon Llull hi havia moltes guerres religioses, però ell mai no va voler **imposar** el cristianisme a través de la força de les armes sinó a través de la força de les paraules. Per això es va dedicar a viatjar molt, a **dialogar** amb tothom i a escriure molts llibres. La seva **obra** és immensa. **Llull potser ha estat una de les persones que més ha confiat en la raó humana per poder entendre les coses.**

Entre les seves obres hem de destacar les dues primeres novel·les que es van escriure en català: "*Blanquerna*" i "*Fèlix o Llibre de meravelles*".

Vocabulari

acomodada: sense problemes materials per sobreviure.

luxes: riqueses

infant: fill del rei

comoditats: luxes i tranquil·litat

pel seu compte: ell sol, sense tenir mestres, sense anar a cap escola ni universitat.

objectiu: allò que es vol aconseguir.

convertir: fer que una persona que té una religió la canviï per una altra.

infidels: musulmans

fe: creences religioses d'una persona.

imposar: obligar, exigir, fer creure una cosa per força.

dialogar: parlar dues persones o més sense crits, escoltant-se bé les unes a les altres.

obra: conjunt de llibres que ha escrit un autor.

ha confiat: ha cregut fermament.

raó: capacitat de pensar, de reflexionar.

Important!

A l'època de Ramon Llull la gent ja no parlava llatí i gairebé ningú sabia llegir ni escriure. Però el llatí continuava sent la **llengua culta** perquè tots els llibres s'escriuen en aquesta llengua i també es parlava a les universitats.

Les diferents llengües derivades del llatí que es parlaven a Europa s'anomenaven **llengües vulgars**, per diferenciar-les de la llengua culta que només sabien molt poques persones.

Activitats de comprensió del text RAMON LLULL

1. Per què es considera Ramon Llull el pare de la prosa catalana?
2. On va néixer Ramon Llull?
3. Com va ser la seva joventut?
4. Què va fer als trenta anys?
5. Quina llengua va voler estudiar?
6. Quin era el seu objectiu?
7. Ramon Llull va voler imposar el cristianisme?
8. Confiava més en les armes o en la raó humana?
9. Com es titulen les dues novel·les que va escriure Ramon Llull?
10. Ja fa molts anys que Ramon Llull va voler fer un diàleg entre religions. Creus que encara és necessari, això? Per què?

Llegeix atentament aquest fragment de la novel·la "*Fèlix o Llibre de meravelles*". És així com comença el llibre:

Una vegada hi havia un home ple de tristesa i de **malenconia**. Vivia en una estranya terra. El meravellava intensament la gent d'aquest món perquè coneixien i estimaven molt poc Déu, que ha creat aquest món i l'ha donat als homes.

Aquest home tenia un fill que es deia Fèlix, a qui estimava molt. Un dia li va dir aquestes paraules:

– Fill, gairebé és morta la **saviesa**, la **caritat** i la **devoció**, perquè els homes han oblidat Déu. Surt de casa i comença un viatge. Vés pel món i **meravella't** dels homes que ja no estimen Déu ni el volen conèixer.

Fèlix va **obeir** el seu pare. Se'n va acomiadar i va començar el seu viatge. I amb el consell que li va donar el seu pare, anava pels boscos, per les muntanyes i per les valls, per llocs deserts i per pobles, i va conèixer prínceps i cavallers, i anà per castells i

per ciutats; i es va meravellar de les **meravelles** que hi ha al món; i preguntava el que no entenia, i explicava el que sabia; i feia molts esforços i es ficava en situacions perilloses perquè tothom **fes reverència i honor a Déu**.

Ramon Llull: “*Llibre de meravelles*”
(versió moderna adaptada)

Vocabulari

malenconia: enyor, nostàlgia

saviesa: cultura, saber

caritat: virtut d’estimar els altres i ajudar-los

devoció: fe en Déu

meravella’t: fixa-t’hi i sorprèn-te

obeir: fer el que t’han ordenat

meravelles: coses boniques o estranyes que poden sorprendre una persona.

fes reverència i honor a Déu: aconseguir que tothom tornés a tenir fe i confiança en Déu.

Important!

Sempre que parlem d’un autor l’hem d’anomenar amb **el nom i el cognom** (per exemple “Ramon Llull va escriure molts llibres”), o bé només amb **el cognom** (per exemple “Llull va escriure molts llibres”). El que no podem fer és anomenar-lo només amb el nom (per exemple “En Ramon va escriure molts llibres”) perquè no sabríem de quin Ramon estem parlant i perquè no és correcte parlar d’autors importants amb tanta familiaritat.

Activitats de comprensió del fragment del LLIBRE DE MERAVELLES

1. On vivia el pare de Fèlix?
2. Què el meravellava?
3. Quines paraules va dir al seu fill el pare de Fèlix?
4. Fèlix va obeir al seu pare?
5. Què va fer Fèlix seguint el consell que el seu pare li va donar?
6. Creus que el consell que dóna el pare de Fèlix al seu fill és un bon consell per anar pel món? Per què?
7. Què en penses, de l’actitud de Fèlix (“*preguntava el que no entenia, i explicava el que sabia*”)? Hauríem de fer tots el mateix? Per què?

Ara llegeix aquest conte que Ramon Llull va incloure a la part final del “*Fèlix o Llibre de meravelles*”. Aquesta part final es coneix com a “*Llibre de les bèsties*” perquè Llull hi explica una història en què els protagonistes sempre són animals. Fixa-t’hi:

La **Guineu** va dir aquestes paraules al rei:

Un **corb** feia el seu niu en una roca, i cada any una gran serp se li menjava els seus fills. El corb **odiava** aquella serp i **no gosava combatre** amb ella perquè el seu cos no era tan **poderós** com el de la serp i mai no la podria **vèncer** en un **combat**.

Aquell corb pensà que li caldria la força de l’**astúcia** per vèncer la serp, ja que no tenia la força del cos.

Un dia la filla del rei jugava amb les seves **donzelles** en un jardí. Per poder jugar millor, la filla del rei s’havia tret el seu collaret d’or i de plata, i l’havia penjat a la branca d’un arbre. El corb va agafar amb el seu **bec** aquell collaret **preciós** i va volar per l’aire. La **princesa** es va posar a plorar **desconsoladament**.

Molts homes, quan ho van veure, seguiren el corb. Volien **recuperar** el collaret que la princesa s’estimava tant. El corb, que era molt llest, va deixar el collaret al lloc on hi havia la serp.

Els homes, quan van anar a agafar el collaret, van veure la serp i la van matar.

Ramon Llull, “*Llibre de les bèsties*”
(versió moderna adaptada)

Vocabulari

guineu: animal mamífer, carnívor, d’uns 60 centímetres de llarg, orelles dretes, peus curts, cua llarga i grossa i pelatge vermellós. Té fama de ser molt llesta i astuta.

corb: ocell negre que s’alimenta d’animals morts.

odiava: li tenia molta mania, li feia molta ràbia

no gosava combatre: no s’atrevia a barallar-s’hi

poderós: fort

vèncer: guanyar

combat: batalla

astúcia: enginy, intel·ligència per enganyar els altres i aconseguir el que es vol.

donzelles: criades i amigues

bec: part externa i dura de la boca dels ocells.

preciós: molt bonic

princesa: filla del rei

desconsoladament: molt, sense poder aturar les llàgrimes

recuperar: tornar a tenir una cosa que t'han robat

Activitats de comprensió del fragment del LLIBRE DE LES BÈSTIES

1. Qui explica aquest conte?
2. Qui és el protagonista del conte?
3. Per què el corb odiava la serp?
4. Per què el corb no gosava combatre amb la serp?
5. Què va pensar el corb per resoldre el seu problema?
6. De quin material estava fet el collaret de la filla del rei?
7. On va penjar la princesa el seu collaret?
8. Què va fer el corb amb el collaret?
9. Què van fer els homes quan van veure el que feia el corb?
10. On va deixar el corb el collaret de la princesa?
11. Com acaba, el conte?
12. Trobes que el corb és un animal llest? Per què?
13. Què creus que li deu voler dir la Guineu al rei quan li explica aquest conte?

MULTICULTURALITAT

EL RESPECTE I LA CURIOSITAT PELS ALTRES

Ramon Llull va voler transmetre les seves idees i creences a moltes persones que vivien en altres països i que parlaven una altra llengua. Per això va voler aprendre la llengua d'aquestes persones (l'àrab) i no va començar a viatjar fins que va estar segur de poder-se entendre amb la gent.

Feu un **debat** a la classe a partir d'aquestes preguntes:

1. Creieu que va fer bé, Ramon Llull, volent aprendre una altra llengua?
2. Els qui sou d'aquí, penseu què seria el primer que faríeu si haguéssiu de canviar de país.

3. Els qui heu vingut de fora, digueu quines són les dificultats més grans amb què us heu trobat. Què és el que més agraiu de les persones que trobeu aquí?
4. Penseu que Ramon Llull feia bé renunciant a la violència a l'hora de transmetre les seves idees? Per què?
5. Creieu que tots hauríem de confiar en el poder de les paraules, tal com va fer Ramon Llull? Per què?
6. Ramon Llull va existir fa molts anys. Penseu que la seva actitud al davant de les diferències culturals és ja molt vella i que no té res a veure amb el nostre món? O, pel contrari, creieu que és una actitud que encara ara hauríem de tenir molt en compte? Per què?

Per fer-se entendre bé, Ramon Llull va inventar històries en què els protagonistes són animals. Aquesta mena d'històries s'anomenen "faules" i existeixen a les diferents literatures de tot el món.

A la nostra cultura, alguns animals representen el **Bé** i altres el **Mal**. Aquestes dues forces enfrontades són presents als contes, les llegendes i les faules de totes les cultures. A la Xina, per exemple, es parla del *yin* i el *yang*.

ACTIVITATS PRÈVIES

1, Ajudeu els vostres companys d'altres països a classificar els animals següents depenent d'allò que simbolitzen en la nostra cultura:

el xai – el llop – la sep – el voltor – el gos – el gat – la hiena

2. Ara, uniu amb fletxes les dues columnes:

la girafa	la fidelitat
el lleó	la tossuderia
la guineu	la pau
el gos	l'elegància
la tortuga	el poder
l'elefant	esmunyir-se fàcilment
la mula	la força
l'ase	la lentitud
el colom	la ruqueria
l'anguila	l'astúcia

Fixeu-vos bé en el text que us hem posat a continuació:

**PER QUÈ ELS ÓSSOS NO TENEN CUA
I LA DE LES GUINEUS TÉ LA PUNTA BLANCA
(faula popular de Finlàndia)**

Arribava l'hivern i **feia un fred que pelava**. Els dies eren molt curts i, com que gairebé no es veia el sol, tot el paisatge estava glaçat. Un pam de neu cobria els extensos boscos i a la superfície dels cent mil llacs s'havia format una gruixuda capa de gel. Hi havia pocs aliments i un ós **bru** de magnífica cua, llarga i ben espessa, buscava alguna cosa per menjar, sentint **un forat a la panxa** de la fam que passava. Feia hores que rondava amunt i avall sense obtenir recompensa.

Ja estava a punt de rendir-se, de **fer via** cap al seu cau i dormir uns quants mesos d'una tirada, quan en passar pels voltants d'una masia, l'ós va coincidir amb una guineu que també buscava alguna cosa per endur-se a la boca.

Després de **fer-la petar** una estona i de comentar els problemes de trobar menjar en aquells temps tan dolents, la guineu va tenir **una bona pensada**.

– Amb aquesta cua tan magnífica que tens –li va dir a l'ós molt seriosament–, crec que si la fiquessis en un forat del glaç, de ben segur que hi pescaries alguna cosa.

L'ós no ho veia gens clar, estava convençut que la idea era del tot **forassenyada**. A més, eren **a tocar** d'aquella casa habitada i sabia, per experiència, que la proximitat amb els humans sempre significava un perill. Però la guineu va insistir. No podia ser que amb la seva astúcia no aconseguís convèncer un animal tan **curt de gambals** com aquell ós bru. Era prou **múrria** per saber que si **engalipava** l'ós i aquest introduïa la seva llarga i espessa cua dins l'aigua glaçada, ella **en trauria partit** i aquell vespre menjaria calent.

Al cap d'una estona, l'ós es quedava sense arguments davant la tossuderia de la guineu.

– Fes-me cas, ós! –va continuar– Oi que estàs mort de gana? Doncs caram, fes servir aquesta cua tan maca que tens com si fos un **ham**. Què perds intentant-ho? Guaita, aquí mateix hi ha un llac.

– Però aquest llac és dins el terreny d'aquesta casa –va advertir l'ós–. I si ens **enxampen**?

– Què dius? –va exclamar la guineu–. A aquestes hores la gent no surt... Saps què et dic? Que ets l'ós més covard que he conegut mai!

Picat per les males arts de la guineu, l'ós va ficar la seva llarga i espessa cua per un forat del glaç que cobria el llac. Tremolava de fred, assegut allà, tot esperant que piqués un peix. Passaven els minuts i l'ós cada cop estava més glaçat. Ja no es notava la cua, ni les cames, ni mig tronc i les dents li **petaven com unes castanyoles**.

– Prou! No aguanto més! –va dir l'ós cansat de passar fred–. Ja ho provarem un altre dia.

Però quan va voler incorporar-se i treure la cua d'allà dins, es va adonar que el glaç havia tancat la boca del forat i estava atrapat.

– No em puc moure! –va **xisclar** espantat–. Sisplau, guineu, ajuda'm a sortir d'aquí!

La guineu se'l va mirar dedicant-li un somriure fals i **pervers**. El babau de l'ós **havia caigut de quatre grapes al seu enginyós ardit**. Tot anava segons ho havia planejat. Era el moment de passar a l'acció. I aprofitant que l'ós no podia escapar-se perquè tenia la cua enganxada en aquell forat, en comptes d'ajudar-lo, la guineu va acostar-se a la casa i es va posar a cridar, perquè tothom la sentís, que un ós ferotge i **famèlic** corria per allà amb la intenció de menjar-se tot allò que fos comestible.

En sentir el que deia la guineu, els homes i les dones que allà vivien es van armar amb bastons i van sortir de casa disposats a fer fugir l'ós. De seguida el van veure immòbil sobre el llac, amb la cua atrapada entre el glaç.

– Ja és nostre! –cridava aquella gent acostant-se amb molt males intencions.

L'ós els veia venir, **amb cara de pomes agres** i ensenyant els bastons, mentre ell intentava fugir d'aquella trampa de glaç amb totes les seves forces.

Aterrit, l'ós va fer un últim esforç per fugir d'allà. Va ser tan gran **l'embranzida** que va donar, que la llarga i espessa cua se li va tallar **de soca-rel**. Va aconseguir deslliurar-se de la gent, però mai més va tornar a ser el mateix sense aquella part del seu cos, que es va quedar submergida a les glaçades aigües del llac.

Aquest és el motiu pel qual els óssos no tenen cua.

I la guineu?, us preguntareu. Doncs, la molt espavilada, va aprofitar que la gent havia sortit a la captura de l'ós, per introduir-se dins la casa i remenar-ho tot, a veure si trobava alguna cosa per **endrapar**.

Al **rebot**, la guineu va descobrir una manteguera de fusta: era un estri amb forma de tronc que utilitzaven per batre la nata amb un pal i fer la mantega. Llepant-se els llavis de pura **golafreteria**, estava a punt de ficar el cap dins de l'aparell quan els habitants de la casa van tornar **decebut**s per l'escapada de l'ós.

Una de les dones va agafar el pal que usaven per batre la nata i va clavar una garrotada a la guineu. Com que és un animal molt àgil, la guineu va esquivar el cop i el pal només li va tocar l'extrem de la cua, que li va quedar **impregnada** de mantega.

I, d'aquesta manera, ara també sabeu el motiu pel qual les guineus tenen la cua amb la punta blanca.

J.M. Hernández Ripoll i Ara Sáinz de la Maza, *Tot un món de contes*
(Versió adaptada)

Vocabulari

feia un fred que pelava: feia molt de fred

bru: morè, de pèl fosc

un forat a la panxa: l'estómac buit

fer via: caminar, dirigir-se a un lloc.

fer-la petar: enraonar, parlar.

una bona pensada: una bona idea.

forassenyada: boja

a tocar: al costat, molt a prop

curt de gambals: tonto, neci, beneit.

múrria: astuta, llesta.

engalipava: enganyava

en trauria partit: seria bo per a ella; hi sortiria guanyant; en trauria un benefici.

ham: ganxo, estri corbat per pescar peixos

enxampen: atrapen, troben.

Picat: enfadat, ofès

petaven com unes castanyoles: tremolaven i picaven les de dalt amb les de baix (les castanyoles són un instrument musical amb dues fustes planes que es fan picar l'una contra l'altra.)

xisclar: cridar

pervers: molt dolent

havia caigut de quatre grapes: havia estat enganyat totalment

al seu enginyós ardit: a la seva trampa.

famèlic: que té molta gana.

amb cara de pomes agres: enfadats, amb cara de ràbia.

aterrit: molt espantat, que té molta por.

l'embranchida: l'estirada, el moviment bruscat per sortir d'allà.

de soca-rel: totalment, des del seu naixement.

endrapar: menjar

rebost: lloc on es guarden els aliments, normalment al costat de la cuina.

golafreria: molta gana

decebut: tristós perquè una cosa els ha sortit malament.

impregnada: completament molla.

Activitats

1. Aquesta faula finlandesa que encara ara s'explica ens presenta dos animals ben diferents. Quines són les característiques de cadascun?
2. Creus que la guineu hi és presentada com la que has vist al text de Ramon Llull, tret del seu *Llibre de les bèsties*?
3. Penseu tots en algun personatge famós que tingui les mateixes característiques de la guineu. Després, parleu-ne amb els vostres companys.
4. Al nostre Pirineu hi havia hagut un bon nombre d'exemplars de l'ós bru, a hores d'ara amb seriosos problemes d'extinció. Molts contes i llegendes del Pirineu tenen com a protagonista aquest animal. Busqueu-ne alguna i expliqueu-la després als vostres companys. Compareu el resultat de la vostra recerca amb aquesta faula finlandesa que heu llegit. L'ós hi apareix amb les mateixes característiques?
5. Quins són els animals que de manera més freqüent apareixen en els contes i llegendes de la teva cultura? Quins són els animals que representen el Bé i quins els que representen el mal?
6. Escolteu atentament els contes que els vostres companys d'altres països us puguin explicar amb protagonistes animals i feu-ne, després, un recull. També us podeu plantejar d'il·lustrar-los i, al final, enquadrar-los. La Biblioteca del vostre centre pot ser un bon lloc on dipositar aquesta riquesa cultural.

Unitat 3: ELS TROBADORS

LA POESIA TROBADORESCA

A la mateixa època de Ramon Llull (segle XIII) va aparèixer a Catalunya la poesia trobadoresca, és a dir la poesia feta per trobadors.

S'anomenaven **trobadors** els que feien versos en llengua vulgar i no en llatí. Acostumaven a ser grans senyors que vivien en castells, tenien molts criats i **disposaven** de molt de temps lliure.

Aquesta poesia va ser molt coneguda per tothom gràcies als **joglars**, que eren homes i dones **senzills** que **es guanyaven la vida recitant** o cantant els poemes dels trobadors pels pobles i ciutats.

El **tema** més **tractat** pels trobadors era l'amor, vist d'una manera molt especial. Per a un trobador, la seva **dama** havia de ser una dona casada. El trobador, a través dels seus poemes, descrivia la seva dama com una dona preciosa i li aconsellava no fer cas del seu marit i **estar molt pendent** del seu "amic" o "amant" **secret** (el trobador).

Aquesta manera tan **peculiar** de tractar el tema amorós s'anomena "amor cortès".

Vocabulari

disposaven: tenien

senzills: humils, pobres, del poble.

es guanyaven la vida: treballaven

recitant: dient en veu alta perquè ho senti tothom.

tema: allò de què parla un poema, o un text en prosa, o una conversa, o una pel·lícula.

tractat: sobre el que més van escriure.

dama: dona estimada; acostumava a ser una dona rica, poderosa.

estar molt pendent: fer molt de cas.

secret: que no sap ningú.

peculiar: especial

Important!

En aquesta època gairebé ningú no sabia llegir ni escriure, això vol dir que **la societat era pràcticament tota analfabeta**. La poesia dels trobadors va ser molt coneguda gràcies als joglars, que actuaven per pobles, per ciutats i a les

festes que es feien als castells. Com que viatjaven molt, la gent esperava amb molta emoció l'arribada dels joglars perquè amb ells arribava la diversió i les notícies del que passava a altres llocs.

Activitats de comprensió del text LA POESIA TROBADORESCA

1. A quina època es va començar a fer la poesia trobadoresca?
2. Qui eren els trobadors?
3. De quina classe social eren, els trobadors?
4. Qui eren els joglars?
5. Quin va ser el tema més tractat per la poesia trobadoresca?
6. Com havia de ser la dama d'un trobador?
7. Què li aconsellava el trobador a la seva dama?

Fixa't en aquest poema trobadoresc que no només es recitava sinó que es cantava. Ja veuràs que és molt fàcil d'aprendre, sobretot perquè hi ha versos que es repeteixen constantment:

VIADEIRA

No el **prenguis** el fals marit,

Jana **delicada**.

No el prenguis el mentider,

que és un **neci ignorant**,

Jana delicada.

No el prenguis el mal marit,

que és neci i adormit,

Jana delicada.

Que és neci i adormit,

que no **jegui** amb tu al llit,

Jana delicada.

Que no sigui per tu estimat,

més et val aquell que tens amagat,

Jana delicada.

Que no jegui amb tu al llit,

més t'hi valdrà l'**amic**,

Jana delicada.

Cerverí de Girona

Vocabulari

prenguis: tinguis cap relació

delicada: prima, fràgil, que es pot trencar fàcilment

neci ignorant: que no sap res, que no és una persona culta.

jegui: dormi

més et val: et servirà millor; tu estaràs millor amb...

amic: aquí té el sentit d'amant secret, aquell home a qui la dama estima de debò (és a dir el trobador)

Important!

- En un poema o una cançó, els versos que es van repetint s'anomenen **tornada** i serveixen per fer més fàcil la memorització del text.
- En l'època dels trobadors **no es feien servir els cognoms**. La gent important era coneguda amb el seu nom i el seu lloc de procedència, és a dir el poble o la ciutat on havien nascut: Cerverí de Girona, Guillem de Berguedà, Bernat de Ventadorn...

Activitats de comprensió del poema VIADIRA

1. Quants versos té aquest poema?
2. Què diu la tornada que es va repetint?
3. Com es diu el trobador que va escriure aquest poema?
4. Com es diu la dama que ell estimava?
5. Segons Cerverí de Girona, com era el marit de Jana?
6. Quins consells dóna el trobador a la seva dama?
7. Què creus que vol aconseguir Cerverí de Girona donant aquests consells?
8. Prova d'aprendre't aquest poema de memòria. Ja veuràs que és molt fàcil.
9. Per grups, intenteu posar música a aquest poema i canteu-lo, després, als vostres companys.

Ara llegeix aquest altre poema d'un trobador anomenat Guillem de Cabestany. Trobaràs el sentit d'alguns versos a l'apartat del Vocabulari:

No tinc remei
contra la teva bellesa.
Si algun rei
em **concedís** molts diners,
jo no els voldria;
la teva voluntat
preferiria
el teu amor i la teva **pietat**.
Allò que em cal
és el teu **afecte liberal**,
i el meu amor **lleial**
et jura ser-te fidel.
El meu petó t'ho assegura
i, si no el vols,
jutja'm, com a mínim, **amical**.

Guillem de Cabestany

Vocabulari

Sentit dels versos:

*“No tinc remei
contra la teva bellesa.”*

(Ets tan bonica que estic totalment enamorat de tu.)

concedís: regalés

pietat: comprensió

afecte: amor, estimació

liberal: lliure

fidel: no pensar mai en ningú més

lleial: per sempre

jutja'm: pensa de mi que sóc...

amical: amic

jutja'm, som a mínim, amical.”

Sentit dels versos:

*“El meu petó t'ho assegura
i, si no el vols,
jutja'm, com a mínim, amical”*

(Et voldria fer un petó perquè entenguessis tot el que et dic i poder tenir una relació amorosa amb tu. Però si tu no la vols, podem ser només amics.)

Activitats de comprensió del poema **NO TINC REMEI**

1. Com es diu el trobador, autor d'aquest poema?
2. Sabem el nom de la seva dama?
3. Diries que la dama d'aquest trobador és molt bonica? En quins versos ho notes?
4. Què diu que faria el trobador si un rei li concedís molts diners?
5. Què diu que preferiria, en comptes dels diners?
6. Què jura el trobador a la seva dama?

Important!

Quan els poemes no tenen títol, els coneixem pel **primer vers**.

Així, diem que aquest poema de Guillem de Cabestany és el poema "No tinc remei".

MULTICULTURALITAT

LA FORÇA DE L'AMOR

En aquesta Unitat heu pogut veure com la poesia dels trobadors va tractar, sobretot, el tema de l'amor.

L'amor és, segurament, el sentiment més fort que pot arribar a sentir una persona. Per això el tema amorós ha estat tractat per totes les literatures del món i el trobem, també, en els contes i llegendes de totes les cultures.

Aquí teniu un conte popular de la Xina en què podreu observar com un drac s'enamora. Els dracs són personatges mitològics (creats per la imaginació dels humans) molt presents a les cultures orientals.

EL NAIXEMENT DEL RIU **(conte popular de la Xina)**

Encara que sembli mentida, la **conca** del Riu Groc no sempre ha estat un jardí verdíssim, tal com és ara. Hi va haver un temps en què va ser el desert més **espantós** de l'Imperi Xinès. Els núvols no s'atrevien a passar per damunt d'aquest desert perquè s'assecaven tots abans d'arribar a creuar-lo del tot. Els dracs tampoc no hi volien anar mai perquè havien vist com tots els animals hi morien amb la calor que **desprenia** la terra.

– No entenc per què us fa tanta por aquell desert! –deia el Drac del Centre cada vegada que els seus quatre companys parlaven del tema. Ho feien cada any, quan, a finals de la primavera, començaven el seu llarg viatge cap als **dominis** del Senyor del Cel.

– Com pots dir això? –li contestava el Drac de l'Est–. Com es nota que estàs malalt de joventut! Quan creixis una mica entendràs com n'és, de **cruel**, el foc!

El Drac del Centre va abaixar el cap i no **va gosar** contradir el que havia dit el seu company. A més, havia vist que el Drac del Nord, el Drac del Sud i el Drac de l'Oest estaven tots d'acord amb el que havia dit el Drac de l'Est. Quan parlaven, tots apretaven amb força entre les seves **urpes** la perla de llum que els servia de guia.

A més, era veritat. Ell només feia mil anys que ocupava el lloc de Drac del Centre, mentre que els altres quatre tenien deu mil anys d'experiència.

– Perdoneu les meves males maneres –es va disculpar el Drac del Centre– Sé que no m'he portat com un bon **amfitrió**.

Però els altres quatre van fer veure que no l'havien sentit. Al capdavall, menjaven i dormien sempre al palau del Drac del Centre cada vegada que, en acabar-se la primavera, feien el llarg viatge cap als Prats del Cel, per buscar-hi i emportar-se núvols, pluja, llamps, trons i **ventades**. Quan tornaven, a principis de la tardor, el Drac del Centre estava content de tornar-los a rebre al seu palau perquè descansessin uns quants dies, i no li importava les **destrosses** que poguessin fer els llamps i els vents. Era una prova d'amistat molt gran.

Els quatre Dracs s'estimaven molt el Drac del Centre perquè era molt jove i perquè els demostrava una bona amistat. Potser per això mai no es van adonar, durant els cinc-cents quinze anys següents, que sempre que passaven pel palau del Drac del

Centre, de pujada o de baixada, ell no tenia la seva perla de llum. I no la tenia perquè l'havia enviada a **explorar** els **paratges tenebrosos** del lloc on ara hi ha el Riu Groc.

– Si em descobreixen –pensava el Drac del Centre– no em quedarà més remei que emigrar als països glaçats del nord.

Ho pensava perquè els dracs tenen prohibit separar-se de la seva perla de llum. Una nit, els quatre Dracs van estar a punt de descobrir el secret del seu amic perquè la perla de llum va tornar al palau del Drac del Centre mentre tots sopaven. Les perles de llum dels dracs sempre **provoquen**, quan **es desplacen**, una gran ventada. El Drac del Centre va ser llest i va dissimular com va poder, tancant totes les finestres perquè, segons va dir, no hi hagués corrents d'aire. Per sort, els altres no es van adonar de res.

Quan va estar sol a la seva habitació, el Drac del Centre va voler veure a dins de la seva perla de llum com era el paisatge del Riu Groc. Va ser així com va descobrir que els seus amics no havien exagerat gens. El desert era tan espantós que alguns animals s'hi **fonien** a causa de la forta calor i les serps es tornaven transparents com el vidre. Per què preocupar-se per un lloc tan **inhòspit**?

Però el Drac del Centre continuà amb la seva **obsessió**. Cada primavera enviava la seva perla de llum al desert i cada tardor contemplava a dintre d'ella la mateixa **desolació**. Ja ho havia fet cent vegades quan, de sobte, alguna cosa va cridar la seva atenció: al mig mateix del desert començava a veure-s'hi un **minúscul** punt verd.

– Son fulletes de **gingebre!** –va dir, alegre i emocionat, el Drac del Centre.

– Fulletes de gingebre? –van repetir els altres dracs– Es pot saber de què parles?

Preocupat per la seva **indiscreció**, el Drac del Centre es va tancar la boca amb les urpes, tan de pressa que de poc va anar que no **s'empassés coll avall** la seva perla de llum.

– Em sembla que el nostre jove company està tan cansat de caçar vents i de posar ordre entre els llamps, que ja no sap si vola o si té les urpes ben posades a terra – va dir el Drac del Nord per disculpar el seu amic.

El Drac del Centre que fer que sí amb el cap i somrigué. Aquell somriure no el va abandonar durant els següents tres-cents cinquanta anys. Durant aquest temps no va fer altra cosa que pensar en les fulletes de gingebre. Vivia amb la il·lusió de veure-les créixer fins que es convertissin en una catifa verda que **guanyés la batalla** al desert.

– Em sembla que he descobert el seu secret –va dir un dia de primavera el Drac del Sud, que tenia molta imaginació–: El nostre company està enamorat!

Fins i tot el Drac del Centre va riure amb aquelles paraules dites pel Drac del Sud. Però, amb el pas del temps, va haver de reconèixer que tenia raó. Ho va entendre quan, durant els següents cent setanta-cinc anys, va anar observant com les fulletes de gingebre s'anaven fent cada vegada més petites. Estava clar que anaven perdent aigua.

Aquell any no va poder resistir la seva **impaciència**. Un dia, mentre passejava amb els seus quatre companys, es separà del grup i va volar en direcció al desert. No li importava gens el que pensessin els seus amics, que segurament trobarien **ridícul** que un drac com ell s'hagués enamorat d'una planta **moribunda**.

– Ei! –es va queixar el Drac del Nord– On vas tan de pressa? Ha anat de poc que no em fas perdre l'equilibri!

– Deixa'l –va dir el Drac del Sud–. Els enamorats sempre fan tonteries.

Però el Drac del Centre va accelerar el seu vol. Estava ben decidit a ajudar les pobres fulletes de gingebre. Quan, finalment, les va veure, el seu cor va **bategar** amb tanta força que es va oblidar d'**estendre** bé les urpes per frenar el seu vol.

– Com pots ser tan **imprudent**? –el van renyar els altres dracs, que l'havien seguit **cuita-corrents**, en adonar-se de les seves intencions– Que no saps que el desert és una trampa de foc?

El Drac del Centre ho va comprendre abans que els altres haguessin acabat de parlar. Com si d'un drac petit i **inexpert** es tractés, es va clavar una terrible **plantofada** contra la terra seca. El cop va ser tan brutal que **se li van desprendre** totes les **escates**, transformant-se a l'instant en un enorme riu.

– Que estrany! –va pensar, mentre veia els canvis del seu cos– No sento cap mena de dolor!

Aviat va comprendre el que passava. La sorra del desert s'havia transformat en un llit immens de fulles de gingebre. El perfum que desprenien era tan **embriagador** que el patiment desapareixia com les ombres quan surt el sol. Ell se sentia més fresc que quan volava pels aires. El Drac del Centre s'havia transformat en Riu. No es va **alarmar** gens pels crits d'angoixa dels seus companys:

– **Insensat!** Que no ho veus, que t'**evaporaràs** com una olla plena d'aigua posada al foc?

Però la seva alarma **no tenia raó de ser**. Els núvols i les tempestes que els quatre dracs havien anat a buscar a les Pastures del Cel van caure de cop damunt la terra i la van regar, deixant-la **xopa**. D'aquesta manera no es va perdre ni una gota d'aigua, les plantes començaren a créixer, i el Riu Groc, que abans havia estat el Drac del

Centre, **fluïa** ben bé pel mig del que abans havia estat el desert més terrible del món. Pot existir, potser, una força més gran que la força de l'amor?

Imelda Huang Wang i Enrique P. Gatón, *Cuentos chinos del Río Amarillo*
(text traduït i adaptat)

Vocabulari

conca: vall per on passa un riu, les vores del riu.

espantós: terrible, que fa molta por

desprenia: sortia de la terra

dominis: territoris

cruel: molt dolent, que és feliç fent patir els altres.

va gosar: es va atrevir

urpes: ungles corbades i punxegudes d'animals com els lleons, tigres, gats...

amfitrió: amo de la casa que rep convidats.

ventades: vents

destrosses: destrucció

explorar: observar, mirar

paratges tenebrosos: llocs terribles

provoquen: creen, fan

es desplacen: es mouen d'un lloc a un altre.

fonien: desfeien (tal com es desfà el gel en contacte amb l'escalfor.)

inhòspit: lloc on no s'hi pot viure.

obsessió: fixació, idea, cosa que se'ns fica al cap i no ens deixa pensar en res més.

desolació: tristesa

minúscul: molt petit

gingebre: espècie de planta aromàtica (que fa una olor intensa i molt bona.)

indiscreció: haver parlat massa

s'empassés coll avall: es mengés sense voler-ho

guanyés la batalla: que acabés triomfant, que acabés vençant la força de l'altre (del desert).

impaciència: nerviosisme quan s'espera alguna cosa.

ridícul: còmic, cosa o situació que fa riure.

moribunda: a punt de morir

bategar: moure (els batecs del cor són els seus moviments)

estendre: estirar, posar les urpes ben endavant per poder frenar.

imprudent: que no pensa abans de fer les coses.

cuita-corrents: ràpidament

inexpert: que no té experiència, que no sap res de la vida.

plantofada: cop molt fort

se li van desprendre: li van saltar del cos

escates: plaques petites que cobreixen el cos dels peixos i d'alguns rèptils.

embriagador: fort i agradable, que gairebé feia perdre els sentits.

alarmar: preocupar

insensat: tonto, ximple, imprudent, persona que s'arrisca massa sense pensar en les conseqüències del que fa.

evaporaràs: l'aigua se't convertirà en vapor i desapareixerà.

no tenia raó de ser: no tenia per què existir, no tenia sentit,

xopa: completament mullada

fluïa: discorria, circulava

Activitats

1. Creieu que els dracs inspiren por? Penseu que la por és un element important dels contes i dels mites? Poseu-ne exemples.
2. Creieu que l'objectiu d'aquest conte xinès és presentar els dracs com a éssers terribles? Quins sentiments heu experimentat mentre llegíeu el conte (la por, el fàstic, el rebuig, la llàstima, la tendresa, la comprensió...)?
3. Si haguéssiu de parlar del Drac del Centre, com el presentaríeu?
4. Com diríeu que és l'amistat que hi ha entre els dracs d'aquest conte? Es preocupen els uns pels altres? S'ajuden? Creieu que són bons amics? Què és el que més valoreu vosaltres de l'amistat? Com hauríeu actuat si haguéssiu estat amics del Drac del Centre?
5. Després d'haver llegit aquest conte xinès, busqueu si hi ha al món algun altre riu que tingui un origen mític (imaginari). Després, expliqueu als vostres companys el resultat de la vostra recerca.
6. Si vosaltres haguéssiu de crear una història amorosa, quins serien els protagonistes? Quina història inventaríeu?
7. Pregunteu als vostres companys d'altres cultures quins personatges mitològics (com el drac) formen part dels seus contes populars i de les seves llegendes.
8. Expliqueu als companys de la classe vinguts d'altres països alguna llegenda de la nostra terra on hi surti un personatge mitològic.

Unitat 4: LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

Una crònica és una narració detallada de fets que han passat de veritat, explicats amb **ordre cronològic**.

A Catalunya, durant els segles XIII i XIV es van escriure quatre cròniques molt importants perquè ens donen informació sobre els fets històrics que van passar durant aquests anys. Són molt boniques i estan tan ben escrites que les estudiem no només en la matèria d'Història sinó també com a obres literàries de gran valor. Es coneixen com *Les Quatre Grans Cròniques*.

Per ordre cronològic, són aquestes:

- **Llibre dels feits o Crònica de Jaume I**
- **Crònica de Bernat Desclot**
- **Crònica de Ramon Muntaner**
- **Crònica de Pere III**

La primera i l'última són les dues úniques cròniques que existeixen a Europa escrites per reis. Això fa que puguem saber **de primera mà** les opinions d'aquests dos reis sobre els fets que passaven i el perquè de les seves decisions polítiques.

La crònica més bonica literàriament i la més **entretinguda** de llegir és la Crònica de Ramon Muntaner, que explica amb detall l'**expedició** de catalans cap a terres d'Orient que es va produir durant el segle XIV.

Vocabulari

ordre cronològic: per ordre de temps, tal com van passar, un fet darrere d'un altre.

de primera mà: sense intermediaris, explicat per la persona que ho va viure.

entretinguda: amena, divertida

expedició: viatge de molta gent

Activitats de comprensió del text LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

1. Què és una crònica?
2. A quins segles van ser escrites Les Quatre Grans Cròniques que existeixen en català?
3. Per què són importants?
4. Quines són Les Quatre Grans Cròniques, per ordre cronològic?
5. Per què són tan importants, la primera i l'última?
6. Quina és la més bonica i entretinguda de llegir?
7. Què s'hi explica?

Llegeix aquest fragment de la “Crònica de Ramon Muntaner”:

Ara us he d’explicar què li va passar a un **cavaller alà** que se n’anava amb la seva esposa, ell en un bon cavall i la seva dona en un altre. I tres homes dels nostres, també a cavall, els perseguïen. Què us diré? El cavall de la dona estava molt cansat, i el cavaller alà li donava cops amb la seva espasa plana perquè els nostres homes no els **atrapessin**. Quan aquest cavaller va veure que sí que els atraparïen i que la seva dona **estava perduda**, va fer córrer més el seu cavall però va sentir que la dona, en sentir-se abandonada, feia un gran crit. Ell, llavors, tornà allà on era ella i la va besar i abraçar, i quan ho va haver fet, li va donar un cop d’espasa al coll, tan fort, que li va tallar el cap.

I quan va haver fet això no va pas fugir, sinó que va tornar de cara als nostres tres homes a cavall, que ja agafaven el cavall de la dona, i amb l’espasa va donar un gran cop a un home que es deia Guillem de Bellver, que va caure a terra mort amb el braç esquerre tallat. Els altres dos, quan van veure això, plens de ràbia, es llançaren sobre el cavaller alà, i ell els va **plantar cara**. Un d’aquests homes es deia Arnau Miró, que era un molt bon home d’armes, i l’altre es deia Bernat de Ventaiola. Què us diré? Us faig saber que el cavaller alà no es va voler moure del costat de la seva dona fins que no el van tenir ben mort. Però abans es va defensar tan fort, que va matar aquell home que es deia Guillem de Bellver i va ferir molt fort els altres dos homes. I així podeu veure com va morir com a bon cavaller i que amb dolor feia el que feia.

Ramon Muntaner, *Crònica*
(versió adaptada)

Vocabulari

cavaller: home que tenia un cavall i armes.

alà: turc

atrapessin: agafessin

estava perduda: estava a punt de caure en mans dels enemics.

plantar cara: desafiar, atacar

Important!

Ramon Muntaner (com tots els cronistes de la seva època) sabia que la gent senzilla no sabia llegir i que la seva Crònica seria explicada en veu alta pels joglars. Per això posa en el seu text molts **recursos orals que els joglars feien servir per captar l'atenció de la gent que escoltava**: *Què us diré?, Ara us he d'explicar..., Us faig saber...*

Activitats de comprensió del fragment de la CRÒNICA DE RAMON MUNTANER

1. Qui són els protagonistes d'aquest fragment?
2. L'autor parla de tres homes "dels nostres". D'on deurien ser, aquests homes?
3. Què li passava al cavall de la dona?
4. Què va fer la dona quan es va sentir abandonada pel seu marit?
5. Què va fer el cavaller alà quan va tornar a buscar la seva dona?
6. Com diries que és l'actitud del cavaller alà amb la seva dona? Se l'estima o no?
7. El cavaller alà va fugir, després de matar la seva dona?
8. El cavaller alà va matar algun dels seus enemics? Com es deia? Com el va matar?
9. El cavaller alà va morir, al final?
10. Creus que Ramon Muntaner admira aquest cavaller alà? En què ho notes?
11. Intenta redactar una petita crònica d'un dia al teu centre d'ensenyament.

MULTICULTURALITAT

EL DOMINI DE LA MENT

Les cultures orientals (Xina, Índia, Tibet...) han desenvolupat una gran capacitat per a la reflexió i per aconseguir el coneixement interior de les persones, és a dir l'autoconeixement, el domini d'un mateix. Segons aquestes cultures el millor que podem fer és aprendre a dominar les nostres emocions i evitar, d'aquesta manera, la infelicitat, tot allò que altera la nostra pau interior, la nostra harmonia.

ACTIVITATS PRÈVIES

* Entre tots classifiqueu aquestes característiques humanes depenent de si considereu que són **bones** o **dolentes**. Distribuiu-les com si es tractés d'omplir dos plats d'una balança:

la generositat	la gelosia	la serenitat	el nerviosisme
l'avarícia	la ràbia	la timidesa	l'orgull
la humilitat	la sinceritat	l'amor	la mentida
l'odi	l'enveja	el menyspreu	la paciència

* Penseu quines són les virtuts que vosaltres espereu trobar en les persones que us envolten i digueu també què és allò que més valoreu dels vostres amics.

* Si no l'heu llegida encara, llegiu el fragment de la Crònica de Ramon Muntaner inclòs en aquesta Unitat. Plantegeu-vos si l'autor admira o no el cavaller alà. Feu un **debat** a la classe sobre aquest tema: **Es pot admirar un enemic?**

Ara, llegiu aquesta història narrada per una persona de l'Índia. Heu de saber que tota la literatura popular oriental, ja siguin contes, llegendes o mites, sempre acaben amb una conclusió, amb un ensenyament, perquè són històries pensades per a la formació interior de les persones.

EL CAVALLER DE L'ESPASA

(conte popular de l'Índia)

Una vegada hi havia un cavaller molt **hàbil** amb la seva espasa, segurament el cavaller més valent de tot el **reialme**. Un altre cavaller l'havia insultat i l'havia desafiat a fer un **combat a mort**.

Aquesta batalla a mort s'havia de fer el dia següent, de matinada. Ningú no dubtava que guanyaria el cavaller més valent i famós de tot el reialme. Moltes vegades havia demostrat la seva valentia i la seva incomparable **destresa**. Amb la seva espasa havia fet rajar tanta sang dels seus enemics, que se'n podria omplir un llac profund.

Ell tenia una gran confiança en si mateix perquè sabia que dominava com ningú l'art de l'espasa. Tenia una molt bona preparació física i una **capacitat de concentració** perfectament controlada. En una batalla mai no dubtava, cap pensament no el distreia.

Per això els seus moviments eren ràpids com el llamp i el seu braç es movia com la més **flexible** de les serps.

Durant tot el dia anterior al combat es va estar entrenant. Gairebé no va menjar perquè menjar sempre ens fa venir son, i ell volia estar ben despert i tenir el cervell ben **lúcid**. Ja es feia de nit quan va decidir anar-se'n a dormir, per estar ben descansat i fresc de matinada. Va dormir profundament. Duia al damunt molts anys d'entrenament. Com que no pensava pas en la derrota, ningú no podia intranquil·litzar-lo ni robar-li la son.

Començava a fer-se de dia. Amb els primers raigs de sol, el cavaller es va llevar. Va fer uns quants exercicis físics i es va rentar el cos amb **una gran serenitat**. Després, va comprovar l'estat de la seva espasa, una cosa que sempre feia abans d'un combat. Va somriure. Estava tan segur de si mateix!

El gran cavaller va arribar abans de l'hora indicada al lloc del combat. Era una tranquil·la esplanada, un prat ben verd travessat per un riu d'aigües alegres. A l'aigua freda i clara d'aquest riu el cavaller es va rentar la cara. Va sentir el ritme tranquil i serè del seu cor a les seves venes. Era una batalla més, una de tantes al llarg de molts anys. No havia de patir per a res. Quina fermesa, la seva, quina serenitat!

Va arribar el seu enemic al lloc assenyalat per al combat. Tots dos cavallers es van posar a punt per a la lluita. Estaven un al davant de l'altre, amb l'espasa a les mans, observant-se amb molta atenció. De sobte, el millor cavaller del reialme va tenir un dubte: "I si em talla el cap?" I en aquest mateix instant el seu cap va ser tallat i va rodar per terra.

*Conclusió: Així és la **ment** humana. Pot ser la teva amiga o la teva enemiga. Cal que la **domestiquis** perquè en qualsevol moment et pot fallar. La mateixa ment que et lliga és també la ment que **t'allibera**. La ment que et condueix al cel et pot conduir a l'infern. Si perds la concentració com el cavaller, perds el cap.*

Ramiro Calle, *Antología de cuentos de la India y Tibet*
(text traduït i adaptat)

Vocabulari

hàbil: que sap fer molt bé una cosa.

reialme: regne, territori governat per un rei.

combat a mort: batalla, enfrontament en què un dels dos enemics ha de morir.

destresa: habilitat, traça

capacitat de concentració: aconseguir no distreure's amb res.

flexible: elàstic, que es pot doblar fàcilment.

lúcid: clar, despert

una gran serenitat: amb molta tranquil·litat, sense cap preocupació.

ment: cervell, pensament

domestiquis: dominis, controls.

t'allibera: et fa lliure

Activitats

1. Et consideres una persona segura de si mateixa? Raona la teva resposta.
2. Tens una bona capacitat de concentració? Com ho fas, per concentrar-te?
3. Sempre que llegeixes estàs atent a la pàgina que tens al davant? O sovint penses en altres coses i et costa entendre el que llegeixes?
4. Valora l'actitud del cavaller de l'espasa del conte. Mentre anaves llegint, què pensaves d'ell?
5. Al final t'ha decebut aquest cavaller? O has pensat que és molt humà el que li va passar?
6. Què et sembla la conclusió del conte?
7. Si tu haguessis hagut de redactar la conclusió, què hauries escrit?
8. Per grups, inventeu-vos un petit conte sobre **la manca de control de les pròpies emocions**. Redacteu-ne, també, la conclusió. Després, expliqueu el vostre conte als vostres companys

Unitat 5: EL SEGLE XIV.

FRANCESC EIXIMENIS I ANSELM TURMEDA

LA PROSA DEL SEGLE XIV

Durant el segle XIV van sorgir en català textos molt variats. Cal tenir en compte que fou un segle de **crisi** a tot Europa i que els autors van recollir en les seves obres aquest fet.

Es tractava d'una crisi religiosa perquè el luxe i la riquesa que mostrava l'església catòlica no eren ben vistos per molts sectors de la societat, i també d'una crisi social perquè la pobresa afectava una població molt castigada per **freqüents epidèmies**.

Dos dels autors més importants de la literatura catalana d'aquest segle foren Francesc Eiximenis i Anselm Turmeda. Tots dos foren grans escriptors que van saber recollir, a les seves obres, aquesta profunda crisi de què acabem de parlar, tractant els temes que més preocupaven durant aquesta època.

Francesc Eiximenis (1327-1409) va néixer a Girona però va viure gran part de la seva vida a València. Era **frare franciscà** i havia estudiat a les millors universitats d'Europa. Va escriure una **obra enciclopèdica** titulada "*Lo Crestià*" (en català modern: "El Cristià") en la qual **donava consells per recuperar les actituds més fermes i boniques del cristianisme primitiu**. Gràcies a aquest autor podem conèixer bé els costums i les preocupacions de la societat del segle XIV.

Anselm Turmeda (nascut cap a meitats del segle XIV i mort cap al 1435) també era frare. Va néixer a Mallorca i també estudià a universitats europees de molt de **prestigi**. Féu un viatge a Tunis i, després de **convertir-se a l'islamisme**, s'hi quedà a viure. Treballà com a traductor i va tenir alts càrrecs, la qual cosa li va permetre viure sense dificultats. Els seus llibres més coneguts són "*La disputa de l'ase*" i el "*Llibre de bons amonestaments*". **La seva obra mostra, sobretot, molt d'escepticisme i una bona dosi d'humor**.

Vocabulari

crisi: moment de molta dificultat i de canvi de conductes i de pensament.

freqüents: contínues; que es donaven molt sovint.

epidèmies: malalties greus que s'estenen ràpidament i que afecten bona part de la població.

frare franciscà: religiós seguidor de Sant Francesc (els franciscans, que també eren cristians, foren molt crítics amb l'església catòlica)

obra enciclopèdica: obra molt llarga sobre temes diversos que es publica en diferents volums.

cristianisme primitiu: cristianisme antic, primer cristianisme.

prestigi: molt famoses

convertir-se a l'islamisme: abandonar la religió cristiana i acceptar la musulmana.

escepticisme: capacitat de no creure en res, de dubtar de tot.

Important!

Durant el segle XIII el rei català Jaume I (anomenat “el Conqueridor”) va conquerir les terres de València i de Mallorca i les va incorporar al seu reialme. D'aquesta manera va quedar definit un territori que encara ara anomenem **“Països Catalans”**. És per aquest motiu que al País Valencià i a les Illes Balears s'hi parla català. No ens ha d'estranyar, doncs, que dos dels millors autors catalans del segle XIV, com Eiximenis i Turmeda, tinguin vincles estrets amb València i Mallorca.

Activitats de comprensió del text LA PROSA DEL SEGLE XIV

1. Què es va produir a tot Europa durant el segle XIV?
2. Quines dues crisis hi va haver?
3. Com s'anomenen els dos autors catalans més importants d'aquest segle XIV?
4. Com es titula l'obra més coneguda de Francesc Eiximenis?
5. Què pretenia Francesc Eiximenis amb aquesta obra?
6. Què podem conèixer gràcies als llibres de Francesc Eiximenis?
7. On va néixer Anselm Turmeda?
8. Què va fer després de viatjar a Tunis?
9. Com es titulen els llibres més coneguts l'Anselm Turmeda?
10. Què mostra, sobretot, la seva obra?

Llegeix atentament aquests consells que dóna Francesc Eiximenis per tenir un bon comportament amb el menjar i quines són les actituds que hem de mantenir quan som a taula:

* Per ajudar una persona estimada que té problemes, no és cap vergonya fer-li arribar un pa o mig, o un formatge o mig o només un tall petit, o una mica de fruita, o la meitat de la teva **escudella**, o una part de la teva poca **vianda**, perquè els veritables amics no aprecien la quantitat de coses que tu els puguis donar sinó la teva bona intenció.

* A la teva taula, has de ser sempre amable amb els convidats i animar-los a menjar, dient-los: “Senyor, o senyora, mengeu tant com vulgueu”. Però si veus que es tracta d’una persona que meja molt, no li diguis pas això perquè s’ho podria prendre com una burla.

* Allà on vagis convidat, no parlis mai malament de grans senyors, ni de dones, ni de venjances, perquè al voltant d’una taula sempre hi ha moltes orelles i moltes llengües i diferents caràcters, i algú podria sentir-se **ofès**.

* En una taula plena de convidats, sempre s’ha de parlar de coses que facin riure tothom, que siguin agradables, alegres, i que **no toquin ningú en especial** perquè ningú se senti ofès.

* En una taula on hakis estat convidat, no comencis mai a menjar abans que ningú. Primer, ha de començar a menjar l’**amfitrió**, que es mereix el respecte de tothom.

* No t’estiguis mai en una taula sense menjar res perquè podria semblar que el menjar no t’agrada.

* A taula, sempre has d’estar amb la cara alegre i satisfeta, i més encara si ets a la taula d’un altre.

* No converteixis el menjar que et donen en **bocins**, tal com feia aquella **núvia** que d’un pinyó en feia dos o tres trossos.

* Si has estat convidat, mira que mai no t’hagin d’esperar els altres. Vés-hi amb temps.

* Mai no t’aixeqüis de la taula per anar al **lloc privat** ni per **servir secretament la natura**; tampoc després de dinar no t’aixecaràs de seguida per anar a fer semblants coses, perquè és de molt mala educació. En cas de necessitat, si no et trobes bé, no mengis amb els altres sinó sol a la teva **cambra**.

* Per res del món no badallis a taula. Si no ho pots evitar, tapa't la boca amb una mà i no facis gens de soroll. Alguns homes bestials, quan badallen, fan un gran crit, que és horrorós i lleig entre persones ben educades.

Francesc Eiximenis, *Com usar bé de beure e menjar* (fragments)
(text adaptat)

Vocabulari

escudella: sopa típica de Catalunya.

vianda: carn

ofès: ferit en el seu ànim; es podria sentir malament.

no toquin ningú en especial: no fenguin cap persona concreta

amfitrió: persona que convida altres persones

bocins: trossos molt petits

núvia: dona que es casa

lloc privat: vàter

servir secretament la natura: orinar i defecar (anar de ventre)

cambra: habitació

Important!

Els textos que ens expliquen com fer una cosa diem que ens donen “instruccions”, per això els anomenem **textos instructius**.

Són textos instructius els manuals d'instruccions sobre com muntar un aparell, els prospectes que trobem dins de les capses dels medicaments que ens indiquen com prendre'ls, etc.

Aquest text de Francesc Eiximenis, que ens explica què hem de fer per tenir un bon comportament a taula és també, doncs, un text instructiu.

Activitats de comprensió dels fragments de COM USAR BÉ DE BEURE I MENJAR

1. Francesc Eiximenis considera que és una vergonya fer arribar menjar a algú que té problemes? I tu, què en penses?
2. Algún d'aquests consells t'ha sorprès? Per què?
3. Assenyala tots els consells que dona Eiximenis i que també es donen a la teva cultura.
4. Afegeix alguna norma que a la teva cultura es tingui molt en compte a l'hora de menjar i que no estigui recollida en els consells que dona Eiximenis.
5. Creus que els consells donats per Eiximenis estan completament passats de moda?
6. Creus que és necessari, a l'hora de menjar, tenir presents unes normes de conducta? Per què?

Fixa't bé en aquest poema d'Anselm Turmeda que hem adaptat al català modern:

Els diners converteixen la mentida en veritat,
i d'un jutge en fan un advocat,
fan tornar savi l'home boig,
només cal que en tingui molts (de diners).

Els diners fan bé, els diners fan mal,
els diners tornen l'home infernal
i el fan sant celestial
depenent de com els faci servir (els diners).

Els diners fan tornar prims els homes grassos,
i tornen legítims els bords,
si dius "tinc diners" a homes sords,
tots es giren.

Els diners tornen sans els homes malalts,
moros, jueus i cristians,
deixant a Déu i a tots els sants,
adoren els diners.

Diners, doncs, has de voler acumular,
si en pots tenir **no els deixis anar;**
quan en tinguis molts podràs arribar a ser
Papa de Roma.

Anselm Turmeda, *Llibre de bons amonestaments*
(adaptació al català modern d'alguns fragments)

Vocabulari

tornen legítims els bords: els fills legítims eren els fills nascuts dins del matrimoni, i els fills bords eren els nascuts de relacions fora del matrimoni. En aquella època els fills bords eren molt mal vistos per la societat.

no els deixis anar: guarda'ls, no te'ls gastis.

Activitats de comprensió dels fragments del LLIBRE DE BONS AMONESTAMENTS

1. Quin poder tenen els diners, segons Anselm Turmeda?
2. Segons Turmeda, l'actitud de les persones davant dels diners canvia depenent de la seva religió?
3. Què creus que ens vol dir Anselm Turmeda amb aquest poema?
4. Després de llegir aquest poema i tenint en compte que Anselm Turmeda primer va ser un frare catòlic i després es va convertir a l'islamisme, creus que tenia una gran fe religiosa?
5. Estàs d'acord amb el que diu Anselm Turmeda en aquest poema?
6. Quin diries que és el valor dels diners en el món actual?

MULTICULTURALITAT

ELS COSTUMS A TAULA

Abans de llegir aquest conte, consulteu el que hem explicat de "*Les mil i una nits*" a la Unitat 1.

EL SATRE, EL GEPERUT, EL JUEU,

EL CUINER I EL CRISTIÀ

(conte de tradició oriental recollit a *Les mil i una nits*)

M'han explicat, majestat, que en una ciutat de la Xina, fa molt i molt de temps, hi havia un sastre de **posició benestant** i amant de la bona vida. Li agradava sortir amb la seva dona a fer una bona caminada de tant en tant, quan li venia de gust.

Un dia, que havien sortit a passejar i tornaven a casa cap al vespre, van trobar pel camí un homenet geperut, **d'aspecte ridícul i grotesc**, que cantava i ballava com un **eixelebrat**. La curiositat de saber quina era la seva identitat els va empènyer a adreçar-li la paraula, i com que el **tarannà** graciós del geperut **els va fer peça**, el convidaren a sopar. I així, tots plegats, s'encaminaren cap a casa,

Tot i que quan hi arribaren ja era fosc, el sastre se n'anà al mercat a comprar peix fregit, pa, llimones i alguns pastissos per servir a l'hora de les postres. **Entre mos i**

mos, prosseguien l'animada conversa que sovint desembocava en clares **mofes** envers el convidat. A mig sopar, volent-li fer una altra mofa, la dona del sastre agafà un bon tros de peix, el va **entaforar** a la boca del geperut i, tancant-la-hi amb la mà, digué:

– Au, coll avall, sense mastegar!

El geperut se'l va empassar sencer, però el peix tenia una espina molt grossa i se li va clavar al coll. Es va ofegar i es va morir.

L'arribada de l'alba sorprengué Xahrazad i aleshores callà.

M'han explicat, majestat –continuà Xahrazad la nit següent–, que el sastre, en veure que el convidat queia estès a terra, exclamà:

– Que Déu ens **empari**! Aquest desgraciat ha vingut justament a casa nostra a **fer l'últim badall**! Pobres de nosaltres!

– **No n'hi ha per tant**, home! –digué ella.

– Ah, no? I què podem fer, doncs?

– Aixeca't, va! Agafa aquest drap de seda, embolica el mort i carrega-te'l a coll. Segueix-me, farem veure que duem un nen malalt.

El sastre va fer el que la seva dona havia dit i es carregà el geperut a l'esquena.

– Ajudeu-nos, necessitem un metge! –cridaven pel carrer– Ajudeu-nos, portem un nen malalt! On podem trobar un metge?

Finalment, un home els indicà la casa d'un metge **jueu**. Trucaren a la porta fins que una veu, a l'interior, contestà:

– Ja vinc! Ja vinc!

Quan la porta es va obrir, va aparèixer una **serventa** negra.

– Què us passa? –va preguntar.

– Portem un nen molt malat –explicà la muller del sastre-. Fes el favor de dir al metge que és urgent.

La criada va desaparèixer escales amunt perquè el metge era al pis de dalt. La dona del sastre entrà a la casa i va dir al seu marit:

– Corre, deixa el geperut aquí i fugim!

El sastre deixà el geperut enmig de l'escala, recolzat a la paret, i marit i muller van fugir de la casa del metge.

Quan el metge jueu baixà l'escala **precipitadament** per atendre el malalt, com que anava **a les fosques** i molt **esverat**, es va entrebancar amb el cos del geperut.

– Ai, ai, ai! –exclamà– He ensopegat amb el malalt i l'he fet caure escales avall... Déu meu! L'he mort! I ara com trauré aquest **cadàver** de casa?

Va carregar-se el cos a l'esquena, va travessar el pati de casa seva, va anar a trobar la seva muller i li ho va explicar tot.

– I què fas aquí parat? –el renyà ella– Has de reaccionar! Mira, el pujarem al terrat i, des d'allà, el llençarem al pati del veí, aquell musulmà que és el cuiner del príncep. Aquell **casalot** sempre és ple de gats i gossos que es mengen els ratolins i les escombraries; amb una mica de sort, abans que ningú vegi aquest cos, els gossos ja se l'hauran menjat tot sencer.

I **dit i fet**, agafaren el geperut, el llençaren a cal veí i **tocaren el dos** ben de pressa per no ser vistos.

El cos va anar a parar a terra just quan el cuiner del príncep entrava a casa seva i va sentir el pataplaf! Sense fer soroll, molt a poc a poc, el cuiner va sortir al pati i allà, a prop de la paret, li va semblar veure un home estès a terra. Va pensar: “Aquest deu ser el lladre que des de fa dies em roba la carn! No m'hauria servit de res matar tots els gats i els gossos del barri; deu haver entrat pel terrat”. Ben decidit, agafà un bastó, s'acostà al geperut i li va clavar una garrotada tan forta que el va fer **rodolar** un bon tros. Veient que no reaccionava, el tocà suaument amb el bastó i féu un pas enrere, espantat:

– Oh, és mort! Què he fet? Déu meu, com he pogut matar aquest home? Caram! I a més de lladre, és geperut! Més valdrà que el faci desaparèixer aviat!

Aprofitant que era **negra nit**, portà el cos fins a l'entrada del **basar**; l'abandonà en una cantonada i fugí molt de pressa.

En el mateix instant en què el cuiner fugia, girà la cantonada un cristià que havia begut molt i anava ben **trompa**. Li va semblar distingir, estès a terra, el mateix noi que feia poc s'havia burlat d'ell i que, de ben segur, l'estava esperant per tornar-li a **fer la guitza**. S'ajupí i li clavà un bon cop de puny, se li llançà al damunt com un boig i començà a cridar:

– Guàrdia! Que vinguin els guàrdies!

El vigilant nocturn del basar, quan va sentir els crits, hi va anar ben de pressa per veure què passava. Quan va veure l'home cristià que no deixava de clavar cops de puny a l'altre, li digué:

– Prou, prou, ja n'hi ha prou, deixa'l!

L'arrencà de sobre el geperut i, quan es va adonar que l'home que hi havia a terra era mort, cridà, **indignat**:

– Com gosa un cristià matar un musulmà?

Al cristià, l'espant li va fer passar la borratxera de cop. Pensava "Déu meu! Com he pogut matar aquest home amb un trist cop de puny?".

El van agafar i va passar la nit a la presó, al costat del cadàver del geperut. El príncep del reialme, quan va saber la notícia, condemnà a mort al cristià i ordenà que l'endemà, de bon matí, fos penjat pel coll.

Molta gent es va reunir a la plaça on havien d'**executar** el cristià. Quan ja tenia la corda posada al coll, d'entre la gentada, es va sentir la veu del cuiner que cridava:

– Atureu-vos! el cristià és innocent! Jo sóc l'**assassí**!

– Però per què ho has fet? –li preguntà el príncep.

– Em pensava que era el lladre que em robava la carn i li he clavat una garrotada. Per desfer-me del cadàver l'he portat al basar i l'he abandonat. Ja tinc prou pena d'haver mort un musulmà. No vull que per culpa meva mori, a més, un cristià. Pengeu-me a mi!

El príncep va fer treure la corda del coll del cristià i ordenà l'execució del veritable assassí. Quan estaven a punt de penjar-lo, el metge jueu s'obrí pas entre la gent i cridà:

– No el mateu! L'assassí sóc jo! L'home va venir a casa meva a visitar-se perquè estava malalt, però jo vaig baixar l'escala amb tantes presses que vaig ensopegar amb ell i rodolà escales avall. Sense voler, el vaig matar. No pengeu el cuiner, sisplau! Pengeu-me a mi!

La gent estava **molt parada**. El príncep també, però no li quedà més remei que alliberar el cuiner i fer penjar el metge jueu. Quan ja tenia la corda al coll, se sentí la veu del sastre:

– No! No el pengeu! Jo sóc l'assassí! Ahir vaig trobar aquest pobre geperut i el vaig convidar a sopar a casa meva. La meva dona, per fer-li una broma, agafà un tros de peix i l'hi ficà a la boca, ell se'l va empassar de cop, es va ofegar i es va morir. Perquè ningú no ens descobrís, vam agafar el cos i el vam dur a cal metge. El vam abandonar a l'escala i vam fugir. Pel que aquí s'ha explicat, el metge va ensopegar amb ell i es va pensar que l'havia mort.

–Aquest cas **farà història**! –va dir el príncep, **perplex**.

– Em penjareu? –preguntà el sastre, tremolant.

El príncep va estar una bona estona pensant i pensant, entre el silenci de la gent. Tothom estava pendent del que decidiria. Al cap d'una bona estona, amb veu ben alta i clara, digué:

– Només et salvaré si ets capaç d'explicar-me una història millor que aquesta!

Anònim, *Les mil i una nits*
(text adaptat)

Vocabulari

posició benestant: ric

d'aspecte ridícul i grotesc: que cridava l'atenció pel seu comportament i manera de vestir.

eixelebrat: boig

tarannà: caràcter, manera de ser

els va fer peça: els va agradar

entre mos i mos: entre queixalada i queixalada, mentre anaven menjant.

mofes: burles

entaforar: ficar per la força

empari: protegeixi

fer l'últim badall: morir-se

No n'hi ha per tant: no exageris, no és tan important.

jueu: de religió jueva.

serventa: criada

precipitadament: molt de pressa

a les fosques: sense encendre cap llum

esverat: corrent, sense mirar per on passava

cadàver: cos mort

casalot: casa gran molt vella

dit i fet: ho feren de seguida després d'haver-ho pensat.

tocaren el dos: marxaren

rodolar: rodar

negra nit: molt de nit; una nit molt fosca, sense lluna.

basar: mercat

trompa: borratxo

fer la guitza: molestar

indignat: molt enfadat

executar: matar

assassí: autor de la mort violenta d'una persona.

molt parada: molt sorpresa (la gent no entenia el que estava passant)

farà història: es farà famós, se'n parlarà durant molt de temps.

perplex: molt parat

Activitats

1. Creieu que és correcta l'actitud a taula del sastre i de la seva muller? Per què?
2. Penseu que tothom té la tendència de no acceptar la seva responsabilitat i de treure's les culpes del damunt? Expliqueu bé la vostra resposta i, si és possible, poseu-ne exemples.
3. Com penseu que cal actuar amb algú que menteix sempre i que no accepta les seves responsabilitats?
4. Què creieu que fa reaccionar els protagonistes d'aquest conte? Per què acaben dient el que veritablement ha passat?
5. Com valoreu el final del conte? Us ha agradat la sentència del príncep?
6. Analitzeu el paper de les diferents religions que són citades en el conte. Alguna d'elles hi apareix com a més culpable que les altres en el decurs dels esdeveniments? Poseu en comú les vostres conclusions.
7. Ara analitzeu el paper de les dones en aquest conte. Us agrada com hi surten representades? Per què? Diríeu que en la majoria de tradicions els contes populars són sexistes?
8. Accepteu el repte del príncep: Busqueu una història més bona que aquesta i expliqueu-la als vostres companys.

Unitat 6: L'HUMANISME. BERNAT METGE

L'HUMANISME. BERNAT METGE

La profunda crisi que es va viure a Europa durant el segle XIV va desembocar en un canvi de **mentalitat** en les persones. A Itàlia, molts **intel·lectuals** van començar a confiar molt més en la raó humana a l'hora d'investigar les coses per poder-les entendre, i també es van voler fixar en els autors **clàssics** que, ja feia molts anys, havien deixat escrites obres precioses. I van començar a imitar, amb els seus textos, l'**elegància** d'aquells autors.

Coneixem aquest canvi de mentalitat, que des d'Itàlia es va anar estenent per tot Europa, amb el nom de "Renaixement". I donem el nom d' "Humanisme" a la moda literària, elegant i refinada, que van seguir els autors d'aquesta època.

Els autors humanistes italians més importants són Dante i Petrarca.

A finals del segle XIV, l'Humanisme es va introduir a Catalunya i va començar a influir en els autors catalans, que de seguida van quedar admirats per les obres tan boniques que escrivien els autors italians i van voler imitar-los.

Bernat Metge és l'autor humanista català més important. La seva obra més **destacada** es titula "Lo somni". En aquest llibre, Bernat Metge fa una profunda reflexió sobre la mort i manifesta el seu **escepticisme** davant la creença que existeix una altra vida **més enllà** d'aquesta.

Aquesta actitud de Bernat Metge, de creure només en allò que es veu i que es pot demostrar, **és molt pròpia** dels intel·lectuals humanistes. Cal tenir en compte, també, que aquesta nova manera d'observar el món **va crear les bases** de la ciència moderna.

Vocabulari

mentalitat: manera de pensar

intel·lectuals: persones dedicades a l'estudi i al món del saber en general.

clàssics: autors de l'antiga Grècia i de l'antic Imperi Romà (que van escriure els uns en grec i els altres en llatí).

elegància: estil delicat, refinat, molt bonic

destacada: important

escepticisme: actitud de la persona que no es creu tot el que li expliquen, que demana proves.

més enllà: després

és molt pròpia: és molt normal, és molt característica

va crear les bases: va fer possible, va afavorir, va potenciar

Important!

El llarg període de temps que coneixem amb el nom d'**Edat Mitjana** es va acabar amb l'arribada del **Renaixement**.

L'Edat Mitjana s'havia caracteritzat per la por que la gent tenia als possibles càstigs divins, una por fomentada per l'església catòlica. Durant el Renaixement les persones canvien aquesta por per una més gran confiança en l'ésser humà i en la seva capacitat per estudiar els fenòmens naturals i donar-los una explicació lògica.

El Renaixement va ser una època de gran esplendor cultural a tota Europa. L'art va viure un moment magnífic, amb escriptors, pintors, escultors i músics que encara ara admirem (Dante, Petrarca, Leonardo da Vinci, Miquel Àngel...)

Activitats de comprensió del text L'HUMANISME. BERNAT METGE

1. En què va desembocar la profunda crisi que es va viure a Europa durant el segle XIV?
2. Què van fer molts intel·lectuals a Itàlia?
3. Amb quin nom coneixem aquest canvi de mentalitat?
4. Què és l'Humanisme?
5. Quins són els autors humanistes italians més importants?
6. Com es diu l'autor humanista català més important?
7. Com es titula la seva obra més destacada?
8. Quina profunda reflexió fa Bernat Metge en el seu llibre "*Lo somni*"?
9. L'actitud de Bernat Metge és molt pròpia de qui?
10. Què va crear aquesta nova manera d'observar el món?

Al començament de la seva obra "*Lo somni*", Bernat Metge narra un fet fantàstic, inventat: explica que estant ell a la presó, acusat d'un fet del qual era innocent, se li va aparèixer mentre dormia la figura del rei Joan I, que havia mort feia pocs dies. Bernat Metge havia estat secretari del rei i s'estranyà molt quan el

va veure perquè els morts –diu en el text– no es poden aparèixer a les persones vives. El rei Joan intenta convèncer-lo del contrari, li explica que existeix una altra vida més enllà de la mort. En la conversa que mantenen durant aquest somni, Bernat Metge mostra tot el seu escepticisme. Fixa-t'hi:

Estant a la presó, no pas per ser culpable de res sinó acusat pels meus perseguïdors que em tenen **odi**, un divendres, cap a mitja nit, em va venir un gran desig de dormir.

Em vaig estirar al llit i, de sobte, sense ni haver-me despullat, em vaig adormir.

Estant així se'm va aparèixer al davant un home **de mitjana estatura**, de cara tranquil·la, vestit amb una roba de **vellut** vermell decorada amb corones d'or, i amb un barret també vermell al cap.

El vaig mirar amb molta atenció i em va semblar que era el rei Joan, aquell rei tan estimat, que feia poc temps que havia mort i a qui jo havia servit.

I **dubtant** si era ell, em vaig espantar terriblement.

Llavors ell em va dir:

– No tinguis por perquè jo sóc aquell qui et penses.

Quan el vaig sentir parlar el vaig reconèixer de seguida. Després, tremolant, li vaig dir:

– Oh, senyor! Com és que ets aquí? Que no et vas morir fa pocs dies?

– No em vaig morir –va dir ell– sinó que vaig deixar la carn del meu cos aquí i el meu **esperit** va volar cap a Déu, que és qui me l'havia donat.

– L'esperit? Què vols dir? –li vaig contestar– No puc creure que l'esperit sigui res, ni que pugui volar, ni que pugui seguir un altre camí que el mateix que segueix la carn del cos.

– I doncs què et penses que sóc jo? –va dir–. No saps que l'altre dia, no fa gaire, vaig deixar la vida **corporal**?

– Sí que m'ho van dir –vaig contestar–, però ara no m'ho crec, perquè si fossis mort ara no series aquí, parlant amb mi. Això em fa pensar que ets viu. La gent deu dir que ets mort perquè les notícies fortes sempre agraden.

– La notícia és veritat –va dir–. **És cert** que em vaig morir i que el que ara està parlant amb tu és el meu esperit.

Bernat Metge, *Lo somni*
(versió adaptada al català modern)

Vocabulari

odi: mania, ràbia contra alguna persona

de mitjana estatura: ni molt alt ni molt baix

vellut: roba una mica peluda, molt suau al tacte

dubtant: no estant segur

esperit: ànima, allò d'una persona que no és el cos

corporal: del cos

és cert: és veritat

Activitats de comprensió del fragment de LO SOMNI

1. Qui són els dos protagonistes del text?
2. Què diu Bernat Metge que li va passar, estant a la presó?
3. Quin dia de la setmana i quina hora era, quan li va passar això?
4. Qui se li va aparèixer? Com anava vestida, aquesta figura?
5. Com va reaccionar Bernat Metge?
6. Què li va dir el rei per tranquil·litzar-lo?
7. En quin moment Bernat Metge va reconèixer de seguida el rei?
8. El rei Joan s'havia mort o no? Com ho explica ell mateix?
9. Bernat Metge creu que els esperits existeixen? En quina resposta seva ho notes?
10. Bernat Metge diu que li van donar la notícia de la mort del rei Joan. Què en pensa ara d'aquesta notícia?
11. I què li contesta, el rei? La notícia és certa o no?
12. I tu, què en penses, de la mort? Estàs d'acord amb el rei, que diu que hi ha una vida corporal i una vida espiritual? O estàs més d'acord amb Bernat Metge?

Important!

“*Lo somni*” és un text narrat en primera persona (jo). Fixa't que Bernat Metge va dient “*em vaig estirar al llit...*”, “*se'm va aparèixer...*”, “*em vaig espantar...*”.

La primera persona narrativa sempre dona al text la sensació de molta autenticitat, és a dir de cosa que veritablement ha passat. Encara que es tracti d'un fet inventat, al lector li sembla real.

En la Unitat que acabem de treballar, Bernat Metge planteja un dels grans misteris que sempre ha preocupat les persones: el misteri de la mort. Ens resulta molt difícil i molt dolorós admetre que la vida s'acaba amb la mort i que mai més veurem les persones que estimem.

Totes les cultures del món han desenvolupat les seves creences sobre la mort a través dels seus contes, dels seus mites. Aquí t'ofereixo un conte ben interessant que pertany a la cultura berber i que recull elements que també apareixen en altres cultures, com la jueva, la cristiana i la musulmana.

Els berbers pertanyen a una ètnia (un poble) del nord d'Àfrica, anterior a la conquesta àrab. Actualment estan dispersats i ocupen regions discontinües des d'Egipte fins a l'oceà Atlàntic i des de la mar Mediterrània fins al sud del Sàhara.

Fixa't en aquest conte que encara expliquen:

LES COSES MATERIALS SÓN EFÍMERES

(conte popular dels berbers)

El rei més antic que hi ha hagut es va dir Iedad u ben Ad. Va ser **sobirà** dels **genis** i dels homes i va viure en èpoques molt antigues. La frase que més li agradava i que deia sempre era: "No em moriré mai". Es passava la vida assegut en el seu **tron**, des d'on impartia justícia, sempre recolzat en el seu bastó.

Així es va passar anys i més anys, sense que ni els genis ni els homes que vivien al seu voltant notessin que s'havia mort. **Al cap de** molt de temps, el seu bastó, que havia estat rosegat per un cuc, es va partir, i llavors va caure de cop la **mòmia** del **monarca**. Quan el van veure mort, els genis i els homes van fugir del seu costat i van deixar deserta la ciutat.

Amb el pas del temps, el record del lloc on hi havia hagut aquella ciutat de Iedad u ben Ad es va esborrar de la memòria dels homes. Al cap de molts anys, van arribar al gran rei **Salomó**, notícies que parlaven d'aquell monarca **mític**. Salomó de seguida va

convocar els seus ocells i els seus homes més savis perquè li parlessin de Iedad u ben Ad i del lloc exacte on hi havia hagut la seva fantàstica ciutat. Però ningú no va saber donar-li la informació que demanava. Salomó va preguntar llavors: “On és la meua vella àguila?”.

Van passar nou dies fins que l'àguila va aparèixer. Als peus de Salomó, li va demanar disculpes: “Oh, rei meu, savi Salomó, l'únic motiu del meu **retard** és que el meu pare és molt vell, ja té nou-cents anys, i es troba dèbil, cec i sense plomes, a la seva illa enmig de l'oceà. Jo, volant constantment per sobre d'ell, protegeixo la seva pell nua dels terribles raigs del sol. Et suplico que em deixis tornar de seguida al seu costat”.

Salomó li va contestar: “Vola fins allà on és el teu pare i pregunta-li per Iedad u ben Ad i pel camí que hem de seguir per poder arribar a la seva antiga ciutat. Després, torna i explica'm què t'ha dit”.

L'àguila va volar de seguida fins a l'illa on hi havia el seu pare i li va explicar el desig del savi rei Salomó. La vella àguila li va contestar: “Jo no em puc enrecordar del **legendari** sobirà dels genis i dels homes, però el meu avi, que tenia mil tres-cents anys quan es va morir, em va parlar d'ell. Aquest Iedad u ben Ad era amo de tota la Terra i ho sabia tot; però en canvi no va poder fugir de la mort. Estem fets de terra, sobre ella vivim i a ella tornarem”.

Després de dir aquestes paraules, va explicar al seu fill el camí que calia fer per trobar la ciutat dels Ben Ad. Amb tota aquesta informació, l'àguila va tornar al palau de Salomó i li ho va explicar tot.

Salomó va reunir el seu exèrcit i l'àguila, volant al capdavant, els va guiar a través dels deserts fins al mar, i després de fer amb el seu vol cercles cada vegada més tancats, va caure en picat, com una pedra, damunt de les **ruïnes** de la ciutat, entre una palmera i una casa vella.

Com que el palau de l'antiga ciutat estava cobert per la sorra, ningú va trobar la seva entrada. Però Déu va fer bufar un fort vent durant dies, primer del Nord, després de l'Oest, més tard del Sud, i finalment de l'Est. La sorra va desaparèixer i va deixar **al descobert** el palau, veient-se perfectament la seva entrada.

Salomó, llavors, va entrar al palau amb totes les persones que l'acompanyaven. Van arribar a la sala del tron, on van trobar una estàtua amb una placa de plata a la seva boca. En ella es podia llegir, amb lletres gregues, aquesta **inscripció**:

Sóc Iedad u ben Ad,
he viscut mil anys,
he governat mil ciutats
i he cavalcat mil cavalls.

Vaig matar mil guerrers
i de mil dones que vaig tenir
en van néixer mil fills.

Mil savis m'aconsellaven,
i ni així no vaig poder fugir
de la Mort.

Ningú no em superarà en riqueses
ni en el poder que vaig tenir
ni en anys d'existència.
Per això us puc dir:

De res no val aconseguir riqueses a la Terra,
perquè el món és només una il·lusió
i és de llei que el qui viu acabi morint.

Un cop llegides aquestes paraules, el savi rei Salomó va abandonar el palau i la ciutat de Iedad u ben Ad, i va donar ordre de tornar immediatament a Jerusalem.

El vent novament va bufar amb força i va tornar a cobrir el palau que acabaven de visitar. En les ments dels homes que l'havien vist va desaparèixer ell lloc que ocupa a la Terra. Ho van oblidar tot.

Nota:

Aquesta llegenda és la més antiga que conserva el poble berber dels Ihahan. Segons asseguren els narradors de contes, els fets que aquí es relaten van passar abans del Diluvi Universal explicat a la Bíblia. Al Marroc existeixen diverses versions d'aquest conte, una d'elles encara es recita cantant-la. En nombroses ocasions el rei Salomó queda identificat amb el rei Iedad. Així, l'episodi que mostra el sobirà mort,

envoltat d'homes i de genis, sostingut pel seu bastó rosegat per un cuc que finalment el farà caure, es troba també a l'Alcorà (Sura, 34, versicle 14) referit a Salomó.

Iedad u ben Ad vol dir "Iedad fill dels Ad". Els Ad són un poble mític, citat unes catorze vegades a l'Alcorà, i descrit com un poble poderós a qui Déu va castigar fent-lo desaparèixer de la Terra.

Uwe Topper, *Cuentos Populares de los Bereberes*
(text traduït i adaptat)

Vocabulari

efímeres: que no duren sempre

sobirà: rei

genis: éssers fantàstics (imaginariis)

tron: cadira de braços molt luxosa on s'asseuen els reis.

al cap de: passat

mòmia: cadàver, figura humana assecada durant molt de temps després de la seva mort.

monarca: rei

Salomó: rei de Jerusalem molt savi, la història del qual s'explica a la Bíblia.

mític: llegendari, fictici, que no se sap si de debò va existir.

convocar: reunir

retard: arribar tard

llegendari: que pertany a les llegendes, que no se sap del cert si ha existit

ruïnes: el poc que quedava de la ciutat

al descobert: a la vista de tothom, sense que res el cobreixi

inscripció: text que es grava damunt d'una superfície dura (de fusta, de pedra, de plata...)

Activitats

1. Com qualificaries el rei Salomó?
2. Què n'opines, de la seva curiositat?
3. En aquest conte, s'hi expressa l'esperança d'una vida més enllà de la mort?
4. La mort ha estat sempre un gran misteri per als éssers humans. Com que no sabem què hi ha més enllà, totes les cultures del món han elaborat contes i mites per explicar aquest gran enigma. Poseu en comú les creences que sobre aquest tema hi ha a totes les cultures que teniu representades a la vostra classe.
5. I vosaltres, què n'opineu, de la mort? És un final, és un inici, és un trànsit?

6. Busqueu informació sobre el rei Salomó, que va ser, segons els textos bíblics, el rei més savi que ha existit. En un judici, Salomó va dictar una sentència que s'ha fet molt famosa. Quina? Què vol dir un “judici salomònic”?
7. Busqueu informació sobre el poble berber i la seva lluita per preservar la seva cultura. Parleu-ne, després, a la classe. Creieu que caldria vetllar perquè cap cultura del món desaparegui? Per què?

Unitat 7: EL SEGLE XV. JOANOT MARTORELL I EL “TIRANT LO BLANC”

JOANOT MARTORELL I EL “TIRANT LO BLANC”

El segle XV està considerat el Segle d'Or de la literatura catalana perquè va ser el segle en què van sorgir un bon nombre d'autors molt importants que van escriure obres de gran qualitat.

D'entre tots aquests autors, els més **destacables** són, en prosa, Joanot Martorell i, en poesia, Ausiàs March.

Joanot Martorell (1413-1468) va néixer a Gandia, un poble del País Valencià. Li agradava molt el món de la **cavalleria** i havia llegit moltes obres que tractaven aquest tema. És autor del “*Tirant lo Blanc*”, una de les millors novel·les de tots els temps, que tracta el tema dels cavallers però d'una manera molt més moderna i **realista** de com s'havia fet fins aquell moment.

El protagonista d'aquesta novel·la, Tirant, ja no és el cavaller perfecte, un home fantàstic, sempre vencedor, sempre amb bona sort, tal com eren tots els cavallers de les obres **cavalleresques** anteriors.

Tirant és un home valent però normal, és a dir **amb virtuts i defectes**, com tothom. És molt decidit fent la guerra però aconsegueix vèncer els seus enemics no només per la seva valentia personal sinó per la seva gran habilitat en l'**estratègia militar**. Així, doncs, no només és un gran guerrer sinó un gran **capità**.

No obstant, tota l'admiració que desperta quan el veiem en plena batalla es converteix en **humor** quan el veiem enamorat perquè, enmig del món de les dones, perd tota la seva valentia, se sent **desconcertat** i és capaç de **fer el ridícul** més gran perquè no sap mai què ha de fer, què ha de dir, quina és l'actitud més **escaient** al davant d'una dama. En aquestes situacions, necessita consell i ajuda. Tot això **humanitza** el personatge i el fa molt proper al lector.

En aquesta novel·la també destaca l'elevat grau d'**erotisme** de les escenes amoroses, descrites amb molts detalls.

Poc després de ser publicada, la novel·la “*Tirant lo Blanc*” va ser traduïda al castellà, a l'italià, al francès i a l'anglès. Encara ara és considerada una joia de la literatura universal.

Vocabulari

destacables: importants

cavalleria: dels cavallers (homes armats a cavall que anaven pel món procurant protegir els dèbils i fer justícia barallant-se amb qui calgués).

realista: semblant a la realitat, a la veritat del nostre món, sense elements fantàstics.

cavalleresques: que tractaven el tema dels cavallers

amb virtuts i defectes: amb coses bones i coses dolentes (en el seu caràcter)

estratègia militar: conjunt de maneres hàbils pensades per vèncer l'enemic.

capità: persona que mana i dirigeix un grup d'homes armats

humor: que ens fa riure

desconcertat: insegur, que no sap què fer

fer el ridícul: provocar les rialles dels altres fent coses estranyes, inesperades, impròpies de la situació que es viu.

escaient: adequada, apropiada

humanitza: el fa humà; el lector nota que se'l pot creure.

erotisme: desig sexual

Important!

Al segle XV es va inventar **la impremta**. Aquest invent va revolucionar el món del saber perquè, per primera vegada a la Història, els llibres es van poder imprimir i vendre, i van poder arribar a mans de la gent que els podia comprar.

Les poques persones que sabien llegir i escriure pertanyien a **la burgesia**, la classe social poderosa que tenia els diners i que, per tant, podia pagar mestres per als seus fills. Van ser aquestes poques persones les que van poder tenir llibres a casa seva i passar-s'ho bé llegint novel·les com el "*Tirant lo Blanc*".

Activitats de comprensió del text JOANOT MARTORELL I EL "TIRANT LO BLANC"

1. Com està considerat el segle XV? Per què?
2. Quins són els autors més destacables del segle XV?
3. On va néixer Joanot Martorell?
4. Quin tema tracta la seva novel·la "*Tirant lo Blanc*"?
5. Tirant és un cavaller perfecte?
6. Com és Tirant fent la guerra?
7. Què li passa quan està enamorat?

8. Com són les escenes amoroses d'aquesta novel·la?
9. Va tenir èxit la novel·la “*Tirant lo Blanc*”? En què ho has notat?

Important!

Diem que el “Tirant lo Blanc” és una **novel·la realista** perquè s’acosta molt a la realitat. **El realisme es basa en la versemblança literària**: una novel·la realista és un text que, encara que narra una ficció (explica fets inventats), tot el que s’hi explica podria ser veritat.

Tirant és un personatge que Joanot Martorell s’inventa però el fa actuar sempre de forma realista: quan està en plena batalla, sua, es cansa, és ferit pels enemics, li surt sang de les ferides, cau del cavall si li donen un cop fort... Quan s’enamora, es posa nerviós, dubta, pateix, no pot dormir i, de vegades, fa coses ridícules que ens fan riure.

És per aquest realisme que “Tirant lo Blanc” està considerada una **novel·la molt moderna**, que s’allunya de les altres novel·les que s’escrivien durant la seva època.

Ara llegeix atentament aquest fragment del “Tirant lo Blanc” que correspon al moment en què Tirant veu per primera vegada la princesa Carmesina, filla de l'emperador de Constantinoble, de la qual s’enamora a l’instant. Llegeix també amb molta atenció tot el que s’explica a l’apartat del Vocabulari i, després, una breu Explicació que t’ajudarà a entendre el fragment. Quan hagi fet tot això, torna a llegir el text; ja veuràs que l’entens molt millor.

Mentre l’Emperador parlava, les orelles de Tirant escoltaven les seves paraules però els ulls contemplaven la gran bellesa de Carmesina.. I, com que feia molta calor perquè tenien les finestres tancades, la princesa s’havia mig descordat el vestit, mostrant els seus pits que semblaven **dues pomes cristal·lines de paradís**. Aquestes pomes que es veien bé per l’**escot** donaren entrada als ulls de Tirant que, d’ençà d’aquest moment, no van trobar la porta per on sortir i van quedar empresonats en poder de Carmesina, que era una persona lliure, fins que la mort dels dos els va separar.

Joanot Martorell, *Tirant lo Blanc*
(versió adaptada al català modern)

Vocabulari

dues pomes cristal·lines de paradís: dues pomes transparents d'un jardí fantàstic (l'autor descriu aquí l'enorme atracció sexual que Tirant sent per la princesa Carmesina. En la tradició cristiana, la poma sempre representa la temptació perquè fa referència al que va passar al Paradís Terrenal on Déu va fer viure el primer home –Adam– i la primera dona –Eva–. Eva va ser temptada per la Serp, que li va oferir una poma, va caure en la trampa i se la va menjar. La Serp representa el Mal, el Dimoni, en oposició a Déu que representa el Bé).

escot: obertura del vestit a partir del coll i en direcció al pit.

Explicació

Joanot Martorell explica el moment en què Tirant s'enamora de Carmesina només en veure-la, per la seva gran bellesa. L'escena conté una elevada dosi d'erotisme perquè els ulls del protagonista “cauen” dins l'escot de Carmesina, un escot tan ample que mostra ben bé els pits de la princesa. La comparació dels pits amb “*dues pomes de paradís*” (veieu l'apartat del Vocabulari) ja ens fa entendre la força de l'atracció que Tirant sent per aquesta noia.

Quan l'autor explica que els ulls de Tirant, “*d'ençà d'aquest moment, no van trobar la porta per on sortir i van quedar empresonats en poder de Carmesina*”, utilitza el tema de **la presó d'amor** o, el que és el mateix, **l'amor entès com una presó**. És un tema molt tractat en literatura: la persona que s'enamora perd la seva llibertat interior i es converteix en esclau de la persona estimada perquè no pot pensar en res més que en ella. Fixeu-vos que l'autor remarca que en aquest moment Carmesina “*era una persona lliure*”, és a dir que ella encara no s'havia enamorat de Tirant. Però el protagonista sí que és ja un presoner de l'amor, tan fort, que durarà tota la vida: “*fins que la mort dels dos els va separar*”.

Activitats de comprensió del primer fragment del **TIRANT LO BLANC**

1. Tirant escoltava el que deia l'Emperador?
2. Per què feia molta calor a l'habitació on eren?
3. En aquest text, Tirant veu els pits de Carmesina com si fossin “dues pomes de paradís”. Busca en alguna revista una fotografia d'algun personatge que t'agradi i, a continuació, digues amb què compararies els seus ulls. I els seus llavis? I els seus cabells?
4. Et sembla encertada la idea que l'amor és com una presó? Per què?

El fragment que t'hem posat a continuació narra una batalla entre Tirant i un cavaller francès. Fixa't en tots els detalls que hi queden descrits:

L'un anà cap a l'altre com si fossin homes rabiosos. Quan es donaren els primers cops, el cavaller francès duia el **punyal** ben alt, per damunt del cap, i Tirant duia el seu a l'alçada del pit. Quan van ser a prop l'un de l'altre, el cavaller francès va clavar a Tirant un fort cop al mig del cap, però Tirant el va **rebatre** i **passà de llarg**. Després, pel darrere, li va clavar un cop sobre l'orella, i tanta carn com li va tocar amb el punyal, tanta n'hi va fer caure sobre l'espatlla; al cavaller francès gairebé se li veia el cervell. Ple de ràbia, va clavar un cop de punyal a Tirant al mig de la cuixa, obrint-li una ferida que feia més d'un pam de llargada. De seguida li va tornar a clavar un cop al braç esquerre que li va arribar fins a l'os. I eren tan a prop l'un de l'altre, que a cada cop que es clavaven es feien sortir sang.

Joanot Martorell, *Tirant lo Blanc*
(versió adaptada al català modern)

Vocabulari

punyal: arma de guerra, semblant a un ganivet però que talla per les dues bandes.

rebatre: esquivar, rebutjar (Tirant va aconseguir que no li fes més mal i, després, va contraatacar)

passà de llarg: no es va aturar i va anar més lluny d'on el cavaller francès era.

Activitats de comprensió del segon fragment del **TIRANT LO BLANC**

1. Quins dos homes s'enfronten, en aquest text?
2. Quin estat d'ànim tenien quan un anà cap a l'altre?
3. Quan es donaren els primers cops, on duïen els punyals?
4. Quan van ser a prop l'un de l'altre, on va donar el primer cop el cavaller francès?
5. Què va fer Tirant quan se situà al darrere del cavaller francès?
6. Com era la ferida que el cavaller francès va fer a la cuixa de Tirant?
7. Quin color creus que predomina en aquesta escena? Per què?
8. Creus que Joanot Martorell és capaç de narrar tota la crueltat de la guerra? Per què?

L'amor i la guerra són els dos grans temes que tracta la novel·la *"Tirant lo Blanc"*, tal com hem pogut veure en aquesta Unitat.

L'amor i l'odi (que sovint desemboca en conflictes armats) són dos dels grans temes que han nodrit la literatura de tots els temps i que han estat tractats per totes les cultures. Naturalment, també els trobem en un munt de contes, llegendes i mites populars d'arreu del món.

Fixeu-vos en aquest conte popular del Sàhara, en què aquests dos grans temes queden units i on també podreu veure com es ressalten els múltiples recursos de l'amor, la força d'aquest sentiment que pot resoldre molts problemes.

EL COVARD QUE ES VA TORNAR VALENT

(conte popular del Sàhara)

Hi havia una vegada un home a qui li faltava la valentia per fer qualsevol cosa.

Un dia la seva "**haima**" va ser atacada inesperadament per un grup de persones desconegudes.

L'home, que va tenir molta por per la seva vida, sortí ràpidament de la tenda i va fugir. Mentre corria va veure un cavall que tenia una espasa lligada. S'hi va acostar i va poder llegir aquesta inscripció sobre la **sella**: "Aquell qui tingui aquest cavall i aquesta espasa es podrà **batre** amb cent homes".

Estranyat i amb molta por, va muntar sobre el cavall i va arribar a un campament. En aquest lloc va veure que només hi caminaven, **ençà i enllà**, persones armades que feien preguntes als estrangers i després anaven a parlar amb el seu **cap**.

Una d'aquestes persones, després de saludar-lo, va observar de prop el seu cavall i, quan va veure la inscripció de la sella, se'n va anar ràpidament a explicar-ho al seu cap.

Aquest de seguida va saber que hi havia al campament un estranger que era molt valent i que podia enfrontar-se **victoriosament** amb cent homes.

Llavors, després de rebre'l amb molta amabilitat, li va demanar que l'ajudés contra els seus enemics, que estaven a punt d'atacar el campament al matí següent.

L'home va contestar:

– **Ho accepto**, però amb la condició que tu em donis la teva filla en matrimoni.

El cap del campament ho va acceptar, i la cerimònia de casament es va celebrar de seguida.

Durant tota la nit, mentre estava al llit amb la seva muller, l'home covard li va explicar tota la veritat, dient-li que no era un cavaller valent i que **tenia la intenció** de fugir de seguida.

No obstant, la seva dona, que era molt jove i que semblava estimar de debò aquell home estrany, li va dir:

– Queda't encara un dia. Demà ens canviarem la roba. Tu et vestiràs amb la meva i jo, vestida amb la teva, aniré a batre'm amb els enemics.

I així ho van fer al dia següent. La dona, vestida amb la roba del seu marit, va muntar el cavall i es va presentar a la batalla, matant una gran quantitat d'enemics i fent fugir d'espant els **supervivents**.

El cap de la tribu, que havia observat el combat, va dir:

– Aquest estranger ha lluitat amb una gran valentia!

Alguns dies més tard, una altra vegada els enemics s'acostaven al campament per atacar-lo: La dona va dir al seu marit:

– Aquesta vegada vés-hi tu, a combatre amb els enemics. Són pocs i el perill no és gaire gran.

Però l'home, ben espantat, va dir que no i una altra vegada va ser la dona qui es va presentar al combat.

Durant la batalla, el germà del cap de la tribu, que no coneixia el cavaller estranger, es va preguntar:

– Qui deu ser aquest cavaller tan valent?

I per tal de reconèixe'l després, quan ja s'hagués tret el casc de lluitar del cap, li va fer amb la seva espasa una petita ferida a la cuixa.

Un cop acabat el combat, la dona va tornar a intercanviar la roba amb el seu marit i, a més, li va fer a ell una ferida a la cuixa perquè el germà del cap no **sospités** res.

Després d'uns quants dies, es van presentar uns altres enemics i la filla del cap va tornar a dir al seu marit:

– Aquesta vegada pots anar-hi tu sense cap por perquè els que vénen són uns covards i fugiran de seguida.

Per fi, l'home es va decidir a presentar-se a la batalla. Quan el cavall va veure els enemics es va llançar, **veloç**, cap a ells sense que l'home el pogués **dominar** com volia.

Un cop va ser entre els enemics, amb la por **que duia a sobre**, feia girar i girar el cavall, i com que tenia l'espasa a la mà va matar una gran quantitat d'homes... Els que quedaren, veient com anaven les coses, van **optar** per fugir.

I així va ser com, a partir de llavors, gràcies a l'amor i a la **constància** de la seva muller, aquell home es va convertir de debò en un cavaller valent i tothom el va admirar i estimar.

F. Pinto i A. Jiménez, *Bajo la Jaima. Cuentos populares del Sáhara*
(versió traduïda i adaptada)

Vocabulari

haima: tenda pròpia de les persones que viuen al desert.

sella: cadira especial que es posa damunt dels cavalls per muntar-los.

batre: lluitar

ençà i enllà: d'aquí cap allà, amunt i avall

cap: persona que mana més que les altres (en una tribu, en un lloc de treball...)

victoriosament: sabent que guanyaria la batalla.

ho accepto: d'acord

tenia la intenció: volia, tenia decidit

no obstant: però

supervivents: les persones que queden vives després d'un fet terrible (una guerra, el naufragi d'un vaixell, l'ensorrament d'un edifici...).

sospités: notés

veloç: ràpid

dominar: controlar, dirigir

que duia a sobre: tenia

optar: decidir, preferir, triar

constància: capacitat de fer una cosa moltes vegades, tantes com calgui.

Activitats

1. En aquest conte es fa ben evident el sentiment de la por que té el protagonista. Creieu que cal avergonyir-se'n, d'aquest sentiment? O, pel contrari, creieu que és molt humà sentir por davant dels perills?

2. Com valoreu l'actitud de la dona? Per què actua d'aquesta manera? En algun moment busca el seu lluïment personal?
3. Com a conseqüència de la vostra resposta anterior, com creieu que queda retratada la figura femenina d'aquest conte i com la figura masculina?
4. En algun moment de la lectura del conte heu vist algun personatge pervers? Quin? Per què?
5. Considereu que, en determinades circumstàncies, les dones són més valentes que els homes?
6. Coneixeu algun conte popular o alguna llegenda en què les dones hi apareixin com a éssers més valents i decidits que els homes? Expliqueu-los a tot el grup.

Unitat 8: AUSIÀS MARCH

AUSIÀS MARCH

Ausiàs March (1397-1459) és un dels millors poetes de la literatura catalana.

Va néixer a Gandia (País Valencià), fill d'una família **benestant**, amb moltes cases i moltes terres. Va rebre una bona educació i molt aviat es va dedicar a una de les seves grans **passions**: la poesia.

Ausiàs March és el gran poeta de l'amor. En els seus poemes veiem descrit aquest sentiment amb una enorme força. Estimar era, per a Ausiàs March, un fet molt **complex**. Per una banda, sentia tot el poder d'estar enamorat, de deixar-se endur per allò que el cor li deia; per una altra banda, coneixia molt bé què era la simple atracció física, l'amor més carnal deslligat de qualsevol sentiment. **L'amor ideal**, per a Ausiàs March, hauria consistit en trobar les dues coses en una mateixa persona, és a dir poder unir l'amor espiritual amb l'amor carnal.

Entre aquests dos tipus d'amor, que ell sabia descriure molt bé, **es va debatre** tota la seva vida. **Era molt conscient** que explicar aquesta lluita interior és una cosa molt difícil. Per tal que els lectors el poguessin entendre, Ausiàs March va crear i va introduir en els seus poemes **comparacions** magnífiques, que encara ara ens sorprenen. El resultat van ser uns poemes d'una força extraordinària.

El **conflicte** interior que va viure Ausiàs March el va convertir en una persona solitària i molt trista. Ell mateix ens avisa en un dels seus versos: ens diu que si no sabem què és estar tristos no podrem entendre la seva poesia (*"Qui no és trist de mos dictats no cur"*).

No obstant, potser perquè l'amor és allò que més ha fet patir les persones al llarg de la Història, Ausiàs March continua essent un dels poetes catalans més llegits i més admirats de tots els temps.

Vocabulari

benestant: rica, poderosa

passions: les coses que més ens agraden

complex: complicat

l'amor ideal: l'amor perfecte, l'amor que somniava

es va debatre: va lluitar, es va desesperar

era molt conscient: sabia

comparacions: (mireu l'apartat "Important!")

conflicte: problema

Important!

Els poetes tenen moltes maneres d'aconseguir que entenguem allò que ens volen dir. D'aquestes diverses maneres elegants i imaginatives d'escriure una idea, en diem "**recursos literaris**".

La "comparació" és un dels recursos literaris més utilitzats. Es fa agafant un element real (per exemple els ulls de la persona estimada) i un altre element (per exemple les estrelles) que l'element real ens recorda. Així podríem dir: "*Els seus ulls són com dues estrelles*".

Fixat en aquest altre exemple:

element real: els cabells rossos

element recordat: les espigues de blat

comparació: "*Els seus cabells eren rossos com les espigues de blat*"

Activitats de comprensió del text AUSIÀS MARCH

1. Quines són les dates de naixement i mort d'Ausiàs March?
2. On va néixer i com era la seva família?
3. Quin és el tema que més va tractar en els seus poemes?
4. Per a Ausiàs March, estimar era un fet senzill? Explica què li passava.
5. Com hauria estat, per a aquest poeta, l'amor ideal?
6. Considerava fàcil explicar la seva lluita interior?
7. Per tal que els lectors el poguessin entendre, què va introduir en els seus poemes?
8. Quin va ser el resultat?
9. Quin caràcter tenia Ausiàs March?
10. Què avisa en un dels seus versos?
11. Llegeix l'apartant "Important!" i relaciona amb fletxes els elements de la columna de l'esquerra amb els elements de la dreta que et recordin:

uns ulls verds

un timbal

uns llavis molt vermells

la nit

una carícia suau

els grans del raïm

un gran crit

les maduixes

la foscor

el cotó-fluix

12. Ara construeix comparacions amb les relacions que has fet a l'exercici anterior.

Llegeix aquest poema d'Ausiàs March encara que no entenguis què diu. Te l'hem posat en la llengua original, és a dir tal com ell el va escriure (en el català del segle XV) perquè puguis apreciar la seva bellesa, una cosa que només podràs fer si saps com sonen els seus versos.

Després d'haver-lo llegit, mira atentament la "Versió moderna" que t'hem posat a sota. Si encara no l'entens, consulta l'"Explicació" que hem col·locat més avall i que potser t'ajudarà a acabar de saber què diu Ausiàs March:

Així com cell qui es veu prop de la mort
corrent mal temps, perillant en la mar,
e veu lo lloc on se pot restaurar
e no hi ateny, per sa malvada sort,
ne pren a me, qui vaig afanys passant
e veig a vós bastant mos mals delir.
Desesperat de mos desigs complir
iré pel món vostre ergull recitant.

Ausiàs March

Versió moderna: *Tal com li passa a aquell que es veu a prop de la mort, passant una mala estona, perillant enmig del mar, i veu el lloc on podria salvar-se però té tanta mala sort que no hi arriba; el mateix em passa a mi, que vaig fent enormes esforços (per aconseguir el teu amor), i et veig a tu disfrutant amb els meus mals (amb la meva desgràcia). Desesperat per no poder complir el meu desig, aniré pel món recitant el teu orgull.*

Explicació

Ausiàs March està enamorat d'una dama que més aviat sembla **burlar-se** d'ell. Per poder-nos explicar com se sent, el poeta **es compara** a un **nàufrag** que, enmig del mar, pensant que morirà ofegat, veu el lloc que li permetria salvar-se (un port, una roca enmig de l'aigua, una fusta **surant**...) però té tanta mala sort que, per més esforços que fa, no hi arriba. Fixa't que Ausiàs March no només busca una figura (la del naufrag) per explicar-nos el seu patiment interior, sinó que porta aquesta comparació **a l'extrem**: la desesperació del naufrag deu ser **infinita** perquè no només té por de la mort sinó que veu com poder-se salvar i no pot arribar a fer-ho.

Un cop hem entès això, el poeta ens diu que a ell li passa el mateix que a aquest naufrag (d'aquesta manera es compara ell mateix amb el naufrag): també se sent perdut i desesperat. Com el naufrag, veu la manera de salvar-se (la dama que estima) però té tanta mala sort que aquesta dama es burla d'ell perquè disfruta veient-lo patir.

En els dos últims versos Ausiàs March ens explica què farà davant d'aquesta situació: continuarà desesperat perquè no pot complir el seu desig d'estimar i de ser estimat, i el seu únic consol serà la poesia: del seu dolor en farà versos, i anirà pel món recitant-los. El tema dels seus poemes serà l'orgull de la dona que estima.

Vocabulari

burlar-se: riure's

es compara: mira l'apartat anterior "Important!"

naufrag: persona que ha perdut el vaixell o la barca amb què navegava pel mar i que ara es troba sola i perduda enmig de l'aigua.

surant: que es manté per sobre de l'aigua, que no se'n va cap al fons del mar (la fusta sura damunt de l'aigua, en canvi una pedra no).

a l'extrem: fins al límit, fins al punt més dramàtic possible.

infinita: que ja no pot ser més gran

Important!

Si tornes a llegir a poc a poc aquest poema remarcant bé les síl·labes tòniques, comprovaràs que té un **ritme** fantàstic, molt semblant a una música. Els bons poetes sempre cuiden molt el ritme dels seus versos.

Per altra banda, també pots observar la **rima**. Fixa't que hi ha versos que acaben de la mateixa manera que altres (mort – sort, mar – restaurar, passant – recitant, delir - complir). Aquest recurs, present a la majoria de poemes que s'han escrit, dóna una gran bellesa al text.

Activitats de comprensió del poema AIXÍ COM CELL QUI ES VEU PROP DE LA MORT

1. Què li passa, a Ausiàs March?
2. A qui es compara?
3. Què creus que vol aconseguir, amb aquesta comparació?
4. Com diries que és la dama de qui s'ha enamorat Ausiàs March?
5. Busca la interpretació que el cantant Raimon va fer d'aquest poema i escolta-la.

A la Unitat que acabem de treballar, hem vist com Ausiàs March, molt enamorat d'una dama, s'enfronta a la realitat terrible del desamor, és a dir al fet que ella no l'estima.

Parlem de “desamor” quan nosaltres estem enamorats d'una persona que no sent el mateix que nosaltres sentim per ella. El “desamor” o “amor no correspost” ha estat un tema molt tractat tant per la literatura culta com per la literatura popular. L'amor és un sentiment molt poderós, potser el més alt i fort que pot experimentar una persona. Però el desamor és també una font de sentiments extrems que ens fan patir i que, sovint, ens condueixen a la desesperació.

Fixa't en aquesta llegenda:

L'ÍNDIA ADORMIDA (llegenda popular de Panamà)

Diu la llegenda que un guerrer que es deia Montevil es va enamorar de Píria, una bonica índia guaiamí. Era filla del **cacic** Mani Yisu i **exercia** com a sacerdotessa, esposa del Sol, per protegir l'astre i la flama de la vida.

A Montevil això li era igual. S'havia enamorat bojament, era ambiciós i **arrogant**, i no va cedir en el seu afany de **pretendre-la**. I malgrat que sabia que una sacerdotessa del Sol era intocable per a qualsevol humà, que la seva ànima i el seu cos pertanyien per complet a l'**astre rei**, va tirar endavant les seves intencions.

Una nit que Píria s'encarregava de **vetllar** el foc, prop d'un gran arbre, Montevil va aparèixer al seu davant i li va dir:

– Píria, **estic boig per tu**. T'adoro. Digue'm que algun dia els teus ulls em miraran amb amor.

– **Fuig d'aquí!** –va ordenar-li ella–. Saps que sóc una esposa del Sol i que mai de la vida podré complir els teus desitjos. Véste'n i no tornis, Montevil!

– Jo... el teu menyspreu em trastoca. Et juro que...

– Si no desapareixes ara mateix d'aquest lloc que embrutes amb la teva presència, em clavaré un ganivet al pit –va amenaçar Píria.

Montevil, veient el gest decidit de la noia, va abaixar el cap i es va allunyar d'allà. Però sentint-se rebutjat, va anar pensant la més terrible de les venjances.

A partir d'aquell dia, **va remoure cel i terra** per aconseguir que l'escollissin cacic de la tribu. Pensava que, d'aquesta manera, ocuparia el poder i aconseguiria que Píria fos la seva esposa. Va iniciar una campanya per guanyar partidaris. El dia de les eleccions va derrotar Mani Yisu i, així, Montevil va ser el nou cacic.

De seguida va anunciar als sacerdots i a les sacerdotesses que visitaria el temple del Sol per fer un generós donatiu. A canvi, només esperava que Píria no faltés a la cerimònia. La pobra noia tenia por d'aquesta trobada. però va pensar: “El Sol em protegirà”. I, més calmada, va esperar el moment.

Quan en Montevil va acudir al temple, un altre cop Píria es va comportar amb indiferència. **Bullint de ràbia**, el nou cacic li va dir:

– Pensa bé el que fas. Si no acceptes ser la meva esposa, mataré el teu pare. Recorda que ara sóc jo qui mana!

Píria es va esgarrifar quan va sentir aquella horrible amenaça. Amagant el rostre entre les mans, va callar.

– Accepta ser la meva muller –va insistit el tossut Montevil–. Als teus peus posaré tots els tresors i riqueses. Seràs la dona més important del món!

– **Mai de la vida!** –va exclamar la noia entre plors–. Les teves paraules **em repugnen**. Parles d'amor però amenaces amb la mort. Els meus ulls mai no et miraran amb afecte. Ets dolent, vés-te'n! i si et tornes a acostar a mi, em veuràs caure morta als teus peus! Desapareix!

Humiliat davant dels sacerdots i sacerdotesses, Montevil es va jurar que rentaria amb sang aquell **afront**. I, sense perdre temps, aquella mateixa nit va fer que a Mani Yisu li tallessin el cap.

L'endemà, mentre Píria plorava la mort del seu pare, va sentir un soroll darrere seu. **Girant-se en rodó**, va veure Montevil. Endevinant quines eren les seves intencions, la jove índia va fugir **a corre-cuita** muntanyes amunt.

– Oh, Sol, ajuda'm! –anava cridant.

Però per més que s'esforçava, Montevil **escurçava** cada vegada més la distància. I quan era a un pas de ser atrapada pel cruel Montevil, va aproximar-se a la vora del

precipici, al lloc més alt de la muntanya. I allà va caure, gairebé sense poder respirar, **exhausta**.

– Oh, Sol, salva'm!, –va suplicar.

A punt d'atrapar-la, Montevil de sobte es va aturar. I, ben estranyat, va veure com el Sol il·luminava amb els seus rajos el cos de Píria i com la bella índia... es convertia en pedra i passava a ser una roca més entre les altres roques.

Píria jeia a terra immòbil, tot el seu cos transformat en pedra. Rebent els petons del seu estimat espòs, el Sol, la sacerdotessa es va adormir **per sempre més**. I Montevil, rabiós, boig, es va transformar en una cascada d'aigües **impetuosos**.

A dalt de tot de la serralada panamenya que limita la vall d'Antón, es pot veure encara la silueta de l'índia adormida, en un lloc on hi creixen moltes flors, sobretot les orquídees. I, molt a prop, s'escolta el soroll de les aigües que salten demanant encara un amor que mai es va fer realitat. És la veu de Montevil, que plora per haver volgut posseir una de les esposes del Sol.

J.M. Hernández Ripoll i Ara Sáinz de la Maza, *Tot un món de contes*
(Versió adaptada)

Vocabulari

cacic: amo del poble o de la tribu, cabdill.

exercia: treballava

arrogant: orgullós

pretendre-la: voler que fos la seva esposa

l'astre rei: el sol

vetllar: cuidar

estic boig per tu: estic molt enamorat de tu

Fuig d'aquí: marxa, vés-te'n

va remoure cel i terra: va fer tot el que va poder

bullint de ràbia: amb molta ràbia

mai de la vida!: manera rotunda de dir "mai!"

em repugnen: em fan fàstic

afront: humiliació, insult, ofensa

girant-se en rodó: girant-se completament amb un moviment ràpid.

a corre-cuita: molt de pressa

escurçava: feia més petita

exhausta: molt cansada, que ja no podia més

per sempre més: manera rotunda de dir “per sempre”

impetuoses: violentes

Activitats

1. Si haguéssiu de parlar del caràcter de Montevil, com el presentaríeu?
2. Creieu que el desamor ens dispara la part més negativa de la nostra manera de ser? Per què? Creieu que hi ha una bona dosi de venjança en la nostra manera d'actuar quan ens topem amb el desamor?
3. Montevil fa xantatge a Píria quan li diu que si no es casa amb ell matarà el seu pare. Busqueu alguna frase dita per Píria en què li retregui aquest xantatge.
4. Creieu que el xantatge és una forma adequada per aconseguir el que volem?
5. Segur que vosaltres alguna vegada també heu viscut alguna mena de xantatge. Us ha agradat que us tratessin així? Quina ha estat la vostra resposta? Poseu en comú a la classe les vostres experiències.
6. Hi ha llocs geogràfics que, per la seva estranya bellesa, han estat motiu de llegendes, és a dir d'explicacions fantasioses per explicar les formes de les muntanyes, de les roques, dels rius, de les cascades, de les platges... Coneixeu alguna llegenda d'aquest estil? Expliqueu-la als vostres companys. Després, feu-ne un recull.
7. A Catalunya hi ha moltes llegendes d'aquest tipus, aplicades a elements del paisatge. Busqueu la llegenda del *Cavall Bernat* i la d'*El Salt de la Reina Mora*. Poseu en comú el resultat de la vostra recerca.

Unitat 9: ELS SEGLES XVI, XVII I XVIII.

LA DECADÈNCIA

LA DECADÈNCIA

La Decadència és un llarg **procés** que va durar tres segles: el XVI, el XVIII i el XVIII.

Durant aquest procés, a poc a poc, es van anar deixant d'escriure obres en català. Sempre hi va haver autors que van continuar escrivint en la nostra llengua, però de mica en mica van anar substituint el català pel castellà a l'hora de fer les seves obres.

Les **causes** de la Decadència són diverses i complexes. No obstant, podem parlar, sobretot, de causes polítiques. Durant aquests tres llargs segles es van produir fets **nefastos** per a la cultura catalana: canvis en les **famílies regnants**, guerres, epidèmies, **malestar** social, pèrdua d'una part important del territori català... **Tot plegat** va fer que els autors importants, lentament, anessin substituint la llengua catalana per la castellana a l'hora d'escriure.

Cal remarcar, però, que **aquest procés de Decadència només es va produir en la literatura culta i no en la literatura popular**, que va continuar el seu camí, més viva que mai. Durant aquests tres segles, podem trobar mostres de la literatura popular d'una gran força i bellesa: contes, llegendes, cançons, poemes, obres de teatre...

La Decadència de la literatura culta es va acabar al segle XIX, quan va començar un enèrgic procés de **recuperació** anomenat Renaixença.

Vocabulari

procés :tot un seguit de fets que es van produint a poc a poc

causes: orígens

nefastos: molt dolents

famílies regnants: famílies de reis que governen un territori (l'últim rei de la família que des de sempre havia governat Catalunya va morir sense tenir fills i es va produir un canvi: el nou rei de Catalunya era d'origen castellà).

malestar: inquietud, fet de no estar bé

tot plegat: tot junt, tot el que acabem de dir

recuperació: estar cada vegada millor

Activitats de comprensió del text LA DECADÈNCIA

1. Què és la Decadència?
2. Què va passar durant el procés de la Decadència?
3. Quines van ser les causes de la Decadència?
4. La Decadència també va afectar la literatura popular?
5. Quan es va acabar, la Decadència?

Important!

Totes les literatures, escrites en qualsevol llengua, han viscut processos de decadència. Aquests processos –en què la literatura que s’escriu passa a ser de menor quantitat i en què s’hi observa també una menor qualitat– es donen gairebé sempre després d’èpoques de gran riquesa literària. Això passa, en part, perquè és molt difícil arribar a la mateixa qualitat literària dels autors anteriors.

Fixa’t que la Decadència de la literatura culta en català es produeix immediatament després del segle XV, és a dir del Segle d’Or (anomenat així per la seva gran importància literària).

El que fa especial la Decadència de la literatura catalana és la seva llargada en el temps. No obstant, recorda que sempre hi va haver autors que van continuar escrivint les seves obres en català, encara que al segle XVIII ja eren molt pocs.

Fixa’t en aquest poema escrit per Joan Timoneda, un autor del segle XVI.:

Senyores: des que he entrat,
encara no fa una hora,
ja el meu cor ha estat robat
per una senyora.

He entrat en aquest ball
pel meu **delit**:
he entrat sa i en sortiré mal
d’amor ferit.
Encara que he entrat reposat,
en aquesta hora

*ja el meu cor ha estat robat
per una senyora.*

He entrat sense dolor
i en sortiré ferit d'amor,
i la qui m'ha maltractat

és **balladora**:

*ja el meu cor ha estat robat
per una senyora.*

És **donzella** molt **galana**
entre donzelles;
és **discreta** i molt humana,
bella entre belles.

Ja que aquesta donzella m'ha **nafrat**
i m'enamora,

*ja el meu cor ha estat robat
per una senyora.*

Joan Timoneda
(versió adaptada)

Vocabulari

delit: felicitat, alegria

balladora: persona que balla

donzella: noia

galana: bonica i elegant

discreta: que no vol destacar

nafrat: ferit

Important!

La literatura ha presentat l'amor de maneres molt diferents. A la Unitat 7 hem vist com Joanot Martorell el descriu com una presó. En aquest poema de Joan Timoneda, **Pamor hi apareix com un sentiment que "fereix" i que "roba" el cor.**

Ja les antigues cultures de Grècia i de Roma ens van presentar el déu de l'Amor com un nen petit, amb ganes de jugar, amb els ulls embenats i amb un arc i una fletxa a la mà. L'amor, doncs, pot ferir; per tant, és un sentiment perillós. I el lloc on l'amor dispara les seves fletxes és el cor de la persona que s'enamora.

L'amor és també un lladre perquè roba el cor de qui estima.

Activitats de comprensió del poema de JOAN TIMONEDA

1. On creus que ha entrat el poeta encara no fa una hora?
2. Què li ha passat?
3. Com queda descrita la dona d'aquest poema?
4. Per què el poeta diu que se sent "maltractat"?
5. Què diu la "tornada" d'aquest poema? (Si no recordes què és consulta la Unitat 3)

MULTICULTURALITAT

SABER PARLAR I SABER ESCOLTAR

Tal com hem vist al llarg d'aquesta Unitat, la Decadència de la literatura catalana va afectar només la literatura culta, no pas la popular. Les persones, en la seva majoria analfabetes, continuaren parlant l'única llengua que sabien, el català, i, naturalment, continuaren fent la seva vida de cada dia explicant contes al vespre, cantant cançons mentre treballaven, inventant històries que els distreien o explicant les que ja sabien, heretades dels seus pares i avis.

ELS NARRADORS DE LA NIT

A l'obra *Els narradors de la nit*, de l'autor Rafik Schami, se'ns explica la història de Salim.

Salim és un extraordinari narrador de contes. Tothom l'estima i l'escolta amb molta atenció. Fixeu-vos en aquest fragment del començament del llibre:

Un dia que li vaig preguntar per què les seves paraules **fascinaven** tant la gent, em va contestar:

– Perquè són un regal del desert.

I com que no vaig entendre què volia dir, m'ho va explicar:

El desert, amic meu, és bonic per al visitant foraster. La gent que s'hi està només un parell de dies, o un parell de setmanes, o un parell de mesos el troben meravellós, però **a la llarga** la vida al desert és dura. Amb la calor asfíxiant del dia o amb el fred glaçat de la nit no hi pots trobar res de bonic. Per això ningú no volia viure-hi i ell, el desert, es trobava molt sol. Demanava auxili, però les caravanes el travessaven i no estaven contentes fins que no havien sortit d'aquella terra tan solitària.

Un dia, el meu rebesavi –que també es deia Salim com jo– recorria el Sahara amb la seva família. Quan va sentir els crits d'auxili del desert va decidir quedar-s'hi a viure per no deixar-lo sol. Molts amics seus se'n van riure perquè abandonava els jardins verds de les ciutats per viure a la sorra. Però el meu rebesavi estimava el desert i el va voler ajudar a vèncer la solitud. Durant tota la vida va creure que una solitud vençuda era com un paradís.

Des de llavors, els seus fills i els fills dels seus fills van fer fora la solitud del desert amb les seves rialles, els seus jocs i els seus somnis. Els cavalls del meu rebesavi alegraven la vida del desert picant a terra amb les seves potes, mentre que el pas suau dels seus camells li duia la pau.

En senyal d'agraïment, el desert va regalar al meu rebesavi, a tots els seus fills i als fills dels seus fills, el més bonic de tots els colors, el color misteriós de les paraules, perquè poguessin explicar-se coses al voltant del foc de campament i durant els seus viatges llarguíssims.

Així, els meus avantpassats van transformar la sorra en muntanyes i cascades, en selves i en neu. Al voltant del foc, amb gana i set, enmig del desert, narraven històries del paradís, on hi ha fonts **inesgotables** de llet i mel. Més encara, en els seus viatges

constants s'enduien amb ells el seu paradís. Gràcies a les paraules màgiques, muntanyes i valls, planetes i universos eren més lleugers que una ploma.

En més de quaranta anys, Salim no va viatjar mai més enllà de Beirut, però amb les seves paraules màgiques, explicant les històries que sabia, viatjava més que ningú per tots els països del món. I feia viatjar tots els qui l'escoltaven.

Rafik Schami, *Els narradors de la nit*
(versió adaptada)

Vocabulari

fascinaven: agradaven molt, captivaven, seduïen.

a la llarga: al cap de molt de temps

inesgotables: que no s'acaben mai, que ragen sempre

Activitats

1. Parlant del seu rebesavi, Salim diu: *“Durant tota la vida va creure que una solitud vençuda era com un paradís”*. Què en penseu, d'aquesta afirmació?
2. Salim també explica que *“el desert va regalar al meu rebesavi... el més bonic de tots els colors, el color misteriós de les paraules”*. Tenen colors, les paraules? Què creieu que vol dir Salim? Us agrada la seva manera de parlar?
3. En el text també trobem aquesta afirmació: *“...en els seus viatges constants s'enduien amb ells el seu paradís”*. De quin paradís parla, Salim?
4. Quin valor tenen, per a Salim, les paraules? I quin valor tenen, per a vosaltres? Creieu que, en el nostre món, les paraules tenen el valor que els correspon?
5. Sabeu que la paraula “Parlament” ve del verb “parlar”? Parlar amb altres persones sempre implica un intercanvi d'informacions i d'opinions; és a dir que parlar també significa escoltar. Analitzeu alguna sessió del Parlament de Catalunya que emetin per televisió, i penseu si realment els parlamentaris s'escolten els uns als altres. Després, poseu en comú a la classe les vostres impressions.

Ara parlem d'un altre cas: El doctor Trautmann va recopilar durant molts anys els contes populars procedents del Golf de Guinea, d'aquell territori que fa un segle es coneixia amb el trist nom de “La Costa dels Esclaus” perquè d'allà sortien la majoria de vaixells que transportaven famílies senceres de raça negra cap a Amèrica, on els seus membres eren venuts com a esclaus. Aquell territori africà de què parlem, després s'anomenà Dahomei, i actualment Benín.

Trautmann va procurar que la seva recopilació respectés sempre el caràcter propi dels relats, és a dir el caràcter del seu veritable autor: la col·lectivitat indígena d'aquella terra.

Els contes populars sempre ens permeten fer-nos una idea molt exacta de la mentalitat del poble que els ha creat. En les narracions recollides pel doctor Trautmann hi viuen totes les passions humanes (i això les fa universals) però expressades i encarnades per uns personatges i uns ambients d'un intens color local. Els poblats, la selva, els rius, els animals salvatges, els esperits en constant comunicació amb els humans, els reis, els guerrers, els bruixots, els nois i les noies, els marits i les mullers, són els protagonistes d'aquests relats que ens descriuen un món llunyà però proper a nosaltres, ple de màgia i humanitat.

Fixa't com ens explica el doctor Trautmann què passava en els poblats quan s'acostava l'hora d'explicar contes:

Recordo que, quan s'acostava la nit, el poblat s'omplia de **cubells** de mil colors –és **malèfic** l'ús del plàstic– i les mares banyaven els seus fills petits amb l'aigua que tant els havia costat **traginar**, perfumada amb fulles i **escorces** els secrets de les quals mai em van voler descobrir.

Recordo que, més tard, a sota de l'arbre que **presidia** el poblat –em penso que era un mango–, els nens i els vells, homes i dones, **desenfeinats** els uns, els altres sense abandonar la feina que feien, formaven un cercle. I llavors ressonava la veu:

– *Mi do adjrú* –deia–: Expliquem contes.

– *Adjrú uai...* –responia tothom–: Els contes passen...

I s'iniciava així la narració que, entre gestos, **ganyotes** i **onomatopeies**, intentava divertir els que escoltaven o transmetre'ls un fragment de la història **ancestral** o explicar les normes d'una convivència no sempre fàcil.

Manuel Serrat Crespo, Presentació del llibre de
René Trautmann, *Los cuentos pasan...*
(versió traduïda i adaptada)

Vocabulari

cubells: recipients grossos on s'hi poden banyar els nens

malèfic: terriblement dolent

traginar: transportar

escorces: trossos de la part exterior, normalment rugosa, dels troncs dels arbres.

presidia: semblava l'element més important, de tan alt i gros que era.

desenfeinats: sense feina per fer

ganyotes: expressions exagerades que fem amb la cara

onomatopeies: exclamacions; imitacions que fem, amb la veu, dels sorolls que fa un animal, una tempesta, una porta que es mou... (“*bup-bup!*”, “*xap!*”, “*pam!*”...)

ancestral: vella, antiga

Activitats

1. El text que acabeu de llegir relata un moment de la vida d'un poblat africà. Diríeu que el que s'hi explica és una situació de fa molts anys? En què ho noteu?
2. Intenteu imaginar el nostre món sense els mitjans de comunicació i sense els múltiples aparells presents a la nostra vida (ordinadors, vídeo-consols...). No fa pas tants anys, d'això. Com creieu que es distreia, la gent?
3. En el text es diu que les narracions que s'explicaven al poblat sovint pretenien “*explicar les normes d'una convivència no sempre fàcil*”. Creieu que els contes tenen la intenció d'educar? Poseu-ne exemples.

Unitat 10: EL SEGLE XIX.

EL ROMANTICISME I LA RENAIXENÇA

EL ROMANTICISME I LA RENAIXENÇA

El Romanticisme és un **moviment** amb molta força que es va escampar per tot Europa a partir de la meitat del segle XVIII i durant tot el segle XIX.

Les principals **característiques** d'aquest nou moviment són:

- El Romanticisme és una **revolta**: la manera de pensar dels autors romàntics representa un **enfrentament** amb totes les normes literàries que hi havia fins aquell moment (per exemple, que en un poema els versos sempre tinguessin les mateixes síl·labes, que no es barrejés mai la poesia amb el teatre...) i reclamen la llibertat dels autors per fer les seves obres tal com ells vulguin.

- El Romanticisme dóna molta importància al "jo": Per als romàntics, el més important és la persona humana, els seus sentiments, les seves emocions, i per això **reclamen** el dret d'expressar-les tal com ells vulguin.

- El Romanticisme és un enyor del passat: als autors romàntics no els agrada el temps que els ha tocat viure i en les seves obres hi destaca una **nostàlgia** del temps passat, de la grandesa de l'Edat Mitjana que va permetre que hi haguessin tants **herois**.

- El Romanticisme busca refugi en la natura: Com que no els agrada la societat on viuen, els romàntics destaquen molt, en les seves obres, la tranquil·litat de la natura, perquè enmig de la natura l'individu se sent feliç.

- El Romanticisme desperta l'amor per la pròpia terra i la pròpia llengua: l'enyor del passat va fer que en alguns països d'Europa els intel·lectuals descobrissin la història passada i **esplendorosa** del seu propi país, despertant així el modern **sentit nacionalista**.

L'**esperit** del Romanticisme es va introduir també a Catalunya i, gràcies a ell, es va produir el moviment de la Renaixença que va durar tot el segle XIX: els intel·lectuals van voler recuperar la literatura escrita en català i ho van aconseguir.

La Renaixença és un procés de **recuperació** de la literatura culta que es dóna a Catalunya després del llarg procés de la Decadència. Això vol dir que la Renaixença és un moviment **estrictament** català, mentre que el Romanticisme és la moda literària que hi havia a tot Europa durant aquest període. Per això els autors catalans de la Renaixença, quan van fer les seves obres, es van fixar en el Romanticisme i podem parlar d'ells com a autors romàntics.

Vocabulari

moviment: manera de pensar

característiques: aspectes, marques pròpies, allò que fa que un moviment sigui diferent d'un altre.

revolta: revolució

enfrontament: estar en contra de

reclamen: demanen, volen

nostàlgia: enyor

herois: persones destacades, que la gent admira

busca refugi: busca un lloc on estar bé

esplendorosa: brillant, bonica

sentit nacionalista: amor per la pròpia terra, i la seva llengua, la història, la cultura, la literatura...

esperit: manera de pensar i de sentir

recuperació: començar-se a trobar millor després d'haver estat malament

estrictament: només

Important!

Com que, per als autors romàntics, el més important són els sentiments i les emocions de les persones, **amb les seves obres no pretenen donar lliçons a ningú sinó “commoure”**, és a dir emocionar, impressionar, arribar al cor de les persones.

És per aquest motiu que les obres romàntiques s'omplen de recursos literaris com les **exclamacions** (“Oh!”, “Ah!”) i les **al·literacions**, que consisteixen en repetir un mateix so per imitar allò que s'està dient i impressionar, d'aquesta manera, el lector (“I roda com un carro el tro de guerra”, vers de Jacint Verdaguer).

Activitats de comprensió del text EL ROMANTICISME I LA RENAIXENÇA

1. Què és el Romanticisme?
2. Quines són les característiques més importants del Romanticisme? (No cal que les expliquis, només digues-les).
3. Per què el Romanticisme és una revolta?
4. Per què el Romanticisme dóna molta importància al “jo”?
5. Creus que és important fixar-se en els sentiments i les emocions d’una persona? Per què?
6. Per què el Romanticisme enyora el temps passat?
7. Per què el Romanticisme busca refugi en la natura?
8. Creus que enmig de la natura les persones poden ser més felices que enmig d’una gran ciutat? Per què?
9. Per què el Romanticisme va despertar l’amor per la pròpia terra i la pròpia llengua?
10. Què és el sentit nacionalista? Creus que és important tenir-lo? Tu el tens?
11. A Catalunya, quan es va produir la Renaixença?
12. Què és la Renaixença?
13. La Renaixença es va donar a altres països d’Europa?
14. En quina moda es van fixar els autors catalans de la Renaixença?

Bonaventura Carles Aribau és un autor important del segle XIX. El seu poema més conegut es titula “La Pàtria” i, si t’hi fixes bé, podràs veure-hi moltes de les característiques romàntiques que t’hem explicat.

Llegeix el poema per captar-ne la bellesa i no et preocupis si no l’entens. Amb l’ajuda de la “Versió moderna” que t’hem posat a sota, del “Vocabulari” i de l’“Explicació”, segur que acabes entenent-lo. Quan ja hagis entès què diu, torna a llegir el poema i veuràs com el disfrutes més.

LA PÀTRIA

Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau,
oh serres desiguals, que allí, en la pàtria mia,
dels núvols e del cel de lluny vos distingia,
per lo repòs etern, per lo color més blau.

Plau-me encara parlar la llengua d'aquells savis,
que ompliren l'univers de llurs costums e lleis,
la llengua d'aquells forts que acataren los reis,
defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis.
Muir, muir l'ingrat que, en sonar en sos llavis
per estranya regió l'accent nadiu, no plora,
que en pensar en sos llars, no es consum ni s'enyora,
ni cull del mur sagrat la lira dels seus avis.

Bonaventura Carles Aribau, *La Pàtria*
(fragments)

Versió moderna: *Adéu-siau, muntanyetes, adéu-siau per sempre. Oh!, serralades desiguals que jo podia **distingir** de lluny, allà a la meva pàtria, entre els núvols i el cel, pel vostre repòs etern i pel color més blau.*

*M'agrada encara parlar la llengua d'aquells homes savis que van omplir l'univers amb els seus costums i les seves lleis, la mateixa llengua d'aquells guerrers forts que obeïren els seus reis, van defensar els seus drets i van venjar les ofenses que els havien fet. Que mori!, que mori la persona **ingrata** que no plora quan sona en els seus llavis **el seu accent nadiu**, que no es posa trista ni plora quan pensa en casa seva i en la seva família, ni agafa del mur **sagrat** la **lira** dels seus avis.*

Vocabulari

serralades: conjunt de muntanyes, agrupació de muntanyes (per exemple el Pirineu o l'Himàlaia)

distingir: veure clarament

ingrata: desagradada

el seu accent nadiu: la seva llengua materna, la que ha après de petit

sagrat: sant, digne del màxim respecte

lira: instrument de corda antic, que els romàntics identificaven amb el fet de fer poesia.

Explicació

Bonaventura Carles Aribau era de Barcelona. Aquest poema el va escriure quan se'n va anar cap a Madrid per treballar-hi.

Com que estava lluny, a “*La Pàtria*” ens mostra el seu enyor, tant del paisatge de la seva terra (Catalunya) com de la seva llengua (el català) que, a Madrid, no podia sentir.

Fixa't que l'enyor, tal com t'hem explicat abans, és un sentiment molt propi dels autors romàntics i recorda, també, que per aquests autors el més important era poder expressar els seus sentiments en les seves obres.

Aribau comença el seu poema dient adéu a un paisatge que ell estima i que, segons diu al primer vers, ja no veurà mai més: “*Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau*”. Aquest comiat (“*per sempre*”) fa que, immediatament, el lector senti pena pel poeta i comparteixi la seva mateixa tristesa, és a dir que entengui molt bé com se sent. Hem de recordar, també, que la voluntat de tots els autors romàntics era commoure els seus lectors, una cosa que Aribau sap fer molt bé.

Si t'hi fixes bé, descobriràs que el sentiment nacionalista català també apareix de seguida en aquest poema, perquè Aribau parla, ja en el segon vers, de la “*patria mia*” (la meva pàtria) referint-se a Catalunya.

Després, ens parla de la seva llengua (el català), que a ell li agrada parlar. Fa, llavors, un passeig per la Història passada de Catalunya (una característica molt romàntica també) quan ens explica que el català fou la llengua dels antics reis catalans i de tots els guerrers que van defensar aquests reis.

A continuació ens diu que haurien de morir tots aquells que no s'emocionen quan, lluny de la seva terra, senten parlar la seva llengua. Sembla voler-nos dir que aquesta gent no tenen sentiments.

Al final, ens explica que, en aquesta situació (lluny de la terra que ens ha vist néixer i lluny de la llengua que parlem), el més normal és fer el que ell fa: un poema d'enyor per tot el que ha perdut. Per explicar-nos això ens parla de la “*lira*” (un instrument musical antic que els autors romàntics associaven amb la poesia). És a dir que el que Aribau està fent, quan escriu el poema “*La Pàtria*”, és agafar “*del mur sagrat la lira dels seus avis*”: fer poesia, un altre cop, tal com la feien els antics poetes. Recorda que la literatura catalana estava sortint, en aquest moment, d'un llarg període de Decadència i que, amb un poema com el d'Aribau, s'inicia el procés contrari: el de la Renaixença (que ve del verb “renéixer”, és a dir “tornar a néixer”).

Activitats de comprensió dels fragments del poema LA PÀTRIA

1. Creus que és normal que Aribau se sentís enyorat quan va marxar de la seva terra? Per què?
2. Tu has hagut de marxar del lloc on vas néixer? Per quin motiu? Quins sentiments vas tenir, quan vas marxar?
3. Creus que és important saber expressar (en un poema, en un text narratiu, en una pintura...) els propis sentiments? Per què?
4. Hi ha algun vers, o alguns versos, de “*La Pàtria*” que t’hagin agradat especialment? Quins? Per què?
5. Fes un text no gaire llarg, en prosa, explicant què sents quan penses en la teva terra i en la gent estimada que vas deixar-hi.

Important!

Els autors romàntics sentien un gran enyor pels temps passats. Per això en les seves obres hi apareixen sovint escenaris que ja no eren moderns, edificis en ruïnes, llocs que abans havien estat habitats i dels que ja només en queden pedres antigues.

Aquests escenaris tendeixen a inspirar por. Per acabar d’accentuar aquest sentiment, en les obres romàntiques també és freqüent trobar-hi escenes amb tempestes (vent, puja, trons i llamps) i que passen de nit.

És per aquest motiu que durant el Romanticisme s’inicià el que ara coneixem com a “literatura de terror” (que vol dir por molt intensa), amb obres tan importants com “*Dràcula*” o “*Frankenstein*”. Algunes d’aquestes obres, durant el segle XX van ser portades al cinema.

Tal com has pogut veure en aquesta Unitat, el Romanticisme va ser un moviment que va voler expressar, per damunt de tot, les emocions humanes, i que va voler commoure els lectors despertant-los tota mena de sensacions i sentiments.

Una emoció molt forta és la por, que ens desconcerta precisament perquè no la podem controlar. Encara que va ser durant el Romanticisme quan es van començar a escriure moltes obres amb el tema de la por, els contes populars ja feia moltíssims anys que havien incorporat aquest tema.

A totes les cultures del món n'existeixen un munt, de contes, mites i llegendes, que inspiren por. Són textos que, en ser explicats, desperten una gran curiositat en qui escolta perquè, encara que sembli mentida, les històries de por sempre han agradat molt a la gent.

Fixa't en aquesta:

ELS DOS ARTISTES **(conte popular de l'Índia i del Tibet)**

Un escultor molt famós va convidar a casa seva un **cèlebre** pintor per poder-lo conèixer.

Cadascun vivia en una localitat diferent de l'Índia. El pintor va acceptar la invitació i va viatjar durant molts dies fins al poble on vivia l'escultor.

Quan es van trobar, es van saludar d'una manera molt afectuosa. En arribar la nit, van sopar junts unes **menges** delicioses i abundants. Qui servia els plats era una bellíssima dona a qui, **pel cert**, l'escultor havia **esculpit** en fusta.

El pintor de seguida es va sentir atret per aquesta dona atractiva i somrient. L'escultor se'n va adonar i, allunyant-se uns minuts del sopar amb una excusa, va preparar una broma per al pintor. A l'habitació del seu convidat, mig amagada darrera d'una cortina, va col·locar l'escultura, **de tamany natural**, de la fascinant **serventa**.

Un cop acabat el sopar, els dos homes es van acomiadar i se'n van anar a dormir. El pintor se'n va anar a la seva habitació i es va ficar al llit. Tenia el cap damunt del coixí, pensant precisament en **els encants** de la serventa, quan la va veure rere la cortina. El cor va començar a bategar-li amb molta força i de manera accelerada i el

pintor va pensar que s'havia enamorat perdudament d'aquella dona. Quina felicitat tenir-la a la seva habitació!

Es va aixecar del llit i, enmig de la **penombra**, se'n va anar cap a ella. Quan li va agafar delicadament la mà, es va endur una bona sorpresa en comprovar que era de fusta.

De seguida es va adonar de la broma de l'escultor i llavors va preparar la seva. Es va pintar a si mateix, perfectament, en una de les parets de l'habitació, però es va representar penjat d'una corda, amb els peus que no li tocaven a terra, el rostre pàl·lid i **desencaixat**, la llengua a fora i els ulls oberts i morts.

Quan es va fer de dia, a l'hora d'esmorzar, l'amo de la casa es va començar a **amoïnar** perquè el seu convidat no baixava. Se'n va anar a l'habitació del pintor, va trucar a la porta diverses vegades però ningú no li va respondre. Sense fer soroll, l'escultor va obrir la porta i, ple d'**horror**, va veure el seu convidat penjat. El pobre home va començar a tremolar. En aquest moment, sense voler allargar més la mala estona que estava passant el seu amic, el pintor va sortir de l'armari on s'havia amagat i els dos homes es van abraçar amb molta alegria.

Mentre esmorzaven, van parlar de les bromes que s'havien fet l'un a l'altre i van comentar que, de la mateixa manera que ells s'havien enganyat, la vida també és una enganyosa **funció**.

Van decidir deixar la fama, els honors i les seves activitats socials i se'n van anar cap als cims de l'Himàlaia, disposats a dedicar-se a la meditació i a seguir el camí interior de l'**auto-coneixement** fins al final dels seus dies.

Conclusió: En el món en què vivim, els enganyos ens envolten. Ens hem de dedicar a tenir cura del nostre interior, perquè quan arribi l'hora de deixar el cos físic que ens cobreix i ens transporta només ens trobarem amb el Dharma (l'esperit, l'ànima).

Ramiro Calle, *Antología de cuentos de la India y Tibet*
(text traduït i adaptat)

Vocabulari

cèlebre: famós, molt conegut

menges: menjars

pel cert: cal dir que

esculpit: fet una escultura

de tamany natural: de mida real

serventa: minyona, criada

els encants: la bellesa

penombra: semi-obscuritat, foscor que no és completa

desencaixat: que ha perdut la seva forma normal

amoïnar: preocupar

horror: por, pànic, temor

funció: representació teatral.

auto-coneixement: reflexió constant per aconseguir conèixer-nos a nosaltres mateixos.

Activitats

1. Creieu que la broma que fa l'escultor al pintor es pot qualificar de "broma pesada" o de "broma de mal gust"? Quines conseqüències hagués pogut tenir?
2. Vosaltres heu estat protagonistes d'alguna "broma de mal gust"? N'heu feta alguna o n'heu rebuda alguna? Expliqueu a la classe les vostres experiències en aquest sentit.
3. És un risc fer una broma a algú? Creieu que una broma innocent es pot convertir en un fet greu depenent de les circumstàncies?
4. Com qualificaríeu el pintor d'aquesta història que acabeu de llegir? Us ha agradat com s'hi torna? Creieu que és un home amb sentit de l'humor?
5. En el conte es diu que la vida també és com un teatre, com una mentida, com "*una enganyosa funció*". Què en penseu, vosaltres, d'aquesta afirmació?
6. I de la conclusió del conte, què en penseu? Encara que no renunciem al món, com fan els protagonistes, creieu que és important l'auto-coneixement?

Unitat 11: JACINT VERDAGUER I ÀNGEL GUIMERÀ

ELS DOS GRANS AUTORS DE LA RENAIXENÇA

Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà van ser els dos grans autors de la Renaixença. Es van donar a conèixer gràcies als **Jocs Florals**, un concurs literari que premiava els autors que presentaven una bona obra escrita en català.

Jacint Verdaguer va destacar en el gènere de la poesia, mentre que Guimerà va aconseguir commoure el públic amb les seves obres de teatre.

Jacint Verdaguer (1845-1902) està considerat un dels millors poetes catalans de tots els temps. **Tenia un gran domini del llenguatge** i va fer uns poemes que encara ara ens impressionen per la seva bellesa i per la seva força.

Gràcies a la seva imaginació **desbordant**, era capaç de fer unes descripcions d'una força extraordinària. D'aquesta **capacitat** seva, en van néixer els seus dos poemes més llargs i més famosos: "L'Atlàntida" i "Canigó". A "Canigó", Verdaguer hi explica els orígens de Catalunya, les arrels de la nostra Història, una característica molt típica dels autors romàntics.

Per una altra banda, com que era un gran coneixedor de les cançons populars, també va ser capaç de fer uns poemes molt **intimistes**, preciosos, que eren molt fàcils d'aprendre i que ràpidament van ser coneguts per tothom i **musicats**. Són poemes que encara ara es canten, com "L'emigrant" o el "Virolai" (un poema dedicat a la Mare de Déu de Montserrat, **patrona** de Catalunya).

Àngel Guimerà (1845-1924) va néixer a les illes Canàries, concretament a Santa Cruz de Tenerife, per tant el català no era la seva **llengua materna** sinó que el va haver d'aprendre quan va venir a viure a Catalunya, a l'edat de vuit anys.

Guimerà va escriure poemes preciosos però allà on més destacà va ser en el **món del teatre**. Les seves obres de seguida van tenir molt d'èxit i van ser molt representades a Barcelona. **Com tots els autors romàntics, agafa com a tema central de les seves obres les passions humanes i la complexitat interior dels seus personatges**, aconseguint un teatre d'una força immensa.

Les seves obres més conegudes, com "Terra baixa" i "Mar i cel", encara ara es representen a molts teatres de Catalunya.

Vocabulari

tenia un gran domini del llenguatge: tenia un ampli vocabulari i sabia utilitzar molt bé les paraules.

desbordant: sense límits, molt gran

capacitat: habilitat, domini, ser capaç de fer molt bé una cosa

intimistes: que parlaven dels seus sentiments i les seves emocions

musicats: se'ls va posar música i es van convertir en cançons que tothom cantava

patrona: protectora, dona important

llengua materna: llengua que s'aprèn de petit

passions: sentiments, emocions que no podem controlar (per exemple l'amor i l'odi)

complexitat: complicació

Important!

Així com Ramon LLull està considerat el pare de la prosa en català, **Jacint Verdaguer se'l considera el creador del català literari modern.**

Recorda que quan ell va començar a fer poesia, la literatura catalana acabava de passar per un llarg període de Decadència. Verdaguer va fer un gran esforç per construir uns versos impressionants gràcies al seu immens domini del llenguatge. De seguida, els poetes més joves que ell es van fixar en la seva manera de fer poesia i el van tenir com a model.

Activitats de comprensió del text EL ROMANTICISME I LA RENAIXENÇA

1. Quins van ser els dos grans autors de la Renaixença i com es van donar a conèixer?
2. En quins gèneres van destacar Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà?
3. Com està considerat Jacint Verdaguer?
4. Quina capacitat tenia Jacint Verdaguer?
5. Com es titulen els dos poemes més llargs de Verdaguer?
6. Quin tema tracta el poema “*Canigó*”?
7. Verdaguer va fer poemes intimistes? Com es titulen els més coneguts?
8. On va néixer Àngel Guimerà?
9. El català era la seva llengua materna?
10. Van tenir èxit, les obres de teatre de Guimerà?
11. Quin és el tema central de les obres de teatre d'Àngel Guimerà?
12. Com es titulen les obres més conegudes de Guimerà?
13. Busca per internet alguna interpretació musical (n'hi ha moltes) dels poemes de Verdaguer “*L'emigrant*” i “*Virolai*”. Escolta-les i digues, després, què t'han semblat. Fixa't especialment en la música de “*L'emigrant*”. Creus que és una música adequada als sentiment d'una persona que es veu obligada a deixar la seva terra?

Al seu llarg poema “*Canigó*”, Jacint Verdaguer ens presenta els orígens de Catalunya, una característica molt pròpia dels autors romàntics, que volien recuperar la grandesa del passat històric.

Verdaguer fa una barreja de personatges rellevants que van existir (el comte Tallaferro, l'abat Oliba) i de personatges mitològics (les fades, dones imaginàries d'una enorme bellesa i bondat).

El fragment que t'hem posat a continuació correspon al moment en què porten davant del comte Tallaferro el seu fill mort. Fixa't en la força d'aquests versos (com sempre, t'hem posat a sota la “Versió moderna” i una “Explicació” perquè els entenguis millor):

L'escuder amb sa càrrega estimada,
bosc a través per via encinglerada,
tot acorat davalla a Sant Martí,
i al posar-la en la gespa de la prada,
los dos comtes i Oliba són allí.

Com faig del Pirineu que el llamp aterra,
lo comte Tallaferro cau a terra;
lo cadavre que estreny li gela el pit;
son cos du vint ferides de la guerra,
mes aquesta arribà a son esperit.

Jacint Verdaguer, *Canigó*
(fragment)

Versió moderna: *L'escuder, duent en braços la seva càrrega estimada, baixa cap a Sant Martí caminant pels cingles, bosc a través. Quan posa allò que porta damunt de la gespa del prat, els dos comtes i Oliba són allà.*

El comte Tallaferro cau a terra com un faig del Pirineu partit per un llamp; el cadàver que abraça li gela el pit; el seu cos du vint ferides de la guerra, però aquesta nova ferida li arribà al seu esperit.

Vocabulari

escuder: ajudant d'un guerrer, l'encarregat dels seus escuts i de les seves armes

càrrega: cosa que pesa molt

cingles: part alta de les muntanyes

bosc a través: travessant el bosc

comtes: homes nobles, importants

faig: arbre molt alt que creix en llocs humits

cadàver: cos mort

Explicació

Aquestes dues estrofes de “*Canigó*” descriuen el moment en què li és presentat al comte Tallaferro el seu fill mort.

A la primera estrofa, Verdagner ja ens prepara per la duresa del que vindrà després: el cos mort que transporta l’escuder és per a ell una “*càrrega estimada*”; és normal pensar que si aquest escuder s’estimava el cos que transportava, molt més se’l deuria estimar el seu propi pare.

A la segona estrofa, Verdagner ens descriu un sentiment: l’enorme dolor del pare al davant del cadàver del seu fill (recorda que el Romanticisme pretenia, per damunt de tot, commoure els lectors, despertar-los les emocions). En primer lloc, veiem el comte Tallaferro caient de genolls a terra, i podem imaginar que era un home molt alt perquè Verdagner el compara amb un “*faig*”. Ens emociona molt veure com un dels més famosos guerrers medievals (el comte Tallaferro) queda completament destrossat quan veu el cos mort de la persona que ell més estimava. Fixa’t que de seguida Verdagner ens explica la forta i dolorosa emoció que sent aquest pare quan ens diu que allò que veu “*li gela el pit*” (sempre diem que el dolor ens deixa “glaçats”). L’amor que sentia pel seu fill també el podem entendre bé perquè el comte abraça aquell cos mort, en el poema se’ns diu que “*l’estreny*”.

Aquest pare, que tenia fama de ser un gran guerrer i que duia al damunt del seu cos els senyals de “*vint ferides de la guerra*”, no havia rebut mai una ferida tan terrible com la d’ara: una ferida que no és física sinó que li toca els seus sentiments més profunds (“*aquesta arribà a son esperit*”).

Activitats de comprensió del fragment del poema CANIGÓ

1. Què porta l’escuder en els seus braços?
2. Per on camina l’escuder?
3. On arriba l’escuder i què fa?
4. Qui hi ha, al lloc on arriba l’escuder?
5. Com reacciona el comte Tallaferro?
6. En quins versos es veu millor el dolor del comte Tallaferro?

7. A la segona estrofa, subratlla totes les erres que hi ha i compta-les. N'hi ha moltes? Llegeix en veu alta aquesta segona estrofa remarcant molt aquest so de les erres. Per què creus que Verdaguer en va utilitzar tantes? Com s'anomena aquest recurs literari? (Si no ho recordes, consulta la Unitat 10)

A l'obra de teatre "*Mar i cel*", Àngel Guimerà ens presenta l'amor entre una noia cristiana (Blanca) i un musulmà (Saïd). Sembla voler-nos dir que els sentiments humans són universals, ens afecten igual a tots, i no distingeixen entre ètnies, races, religions ni colors de la pell.

Encara que aquesta obra de teatre Guimerà la va escriure en vers, te n'hem adaptat un fragment en prosa perquè et resulti més entenedor. Correspon al moment en què Saïd declara (li explica) el seu amor a Blanca. Si el llegeixes amb atenció, comprovaràs que hi ha un llarg tros del text (després de "... *hi rebolco l'ànima*") en què només hi ha comes i no apareix de nou el punt fins al final. Llegeix-lo més d'un cop i comprovaràs que Saïd, dient el que diu, sembla una font que ja no pugui contenir l'aigua, que diu d'una tirada tot el que sent, i que sembla que, parlant, hagi d'acabar ofegant-se. **D'aquest recurs literari, se'n diu "acumulació"**.

Fixat també que cada vegada va dient coses més importants: compara el seu amor amb una onada (una imatge preciosa) i acaba citant el Déu cristià i també Mahoma.

SAÏD: Blanca!... Tu no has nascut a la terra on han nascut els homes. Tu ets d'altres espais, d'allà on vivien els dolços somnis de la meva infatesa. Quan et veig, quan et sento!... Només amb l'aire que mous quan camines, es desperta la meua vida, tot el meu ésser en cos i ànima! I sento que moro i visc al mateix temps! Busco i aspiro l'aire que tu has respirat, i en ell m'ofego i hi **rebolco** l'ànima! I arriba fins als meus llavis una onada potent, com l'onada que arrenca les roques del fons del mar per llançar-les contra el sol, la lluna i les estrelles, com una onada de sang, de sospirs i de petons, i de crits salvatges i de clams de **joia**, com una onada de llàgrimes que, mentre puja, **m'esqueixa** trossos d'**entranyes**, i al final arriba a dalt de tot i en els meus llavis **rebenta** per dir-te que t'estimo, oh Blanca!, que t'estimo més que el teu Déu s'estima els àngels, més que Mahoma s'estima les seves **hurís**, més que s'estimen tots els éssers que respiren, tots els que han viscut i tots els que encara han de viure, tots els esperits i tots els **mortals** en cels i terres!

Àngel Guimerà, *Mar i cel*
(versió adaptada)

Vocabulari

rebolco: dono voltes i més voltes per sobre per quedar-ne impregnat

joia: alegria

m'esqueixa: em trenca fent a tires

entranyes: car que hi ha a dins del ventre

rebenta: esclata, explota

hurís: dones de gran bellesa, imaginades per Mahoma com a companyes dels homes al paradís, després d'aquesta vida.

mortals: homes i dones d'aquest món

Important!

Àngel Guimerà era fill de mare soltera, un fet, en aquella època, molt mal vist per la societat. A més, li va tocar créixer lluny de la terra on va néixer i va haver d'aprendre una nova llengua, que va arribar a estimar i a dominar perfectament, molt més que molta gent nascuda a Catalunya.

Tot plegat, va fer que Àngel Guimerà sabés perfectament què era patir, sentir-se diferent, fins i tot discriminat degut als seus orígens. Segurament per aquest motiu i pel fort amor que sentia per la seva mare, a les seves obres s'hi nota un treball molt precís de les figures femenines i dels éssers marginats, de vegades mestissos (provinents de dues ètnies i de dues cultures diferents).

Activitats de comprensió del fragment de MAR I CEL

1. Qui parla, en aquest fragment? A qui s'adreça, el protagonista?
2. On diu que ha nascut Blanca?
3. Què diu que li passa, a ell, quan la veu caminar?
4. Saïd compara el seu amor amb una onada. És una onada suau o molt potent? ESCRIU els trossos del text en què ho hagi notat.
5. On arriba, al final, aquesta onada?
6. Creus que Guimerà sap descriure bé la força de l'amor? Per què?
7. Com diries que és la declaració d'amor de Saïd? T'ha agradat?
8. Quins recursos literaris dels que hem vist fins ara has descobert en aquest text? Digue'ls i copia les frases on els hagi vist.

En aquesta Unitat hem vist com Jacint Verdaguer, a la seva obra “Canigó”, explica els orígens de Catalunya.

Verdaguer, que era un gran excursionista, havia voltat pertot arreu i, allà on anava, demanava a la gent senzilla que li expliquessin els contes populars i les llegendes que sabien. D'aquesta manera va arribar a ser un dels millors coneixedors de la cultura popular catalana. Tot aquest bagatge cultural preciós li va servir per fer obres d'una bellesa extraordinària, com el seu llarg poema “Canigó”, que ens explica l'origen mític de Catalunya i on hi queden recollides moltes llegendes que Verdaguer coneixia.

Totes les cultures han elaborat llegendes i mites per explicar l'origen de la terra on habiten. Ens poden semblar infantils, potser molt innocents, però són d'una gran bellesa i, de totes, se'n pot treure alguna lliçó o alguna reflexió interessant.

Fixeu-vos en aquesta:

EL COMENÇAMENT DE TOT (conte popular de Nicaragua)

Al començament, Nicaragua estava buida, **sense ni una ànima**. Hi havia terres, llacs, llacunes i rius. I molts pous. Però no hi havia homes i dones per mirar-ho. Els peixos i els crancs eren els amos de les aigües, hi vivien i feien allò que volien.

També hi havia ocellets volant entorn de les flors, i ocells més grossos instal·lats a les branques d'arbres com ara l'anacardiàcia, la passionera, el cedre reial i un munt d'altres espècies. Les sargantanes corrien entre les pedres i les iguanes sortien a prendre el sol sense que ningú les molestés. Coiots, conills, lleons i tapirs **campaven** per la muntanya i **s'afartaven** despreocupadament.

I hi havia els volcans cuinant lava i vomitant fum, però encara no hi havia ningú a Nicaragua. La terra era buida de gent.

Al principi, al començament de tot, diuen que allà per on surt el sol ja hi vivien els déus. El déu Tamagostat era mascle i guardava la llum del dia. De les seves mans sortien totes les coses bones, i també les molt bones. La deessa Cipaltonal era femella i

guardava la nit, o més ben dit, guardava aquell moment de la nit en què arriba la llum i comença a fer-se de dia. Era la guardiana de l'**aurora** i molt bufona, amb la cara pintada amb els colors de l'**albada**.

En Tamagostat se'n va enamorar bojament. Per buscar-la, recorria el cel **a totes hores**. Però no la **localitzava**. Tant va córrer cap aquí i cap allà en Tamagostat, que tots els núvols es van adonar que era un déu enamorat.

Un dia, un núvol es va compadir d'ell i li va explicar el secret:

– Escolta, home, a la bufona Cipaltonal només la podràs trobar quan el sol obri un ull i deixi escapar el primer raig de llum. Només llavors et serà possible trobar-la.

En Tamagostat va esperar-se **ben bé** al darrere del sol i va estar **de vigilància** tota la nit fins que l'**astre rei** va obrir l'ull esquerre. Aleshores va aconseguir veure el seu amor, i el seu amor el va veure a ell.

– Caram! –va exclamar ella amb sorpresa i admiració.

– Cipaltonal, t'estimo molt, molt, molt –va començar a dir ell.

De sobte, la cara pintada d'albada de Cipaltonal es va posar vermella, vermella, vermella. Estava més maca que mai, tan bufona que Tamagostat va fer un salt per sobre del primer raig de llum i va fer-li un petó a la boca.

– **Penqueees!** –es va sentir cridar el sol.

Així va ser. Aquell dia l'**alba** no va ser igual que els altres matins. Aquell dia van néixer tres mil colors nous, colors tan macos com no s'havien vist mai i com mai més es tornaran a veure.

I d'aquell petó entre Tamagostat i Cipaltonal van néixer tots els nicaragüencs. Va ser el petó dels pares d'un país.

– Caram, quina terra més bonica! –deia tothom.

Els primers nicaragüencs es va anar instal·lant per aquelles terres. Uns pels boscos del nord, a Teocacinte; uns altres per les **ribes** del Coco, buscant l'Atlàntic; uns altres a les muntanyes del centre; i uns altres **a tocar** dels llacs. Uns a occident i uns altres a orient.

I **en un no res**, ja tenien la pell de color fosc. Ja eren indis.

On més gent **es va aplegar** va ser al llarg de la costa del Pacífic. Aquells primers nicaragüencs encara no tocaven la marimba ni ballaven el “palo de mayo”, ni menjaven “rondón” ni “gallo pinto”. Però van caçar i van pescar. I quan van aprendre a fer foc van poder menjar el que van voler. Eren feliços i eren iguals. I com que eren iguals, eren feliços. Dones, homes, nens i vellets: tots iguals.

- A ningú li falta res, i a ningú res li sobra.
 - Caram, quina terra més bonica!
- I ballaven, jugaven, reien i explicaven contes... com aquest.

J.M. Hernández Ripoll i Ara Sáinz de la Maza, *Tot un món de contes*
(Versió adaptada)

Vocabulari

- sense ni una ànima*: sense ningú, que no hi havia cap persona
- campaven*: caminaven i corrien tranquil·lament
- s'afartaven*: menjaven tant com volien
- aurora*: moment del dia en què comença a sortir el sol
- albada*: sinònim d'aurora
- a totes hores*: sempre
- localitzava*: trobava
- ben bé*: molt a prop
- de vigilància*: vigilant
- l'astre rei*: el sol
- penques*: poca-vergonya, barrut; *tenir penques*: tenir barra, tenir galtes, ser un poca-vergonya
- alba*: albada, aurora
- ribes*: vores d'un riu
- a tocar*: a la vora, molt a prop
- en un no res*: de seguida
- es va aplegar*: es va reunir, es va instal·lar

Activitats

1. Fixeu-vos que, a l'hora d'imaginar l'inici de tot, els nicaragüencs es van inventar una història d'amor entre un déu i una deessa. Per què creieu que ho van fer així?
2. Coneixeu altres cultures que hagin atribuït als seus déus actituds i sentiments humans? Documenteu-vos bé i, després, poseu en comú a la classe el resultat de la vostra investigació.
3. Feu un debat a la classe sobre aquest tema: Per què els déus i les deesses s'assemblen tant als homes i les dones? Què diferencia els déus dels humans en la majoria de cultures?
4. Què penseu d'aquest fragment?:

“Eren feliços i eren iguals. I com que eren iguals, eren feliços. “
5. Busqueu informació sobre el ball del “palo de mayo” i poseu en comú el que heu trobat. Si podeu aportar fotografies, millor.

Unitat 12: EL NATURALISME. NARCÍS OLLER

UN GRAN NOVEL·LISTA

El segle XIX va ser un segle en què els estudis científics van avançar molt (cal tenir en compte que la ciència sempre ha **eixamplat** el coneixement humà). Es van fer molts estudis sobre el planeta Terra i sobre l'evolució de les espècies que hi habiten (Darwin va elaborar la seva teoria sobre l'evolució) i tot plegat va deixar admirats els intel·lectuals d'Europa.

A la segona meitat del segle XIX va sorgir, a França, una nova manera de fer novel·la, que es va conèixer amb el nom de **Naturalisme**. El seu creador va ser l'autor francès Émile Zola, que volia que les novel·les **contribuïssin**, també, al millor coneixement de les persones. Deia que, observant els personatges d'una novel·la, els lectors poden entendre millor la manera de ser dels humans.

Zola estava molt impressionat pels descobriments científics de la seva època i **es va proposar**, en les seves novel·les, actuar com un metge. Deia que, de la mateixa manera que als metges no els interessaven les persones sanes sinó les malaltes, a un novel·lista només li han d'interessar els personatges complicats, és a dir els que tenen molts problemes per viure. Per aquest motiu, a les novel·les d'aquest autor hi trobem éssers malalts i **marginats socials** (bojos, pobres, borratxos, **prostitutes**...).

A Catalunya, Narcís Oller va ser el millor novel·lista del segle XIX. S'havia fixat en la teoria de Zola sobre la manera de fer novel·les i va voler **aplicar-la** a les seves obres.

Al 1882, Oller va publicar "*La papallona*", una novel·la que va tenir un gran èxit. En ella, Narcís Oller ja mostra una característica important que **marcarà** tota la seva obra: la **compassió** que sentia pels seus pobres personatges.

Les novel·les més naturalistes de Narcís Oller són: "*L'escanyapobres*" (que tracta el tema de l'**avarícia**) i "*La bogeria*" (que, com el seu nom indica, tracta sobre aquesta malaltia mental).

A l'any 1906, quan ja havia passat la moda del Naturalisme, Narcís Oller va publicar una gran novel·la, "*Pilar Prim*", que **està considerada com la primera novel·la psicològica escrita a Catalunya** (s'anomenen "novel·les psicològiques" les que ens mostren clarament la **psicologia** dels personatges).

Vocabulari

eixamplat: fet més ample

contribuïssin: ajudessin

es va proposar: va voler fer

marginats socials: persones que la societat vol apartar, que no són ben vistes.

prostitutes: dones que ofereixen sexe a canvi de diners

aplicar-les: fer com Zola

marcarà: es notarà, sempre hi serà

compassió: pena

avarícia: condició de la persona que no dóna res, que ho vol tot per ell (sobretot els diners).

psicologia: l'interior mental d'una persona, tot allò que ens passa per la ment (els pensaments, els sentiments, les emocions...)

Activitats de comprensió del text UN GRAN NOVEL·LISTA

1. En el camp de la ciència, què va passar durant el segle XIX?
2. Què va sorgir a França a la segona meitat del segle XIX?
3. Qui va ser el creador del Naturalisme?
4. Com volia Émile Zola que fossin les novel·les?
5. Segons Zola, quina mena de personatges han d'interessar a un novel·lista?
6. A les novel·les de Zola, quina mena de personatges hi trobem?
7. Qui va ser el novel·lista català més important del segle XIX?
8. Quina novel·la va publicar Narcís Oller al 1882?
9. Quina característica important va marcar tota l'obra de Narcís Oller?
10. Com es titulen les novel·les més naturalistes d'Oller i quins temes tracten?
11. Quina novel·la va publicar Narcís Oller al 1906 i com està considerada?

A "*La papallona*", Narcís Oller ens presenta la història de la Toneta, una noia que ha de viure i tirar endavant completament sola perquè no té ni pare ni mare. És una noia treballadora però molt pobre. Una coneguda seva, que és vídua i té dues filles, la deixa viure en una habitació de casa seva.

Fixa't com ens presenta Narcís Oller la Toneta vivint i treballant en aquesta habitació ben humil:

L'endemà, la Toneta es quedà a treballar a casa. Es llevà de matí, es rentà i es pentinà i, un cop endreçada la petita habitació, va obrir el balcó **de bat a bat** per treure a fora la gàbia de la **cadernera**. Els seus ulls van resseguir involuntàriament el carrer de Montserrat. Passaven per baix obrers i carros que anaven a treballar.

Entrà de nou a l'habitació i, posant la màquina de cosir **al peu** del balcó, el cistell de la feina al seu costat, començà la **tasca** del dia. Contra el seu costum, el temps, comptat, **esmicolat** pel cric-cric de l'agulla, **se li feia etern**. Durant aquell dia, el cor se li **ennuvolà** i **asserenà** més vegades que el d'una **histèrica**; els mateixos records, els mateixos objectes, se li presentaven de vegades alegres, de vegades molt tristos. Pensava en els seus pares **difunts**, en la seva **orfenesa**, i una llàgrima traïdora li **enterbolia** la vista; i, de sobte, com si algun **desengany** cruel li fes envejar l'altre món, pensava: “–Feliços ells–”. Després parava de treballar, donava una mirada al seu voltant, i exclamava, amb alegria:

– Però si estic molt bé! Què més pot desitjar una **orfeneta** com jo? Això és un racó de **Paradís**: hi tinc flors, la cadernera, la màquina de cosir que ja he acabat de pagar, el meu llit de ferro i un matalàs ben tou, la meva calaixera, el meu mirall... I, després, aquest balcó **tan banyat de sol!**

Narcís Oller, *La papallona*
(fragment adaptat)

Vocabulari

de bat a bat: completament

cadernera: petit ocell de colors molt vius i de bellíssim cant

al peu: al davant

tasca: feina

esmicolat: fet a miques

se li feia etern: no s'acabava mai

ennuvolà: cobrí de núvols

asserenà: tornà tranquil, sense núvols

histèrica: persona que es posa nerviosa molt ràpidament

difunts: morts

orfenesa: situació de qui no té ni pare ni mare

enterbolia: no li deixava veure-hi bé

desengany: desil·lusió, pena, decepció

orfeneta: diminutiu d'òrfena, que no té ni pare ni mare

Paradis: segons algunes religions, lloc fantàstic on van les ànimes de les bones persones després de la mort. El seu contrari és l'*Infern*, on van les ànimes de les males persones.

tan banyat de sol: on hi toca tant el sol

Important!

Fixa't que al fragment de "*La papallona*" que acabes de llegir, Narcís Oller ens narra (ens explica) què està fent la Toneta: es lleva, es renta, treu la gàbia de la cadenera al balcó, torna a entrar, es posa a treballar, pensa... D'aquesta mena de textos, se'n diuen **textos narratius**.

Sense abandonar la narració del que li passa a la Toneta, l'autor ens va explicant què sent aquesta noia: el temps se li feia etern, de vegades estava contenta, de vegades trista, pensava en els seus pares morts, els pensaments la feien plorar, mirava d'animar-se... Quan un text narratiu ens transmet les emocions i els sentiments d'un personatge, parlem d'una **narració psicològica** (perquè la Psicologia és la ciència que estudia el que ens passa per la ment).

Activitats de comprensió del fragment de LA PAPALLONA

1. Es lleva molt d'hora, la Toneta? Escribe les paraules en què ho hagi notat.
2. Què fa, la Toneta, després de llevar-se?
3. Qui passava pel carrer a aquella hora?
4. En què treballava, la Toneta?
5. En el text podem sentir el soroll que feia la màquina de cosir? Recordes com es diu, aquest recurs literari? (si ho has oblidat, consulta-ho a la Unitat 10).
6. Li passava de pressa, el temps, a la Toneta? Copia el fragment en què ho notis.
7. En què pensava, la Toneta, mentre cosia?
8. Creus que se sent desgraciada, la protagonista? En què ho notes?
9. És molt luxosa, l'habitació de la Toneta? Què hi té?

A la novel·la "*Pilar Prim*", Narcís Oller ens explica la història de la dona que dóna títol a l'obra. La Pilar és una dona encara jove (d'uns quaranta anys) que té un fill i una filla. Fa poc temps que s'ha quedat vídua. Estava casada amb un home ric, molt més gran que ella, que, en el seu testament (allà on queden escrites les últimes voluntats d'una persona), va deixar dit que la Pilar podia continuar disfrutant de la riquesa familiar amb una condició: que no es tornés a casar mai més.

Narcís Oller, que era advocat, havia conegut casos com el que ens presenta en aquesta novel·la, perquè era un costum de la seva època que homes molt rics fessin testaments d'aquest tipus.

T'hem posat dos fragments de la novel·la perquè observis com està explicat aquest cas del testament que condiciona la vida de la Pilar, i també perquè vegis la traça que tenia Narcís Oller a l'hora de ficar-se a dins de la ment del seu personatge i de transmetre'ns els seus pensaments, els seus sentiments. Recorda que "*Pilar Prim*" està considerada la primera novel·la psicològica que s'escriu a Catalunya.

Al segon d'aquests fragments veuràs molt bé què sent la Pilar per en Deberga, un home que coneix en un viatge en tren, després de la mort del seu marit.

Sí!, del testament venia tot; del testament d'aquell marit **despòtic**, que, protegit per les lleis dels homes, havia aconseguit estendre encara la seva **tiranía** de vell gelós més enllà del **sepulcre** amb aquell **usdefruit condicional** que feia que la Pilar hagués de triar: o bé condemnar-se a la **viduïtat perpètua** i a abandonar tota la felicitat que li pogués oferir el més excel·lent dels homes, o renunciar la seva actual posició de dona rica i, si s'enamorava d'un home pobre, passar per totes les **privacions** de la **misèria**. Quina injustícia! Així li pagava el seu difunt marit el sacrifici que ella havia fet regalant-li la seva joventut; així li pagava tots els serveis que havia fet a la casa; així eren premiades totes les seves virtuts de muller fidel, de mare generosa; així es respectava la voluntat de Déu que, amb la mort, trenca totes les cadenes de la terra! Així el marit que ja no hi era li pagava tot: deixant-la a ella presonera!

*

En Deberga tenia raó: la Pilar fugia; no volia res més que fugir. El tremolor que havien sentit totes les fibres del seu cos només amb el contacte de la mà d'aquell home, fou per a ella una demostració absoluta d'amor. Mai de la vida no havia experimentat una sensació semblant, ni havia sentit una **atracció** tan dominadora envers cap home; mai no havia sentit un abandonament tan dolç de la pròpia voluntat i de les pròpies forces. Ah!, amb quin gust hauria **retingut** en Deberga al seu costat, millor encara, l'hauria seguit a regions llunyanes, ben llunyanes, on pogués **sadollar-se** de sensacions noves que esborressin d'un cop tots els records amargs de la vida perduda en aquella casa!

Narcís Oller, *Pilar Prim*
(fragments adaptats)

Vocabulari

despòtic: que no li importa fer mal als altres

tirania: dictadura, fer que els altres facin el que tu vols

sepulcre: lloc on s'enterra un mort

usdefruit condicional: la protagonista podia tenir tota la riquesa del seu marit mort amb una condició

viduïtat: situació de la dona que ha perdut el marit

perpètua: per sempre més

privacions: no poder comprar ni tenir allò que voldries

misèria: pobresa, situació de les persones que no tenen diners

atracció: força que se sent i que empeny cap a una altra persona

retingut: no hauria deixat marxar

sadollar-se: omplir-se del tot

Important!

Quan un autor diu el contrari del que vol dir, pensant que el lector ja ho entendreà bé, està utilitzant el **recurs literari de la ironia**.

De fet, la ironia és present a les nostres vides perquè moltes persones la utilitzen en la seva parla habitual, i també la podem notar en molts programes d'humor per televisió o per ràdio.

La ironia sempre compta amb la intel·ligència de qui l'escolta o qui la llegeix per interpretar-la correctament. Fixa't en aquest exemple:

Un alumne arriba molt tard a classe i el professor li diu:

–Caram! Si que arribes d'hora, avui!

El professor ha utilitzat la ironia i pensa que l'alumne entendreà justament el contrari del que li està dient, és a dir que interpretarà que l'està renyant.

Activitats de comprensió dels fragments de **PILAR PRIM**

1. Pilar Prim és una dona vídua. Segons el testament que va fer el seu marit, què li passaria si es tornés a casar?
2. Com queda descrit, en el primer fragment, el marit de Pilar Prim?
3. Penses que Pilar Prim era una dona lliure?
4. Què creus que ens vol dir Narcís Oller quan, en parlar del testament, ens diu que el marit de Pilar Prim estava “*protegit per les lleis dels homes*”?

5. Narcís Oller creu que és justa, aquesta situació que viu Pilar Prim? En quines paraules del primer fragment ho notes?
6. i tu, creus que és just que una dona es trobi en aquesta situació? Per què?
7. Narcís Oller utilitza el recurs de la ironia, en el primer fragment? On?
8. En el segon fragment, quin sentiment ens està descrivint Narcís Oller? Creus que la fa bé, aquesta descripció? Ha aconseguit transmetre't bé com se sent la protagonista?
9. Al començament d'aquest segon fragment, se'ns diu que *“la Pilar fugia, no volia res més que fugir”*. De què creus que volia fugir, la protagonista? Per què?
10. Sentint el que sent per en Deberga i tenint en compte la condició del testament del seu marit difunt, què creus que hauria de fer la Pilar? Tu què li aconsellaries?

MULTICULTURALITAT

ELS HUMILS I ELS MARGINATS

A la Unitat que acabem de treballar, hem vist com Narcís Oller va tractar, a les seves obres, molts casos d'injustícia social.

Des de sempre, els homes i les dones de tot arreu han hagut de viure moltes situacions que els han semblat injustes: la pobresa, la marginació, la solitud, la fam, les guerres... Són situacions que els éssers humans no poden controlar però que pateixen. I no hi ha res que faci patir més que una situació que no pots controlar.

Precisament per aquest motiu, els contes populars d'arreu del món han volgut combatre les situacions injustes amb la màgia, potser conscients que no hi ha altra manera d'imaginar que, per fi, la justícia s'imposa.

Fixeu-vos en aquest conte tradicional del poble popó (que viu a l'actual territori de Benín, al Golf de Guinea, en el continent africà):

CARITAT

(conte tradicional popó)

Ablavi era una petita òrfena que sempre caminava pels carrers del seu poblat d'un cantó a un altre, sense saber on anar, vestida amb roba vella que ja li queia a trossos. Avergonyida, un dia va decidir demanar a la seva millor amiga, Alelé, que li deixés una agulla de cosir, per poder-se arreglar una mica el vestit. Alelé va acceptar

deixar-li l'agulla però amb la condició que, un cop donada l'última **puntada**, la **valuosa** punta brillant li fos tornada.

Ablavi ho va prometre **solemnement**, però va perdre el minúscul instrument. Es va sentir molt trista quan la seva companya **la va renyar de valent** per haver perdut l'agulla.

L'òrfena, sense saber com pagar l'agulla a la seva amiga, perquè no tenia ni un sol **caurí**, va plorar molt, i, després, no va veure altra solució que la de posar-se a demanar caritat. Als afores del poble, es va posar a la **cruïlla** de tres camins i a la primera dona que va passar li va dir:

– Senyora, doni'm una agulla de cosir!

– Ai, nena, **no duc pas a sobre** aquest objecte!

Aquesta va ser la resposta. Molt trista, Ablavi va veure com la dona s'allunyava, i, amb molta paciència, es va esperar. De sobte, va veure una figura que li va resultar familiar, encara que feia molt de temps que no la veia.

– Mare! –va exclamar la nena, amb una alegria immensa.

– Bon dia, filla meva! –va respondre la mare amb molta dolçor–. Què busques en aquesta cruïlla, al migdia, amb el sol que fa?

– Ai, mare! Em van deixar una agulla de cosir i l'he perduda... L'amiga que me la va deixar està molt enfadada amb mi... Mare! Per què te'n vas anar?... Sóc tan desgraciada!

– Filla meva, ara apareixo precisament perquè la teva tristesa s'acabi. Té aquest pal. Demana-li el que vulguis tenir; ell t'ho aconseguirà.

La figura de la mare va desaparèixer, deixant l'òrfena amb un pal a la mà i **amb un pam de boca oberta**. Ablavi tenia el pal entre els seus dits i no sabia què fer-ne. Però molt aviat va pensar com poder-lo utilitzar, encara que no s'acabava de creure que aquell tros de fusts tingués cap poder.

– Pal! –va ordenar la nena–, dóna'm una agulla de cosir!

L'agulla perduda va aparèixer immediatament al palmell de la mà de la nena, que va córrer, plena d'alegria, a pagar el seu deute.

Després, se'n va anar a casa de la seva tieta, una cosa que feia de tant en tant per veure si la dona li donava una mica de menjar. No li agradava gens anar-hi perquè la tieta sempre estava de mal humor i la tractava molt malament. Aquesta vegada va fer el mateix, li va dir que era una inútil i que no li donaria gens d'**akassà** perquè feia massa dies que no l'havia anada a veure.

Ablavi, amb llàgrimes als ulls, se'n va anar i es va asseure al peu d'un arbre que hi havia a prop de la caseta on havia viscut amb la seva mare. Allà va pensar que tots els orfes, a Dahomei, **ho tenen ben pelut**.

Com que tenia moltíssima gana, se li va ocórrer demanar ajuda al pal que encara duia a les mans. No hi havia pensat més, però ara li va ordenar que fes néixer de la terra vuit pans d'akassà i dues carbasses: una ben plena de **calalú** i l'altra plena d'aigua ben fresca. El pal la va obeir en tot.

Ablavi no s'ho podia creure! Va menjar i va beure, va beure i va menjar tant com va voler, fins que va sentir la panxa ben plena. Llavors, mirant el seu pobre vestit, va voler canviar el seu aspecte i, immediatament, va veure com apareixien, als seus peus, un vestit nou i unes sandàlies ben boniques. Es va canviar de seguida. Què més? Faltaven les joies: el pal màgic les va fer brollar de la terra tal com brollen les plantes i les flors. Ablavi de seguida es va posar el collaret, els tres braçalets i les arracades que el pal li havia aconseguit.

Arreglada d'aquesta manera, Ablavi se'n va anar a passejar. Ja no estava trista, al contrari, un somriure **d'orella a orella** deixava que es veiessin les seves dents ben blanques. Es va asseure al costat del riu i allà va anar a trobar-la Alelé, que s'estranyà en veure la seva amiga tan ben vestida. Ablavi, contenta i feliç, va explicar a la seva amiga tot el que li havia passat i, al cap de poca estona, cansada de tantes emocions, es va adormir ben tranquil·la.

Plena de ràbia i d'enveja, Alelé va prendre-li el pal a la seva amiga. Va ordenar-li, primer, que li donés un braçalet. Com que el pal no li va fer gens de cas, Alelé va demanar-li moltes més coses, cada vegada més nerviosa. Tot va ser inútil. El pal semblava un pal com qualsevol altre. Enfadada, Alelé el va tirar a l'aigua del riu, que se'l va endur sense fer soroll.

Quan Ablavi es va despertar va veure que la seva amiga ja no hi era i li va estranyar veure que el seu pal surava damunt de l'aigua del riu. Amb molta valentia es va llançar a l'aigua i, nedant, va poder recuperar el pal que, per sort, no havia perdut cap de les seves virtuts.

René Trautmann, *Los cuentos pasan...*
(Versió traduïda i adaptada)

Vocabulari

popó: poble que viu al Golf de Guinea, al lloc abans anomenat Dahomei i actualment Benín.

puntada: punt que es fa a la roba amb una agulla de cosir

valuosa: que té molt de valor, que té molta importància

solemnement: de manera molt seriosa

la va renyar de valent: la va renyar molt; la va sermonejar; li va retreure, molt enfadada, que no havia vigilat prou bé ll'agulla.

caurí: antiga moneda del poble popó

cruïlla: lloc on es troben dos o més camins (o carrers)

demanar caritat: demanar diners a la gent

no duc pas a sobre: no tinc en aquest moment

amb un pam de boca oberta: molt sorpresa, molt parada

akassà: farina de blat de moro que es cou i es ven embolicada amb fulles

ho tenen ben pelut: ho tenen molt difícil

calalú: plat típic del poble popó

d'orella a orella: molt gran

Activitats

1. Ablavi i Alelé són amigues però són molt diferents. Com qualificaríeu l'una i l'altra?
2. Fixeu-vos que, a tots els contes, la persona que és víctima d'una injustícia social o d'un destí ingrat, està carregada de virtuts. Intenteu recordar algun conte en què una persona dissortada sigui, però, molt bona persona. Poseu-ho en comú a la classe.
3. Ara poseu atenció a les altres figures femenines que apareixen en aquest conte: què diríeu que representa la mare d'Ablavi? I la tieta?
4. A molts contes, la pèrdua de la mare representa, per als protagonistes, la pèrdua de la bondat i, sobretot, la pèrdua de la protecció. Els contes també ens transmeten que la figura materna no pot ser substituïda per ningú. El que en aquest conte representa la tieta, a molts contes queda condensat en la figura de la madrastra. Penseu o busqueu contes populars en què es vegi bé la maldat de les madrastres. Poseu-los en comú i traieu-ne conclusions.
5. Per què creieu que la màgia és l'únic recurs per poder combatre la injustícia que han pogut imaginar els humans a l'hora de crear contes? Feu-ne un debat a la classe.

Unitat 13: EL MODERNISME

EL MODERNISME: UNA PASSIÓ PER L'ART

Entre el 1890 i el 1910 aproximadament, es va donar a Catalunya un moviment artístic extraordinari: el Modernisme.

La paraula "Modernisme" ve de "modern". Els modernistes volien incorporar a les seves obres tot allò que significués modernitat i **progrés**. Consideraven que la societat, en general, viu molt adormida i molt enganxada a les coses velles, als seus costums i a les seves tradicions, i que l'art ha d'ensenyar el camí cap a la modernitat. Per altra banda, pensaven que la societat ha de fer una cosa que no fa: **valorar** el món dels artistes i considerar-los persones necessàries, imprescindibles per crear bellesa i fer que aquest món no sigui tan trist.

Naturalment, els artistes modernistes es van trobar amb la incomprensió de la gent, i molts d'ells –que volien viure del seu art i no podien–, **es van veure abocats** a la marginació i a la **bohèmia**. Les obres literàries modernistes estan plenes de personatges solitaris, incompresos, que volen canviar les coses i no poden.

En el terreny de la literatura tenim, en català, autors modernistes molt destacats, tant en poesia (Joan Maragall), com en novel·la (Víctor Català), o en teatre (Santiago Rusiñol), encara que en podríem **citar** molts més.

El Modernisme va ser un moviment artístic global, és a dir que volia tocar totes les arts en general: la literatura, la pintura, l'escultura, l'arquitectura, la joieria, el disseny de mobles, etc. Els modernistes parlaven, així, de "**l'art total**" o de "**l'art síntesi**", que és el mateix, en un intent de fer entendre que l'art ho pot **impregnar** tot i que l'ésser humà pot viure en un món envoltat d'art.

A Catalunya, el Modernisme va ser un moviment artístic amb una gran força, sobretot a la ciutat de Barcelona, on hi havia una classe burgesa amb molts diners que podia pagar obres d'art importants. Encara ara, turistes de tot al món es passegen per Barcelona per admirar els edificis modernistes que hi ha **escampats** per tota la ciutat.

Vocabulari

passió: amor, entusiasme

progrés: tot allò que avança per millorar

valorar: saber que són importants

es van veure abocats: van haver de viure per força

bohèmia: situació de l'artista pobre, que no pot viure de la seva obra però que se sent orgullós de ser artista i no vol dedicar-se a res més que a la seva professió (de músic, de pintor, de poeta...)

citar: dir

impregnar: mullar, banyar

escampats: disseminats, distribuïts, un aquí i l'altre allà

Activitats de comprensió del text **EL MODERNISME: UNA PASSIÓ PER L'ART**

1. Durant quin període de temps es va donar, el Modernisme?
2. De quina paraula ve "Modernisme"?
3. Què volien incorporar els modernistes a les seves obres?
4. Els modernistes, com consideraven que era la societat en general?
5. Què pensaven els artistes modernistes que ha de fer, la societat?
6. Amb què es van trobar, els artistes modernistes?
7. Com són la majoria de personatges de les obres literàries modernistes?
8. Com es diuen els autors modernistes més destacats?
9. Què vol dir que "el Modernisme va ser un moviment artístic global"?
10. Per què a Catalunya el Modernisme va ser un moviment artístic amb una gran força?
11. Què fan molts turistes quan visiten Barcelona?

Santiago Rusiñol va ser un dels autors modernistes que més va destacar en el gènere del teatre, encara que també se'l coneix molt per una novel·la important que va escriure titulada "*L'Auca del senyor Esteve*".

En aquesta novel·la, Rusiñol ens presenta un personatge (el senyor Esteve) que es comporta com la majoria de persones que, a Barcelona, tenien un petit negoci, és a dir una botiga. Estem parlant de la classe social dels **menestrals**. Segons aquest autor, aquesta classe social no entén ni entendrà mai el món de l'art, perquè es tracta d'una mena de persones que només pensen en el seu petit negoci i no veuen res més enllà de les seves ganes de fer diners.

Aquests petits negocis passaven de pares a fills, per això els pares no volien de cap manera que els fills es dediquessin a res més que a continuar portant la botiga familiar. El mateix Santiago Rusiñol s'havia trobat amb aquest problema a casa seva: el seu avi, que tenia una merceria (una botiga on es venen teles, llanes, fils...) no volia que el seu nét abandonés el negoci familiar per dedicar-se a escriure i a pintar (Rusiñol també va ser, a més d'escriptor, un pintor important).

Fixa't en aquest fragment de "*L'Auca del senyor Esteve*". Es tracta del moment en què el protagonista descobreix que el seu fill vol dedicar-se a l'art:

Un dia, de bon matí, en Ramonet se'n va anar sense dir res a ningú.

Quan va tornar, va dinar, i tornava a anar-se'n quan el senyor Esteve el va aturar a la porta i, amb la veu que li tremolava, li va dir:

– Atura't, Ramonet! Abans d'anar-te'n, hem de parlar! Entra i seu. Vull saber d'una vegada què passa!

Van entrar a la sala i el senyor Esteve va tancar la porta. Un cop asseguts tots dos, el pare va dir al seu fill:

– Ramonet, ja saps que una vegada et vaig preguntar què feies. Tu em vas dir que anaves a la **Llotja**, i jo no vaig saber res més. Tu ja saps que no hi ha res al món, a part de tu i la teva mare, que jo estimi tant com la botiga. Tu ja saps que em vas prometre que la cuidaries, perquè teva és i teva ha de ser, però veig que, en comptes de complir el que deies, no només has anat a la Llotja, sinó que te'n vas a les tardes, i avui te'n vas de matí, i demà te n'aniràs per sempre si no parlem clar i no t'expliques. Digues d'un cop: on vas quan surts?

– A estudiar.

– Això ja ho has dit. Digue'm si dius la veritat, i, si la dius, de què ha de servir-te tot això que dius que estudies.

– Pare... –va dir en Ramonet, tremolant-li el parlar en els llavis–. Pare, fa molts dies que la vull dir, la veritat, però... em fa tanta por!

– Digues, i no tinguis por de res.

– Doncs... –va dir en Ramonet, pàl·lid com un lliri mort–. Doncs això que estudio ha de servir-me per a la carrera que vull fer.

– Per a la carrera que vols fer? –digué el senyor Esteve tornant-se groc– I que no en tens una, de carrera? Que potser vols deixar la botiga? Que saps el que et dius?

– Sí senyor!

– Que sí senyor, acabes de dir? I ho dius serè? I ho dius mirant-me? I no cau el cel i la terra? I ets el meu fill? I ets de casa meva? I has nascut de mi i de la meva dona? I goses parlar-me així?

– Pare... Tu m'has fet parlar.

– Però... que no tenies cap més punyal per donar-me una punyalada? Que ho dius per matar-me? Que em vols matar?... I quina és, aquesta carrera? Digue-ho d'una vegada! Digues! Quina és?

– És... ser... escultor.

Si haguessin donat un cop de martell al mig del cap del senyor Esteve no li haurien fet tant de mal com en sentir la paraula “escultor”. Va haver de fer un esforç per no caure a terra. Va voler contestar i no va poder; va voler insultar el seu fill, i no va trobar les paraules; va voler plorar, i no trobà llàgrimes; va voler morir-se de sobte, i no va trobar la mort **a la vora**.

En Ramonet se'l va mirar **amb els ulls negats de llàgrimes** i va dir-li:

– Pare, escolta.

– No! No puc escoltar! –va poder dir el senyor Esteve aguantant-se el cap amb les mans–. Ja sé què és, ser escultor! És **ser un perdut**. És viure entre gent perduda!

– No! Això no! –va dir en Ramonet amb energia.

– Que no, **goses** dir? Que no? Encara havies de venir al món i jo ja sabia què era, aquest ofici! És un ofici de perduts, de miserables, de pobres!

Santiago Rusiñol, *L'Auca del senyor Esteve*
(fragment adaptat)

Vocabulari

Llotja: en època de Rusiñol, escola de pintura i escultura

serè: tranquil

a la vora: a prop, al costat

amb els ulls negats de llàgrimes: amb els ulls plens de llàgrimes (“*negar*” significa “ofegar”, “innundar”)

ser un perdut: ser una persona sense feina, pobra, que no pot guanyar diners amb el seu ofici.

goses: t'atreveixes

Important!

Santiago Rusiñol fa que tota la classe social dels menestrals (la seva manera de pensar, el seu comportament, les seves manies...) quedi representada en el senyor Esteve.

Quan un autor fa això, està convertint el seu personatge en un **prototipus**, és a dir que ens està transmetent que tots els altres botiguers farien el mateix que fa aquest personatge. Per tant, podem dir que **el senyor Esteve és el prototipus del botiguers barceloní de principis del segle XX.**

Activitats de comprensió del fragment de L'AUCA DEL SENYOR ESTEVE

1. A l'inici del fragment, el senyor Esteve vol parlar amb en Ramonet. Per què?
2. On parlen?
3. Creus que en Ramonet està nerviós? En què ho has notat?
4. Penses que el senyor Esteve té un gran disgust, quan en Ramonet li explica què vol fer?
Escriu les frases del text on ho has notat.
5. A què es vol dedicar, en Ramonet?
6. Per què creus que en Ramonet, en veure la reacció del seu pare, té "*els ulls negats de llàgrimes*"?
7. El senyor Esteve creu que li espera un bon futur, al seu fill? En quines paraules ho has notat?
8. Creus que en Ramonet farà cas del seu pare i deixarà d'estudiar el que vol estudiar? Tu què faries, en el seu lloc?
9. Creus que els fills han de complir sempre la voluntat dels seus pares? Explica-ho.

Existeix una faula molt bonica i molt famosa que es titula "La cigala i la formiga". La cigala és un animal que sempre canta, mentre que la formiga treballa molt, quan fa calor, per tenir solucionat el problema del menjar durant l'hivern.

Fixant-se en aquesta faula, Santiago Rusiñol va escriure una obra de teatre titulada "*Cigales i formigues*" en la qual es pot veure bé l'actitud de les persones que actuen com les formigues (pensant sempre en les coses materials) enfront de l'actitud de les persones que s'assemblen més a les cigales (persones més espirituals, molt més creatives, més imaginatives, músics, poetes...).

Aquí tens el fragment final de l'obra. Segurament t'estranyaran els noms dels personatges; consulta l'apartat del Vocabulari i veuràs què signifiquen.

EN VIANDA: Adéu, poetes!

EN COBLES: Adéu, tristos!

EN VIANDA: En nom dels homes normals, us declaro bojos!

UN HOME: Molt bé, Vianda!

UN ALTRE HOME: Visca en Vianda!

EN VIANDA: I ara, baixem d'aquesta muntanya i tornem a la **plana**, perquè als homes normals les altures ens maregen.

EN COBLES: Aneu-vos-en, miserables sense imaginació, formigues tristes! Aneu, ramat d'egoisme! Aneu a **jeure** a la prosa! Aneu a dormir sense somnis! Nosaltres som com la poesia: portem sobre la terra el **bàlsam** de les cançons i el **remei** de la bellesa!

Santiago Rusiñol, *Cigales i formigues*
(fragment adaptat)

Vocabulari

vianda: carn

cobles: cançons

plana: vall, terra plana entremig de les muntanyes

jeure: estirar-se per dormir

bàlsam: calmant

remei: medecina, medicament que es dona per curar

Important!

En literatura, quan un autor associa una idea (les formigues) a una altra (persones treballadores però sense imaginació) està convertint la primera idea en un **símbol**.

Així, en aquesta obra de teatre de Santiago Rusiñol, les formigues són el símbol de les persones que treballen molt però que no entenen ni entendran mai el món de l'art, mentre que les cigales són el símbol dels artistes.

Passa el mateix amb la paraula "prosa" (símbol de la gent sense imaginació i sense somnis) i "poesia" (que es converteix en el símbol dels qui "portem sobre la terra el bàlsam de les cançons i el remei de la bellesa", és a dir dels artistes).

Acabem de treballar la Unitat dedicada al Modernisme, on heu pogut veure que molts artistes s'han hagut d'enfrontar a la incompenSIÓ de la societat.

La incompenSIÓ cap als altres sempre ha existit. La literatura popular de tot arreu del món ha incorporat aquest tema als seus contes, faules i mites. Fixeu-vos en aquest:

EL PESCADOR I EL PAGÈS (conte tradicional de l'Índia)

Una vegada es van trobar un pescador i un pagès i es van posar a discutir. Cadascú deia que la seva feina era molt difícil i que la de l'altre **amb prou feines** exigia cap esforç.

– Pescar és molt senzill –deia el pagès–, només cal agafar peixos!

– Tu sí que no tens cap **mèrit!** –contestava el pescador–. Poses **llavors** a la terra i només et cal esperar que en brotin tomàquets o patates. No hi ha res més descansat!

Així discutien i discutien, cada vegada amb el to de veu més alt, i ja estaven a punt de barallar-se a cops de puny quan va aparèixer un savi **ermità** i els va tranquil·litzar. Després, un cop asseguts tots tres, els va demanar que li expliquessin per què discutien d'aquella manera. Quan els dos homes es van haver explicat, l'ermità els va **suggerir**:

– Ja que tots dos penseu que la feina de l'altre és molt més fàcil, podríem fer una cosa: canvieu-vos la feina durant un any i, un cop passat aquest temps, ens tornarem a reunir aquí tots tres. D'acord?

El pescador i el pagès van acceptar amb molt de gust la idea. Estaven contents perquè tots dos estaven convençuts que la feina de l'altre era molt més senzilla i exigia menys esforç que **la pròpia**.

La vida va continuar com sempre continua. Un dia segueix l'altre com la roda del carro segueix les passes del bou. Van passar les setmanes; van passar els mesos. Quan el pescador i el pagès van arribar, al cap d'un any, al lloc on havien acordat canviar-se la feina, el savi ermità ja els estava esperant. Els tres homes es van asseure per parlar. L'ermità els va preguntar:

Què? Com us ha anat?

El primer que va parlar va ser el pagès, que durant un any havia fet de pescador:

Uf! Què us puc explicar sense sentir que l'ànima **se m'esquinça**? –va dir, amb llàgrimes als ulls–. Mai no havia pensat que la feina d'un pescador fos tan dura. Vaig sortir a la mar i, un dia, les onades em van prendre el meu fill petit que m'acompanyava sense que jo hi pogués fer res. No el vam poder trobar. Va ser una cosa terrible que ha fet miques l'ànima de la meva dona i la meva. Molts dies he fet grans esforços per treure peixos de l'aigua i amb prou feines he pescat res per poder menjar. Una vegada, el vent de l'oest se'm va endur la barca cap a les roques i vaig haver de **lluitar de valent** perquè no se'm partís i poder salvar la vida; no vaig poder pescar durant molts dies i la meva família no sabia què menjar. Diversos cops he estat a punt de morir i els meus ossos estan malalts de tanta humitat. He après que no hi ha res més difícil que la feina de pescador.

– Ara et toca parlar a tu –va dir l'ermità, adreçant-se al pescador que durant un any havia fet la feina d'un pagès.

Si com a mínim us pogués parlar d'alguna cosa agradable! Però no. Ha estat com un **malson** que semblava que mai no s'hagués d'acabar. Mireu les meves mans: són una ferida **sagnant**, com els meus peus, us ho asseguro. M'he passat els dies amb l'esquena corbada **de sol a sol** treballant els camps i provant d'arrencar-los un fruit. La meva dona va perdre una mà un dia que feia servir la **falç**. he lluitat desesperadament contra les **plagues**. He fet tot el possible perquè la **collita** fos bona però quan havia de ploure no queia ni una gota del cel, i quan no havia de ploure van arribar les tempestes i van **malmetre** la collita. Si abans era pobre, ara encara ho sóc més; si abans era infeliç ara sóc infeliç i mig. No hi ha feina més difícil que la feina d'un pagès, us ho puc ben assegurar.

*Conclusió: No **menyspreïs** mai la feina dels altres. Tots els oficis són iguals de **dignes**. Cadascú ha de saber complir amb el seu deure.*

Ramiro Calle, *Antologia de cuentos de la India y Tíbet*
(text traduït i adaptat)

Vocabulari

amb prou feines: gairebé, quasi

mèrit: importància

llavors: petits grans que s'introdueixen a la terra i, dels quals, en neixen les plantes

ermità: home solitari que, apartat del món, es dedica a meditar

suggestir: donar una idea

la pròpia: la d'un mateix

se m'esquinça: se'm parteix; em fa mal

lluitar de valent: lluitar amb molt d'esforç

malson: somni dolent

sagnant: per on surt sang contínuament

de sol a sol: des que surt el sol fins que es pon

falç: eina corbada que talla molt (la fan servir els pagesos per segar el blat)

plagues: conjunt d'insectes que ataquen i es mengen les plantes

collita: conjunt de fruits que un pagès aconseguix treure dels seus camps

malmetre: fer malbé, destruir

menyspreïs: et burlis, et pensis que no és important

dignes: necessaris i importants

Activitats

1. Creieu que totes les feines (tots els oficis) que calen per tirar endavant una societat són valorades de la mateixa manera? Feu una llista de les que penseu que són més valorades i de les que ho són menys. Parleu-ne, després, a la classe.
2. Considereu que fem esforços suficients per entendre les altres persones? Poseu exemples de casos d'incomprensió que vosaltres conegueu.
3. I cadascú de vosaltres? Us sentiu compresos, individualment parlant? Sentiu que us entenen els pares, els germans, els mestres, els propis companys? Quines actituds que hi ha al vostre voltant voldríeu canviar, per aconseguir que us entenguessin millor?
4. Quin dels problemes que hi ha al nostre món penseu que necessita més dosi de comprensió per part de tots?
5. Us considereu persones comprensives? I els vostres amics, què opinen de vosaltres? Parleu-ne amb calma a la classe.
6. Quin problema gros teniu ara mateix a l'aula, que es podria resoldre amb una mica més de comprensió per part de tots?

Unitat 14: EL NOUCENTISME. JOSEP CARNER

EL NOUCENTISME: UNA VOLUNTAT DE PERFECCIÓ POÈTICA

Un cop passada la moda modernista, **aproximadament entre els anys 1910 i 1930, va aparèixer a Catalunya un moviment literari anomenat Noucentisme, que va donar els millors poetes del segle XX.**

El Noucentisme **es va gestar** a la universitat de Barcelona, on joves intel·lectuals que llavors eren estudiants van començar-se a reunir i a compartir els seus gustos literaris.

De seguida **van acordar** que la poesia és, de tots els gèneres literaris, el més important perquè és el més difícil de **dominar** i el que és capaç de dir més coses en menys paraules. **Segons els noucentistes, per fer una poesia de molta qualitat cal fixar-se en la poesia clàssica i prendre-la com a model.**

Un dels intel·lectuals més importants del Noucentisme va ser Eugeni D'Ors que, a través dels seus articles publicats en diaris de l'època, va anar donant a conèixer aquestes noves idees sobre l'art, basades en el model del món clàssic.

Seguint les idees noucentistes, aviat va aparèixer a Catalunya un jove poeta que va deixar tothom meravellat: Josep Carner (1884–1979). Només tenia vint-i-dos anys quan va publicar un llibre de poemes bellíssims titulat *“Els fruits saborosos”*. Precisament per la seva joventut i pel domini que demostrava tenir de **l'art poètica**, va ser anomenat “el príncep de la poesia”. Altres llibres importants d'aquest autor són *“La paraula en el vent”*, *“Auques i ventalls”* i *“El cor quiet”*.

El Noucentisme va tenir la virtut d'**impulsar** l'obra de joves poetes (com Carles Riba o J. V. Foix) que van arribar a fer poemes d'una perfecció **indiscutible**.

Vocabulari

es va gestar: es va preparar, va començar

van acordar: es van posar d'acord

dominar: saber fer

l'art poètica: l'art de fer poesia

impulsar: animar

indiscutible: clara, que ningú no pot discutir.

Activitats de comprensió del text **EL NOUCENTISME: UNA VOLUNTAT DE PERFECCIÓ POÈTICA**

12. Quan va aparèixer el Noucentisme a Catalunya?
13. On es va gestar, el Noucentisme?
14. Segons els noucentistes, quin és el gènere literari més important? Per què?
15. Com és possible fer una poesia de molta qualitat, segons els noucentistes?
16. Qui va ser un dels intel·lectuals més importants del Noucentisme?
17. Quin jove poeta va aparèixer, que seguia les idees noucentistes?
18. Quina obra va publicar aquest poeta quan només tenia vint-i-dos anys?
19. Com va ser anomenat? Per què?
20. Quins altres llibres importants va publicar?
21. Quina virtut va tenir el Noucentisme?

Al llibre titulat “*Els fruits saborosos*”, Josep Carner ressegueix el pas del temps des de la infantesa fins a la vellesa i la mort. Hi destaquen els moments de felicitat i de bellesa. Les diferents etapes de la vida són presentades com fruites delicioses (d’aquí ve el títol) que s’han de tastar pel simple plaer de viure.

Cada poema presenta una etapa de la vida, i el fruit que hi surt és el símbol d’aquesta etapa.

Quan va ser publicat el llibre, va sorprendre molt no només la perfecció dels versos sinó que un noi tan jove (recorda que Carner només tenia vint-i-dos anys) tingués una visió tan bonica i tan profunda de les diferents etapes de la vida.

Fixa’t en aquest fragment del poema titulat “*La poma escollida*” en què una parella d’avis (Alidé i Lamon), ficats al llit, parlen. Alidé s’ha queixat de ser ja vella i Lamon li contesta amb aquestes paraules:

Lamon fa un gran sospir i li diu: –Oh, **ma vida**,
mos peus són **balbs** i sento que se me’n va la llum,
 i et tinc a vora meu com la poma escollida
 que es torna groga i vella i encara fa perfum.

Josep Carner, *Els fruits saborosos*

Vocabulari

ma vida: vida meva (expressió carinyosa que utilitzen els amants per anomenar-se l’un a l’altra.

mos: els meus

balbs: que han perdut la sensibilitat a causa del fred

Activitats de comprensió del fragment del poema LA POMA ESCOLLIDA

1. Què creus que vol dir Lamon quan diu “*sento que se me’n va la llum*”?
2. Has trobat alguna comparació en aquests versos? Quina? (Si no recordes què és una comparació, consulta la Unitat 8).
3. Què t’ha semblat l’actitud de Lamon amb la seva dona? Explica-ho.
4. Procurant que el teu llenguatge sigui bonic i sensible (és a dir poètic), com diries tu a una persona que no es preocupi per la seva edat? I que no es preocupi pel seu físic? I que no es preocupi per no tenir molts diners?

Ja hem vist que el Noucentisme pren com a model la literatura clàssica. De fet, els noucentistes no només van fixar-se en la manera clàssica de fer poesia sinó també en el món clàssic en general, en la manera d’entendre la vida i la bellesa dels antics autors grecs i romans.

Per aquest motiu, els poetes noucentistes van voler dedicar molts dels seus poemes a la bellesa del Mediterrani, a la manera de ser de les dones mediterrànies i, també, a la Natura típica de les nostres costes.

Josep Carner va compondre un poema molt bonic sobre els nostres pins (un arbre que es troba sovint a les muntanyes però també a prop de les platges). Fixa’t en aquest fragment:

ELS NOSTRES PINS

Amic suau, d’**aspres** cabells!
 Com savi antic dónes consells,
 i, **sumptuós** com un **califa**,
 et fas tot l’any una catifa
 de **tos** mateixos pèls vermells.

Josep Carner, *El cor quiet*

Vocabulari

aspres: rugós, que no és suau al tacte

sumptuós: luxós, espectacular

califa: rei musulmà

tos: els teus

Important!

A la Unitat 8 hem explicat el recurs literari de la comparació. En el poema anterior, si Carner digués que *“les fulles dels pins són tan fines i petites que semblen cabells”* estaria fent una comparació. Però no diu això. Fixa't que, directament, pensant que el lector ja ho entendreà, parla de “cabells” i hi afegeix l'adjectiu “aspres” perquè les fulles dels pins no són gens suaus.

Quan un autor parteix d'una comparació però només ens diu el resultat final (en aquest cas, Carner ja no ens parla de les “fulles” sinó que passa directament a parlar-nos de “cabells”) està utilitzant el recurs literari de la **metàfora**.

Fixa't també que en el primer vers, Josep Carner utilitza dos contraris: “suau” i “aspres”. Es tracta de dues paraules que signifiquen justament el contrari l'una de l'altra. D'aquest recurs literari se'n diu **antítesi** o **contrast**. Així, doncs, Carner aconseguix dir-nos amb un vers preciós què és per a ell un pi: *“Amic suau, d'aspres cabells!”*.

Activitats de comprensió del fragment del poema **ELS NOSTRES PINS**

1. Et sembla que els pins li agraden a Josep Carner? Per què?
2. Trobes alguna comparació, en aquest poema?
3. Creus que quan Carner parla d'un “savi antic” està aplicant alguna característica pròpia del Noucentisme? Quina?
4. De què està feta la “catifa” que el pi té estesa als seus peus?
5. Observes que alguns versos rimen entre ells? Quins? (Si no recordes què és la rima, consulta la Unitat 8)

Josep Carner havia viatjat molt. No va perdre mai la seva capacitat d'observació ni la seva màgia a l'hora de transformar en poema tot allò que captava la seva atenció. Les seves descripcions, encara que estiguin fetes en vers, semblen fotografies o postals dels llocs o de les persones que l'havien impressionat.

Fixa't en aquesta descripció magnífica de quatre cocoters (arbres que fan cocos) a la vora del mar. Els va veure a Macuto:

ELS COCOTERS DE MACUTO

Vaig veure un dia a Macuto,
i els estic veient **encar**,
quatre cocoters **en rengle**
aturats davant la mar.

Eren sols davant les ones,
fills **gentils** de la claror.
com columnes oblidades
o **fermalls** de l'horitzó.

S'expandien en llur èxtasi
com si no els veiés ningú:
espaiats, al cel somreien,
tots germans, sol cadascú.

Ran de terra ja es torçaven,
dolçament al sol girats.

Els ventalls de trenta reines
sostenien delicats.

Josep Carner, *El cor quiet*

Vocabulari

encar: encara

en rengle: arrencerats, un al costat de l'altre

gentils: joves i bonics

fermall: peça petita (de metall, o d'or, o de plata) que serveix per tancar dos trossos de roba que podrien obrir-se (per exemple d'un escot).

s'expandien: s'allargaven i s'eixamplaven

en llur èxtasi: en la seva felicitat

espaiats: amb un espai entre l'un i l'altre

els ventalls de trenta reines: es refereix a les fulles dels cocoters, que semblaven ventalls

Important!

Quan un autor modifica l'ordre dels elements normals d'una frase, està utilitzant el recurs literari de l'**hipèrbaton**. Fixa-t'hi:

“Els cocoters es giraven dolçament de cara al sol” (aquest seria l'ordre lògic de la frase). Però Carner utilitza l'hipèrbaton quan diu: *“dolçament al sol girats”*. Aquest recurs s'utilitza sovint en poesia per facilitar la rima. En aquest cas, al poeta li interessava posar al final del vers una paraula que rimés amb “delicats” i, alterant l'ordre lògic de la frase, ha aconseguit una rima perfecta.

Activitats de comprensió del fragment del poema ELS COCOTERS DE MACUTO

1. Busca on és Macuto.
2. Per què penses que Carner, al segon vers, ens diu que encara està veient aquests cocoters?
3. Hi ha algun vers d'aquest poema que et recordi algun element de la cultura clàssica? Quin?
4. Trobes alguna metàfora, en aquest poema? Quina? Podries explicar-la?
5. Busca (en revistes, diaris, catàlegs d'agències turístiques, internet...) alguna fotografia on es vegi un paisatge semblant al que descriu Carner en aquest poema.

MULTICULTURALITAT

LA IMAGINACIÓ HUMANA

En aquesta Unitat que acabem de treballar, heu pogut veure com Josep Carner, fascinat per la Natura, dedica alguns dels seus poemes als arbres.

L'arbre, per la seva forma i per les seves característiques, sempre ha estat protagonista de molts textos literaris. Però també, a sota dels arbres, emparats per la seva ombra o per la seva màgia nocturna, s'hi han inventat i s'hi han explicat moltes històries.

Fixeu-vos com va explicar José Saramago la seva infantesa quan li van concedir el Premi Nobel de Literatura, el màxim reconeixement que pot rebre un autor:

**DE COM EL PERSONATGE VA SER MESTRE
I L'AUTOR EL SEU APRENENT
(discurs de José Saramago davant l'acadèmia sueca en rebre**

el Premi Nobel de Literatura, l'any 1998)

L'home més savi que he conegut **al llarg de** tota la meva vida no sabia llegir ni escriure. A les quatre de la matinada, **quan la promesa d'un nou dia** encara venia per terres de França, es llevava i sortia al camp, duent fins a **les pastures** la mitja dotzena de **truges** de què depenia l'aliment d'ell i de la seva dona. Els meus avis materns vivien en aquesta pobresa, de la petita criança de porcs que, després de ser **destetats**, venien als veïns del poblet. S'anomenava Azinhaga, aquest poble, i era de la província de Ribatejo. Els meus avis es deien Jerónimo Melrinho i Josefa Caixinha, i eren **analfabets** l'un i l'altra. A l'hivern, quan el fred de la nit **apretava tant** que fins i tot l'aigua dels càntirs es glaçava a dins de la casa, anaven a buscar els porquets més petits que hi havia a la **cort** i se'ls enduien al seu llit. A sota de les mantes aspres, l'escalfor humana **deslliurava** els animalets d'una mort segura. Encara que era gent de bon caràcter, aquests vellets no actuaven així per tenir una ànima **compassiva**: allò que els preocupava era protegir el seu pa de cada dia, amb la naturalitat dels qui, per mantenir la vida, no han après a pensar més enllà del que és **indispensable**.

Vaig ajudar moltes vegades el meu avi Jerónimo en les seves feines de pastor, vaig **cavar** moltes vegades la terra de l'hort que hi havia al costat de la casa i vaig tallar llenya per a la llar de foc. Moltes vegades vaig fer sortir aigua del pou **comunitari** donant voltes i més voltes a la gran roda de ferro que **accionava** la **bomba** i vaig transportar aquesta aigua carregada a les espatlles; moltes vegades també, **d'amagat** dels guardes de les **collites**, vaig anar amb la meva àvia a recollir a les vores dels camps la palla **sobrer**a que ens hauria de servir per fer el llit del **bestiar**. I algunes vegades, en nits caloroses d'estiu, el meu avi em deia: "José, avui anirem a dormir tots dos a sota de la figuera".

Enmig de la pau nocturna, entre les branques altes de l'arbre, una estrella se m'apareixia, i després, lentament, s'amagava darrere d'una fulla. Mentre la son arribava, la nit s'inundava d'històries i de fets que el meu avi anava explicant: llegendes, contes, mites, sorpreses, fets insòlits, morts antigues, paraules d'**avantpassats**, un incansable murmuri de memòries que em mantenia despert, el mateix que suaument **em bressolava**. Mai no vaig saber si ell callava quan descobria que jo ja m'havia adormit o si continuava parlant per **no deixar a mitges** la resposta a la pregunta que jo li feia constantment en les llargues pauses que ell, de manera molt calculada, introduïa en el relat. "I després?" preguntava jo, impacient. Potser el meu avi

repetia aquelles històries una i una altra vegada per a si mateix, potser per no oblidar-les, potser per enriquir-les amb detalls nous. En aquella edat que jo tenia i en aquell temps de tots nosaltres, no caldrà dir que jo m'imaginava que el meu avi Jerónimo era **amo i senyor** de tota la ciència del món.

Quan, amb la primera llum del matí, el cant dels ocells em despertava, ell ja no era al meu costat, se n'havia anat amb els seus animals, deixant-me dormir. Llavors jo m'aixecava, plegava la manta, i, descalç (en el poblet vaig caminar descalç fins als 14 anys), me n'anava cap a la casa. La meva àvia, que ja estava llevada des de feia molta estona, em posava al davant una tassa ben grossa de cafè amb trossos de pa i em preguntava si havia dormit bé. Si li explicava algun somni que havia tingut **nascut de** les històries que m'explicava l'avi, ella sempre em tranquil·litzava amb aquestes paraules: “No en facis cas, en els somnis no hi ha **fermesa**”. Jo pensava llavors que la meva àvia, encara que també era una dona molt sàvia, no arribava a **l'alçada** de l'avi, aquell que, ajagut a sota de la figuera, amb el seu nét José al costat, era capaç de posar l'univers en moviment només amb dues paraules.

Molts anys després, quan el meu avi ja se n'havia anat d'aquest món i jo ja era **un home fet i dret**, vaig arribar a comprendre que l'àvia, ella també, creia en els somnis. Havia de ser així perquè una nit, asseguda al davant de la porta de la seva pobra casa, on llavors vivia sola, mirant les estrelles pel damunt del seu cap, va dir: “El món és tan bonic i a mi em fa tanta pena morir”. No va dir que li fes por morir, va dir que li feia pena, com si la vida de malson i treball continu que havia estat la seva vida, en aquell moment gairebé final, estigués rebent la gràcia d'un **suprem** i últim comiat, el **consol** de la bellesa mostrada al davant dels seus ulls. Estava asseguda al davant de la porta d'una casa única, com no crec que n'hi hagi hagut cap altra al món, perquè en ella hi va viure gent capaç de dormir amb porcs com si fossin els seus propis fills, gent a qui li feia pena anar-se'n de la vida només perquè el món és bonic, gent –i aquest va ser el meu avi Jerónimo, pastor i narrador d'històries– que, en notar que la mort venia a buscar-lo, es va acomiadar dels arbres del seu hort d'un en un, abraçant-los i plorant perquè sabia que no els tornaria a veure.

Molts més anys després, quan vaig escriure per primera vegada sobre el meu avi Jerónimo i la meva àvia Josefa, vaig **prendre consciència** que estava transformant les persones **comunes** que havien estat en personatges literaris i que aquesta era, probablement, la manera de no oblidar-los, dibuixant i tornant a dibuixar els seus rostres amb el llapis sempre **canviant** del record.

Dic aquestes paraules sense cap altra intenció que no sigui la de reconstruir i **enregistrar** moments de la vida de les persones que van estar més a prop meu quan jo era un nen, pensant que no necessitaré res més perquè se sàpiga d'on vinc i amb quins materials es va fer la persona que vaig començar essent i aquesta en què, a poc a poc, m'he convertit.

Perdoneu-me si això que us he explicat us ha semblat poc. Per a mi és tot.

José Saramago

Vocabulari

al llarg de: durant

quan la promesa d'un nou dia: quan encara no havia sortit el sol (Saramago és portugués, per això parla de les terres de França quan indica l'est, el lloc per on ve el sol).

les pastures: els prats on els animals poden menjar herba

truges: femelles dels porcs

destetats: quan ja no depenien de la llet de la mare

analfabets: no sabien llegir ni escriure

apretava tant: era tan fort

cort: lloc cobert, fora de la casa, preparat per tenir-hi porcs

deslliurava: defensava

compassiva: que sentia pena

indispensable: necessari, imprescindible

cavar: remoure la terra o fer-hi forats amb un càvec (eina amb un mànec llarg i una mena de pala al capdavant).

comunitari: que pertany no a una sola persona sinó a diverses (a una comunitat de veïns o de pagesos)

accionava: posava en marxa

bomba: mecanisme per treure aigua d'un pou

d'amagat: procurant que ningú ens vegi

collites: conjunt de fruits que es treuen del camp

sobrera: que sobra, que no és necessària i es deixa

bestiar: conjunt d'animals que hi ha en una casa

avantpassats: familiars antics

em bressolava: em movia amb suavitat cap a una banda i cap a l'altra

no deixar a mitges: no acabar d'explicar

amo i senyor: propietari

nascut de: a causa de

fermesa: veritat

a l'alçada: a la categoria, a l'autoritat, a la màgia

un home fet i dret: un home adult

suprem: alt, superior

consol: tranquil·litat, calmant, cosa que ens treu la pena

prendre consciència: saber

comunes: normals

canviant: que canvia

enregistrar: gravar

Activitats

1. Què us ha semblat, aquest discurs? Destaqueu-ne els fragments que més us hagin agradat.
 2. Per a José Saramago, el seu avi era el millor narrador d'històries del món. Per què?
 3. Creieu que l'avi de Saramago explicava històries al seu nét en el millor moment del dia i en el millor lloc? Poseu en comú les vostres respostes.
 4. Creieu que les històries es poden modificar segons qui les narra? Feu una prova: que algú de vosaltres expliqui una història que hagi sentit explicar, és igual que sigui real o inventada. Després d'escoltar-la, que l'expliqui una altra persona; mentrestant, estigueu atents a les modificacions de la història inicial (què s'explica, quin èmfasi s'hi posa, quins detalls s'han oblidat...).
 5. Expliqueu la mateixa història de l'exercici anterior de diferents maneres:
 - exagerant-la molt
 - d'una manera molt breu i concisa, com si fos un telegrama
 - explicant minuciosament la vida dels personatges que hi intervenen (inventeu-vos-en els detalls)
 - descrivint d'una manera molt tètrica l'escenari on va passar aquesta història (és igual que passés en una habitació, o al mig del carrer, o en un cinema, o a dalt d'una muntanya...)
 - modificant alguns detalls de l'argument
- A quines conclusions podeu arribar?
6. Segurament, el discurs que heu llegit de José Saramago, ha estat el discurs més important de la seva vida. Què n'opineu, que un Premi Nobel de Literatura dediqui el seu discurs més esperat a parlar dels seus dos avis analfabets?
 7. D'on creieu que li ve, a José Saramago, la seva capacitat per inventar històries?

8. Busqueu informació sobre José Saramago i fixeu-vos, sobretot, en la seva infantesa i la seva joventut. Segurament hi haurà coses que us sorprendran. Compartiu, després, el resultat de la vostra recerca.

Unitat 15: L'AVANTGUARDISME.
JOAN SALVAT-PAPASSEIT

L'AVANTGUARDISME: UNA NOVA MIRADA

Al mateix temps que es donava el Noucentisme, a Catalunya va sorgir un moviment literari força sorprenent: l'Avantguardisme.

La paraula "avantguardisme" ve d'"avantguarda". L'avantguarda d'un grup de persones o d'un exèrcit està formada per la gent que va al davant per **explorar** el territori i per obrir camí als altres.

Els escriptors avantguardistes, seguint una tendència literària que s'havia posat de moda a tota Europa, volien fer els seus textos d'una manera nova, diferent, sorprenent, completament lliure.

De fet, l'Avantguardisme només es pot entendre si observem allò que estava passant a principis del segle XX amb totes les arts: és un moment de **crisi** i els autors literaris (com els pintors, els escultors, els músics...) proven noves maneres d'arribar al públic.

A Catalunya hi va haver autors que no estaven gens d'acord amb la manera de fer poesia dels noucentistes. Pensaven que el Noucentisme era una tendència literària massa clàssica i **elitista**, mentre que ells (els avantguardistes) volien fer una poesia molt més moderna.

Una de les característiques més importants de l'Avantguardisme català va ser l'intent de fer una "poesia visual", és a dir d'**incorporar** al poema formes que d'alguna manera ajudessin a entendre **el seu contingut**. D'aquesta manera de fer poesia també se'n diu "**cal·ligrama**".

Encara que hi va haver diversos autors avantguardistes a Catalunya, el més conegut és **Joan Salvat-Papasseit** (1894-1924). D'origen molt humil, Salvat-Papasseit va ser un home que va estudiar pel seu compte, que va llegir molt, que va treballar en molts oficis, i que va saber fer una poesia sincera, directa i carregada d'**entusiasme**, que encara ara ens commou i ens sorprèn. Va morir de **tuberculosi** als trenta anys però, malgrat la seva mort prematura, ens va deixar un important conjunt de poemes.

Vocabulari

explorar: mirar, observar

crisi: moment de molts canvis

obrir camí: ensenyar el camí que s'ha de seguir

elitista: que podia entendre molt poca gent, només les persones cultes.

incorporar: posar, afegir

el seu contingut: allò que diu

entusiasme: alegria i passió

tuberculosi: malaltia dels pulmons

Activitats de comprensió del text L'AVANTGUARDISME: UNA NOVA MIRADA

1. Quan va sorgir l'Avantguardisme a Catalunya?
2. Què vol dir la paraula "avantguarda"?
3. Com volien fer els textos els autors avantguardistes?
4. Què passava a principis del segle XX amb totes les arts?
5. A Catalunya, tots els autors estaven d'acord amb la manera de fer poesia del Noucentisme?
6. Quina és la característica més important de l'Avantguardisme català?
7. Qui és l'autor avantguardista català més conegut?
8. Quina vida va tenir aquest autor?

Important!

A principis del segle XX, dos invents molt importants van fer que la pintura i la literatura haguessin de replantejar-se quin paper els corresponia dins de la societat.

Per una banda, l'existència de la **fotografia** va fer que la pintura ja no fos imprescindible per poder contemplar un paisatge o perquè el retrat d'una persona pogués veure's al cap de molt de temps. Això féu que els pintors busquessin noves maneres de captar la realitat. Si observeu quadres de Picasso, per exemple, descobrireu que aquest pintor es va passar la vida intentant buscar nous llenguatges pictòrics, i que l'important en la seva obra ja no són els objectes, les persones o els paisatges que pinta, sinó la manera que té Picasso de mirar les coses.

Per altra banda, la presència de la **premsa** (els diaris es poden comprar cada dia), va fer que ja no calgués llegir llibres per conèixer què passava pel món. Per això la literatura va buscar també noves formes d'expressió.

Tot plegat va fer que les arts en general visquessin durant aquest temps (un fet que encara dura) una **crisi important** i que intentessin crear maneres diferents i noves per continuar interessant el públic.

Fixa't ara en aquest cal·ligrama de Josep M. Junoy. Està dedicat a Guynemer, un jove aviador que va morir a França durant la Primera Guerra Mundial quan l'avió que pilotava va ser atacat i abatut:

ODA A GUYNEMER

CEL DE FRANÇA
DINS DE L'AVIÓ MORTALMENT FERIT PER L'ESPAI HI BRUNZEIX ENCARA EL ROENT COR DEL MOTOR MES L'ÀNIMA DEL PÀL·LID ADOLESCENT HEROI MOLA JA VOS LES CASTELLANOS

J. M. JUNOY

"Poemes i cal·ligrames", 1920

Explicació:

Les paraules que apareixen puntejades diuen, en francès: "Cel de França"

A la línia ondulada, semblant a una S, s'hi pot llegir: "Dins de l'avió, mortalment ferit, per l'espai hi **brunzeix** encara el **roent** cor del motor, **mes** l'ànima del pàl·lid adolescent heroi

vola ja **vers** les **constel·lacions**". (En el text original no hi ha comes, te les hi hem posades per poder-te facilitar la seva comprensió).

Vocabulari

brunzeix: fa soroll

roent: molt calent

mes: però

vers: en direcció a

constel·lacions: agrupacions d'estrelles

Activitats de comprensió del cal·ligrama ODA A GUYNEMER

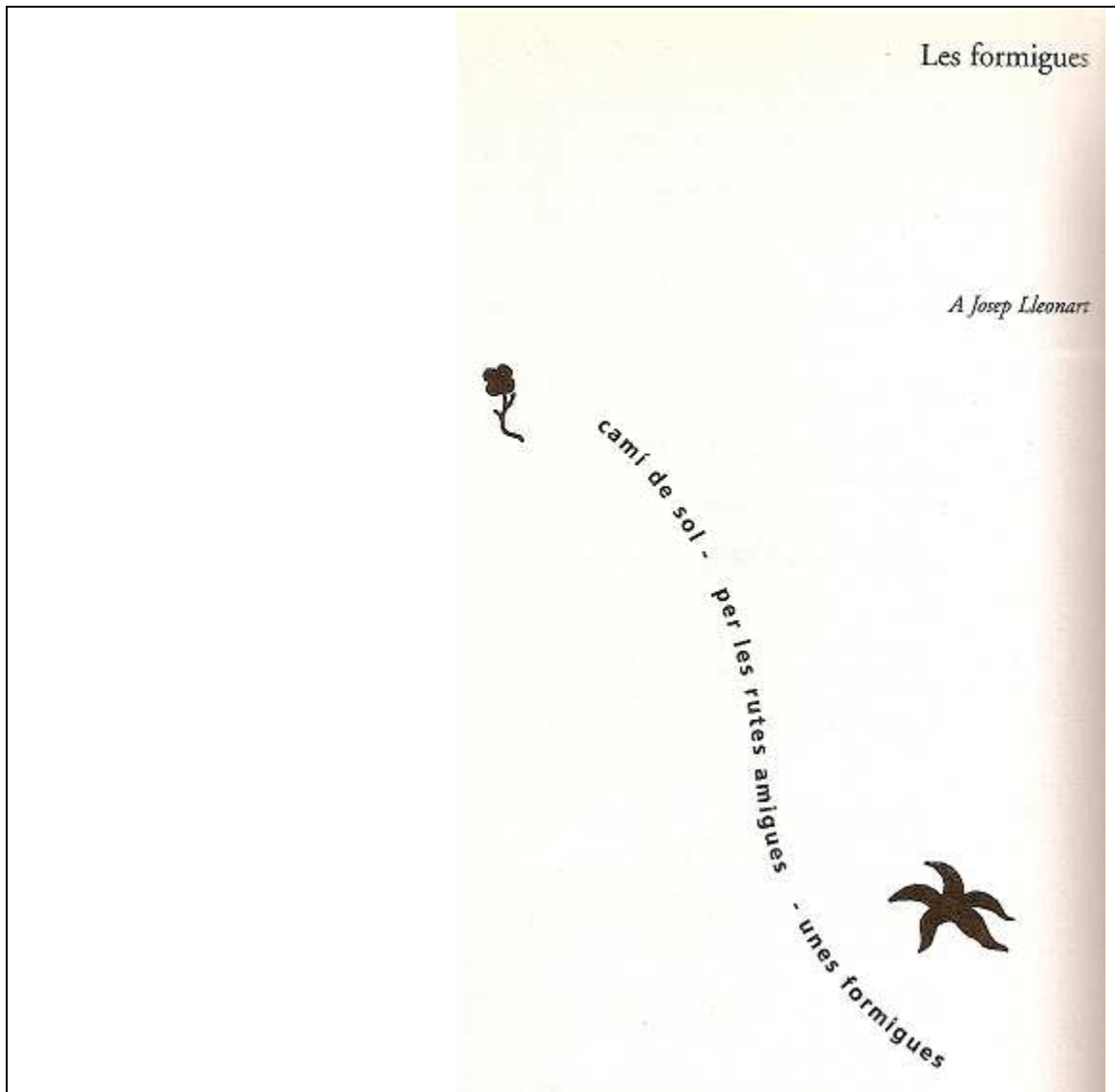
1. A més a més del que diu en el text, Josep M. Junoy forma, amb les paraules, un dibuix. Què et sembla que vol representar? (Contesta la pregunta tenint en compte l'Explicació que t'hem posat abans del Vocabulari, i la petita història de l'aviador anomenat Guynemer que t'hem inclòs abans del cal·ligrama de Junoy).
2. En el text, es parla de constel·lacions. Creus que n'hi ha alguna, en aquest cal·ligrama?
3. El text que dibuixa una línia ondulada, semblant a una S, en quina direcció creus que va? Podem interpretar la línia ondulada de baix cap a dalt o de dalt cap a baix? Per què?

Joan Salvat-Papasseit, que va revolucionar el món de la poesia catalana amb els seus cal·ligrames, no es va avergonyir mai dels seus orígens humils, ben al contrari. En un text molt conegut en què parlava de si mateix, fixa't què deia:

No sóc modest. Estic enamorat d'aquests ulls meus petits, que saben mirar molt lluny, i d'aquest front tan alt que tinc, que és així per tant que pensa. I no he d'agrair res perquè no he tingut mestre.

Joan Salvat-Papasseit
(text adaptat)

Fixa't ara en un dels cal·ligrames més coneguts de Joan Salvat-Papasseit. És molt senzill, però és precisament aquesta senzillesa el que el fa molt bonic:

Activitats de comprensió del cal·ligrama LES FORMIGUES

1. Encara que “Les formigues” és una cal·ligrama, no podem oblidar que el text que hi apareix és un poema. Quants versos diries que té, aquest poema? Escriu-lo donant-li la forma d’un poema normal.
2. Joan Salvat-Papasseit, amb dos dibuixets i les lletres, aconsegueix crear una imatge. Què hi veus, en aquesta imatge?
3. Per què diries que Salvat-Papasseit, a l’hora de parlar dels camins que fan les formigues, parla de “*rutes amigues*”?
4. I per què creus que parla d’un “*camí de sol*”?
5. El cal·ligrama dóna una gran llibertat a l’hora de crear-lo. Es pot fer un cal·ligrama amb una sola paraula, i també, com acabes de veure, es pot convertir un poema en cal·ligrama. Observa els cal·ligrames que et posem a continuació, fets per alumnes com

MULTICULTURALITAT

ELS PUNTS DE VISTA DIFERENTS

En aquesta Unitat hem pogut veure una petita mostra del que van representar els moviments d'avantguarda a tota Europa. De fet, podríem dir que l'Avantguardisme pretén donar un punt de vista diferent, o una nova perspectiva a la literatura.

En la nostra vida quotidiana, de vegades notem que és molt bo poder-nos mirar les coses amb uns ulls nous, oblidar-nos de les nostres personals obsessions i poder observar tot allò que ens passa des d'una perspectiva diferent. En fer aquesta operació, arribem a la conclusió que les coses que ens afecten són molt relatives i que val la pena fer l'esforç de prendre'ns-ho tot d'una altra manera.

Fixeu-vos en aquest conte popular de Tanzània, que parla, precisament, d'aquest tema:

EL NEN QUE PLORAVA (conte popular de Tanzània)

Hi havia una vegada un nen que vivia en un poblat que s'alçava a la falda del majestuós volcà Kilimanjaro. El seu nom era Majaliwa i, des del moment que va venir al món, el **marrec** no deixava de plorar i plorar. **D'entrada**, tothom pensava que era normal. Però el petit Majaliwa va créixer i, com que continuava plorant i plorant sense **treva**, els seus pares es van començar a amoïnar de debò.

– Què et passa, Majaliwa? –li preguntaven– Dignes, per què plores?

Però el nen només responia:

– Buà, buà, buà...

Un dia, els habitants del poblat van comentar als pares de la criatura que tants i tants plors no podien ser bons, i els van convèncer perquè es presentessin davant el **consell de savis** si volien posar-hi remei.

La parella així ho va fer. Quan van ser davant el consell, amb el **ploraner** d'en Majaliwa agafat de la mà, van explicar la qüestió i van demanar ajuda per resoldre el problema.

– Heu provat de consolar-lo? –va preguntar un dels ancians.

– I tant que sí! –va contestar la mare–. Ho hem intentat de totes les maneres possibles però, com podeu comprovar, no **ens ha donat resultat**.

– **És evident** –va intervenir un altre savi– que el nen està ben alimentat. O sigui que no plora pas de gana.

– Ui, no! Si **menja com una llima!** –va assegurar el pare.

Els vells van quedar-se pensant una bona estona. Aquell problema era difícil de resoldre. De sobte, un dels ancians es va aixecar de la cadira per dir:

– Deu estar malalt. Heu d’anar immediatament a veure en Giliad. Ell el pot curar.

En Giliad era un home solitari que vivia allunyat de la població. Tenia una **cabana** dalt d’un turó i es dedicava **en cos i ànima** a recollir plantes i llavors amb les quals elaborava **beuratges** d’efectes curatius.

Així doncs, els pares van travessar el poble i se’n van anar allà on era sempre en Giliad. Darrere seu, picats per la curiositat, caminava una bona colla de veïns que volien veure com s’acabaria aquella història del nen que no parava de plorar.

Quan li van haver explicat el problema, en Giliad va gratar-se la barbeta, va quedar-se pensant una estona, i va dir:

– Espereu-vos aquí un moment –i es va ficar a dins de la seva cabana.

Al cap de poca estona, va aparèixer amb una ampolleta a la mà on hi havia un líquid de color verdós i va dir que si en Majaliwa es bebia aquell beuratge pararia de plorar de seguida. Però no va pas anar així. En Majaliwa només va parar de plorar l’estona que va trigar a beure’s aquell líquid però, quan va haver acabat, van arrencar de nou els seus plors.

Tots els presents van estar d’acord que calia visitar un altre cop el consell de savis per demanar una altra solució. Però els savis no sabien pas què fer-hi, amb aquell cas tan estrany. **Abatuts**, els habitants del poblat van haver d’acceptar que aquell nen no tenia cura i que a ells els tocava haver d’aguantar els seus plors potser per sempre més. Es van anar retirant a les seves respectives cases, deixant el Majaliwa **sol com un mussol**, plorant a sota d’un **baobab** altíssim.

Poc després, d’una caseta propera en va sortir una nena anomenada Tabu. Va sentir que en Majaliwa plorava, el va anar a trobar i es va asseure al seu costat.

– Per què plores? –va voler saber–. Et passa alguna cosa?

– Buà, buà, buà... No ho sé... buà, buà... no puc deixar de plorar.

– Si vols, et puc dir com pots parar –va dir la Tabu.

– Buà, buà... Ho saps? –va preguntar el nen–. Com?

– Si t'enfiles a aquest arbre –va dir la Tabu assenyalant el baobab **gegantí**–, deixaràs de plorar.

– No vull pujar... buà, buà... Per què?... buà, buà... Ni els meus pares, ni el consell de savis, ni en Giliad no han aconseguit que pugui parar de plorar... buà, buà... i ara tu em dius que m'enfili al baobab... No servirà de res... buà, buà...

– Com vulguis, si no t'ho creus, no ho facis –va dir la Tabu–. Però, i si t'ho demano com un favor d'amic? Au, va, enfila't al baobab, perquè si no ho fas jo també em posaré a plorar... Va, fes-ho per mi.

En Majaliwa se la va mirar sense deixar de plorar, però es va **incorporar** a poc a poc. La Tabu era la seva amiga i no la volia posar trista. I, encara que sabia que enfilar-se al baobab serviria de ben poca cosa, va començar a **grimpar** pel tronc d'aquell arbre que semblava gratar el cel.

Quan va arribar a dalt de tot, en Majaliwa va asseure's en una branca.

– Buà, buà...! –va cridar dirigint-se a la Tabu–. Ja sóc dalt! Buà, buà...! I ara què?

– Obre els ulls i mira!– va exclamar la Tabu des de sota.

Llavors, en Majaliwa es va fixar en el paisatge que l'envoltava. Va observar el poble humil i les seves cabanes i la gent que s'acostava al baobab per veure què passava. Va veure el petit turó on hi havia la cabana d'en Giliad, i també els camins que portaven a altres pobles. I, més lluny, l'altiplà que s'estenia fins als llacs Malawi i Tanganyka; la vall del Gran Rift, amb les llacunes Natron, Eyasi i Manyara, que separava la **carena** muntanyosa dominada pel majestuós Kilimanjaro. També va veure els ramats d'antílops fent saltirons per la **sabana**; les girafes allargant els seus colls per mossegar les fulles dels arbres; els hipopòtams banyant-se a les basses; les **bandades** de flamencs roses alçant el vol sobre les aigües del llac Makat; els lleons mig adormits a l'ombra dels **matolls**...

I, de sobte, el Majaliwa va **sacsejar** el cap amb sorpresa. No sabia que tot allò existís. Davant dels seus ulls hi havia centenars de baobabs, quan ell creia que el del seu poblat era l'únic. Mai s'havia preguntat què hi havia més enllà. I quan va veure que sota l'arbre es reunien els seus pares i tots els seus veïns i amics, va comprendre que era un nen privilegiat per la gran quantitat de gent que es preocupava per ell.

De cop i volta, es va fer el silenci i tothom va quedar bocabadat. No se sentia res. Per fi, en Majaliwa havia deixat de plorar!

El nen no va baixar de l'arbre fins ben entrada la nit. I, quan ho va fer, tot el poblat l'esperava. Aleshores, el petit Majaliwa va narrar amb molta emoció tot allò que havia vist. Tothom l'escoltava somrient. En Giliad, que també hi era, es va acostar a poc a poc a la petita Tabu per preguntar-li:

– Com se t'ha acudit que en Majaliwa deixaria de plorar si s'enfilava al baobab?

– Doncs perquè sempre és bo veure les coses des d'**una perspectiva diferent** – va dir la noia, **fent l'ullet**.

J.M. Hernández Ripoll i Ara Sáinz de la Maza, *Tot un món de contes*
(Versió adaptada)

Vocabulari

marrec: nen

d'entrada: al començament, al principi

treva: descans

consell de savis: agrupació de persones grans que, per la seva llarga experiència, aconsellen què fer davant de greus problemes (a molts poblats de l'Àfrica encara es practica aquesta tradició).

ploraner: nen que plora molt

ens ha donat resultat: ens ha servit de res

és evident: es nota, es veu

menja com una llima: menja molt

cabana: casa petita feta al bosc, amb branques i fulles d'arbres

en cos i ànima: sempre; no feia altra cosa

beuratges: begudes

abatuts: tristos i cansats

sol com un mussol: completament sol

baobab: espècie d'arbre africà molt alt i amb el tronc molt gruixut

gegantí: alt com un gegant

incorporar: aixecar

grimpar: enfilarse

carena: part de dalt d'una serralada, d'un conjunt de muntanyes

sabana: prat molt gran, amb arbres dispersos, propi d'algunes zones de l'Àfrica

bandades: conjunt d'animals

matolls: conjunt d'herbes altes

sacsejar: moure d'una banda a l'altra amb moviments bruscos

una perspectiva diferent: veure les coses des d'una altra banda

fent l'ullet: tancant un ull mentre es deixa l'altre obert (és un senyal de complicitat)

Activitats

1. Teniu la sensació que Majaliwa va poder plorar just en el moment en què va eixamplar la seva mirada. Expliqueu les vostres conclusions.
2. En el vostre grup, teniu la sensació que, per resoldre els problemes, hi ha persones que haurien de fer l'esforç de mirar una mica més enllà de si mateixes? Parleu-ne, d'aquest tema.
3. A nivell mundial, creieu que hi ha persones, o governs sincers, que es passen els dies parlant de temes que no són gaire importants si els comparem amb els problemes globals que hi ha al món? Poseu-ne exemples.
4. Quins són els temes del nostre món que vosaltres creieu que són els més importants de tractar i pels quals caldria unificar els esforços de tothom?
5. Redacteu entre tots una carta a l'alcalde del vostre poble o ciutat demanant-li que intervingui en algun cas que vosaltres considereu que és molt important i que ell sembla ignorar. Raoneu bé tot allò que vulgueu dir a la carta.

Unitat 16: LA NOVEL·LA DELS ANYS 30. JOSEP MARIA DE SAGARRA I MIQUEL LLOR

LA NOVEL·LA DELS ANYS 30

Després d'un període de temps presidit pel Noucentisme i pel seu gust **exclusiu** per la poesia, els anys 30 del segle XX van representar una nova etapa de normalització per al gènere de la novel·la.

De fet, a Catalunya, el públic lector **reclamava** novel·les i el Noucentisme, amb la seva passió per la poesia, havia paralytat la producció novel·lística. Cal tenir en compte que la novel·la és el gènere literari que més públic arrossega, per les seves característiques d'entreteniment i de **facilitat lectora**. La poesia, en canvi, és més difícil d'entendre i té **un públic més minoritari**.

Durant la dècada dels anys 30 es van donar a conèixer novel·listes molt importants. Els més destacats van ser Josep M. de Sagarra i Miquel Llor.

Josep M. de Sagarra (1894-1961) és un dels autors més **fascinants** de la literatura catalana. Va destacar en tots els gèneres literaris, demostrant així una facilitat creadora immensa i un extraordinari domini de la llengua. Els seus poemes, d'una gran bellesa, són coneguts per molta gent, i les seves obres de teatre (que ja van tenir un gran èxit quan es van estrenar) encara ara es representen.

La seva millor novel·la es titula "*Vida privada*". Es va publicar l'any 1932 i va causar un gran **escàndol** a Barcelona, precisament perquè Sagarra hi retrata la vida barcelonina de les classes socials altes, una vida plena de vicis ocults i d'**hipocresia**.

Miquel Llor (1894-1966) va ser un novel·lista que també va provocar un escàndol (aquesta vegada a la ciutat de Vic) quan va publicar la seva novel·la més coneguda: "*Laura a la ciutat dels sants*". Llor ens presenta la seva protagonista (Laura) que es trasllada a viure a Comarquinal (nom que s'inventa per parlar de la ciutat de Vic), on una societat tancada i cruel mai no permetrà la integració d'un ésser sensible. Laura acabarà fugint de Comarquinal per trobar **la seva autèntica identitat**.

Tant Josep M. de Sagarra com Miquel Llor ens ofereixen a les seves novel·les un treball notable de la psicologia dels seus personatges i del pas del temps.

Vocabulari

exclusiu: només

reclamava: demanava, volia

facilitat lectora: que és fàcil de llegir

un públic més minoritari: menys públic

fascinants: meravellosos

escàndol: sorpresa i enuig (tothom en parlava)

hipocresia: mentida

la seva autèntica identitat: la persona que de debò vol ser

Activitats de comprensió del text LA NOVEL·LA DELS ANYS 30

1. Què va passar durant els anys 30?
2. Què reclamava, de fet, el públic lector?
3. Quin és el gènere literari que més públic arrossega? Per què?
4. Quins són els dos novel·listes més importants de la dècada dels anys 30?
5. Per què Josep M. de Sagarra és un autor fascinant?
6. Quina és la millor novel·la de Sagarra i què va causar la seva publicació?
7. Quina és la novel·la més coneguda de Miquel Llor i què va provocar la seva publicació?
8. Quin tema tracta “*Laura a la ciutat dels sants*”?
9. Quin treball notable ens ofereixen Josep M. de Sagarra i Miquel Llor a les seves novel·les?

Josep Maria de Sagarra va escriure la novel·la “Vida privada” en només dos mesos, una cosa sorprenent si tenim en compte la llargada i la gran qualitat d’aquesta obra. La descripció que conté de les altes capes socials barcelonines, de la seva ambició desenfrenada i dels seus vicis inconfessables, va despertar un viu interès en el públic lector al mateix temps que aixecava un gran escàndol a la ciutat.

Sagarra era un bon coneixedor del món que descrivia perquè ell mateix era fill d’una gran família de Barcelona. A la seva obra, de tant en tant, també inclou les seves opinions personals sobre diferents aspectes de la vida.

Fixa’t en aquest fragment de “*Vida privada*”, on l’autor ens narra la primera trobada íntima d’un noi i d’una noia molt joves:

Pat va anar a **cercar** Maria Lluïsa **a l’hora convinvuda** , sense estar segur de res, sense deixar de creure que la xicoteta **se l’estava rifant** una mica. Pat no podia acceptar de cap manera que Maria Lluïsa hagués pres una iniciativa tan important amb aquella **lleugeresa** ... ella seguia essent per a Pat la mateixa noia **enigmàtica** , que li feia por. Aquella tarda, però, Pat se sentia **viril** , volia resoldre el problema brutalment, passés el que passés. A les sis varen trobar-se.

– A on vols anar? –va dir Pat.

– **Allí** on tu vulguis –va contestar ella.

Pat, per precaució, havia deixat el “**Chrysler**” al garatge; un taxi **passava més desapercebut** en el cas que ella consentís a anar a un *meublé*.

Fins que Pat hagué tancat amb clau la porta de la cambra, ella no havia dit res; a dins del taxi, estava bastant nerviosa, el cor li anava amb violència i els seus ulls tenien una humitat brillant. Pat li agafava el braç amb la mà trèmula i **entresuada** i de tant en tant la besava als cabells i a les orelles. Quan es trobaren sols dins de la cambra, Maria Lluïsa va **descloure** els llavis per dir-li:

– Si vols que em despulli has d’apagar el llum.

Es quedaren completament a les fosques, i amb el **panteix** i l’emoció naturals, la feina de descordar es va fer una mica lenta. Soroll feble de sedes i de llana, soroll **grotesc** de claus i de diners, de les sabates, que en aquestes ocasions són **escandaloses** com un **esclop**; després el nyic especial del somier i la protesta de les juntures metàl·liques del llit al moment d’abandonar-s’hi un parell de cossos desconcertats. El diàleg **integral** de dues **epidermis** nues se celebrà amb una **folia** de descobriment; les paraules no s’arribaven a **articular**; el contacte anava dels llavis a la punta dels peus...

Des d’aquell dia s’anaren multiplicant les reunions íntimes al *meublé*. Pat, amb el costum, anà desprenent-se de tota la poesia dels contactes, arribà a considerar el cos de Maria Lluïsa com un de tants. La pràctica de l’amor, encara que els **literats** diguin el que vulguin, és **monòtona**. Si no hi ha una fe i una tendresa que ho aguantin, el sexe es mecanitza i l’avorriment **aigualeix** les venes.

Josep M. de Sagarra, *Vida privada*

Vocabulari

cercar: buscar

a l’hora convinguda: a l’hora que havien quedat per trobar-se

se l’estava rifant: se n’estava burlant

lleugeresa: tranquil·litat; com si no passés res important

enigmàtica: misteriosa

viril: mascle (en el sentit més animal de la paraula)

allí: allà

“*Chrysler*”: marca de cotxe molt car

passava més desapercebut: no cridava tant l’atenció

meublé: paraula francesa que indica una casa de cites on els amants anaven per no ser vistos per ningú.

entresuada: amb una mica de suor

descloure: obrir

panteix: respiració agitada

grotesc: còmic

escandaloses: sorolloses

esclop: sabata de fusta gruixuda, pròpies de llocs humits

integral: total

epidermis: pell

folia: bogeria

articular: pronunciar, dir

literats: autors literaris

monòtona: avorrida

aigualeix: afegeix aigua

Important!

Quan un autor ens narra tot un seguit de detalls o d'accions, una al darrere de l'altra, està emprant el recurs literari de l'**enumeració**.

En el fragment de "*Vida privada*" que acabes de llegir, Sagarra ens enumera una sèrie d'accions que es produeixen quan els protagonistes es queden a les fosques. Fixa-t'hi:

"Soroll feble de sedes i de llana, soroll grotesc de claus i de diners, de les sabates, que en aquestes ocasions són escandaloses com un esclop; després el nyic especial del somier..."

Activitats de comprensió del fragment de VIDA PRIVADA

1. Com se sentia Pat quan va anar a buscar Maria Lluïsa?
2. Com era Maria Lluïsa per a Pat?
3. A quina hora es van trobar Pat i Maria Lluïsa?
4. Pat portava el seu cotxe?
5. Com se sentia Maria Lluïsa dins del taxi?
6. Quan va parlar, per fi, Maria Lluïsa?
7. Què li demanà Maria Lluïsa a Pat quan ja són a dins la cambra?
8. Sagarra ens diu que quan els dos personatges es quedaren completament a les fosques "*les paraules no s'arribaven a articular*". No obstant, ens enumera tot un seguit de sorolls; quins?
9. Pat i Maria Lluïsa es trobaren altres cops al *meublé*?

10. Creus que Par va acabar avorrint-se, en les seves trobades amb Maria Lluïsa? On ho has notat?
11. En aquest fragment, l'autor ens dona la seva opinió sobre l'amor? Què en pensa?

Abans d'escriure *“Laura a la ciutat dels sants”*, Miquel Llor ja havia publicat altres novel·les i alguns contes breus. Sempre li va interessar la psicologia dels seus personatges, sense oblidar mai que aquesta part anímica ha d'anar unida a les circumstàncies que envolten les criatures literàries.

A *“Laura a la ciutat dels sants”*, la seva protagonista és una dona jove, barcelonina, que es casa i es trasllada a viure a Vic (que Llor anomena *Comarquina*), d'on és el seu marit. L'atmosfera asfixiant d'aquesta ciutat, plena de persones mesquines, tafaneres i cruels, acabarà asfixiant també la pobra Laura que, finalment i després de molt de patiment, decidirà fugir d'aquell ambient.

Fixa't en aquest fragment, que correspon a l'arribada de Laura a Comarquina (els Muntanyola són la seva nova família):

De sobte, la Laura d'adona d'una fila d'ulls, iguals, que la miren insistentment, una mica espantats. La família. Són ulls rodons, de color d'acer, que punxen; miren terriblement tristos, seriosos, mentre la cara riu amb **falaguèria**. Veu els rostres dels Muntanyola. Hi ha l'Angelina, filla de l'oncle Llibori Terra Negra, cap de la família. En Jaume, el germà de l'Angelina i **hereu** de la casa, somriu tot acovardit, amb el barret de les festes a la mà. I al mig, **erecta**, fosca, amb una ombra **lívida** entorn dels ulls brillants, hi ha la Teresa, la germana d'en Tomàs.

D'una mirada, la Teresa ressegueix la silueta de la Laura, **sumptuosa**, perfumada amb **muguet**. La Laura veu com, a la cunyada, se li **ennegreix** més la cavitat dels ulls; però un somriure naturalíssim suavitzava la duresa de la mirada. Abraça la núvia, la besa amb llavis prims i freds. L'abric de la Teresa, recte, **sever**, desprèn una bona olor de pomes guardades a la calaixera, olor de dona soltera plena de seny.

Mentre es diuen algunes **insignificances** amables, en Tomàs conta un acudit als cosins, i l'Angelina riu distretament, amb l'atenció posada en la **forastera**. Els ulls de les dones es desvien quan la Laura puja al carruatge massa alt i se li enfila la roba que li posa al descobert el genoll sota el **tel sedós** de la mitja.

En Tomàs mira el cercle de curiosos amb orgull de gall triomfador. La Teresa també veu la gent que els mira: per això quan seu al vell carruatge tot **guarnit** amb

cortinetes de tela blanca, s'estira la faldilla, s'ordena els plecs del **vel de blonda**, i un sospir **resignat** li fa tremolar la medalleta que li adorna el pit.

Miquel Llor, *Laura a la ciutat dels sants*
(text adaptat)

Vocabulari

falaguera: amabilitat una mica forçada

hereu: fill gran

erecta: molt dreta

lívida: pàl·lida

sumptuosa: molt elegant

muguet: planta que serveix per fer-ne perfum

ennegreix: torna negre

sever: sense cap mena de luxe

insignificances: coses insignificants, sense importància

forastera: dona que ha vingut de fora (en aquest cas, la Laura)

tel: teixit molt fi

sedós: de seda

guarnit: decorat

vel de blonda: tela finíssima que penjava del barret de les dones per tapar-los una mica la cara.

resignat: ple de paciència

Activitats de comprensió del fragment de LAURA A LA CIUTAT DELS SANTS

1. En quin temps verbal està narrat, aquest fragment?
2. Quina impressió has tingut quan has llegit les primeres línies? Creus que Laura se sent observada? En què ho has notat?
3. Com són les mirades que observen Laura? Diries que són mirades hipòcrites? Per què?
4. Com queda descrit, en Jaume?
5. I com està descrita, la Teresa? T'ha caigut bé, aquest personatge? Per què?
6. Com són els llavis de la Teresa?
7. Busca un fragment del text on es vegi bé el contrast (la diferència) que hi ha entre la Laura i la Teresa. Digues, també, quins elements són els que marquen aquest contrast.
8. Què creus que vol dir Miquel Llor quan ens explica que en Tomàs va mirar tothom amb ulls de "gall triomfador"?

MULTICULTURALITAT

L'ART DE JUGAR AMB LES PARAULES

Tal com hem vist en aquesta Unitat, Josep M. de Sagarra ha estat un dels més grans autors literaris en llengua catalana. El seu fantàstic domini de la llengua li va permetre destacar en tots els gèneres, i llegir les seves obres o assistir a una representació teatral d'algun dels seus textos és, encara ara, un plaer dels grossos.

La llengua –i Sagarra ho sabia molt bé– és una eina a les nostres mans, amb la qual podem crear tot allò que vulguem. No només serveix per comunicar-nos sinó també per jugar, per inventar, per imaginar, per entretenir-nos, per enganyar...

Llegiu molt atentament aquest conte popular l'Índia:

EL CONTE DE LA CRIADA (conte popular de l'Índia)

Un nen molt **menut** va demanar a la seva criada que li expliqués un conte. La criada, que era una dona molt afectuosa, **no es va fer esperar** i va començar la narració del conte que el nen li havia demanat:

Es tractava d'una ciutat que mai no havia existit, on vivien tres princeses bellíssimes, de les quals dues no havien nascut encara i la tercera no havia estat **concebuda**.

Quan els parents de les tres encantadores princeses van anar morint i elles es van quedar sense ningú, van decidir marxar cap a terres llunyanes. Era una viatge llarg i ple de dificultats. Quan van travessar el desert, la calor era tan **asfixiant** que van estar a punt de desmaiar-se. La sorra cremava, i els peus de pell fina i delicada de les princeses ja no podien aguantar més tanta escalfor.

Elles, **extenuades**, van **buscar recer** a l'ombra de tres arbres, dels quals dos no existien i el tercer mai no havia estat plantat. Es van alimentar de les fruites d'aquells arbres i van reposar a l'ombra generosa que feien.

Després, van continuar el seu viatge. Al cap de molta estona, van arribar a la vora de tres rius, dos dels quals estaven secs i el tercer no tenia ni una gota d'aigua. Les

tres princeses, que tenien molta set, van beure l'aigua del riu i, després, es van banyar en aquelles aigües clares i transparents.

Van continuar el seu camí i van arribar a una **esplèndida** ciutat que encara no havia estat construïda. Van passejar pels seus carrers fins que van arribar a tres palaus, dos dels quals ni havien estat **projectats** encara i el tercer... no tenia parets.

Molt contentes, van entrar a un dels palaus, i en una de les seves esplèndides **estances** van trobar tres plats daurats, dos dels quals estaven trencats i el tercer estava **fet miques**. Van triar aquest tercer plat per posar-hi el menjar que de seguida es prepararien: noranta-nou menys cent grams d'arròs.

Un cop preparat el menjar, van convidar tres prínceps, dos dels quals no tenien cos i el tercer no tenia boca. Quan tots van haver menjat, van quedar ben satisfets.

Un cop la criada va haver acabat de narrar el conte, va dir al nen:

– Amigueta, quan creixis, recorda sempre aquesta història i et convertiràs en una persona sàvia.

*Conclusió: La vida és com aquest conte: no és lògica, **no és previsible**, no és controlable; és com un somni de la nostra ment. Però, malgrat tot, sí que pots mantenir una actitud clara i justa.*

Ramiro Calle, *Antología de cuentos de la India y Tíbet*
(text traduït i adaptat)

Vocabulari

menut: petit

no es va fer esperar: l'hi va explicar de seguida

concebuda: engendrada (que no existia ni en el ventre de la seva mare)

asfixiant: que no deixava respirar

extenuades: molt cansades

buscar recer: buscar refugi

esplèndida: preciosa

projectats: dissenyats

estances: habitacions

fet miques: trencat en diferents trossos petits

no és previsible: no podem saber què passarà

Activitats

1. Com gairebé tots els contes orientals, aquest acaba amb una conclusió. Què us ha semblat?
2. Les paraules, si volem, poden ser creadores i emprendre el camí del joc, del somni, de l'engany, de l'enginy... Busqueu algun conte, o alguna història real, o algun acudit, que estigui basat en el joc de paraules. Poseu després en comú les vostres troballes.
3. Busqueu alguna versió de "*La cançó de les mentides*" (n'hi ha alguna en gairebé totes les llengües) i analitzeu-ne el contingut.
4. Inventeu-vos vosaltres algun conte en què allò més important sigui el joc de paraules. Feu-ne després una lectura a classe.
5. Creieu que nosaltres som víctimes dels enganys dels mitjans de comunicació o de les hàbils paraules de determinats polítics? Poseu-ne exemples

Unitat 17: LA GUERRA CIVIL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES

LA GUERRA CIVIL: UN MÓN QUE S'ENSORRA

L'any 1936 va esclatar a Espanya una guerra que va dividir els ciutadans en dos **bàndols**: un, seguint el general Franco, volia acabar amb amb la República, que era el sistema polític que governava en aquell moment, i imposar un govern militar; l'altre bàndol defensava, **enfront** dels **sublevats**, el govern republicà, que havia estat elegit democràticament.

Com que aquesta guerra, que va durar tres anys (1936-1939), va enfrontar habitants d'un mateix estat (no es lluitava pas contra cap país estranger), es coneix com "la guerra civil".

Catalunya va defensar el govern de la República. La guerra es va acabar amb el **triomf** de Franco i, a partir d'aquí, es va iniciar una llarga **dictadura** que va tenir com a conseqüència immediata el càstig per a tots aquells que havien format part del bàndol vençut. Un cop acabada la guerra, encara es va perseguir, empresonar i assassinar molta gent republicana, i Franco va prohibir l'ús públic de cap altra llengua de l'estat espanyol que no fos el castellà.

Els intel·lectuals catalans, que havien viscut fins aquell moment en un ambient de llibertat, van veure com el seu món **s'ensorrava**, i els escriptors de seguida van saber que ja no podrien escriure lliurement en la seva llengua i, molt menys encara, guanyar-se la vida gràcies a aquesta feina.

Per això, i perquè no volien de cap manera viure sota un règim dictatorial, molts van optar per l'**exili** i van instal·lar-se en altres països (França, Suïssa, Mèxic...). Aquests que van marxar van viure la trista experiència del que s'anomena un "**exili extern**". Però n'hi va haver molts d'altres que es van quedar a Catalunya, malgrat no estar gens d'acord amb el que estava passant aquí. Són els que van viure l'anomenat "**exili intern**" perquè, encara que vivien al seu lloc d'origen, se sentien **anímicament desolats**.

Naturalment, en les seves obres (que van continuar escrivint en català, encara que sabien que no serien publicades) tant els uns com els altres van parlar de la guerra, del terrible drama humà que representa viure un enfrontament armat. És a dir que **el tema de la guerra va ser tractat durant molts anys pels nostres autors**.

Vocabulari

bàndols: grups separats

enfront: en contra

sblevats: els que havien agafat les armes per lluitar contra el poder de la República, que havia estat elegit democràticament.

triomf: victòria

dictadura: règim polític en què s'imposa la voluntat d'una sola persona, sense tenir en compte l'opinió de la gent.

s'ensorrava: desapareixia

exili: sortida voluntària d'un país, normalment per raons polítiques

extern: que passa a fora

intern: que passa a dintre

anímicament desolats: amb l'ànim molt trist

Activitats de comprensió del text LA GUERRA CIVIL: UN MÓN QUE S'ENSORRA

1. Què va passar l'any 1936?
2. Quins dos bàndols es van enfrontar durant la guerra civil?
3. Per què s'anomena "guerra civil"?
4. Qui va guanyar la guerra?
5. Què va passar, després de la guerra?
6. Què els va passar, als intel·lectuals catalans?
7. Quins dos exilis van viure els escriptors catalans? En què va consistir l'un i l'altre?
8. Quin tema van tractar la majoria dels nostres escriptors durant molts anys?

Fixa't com narra l'autor Xavier Benguerel la fugida d'un home republicà en aquest fragment de la seva novel·la "*Els vençuts*". L'escena passa en el moment d'abandonar casa seva:

Tot **succeïa** molt de pressa. Van sonar de nou les **sirenes d'alarma**. Se sentien els motors dels avions, l'**espetec** de les bombes. Ens movíem com ombres pel pis. Vaig **arreplegar a les palpentes** uns papers que tenia a la tauleta de nit. Me'ls vaig ficar a la butxaca... Realment, ens movíem com ombres.

– Ara no em veurà ningú –vaig dir, **apoderant-me** de la maleta, camí del rebedor.

Vaig obrir la porta del pis. La mare m'abraçà sense dir-me una sola paraula, i va córrer a refugiar-se al seu dormitori. La Sílvia **se m'arrapà** al coll. Els seus llavis eren amargs; la seva galta, freda, humida.

– Ens veurem aviat... Escolta, Sílvia... Per Déu, escolta'm, sents? Si tu, pel que fos, no poguessis venir amb el nen, tornaré jo... **M'has ben entès?**

Amb el peu vaig **entrebadar** una mica més la porta. Les paraules perdien sentit. Els seus braços entorn del meu coll es tornaven de plom. “No perdis ni un minut!”. M'ho aconsellava en Ferran Planella. En Ferran tenia fama d'home **sagaç, expeditiu**. Vaig fer un esforç per desprendre'm dels braços de la Sílvia. Vaig tancar la porta.

Xavier Benguerel, *Els vençuts*

Vocabulari

succeïa: passava

sirenes d'alarma: sorolls molt forts que sonaven a Barcelona a través d'altaveus instal·lats per tota la ciutat quan hi havia perill de bombardeig.

espetec: soroll fort i sec

arreplegar: agafar

a les palpentes: a les fosques, sense llum

apoderant-me: agafant

se m'arrapà: se m'abraçà amb molta força

m'has ben entès: m'has entès bé

entrebadar: obrir

sagaç: intel·ligent

expeditiu: pràctic

Activitats de comprensió del fragment d' ELS VENÇUTS

1. Com passaven les coses?
2. Què se sentia?
3. Com es movia la gent, pel pis?
4. Què va agafar el protagonista? Com ho va fer?
5. Què va passar quan va obrir la porta del pis?
6. Quina relació creus que tenia la Sílvia amb el protagonista?
7. Què va fer el protagonista amb el peu?
8. Què creus que vol dir “Els seus braços entorn del meu coll es tornaven de plom”?
9. Qui creus que diu “No perdis ni un minut!”?

10. Quina fama tenia Ferran Planella?
11. Quin sentiment creus que predomina en aquest text? Per què?

Ara fixa't en aquest fragment de la novel·la “*Quanta, quanta guerra*”, de l'autora Mercè Rodoreda. Et trobaràs en plena batalla:

Es va sentir una gran explosió cap a la banda del molí i de seguida es va alçar una gran **fumera** i **flamarades**. Soldats i més soldats feien un pont damunt del riu amb **taulons** i barques. La **cridòria** dels soldats i el soroll dels motors **eixordaven**. Devien haver treballat tota la nit. Aviat van començar a passar camions i canons per damunt del pont, i, **embogit**, **encabritant-se** i **renillant**, el cavall blanc estava al mig. Dos avions de plata feien cercles per damunt del pont. Una explosió va aixecar **sortidors** d'aigua. El pont va saltar i quatre camions van caure al riu.

– Què fas aquí? Sembles una **calavera**.

Espitregat, amb les mans que li tremolaven, en Juli em mirava. Se'l veia boig per enraonar; enraonar del que fos. Se'm va asseure al costat. Em va dir:

– No miris. Sota el que queda del pont, l'aigua és vermella. Estem voltats de soldats morts. Enraona tant com vulguis, però no miris. Dignes alguna cosa...corre. No miris cap al pont.

Va riure tot eixugant-se amb el braç la sang de la cara. Va riure més fort, va tancar els ulls, els va tornar a obrir. La mirada no se li aturava enlloc. Per entre les canyes vaig veure el cavall que estava quiet. L'aigua s'enduia soldats morts i soldats ferits, trossos de barca, fustes cremades. En Juli deia que la guerra s'estava acabant i que aviat podríem tornar a casa fent **voleiar** banderes entre noies que ens tirarien flors.

Mercè Rodoreda, *Quanta, quanta guerra*..
(text adaptat).

Vocabulari

fumera: columna de fum

flamarades: flames de foc molt altes

taulons: trossos de fusta llargs i plans

cridòria: crits de molta gent

eixordaven: eren tan forts que ens semblava que ens tornariem sords

embogit: que semblava haver-se tornat boig

encabritant-se: alçant les potes del davant

renillant: fent renills (el soroll que els cavalls fan amb la boca)

sortidors: brolladors (aigua que s'alça de terra fent un gran raig)

calavera: ossos de la cara sense la carn que els cobreix

espitregat: ensenyant el pit (perquè duia la camisa ben oberta)

voleiar: volar

Activitats de comprensió del fragment de QUANTA, QUANTA GUERRA...

1. Què va sentir, el protagonista?
2. Què construïen, els soldats, damunt del riu? Amb quins materials?
3. Quins vehicles van començar a passar per damunt del pont?
4. Qui hi havia al mig del pont?
5. Què creus que vol dir “*avions de plata*”?
6. Què va passar quan hi va haver una explosió?
7. Quines paraules diu en Juli quan troba el seu amic?
8. Creus que en Juli estava molt espantat? En què ho notes?
9. Per què en Juli diu al protagonista que no miri?
10. Què s'enduia l'aigua del riu?
11. En Juli deia que la guerra encara duraria molt?
12. T'imagines aquesta escena de dia o de nit? Per què?
13. Quins colors veus en aquesta escena? I quines olors sents? Explica-ho.

Important!

Els dos textos anteriors –el de Xavier Benguerel i el de Mercè Rodoreda– són textos narratius (tal com ha quedat explicat a la Unitat 12).

Quan un text no s'escriu en prosa sinó en vers, parlem d'un **text poètic**. Els textos poètics, igual que els textos en prosa, poden tractar temes molt variats. Es pot fer un poema per descriure un paisatge, per explicar una història, per parlar d'un sentiment...

A continuació, t'hem posat un dels poemes més dolorosament bells que s'han escrit sobre l'amarga experiència de l'exili. Són les “*Corrandes d'exili*” de l'autor Pere Quart:

CORRANDES D'EXILI

Una nit de lluna plena
tramuntàrem la carena
lentament, sense dir **re...**
Si la lluna **feia el ple**
també el féu la nostra pena.

A Catalunya **deixí**
el dia **de ma partida**
mitja vida **condormida**;
l'altra meitat vingué amb mi
per no deixar-me **sens** vida

Una esperança desfeta,
una **recaença** infinita.
I una pàtria tan petita
que la somnio **completa**.

Pere Quart

Vocabulari

tramuntàrem: vam arribar a dalt de tot

re: res

feia el ple: arribava a ser lluna plena

deixí: vaig deixar

de ma partida: en què vaig marxar

condormida: mig adormida

sens: sense

recaença: enyor i tristesa

completa: sencera

Activitats de comprensió del poema CORRANDES D'EXILI

1. Com era la pena de Pere Quart en iniciar el camí del seu exili? En què ho has notat?
2. Què diu que va deixar, a Catalunya?
3. A l'última estrofa, quins sentiments diu que sentia?

4. Creus que a Pere Quart li agrada, la seva pàtria? Creus que l'estima? En quins versos ho notes?
5. Què t'ha semblat, aquest poema? Hi ha alguns versos que t'hagin agradat especialment? Quins? Per què?
6. Què vas sentir, tu, quan vas haver d'abandonar la teva pàtria? L'enyores? Què és el que més enyores del teu país?

Important!

A la Unitat 8 hem explicat què és la rima. Fixant-nos en els versos que acaben d'igual manera, podem fer **l'esquema de rima** d'un poema. Per fer-lo, s'utilitzen lletres i es posen les mateixes al costat dels versos que, al final, sonen igual. Cada vegada que canviem d'**estrofa** (agrupació de versos), cal canviar les lletres. Fixa-t'hi:

Una nit de lluna plena	a
tramuntàrem la carena	a
lentament, sense dir re...	b
Si la lluna feia el ple	b
també el féu la nostra pena.	a
A Catalunya deixí	c
el dia de ma partida	d
mitja vida condormida:	d
l'altra meitat vingué amb mi	c
per no deixar-me sens vida.	d
Una esperança desfeta,	e
una recança infinita.	f
I una pàtria tan petita	f
que la somnio completa.	e

Així, doncs, aquest poema té tres estrofes i el següent esquema de rima: aabba / cddcd / effe.

Dissortadament, els desastres, les catàstrofes, han estat una constant en la història de la Humanitat.

De desastres, n'hi ha de dos tipus: els naturals (inundacions, terratrèmols, erupcions volcàniques...), que les persones mai no han entès i que han intentat explicar a partir de mites; i els altres, potser els més dolorosos perquè són provocats per la pròpia espècie humana: les guerres.

Els contes, mites i llegendes que proven de donar una explicació als desastres naturals, omplen la literatura popular de tots els pobles del món. Alguns d'aquests contes són compartits per diverses cultures perquè la catàstrofe a què fan referència va ser la mateixa. Amb els anys, cada cultura ha anat explicant els fets a la seva manera i hi ha anat afegint detalls que potser són lleugerament diferents de la versió que es conserva en altres indrets.

El temor a la fi del món i tots els desastres que acompanyaran aquest final és un pànic compartit per tots els pobles que conformen la Humanitat. Fixeu-vos en aquest conte de la cultura berber i llegiu amb atenció, també, la nota que hi ha al final:

LA FI DEL MÓN (conte popular dels berbers)

El món necessita amb urgència que plougui; ja fa temps que la **sequera** domina la terra. Una cosa semblant va passar en els dies del profeta Lot, que Déu beneeixi, com a **preludi** de les desgràcies que van venir després, quan va baixar del cel un foc tan brillant que tots els éssers vius van quedar cecs per la seva llum. Les dones van desaparèixer d'aquest món, i el planeta va tremolar durant quaranta anys, sacsejat per **terratrèmols** d'espantosa intensitat.

Temps després es va produir el Diluvi, en vida de nostre senyor Noè, que Déu beneeixi. L'aigua va **brollar** d'entre les tres pedres de totes les **llars de foc** del món: d'allà on abans només hi cremava el foc, ara rajava aigua i inundava la terra sencera.

El profeta Noè, que ja feia temps que havia construït la seva **arca**, va prendre llavors una parella d'animals de cada espècie i les hi va tancar. Quan va pujar el nivell

de l'aigua, l'arca també va pujar, i es va mantenir surant **a la deriva** durant cinquanta-dos períodes de temps, després dels quals les aigües es van apartar cap a l'oceà i l'arca va descansar, finalment en terra ferma.

La terra, llavors, va tornar a la seva quietud anterior, ja no tremolava. Els seus ossos, és a dir les seves muntanyes, van deixar de queixar-se. El nivell de la terra ara estava quatre metres per sobre del seu nivell anterior, enterrant d'aquesta manera qualsevol resta dels antics **vics** dels homes. El planeta es va tornar a poblar amb noves persones, nascudes del propi ventre de la terra, com si fossin plantes.

Aviat arribarà el dia en què una nova **catàstrofe** caurà damunt la Humanitat. Un gran foc alçarà les seves flames per damunt de la terra, i els homes, fugint-ne, prendran direccions diverses fins a **congregar-se** tots en un mateix lloc, anomenat Xam. Llavors els vents s'aturaran tots i regnarà una calma absoluta. La Humanitat sencera, reunida en aquest lloc, veurà com baixa del cel una balança, i el Llibre de les Accions obrirà les seves pàgines al davant dels ulls **atònits** de tothom. Cadascú el veurà obert per la pàgina que li correspon i hi podrà llegir tots els fets de la seva vida.

Des del Xam sortiràs en direcció al teu destí, com si fossis un paquet de correus: ben lligat i amb l'adreça escrita en un lloc ben visible.

Qui vulgui **evitar** la caiguda que miri cap endavant.

Nota:

La narració de catàstrofes passades, com la destrucció de Sodoma i el Diluvi Universal, només té sentit si es volen anunciar nous desastres.

Xam és la ciutat de Damasc, a Síria. La fugida del foc ha quedat recollida a múltiples tradicions; a Catalunya, encara es conserva el "Cant de la Sibil·la", que es canta a diferents indrets per Nadal.

Tant la balança com el Llibre de les Accions s'esmenten a l'Alcorà.

*Una cosa ben curiosa en aquest conte berber és que el Diluvi no hi apareix com a conseqüència de la pluja (tal com consta a la Bíblia i a l'Alcorà), sinó que l'aigua brolla inexplicablement d'entre les pedres de les llars de foc. Cal tenir en compte que, per als berbers, la pluja és una **benedicció** esperada amb ànsia cada tardor, ja que els resulta **vital**, no només per regar les terres, sinó per la supervivència mateixa de pobles sencers que, com que no tenen pous, depenen absolutament de la pluja per poder*

omplir les gerres d'aigua. Per això els berbers no poden imaginar que la pluja, tan bona i tan esperada, pugui ser la causa de terribles desgràcies.

Uwe Topper, *Cuentos Populares de los Bereberes*
(text traduït i adaptat)

Vocabulari

sequera: període de temps en què no plou

preludi: anunci

terratrèmols: tremolors de la terra que es produeixen quan xoquen dues plaques tectòniques

brollar: sortir, rajar

llars de foc: llocs que hi ha a algunes cases, preparats per fer-hi foc

arca: és el nom que es dona a la barca immensa que Noè va construir per poder-hi protegir la seva família i una parella d'animals de cada espècie, quan Déu li va anunciar la proximitat del Diluvi que cobriria tota la terra.

a la deriva: sense saber on anava

vicis: costums dolents

catàstrofe: desastre, fet terrible

congregar-se: reunir-se

atònits: molt sorpresos

evitar: que no es produeixi

benedicció: una cosa molt bona

vital: imprescindible per a la vida

Activitats

1. Aquest conte s'inicia amb el plantejament d'un problema gros: la sequera. Els fruits de la terra sempre depenen de la pluja, és per això que a tot arreu la pluja és esperada com una benedicció del cel. Digueu altres fenòmens naturals que també poden ser considerats benignes. Després, digueu si n'heu trobat algun més positiu que la pluja.
2. En quin moment els fenòmens considerats benignes poden passar a ser desastres?
3. Fixeu-vos que, en aquest conte, veiem ben clar que coses que poden ser una maledicció per a alguns pobles són una benedicció per a altres. Feu un debat a la classe sobre aquest tema.
4. Busqueu informació sobre el mite del Diluvi Universal i mireu d'esbrinar com és explicat per cultures diferents. Busqueu també si existeix alguna explicació científica del que va passar en realitat. Poseu en comú el resultat de la vostra recerca.

5. Busqueu la lletra del “Cant de la Sibila” i fixeu-vos bé en tots els desastres que s’hi anuncien. Feu a la classe l’audició d’alguna de les interpretacions d’aquest cant que existeixen.
6. Si vosaltres haguéssiu d’amenaçar algú amb tot un seguit de desastres, què li diríeu? Després d’haver-ne parlat, penseu si les pors del nostre món coincideixen amb les pors de temps passats.

Unitat 18: LA POESIA DESPRÉS DE LA GUERRA. SALVADOR ESPRIU I PERE QUART

LA POESIA DESPRÉS DE LA GUERRA

Després de la guerra civil espanyola, molts autors catalans van continuar escrivint en la seva llengua, malgrat les circumstàncies **nefastes** que els envoltaven.

En el camp de la poesia, els autors més destacats són Salvador Espriu i Pere Quart (**pseudònim** de Joan Oliver).

Salvador Espriu (1913-1985) va ser un home d'una cultura extraordinària, gran coneixedor de les cultures antigues (egípcia, grega, romana, hebrea...), alguns mites de les quals va incorporar a la seva obra. Va escriure llibres de narrativa, teatre i poesia, encara que potser la seva obra poètica és la més coneguda i la que més **repercussió** va tenir en el conjunt del poble català.

Salvador Espriu és l'exemple més clar del que s'anomena "exili intern" i els seus poemes **reflecteixen** clarament l'estat anímic de la majoria de persones que vivien a Catalunya després d'una guerra cruel i de les seves conseqüències, una de les quals va ser la persecució de la seva llengua:

*"No sé l'indret de l'illa
de l'esperança: només,
que sang que no he vessat
m'ha destruït el món."*

Home solitari, es va refugiar a casa seva, d'on gairebé no sortia, per escriure una obra que es va convertir en el símbol del sentiment de tot un poble. Un dels seus llibres més coneguts i més bells és *"La pell de brau"*.

Pere Quart (1899-1986) **és el més clar exemple de l'anomenat "exili extern"**. Durant la guerra va defensar clarament la legalitat de la República. El 1939 es va exiliar a França i, després, a Santiago de Xile. Va tornar a Catalunya l'any 1948. *"Vacances pagades"* és un dels seus llibres més coneguts.

Va ser molt crític amb la seva classe social (la burgesia). Les característiques principals de la seva obra són el **sarcasme**, la crítica implacable de les conductes humanes més habituals en la societat moderna, i el dubte interior permanent:

*"Abans de pensar em repenso
Ploro i somric en silenci
i en soledat."*

Vocabulari

nefastes: molt dolentes

pseudònim: nom fals amb què un autor signa les seves obres

repercussió: coneixement, influència

reflecteixen: mostren

vessat: fet rajar

sarcasme: sentit de l'humor amb una gran dosi d'amargor

Activitats de comprensió del text LA POESIA DESPRÉS DE LA GUERRA

1. Què van fer molts autors catalans després de la guerra civil espanyola?
2. Quins són els poetes més destacats d'aquest període?
3. Com era la formació cultural de Salvador Espriu?
4. En quins gèneres literaris va escriure Salvador Espriu?
5. En què es va convertir la seva obra?
6. Quin autors són els més clars exemples de l'*exili intern* i de l'*exili extern*?
7. Com es deia en realitat Pere Quart?
8. Es va haver d'exiliar, aquest autor? On? Per què?
9. Quines són les característiques més importants de l'obra de Pere Quart?

Al seu llibre de poemes "*La pell de brau*", Salvador Espriu fa referència a la situació que es vivia a Espanya després de la guerra civil. El títol té el seu origen en la semblança de la península ibèrica amb una pell de brau estesa (una comparació que els autors clàssics ja utilitzaven). En aquest llibre, Espanya és anomenada sempre amb el nom de "Sepharad" (pronunciat: Sefarat).

Tenint en compte que, en aquests anys posteriors a la guerra, Espanya vivia encara dividida en dos bàndols (el dels vencedors i el dels vençuts), Espriu reclama en els seus poemes la pau definitiva, l'entesa, la concòrdia, la comprensió i la compassió envers el bàndol vençut.

No podem oblidar que Franco (instaurador d'una dictadura que va durar més de quaranta anys) i tots els seus partidaris, van continuar perseguint i humiliant tota la gent que no pensava com ells, i van voler enterrar totes les llengües de l'estat espanyol que no fossin el castellà. Espriu no fa altra cosa que reclamar constantment el respecte pels vençuts i es permet aconsellar a Sepharad quina ha de ser la seva actitud amb els seus fills (tots els habitants d'Espanya, no només els vencedors).

Fixat-hi:

A vegades és necessari i **forçós**
que un home mori per un poble,
però mai no ha de morir tot un poble
per un home sol:
recorda sempre això, Sepharad.
Fes que siguin segurs els ponts del diàleg
i mira de comprendre i estimar
les raons i **les parles** diverses dels teus fills.
Que la pluja caigui a poc a poc en els **sebrats**
i l'aire passi com una estesa mà
suau i molt **benigna** damunt els amples camps.
Que Sepharad visqui eternament
en l'ordre i en la pau, en el treball,
en la difícil i merescuda
llibertat.

Salvador Espriu, *La pell de brau*

Vocabulari

forçós: imprescindible

les parles: les llengües, els idiomes

sebrats: terra sembrada

benigna: molt bona

Important!

“Sepharad” és el nom d'Espanya en **llengua sefardita**. Els sefardites són persones jueves, descendents dels jueus que van ser expulsats d'Espanya a finals del segle XV. Alguns, es van instal·lar a zones de Grècia i de Turquia i conserven encara la llengua que parlaven llavors, un castellà que no ha evolucionat com el castellà que es parla a la península ibèrica.

Abans del segle XV, a la península van conviure sense problemes **tres cultures molt diferents**: la cristiana, la jueva i la musulmana. Hi havia un gran respecte dels uns cap als altres, i és aquesta concòrdia la que Espriu enyora i reclama sempre en els seus poemes.

Activitats de comprensió del poema de LA PELL DE BRAU

1. Què creus que vol dir Salvador Espriu als quatre primers versos del poema? A qui creus que es refereix quan parla d'*un home*?
2. Quin consell dóna Espriu a Sepharad? (Què li diu que ha de fer?)
3. Quins són els versos d'aquest poema en què l'autor utilitza un llenguatge poètic més evident?
4. Quina és l'esperança d'Espriu? En quins versos està expressada?

Ara fixa't en aquest poema de Pere Quart, en què el "camí" de què parla s'ha d'entendre com la vida. Ja veuràs que hi apareix una constant lluita interior del poeta, entre la fe i l'esperança:

Fatigat de tanta espera
he **reprès** el mal camí.
Deixo l'Esperança enrera,
però la Fe em vol seguir.
A mitges li dic que sí.

Com si **desfés** el camí,
camino mirant enrera
on l'Esperança m'espera
amb els ulls contra el coixí.
La Fe em diu que no i que sí.

Decideixo tornar enrera
i em **detura** no sé qui:
és la Fe que **m'espervera**
perquè ja no sap què dir.

Ara es lleva, lluny de mi,
l'Esperança **ploranera.**

No és aquesta la manera,
certament!, de **fer camí.**

Pere Quart, *Vacances pagades*

Vocabulari

reprès: continuat, tornat a fer

a mitges: sense estar-ne molt convençut

desfés: tornés enrere

amb els ulls contra el coixí: amb la cara amagada al coixí (perquè plora)

detura: atura

m'espervera: m'espanta

ploranera: que plora molt sovint

fer camí: caminar (aquí cal entendre-ho com "viure")

Important!

Quan un autor aplica a éssers inanimats (que no són persones) o a conceptes abstractes (la fe, l'amor, l'esperança, l'odi...) característiques pròpies dels humans (estimar, plorar, pensar), està utilitzant el recurs literari de la **personificació**.

Així doncs, quan Pere Quart ens diu que "*l'Esperança m'espera amb els ulls contra el coixí*", està fent una personificació, perquè l'esperança és un sentiment, una cosa que no podem tocar ni veure i, per tant, ni té ulls, ni dorm en un llit, ni plora.

Activitats de comprensió del poema de VACANCES PAGADES

1. Diries que Pere Quart es presenta en aquest poema com un home cansat? En quin vers ho notes?
2. Quins són els dos sentiments que lluiten a l'interior del poeta?
3. Quantes personificacions trobes en aquest poema? Escribeu tots els versos on en vegis alguna.
4. Quin creus que és el sentiment últim que Pere Quart expressa en els dos darrers versos?

Tal com acabem de veure en aquesta Unitat, Salvador Espriu va dedicar bona part de la seva obra a reclamar una mica de respecte i de justícia per als vençuts, un cop acabada la guerra civil espanyola.

A totes les cultures del món, la mort ha inspirat sempre un gran respecte, i els cossos de les persones mortes sempre han estat enterrats en llocs considerats després sagrats.

Fixeu-vos en aquest conte popular:

LA FILLA DEL SULTÀ

(narració popular indo-malaia, conservada a Sudàfrica)

El sultà Mahmud tenia un únic fill anomenat Alí. Mahmud era vell i **pressentia** que no li quedava gaire temps de vida. Així doncs, va fer cridar el seu fill i li va dir:

Fill meu, abans de morir, vull que em demostris que tens la saviesa i la valentia necessàries per poder-me **succeir**. Emporta't aquesta bossa de diners i el teu cavall i vés pel món. Però no triguis més d'un any a tornar; m'estic fent vell i no voldria anar-me'n d'aquest món sense veure't una altra vegada.

Alí va obeir el seu pare. Al cap de pocs dies d'haver iniciat el viatge, el seu cavall **va caure malalt** i va morir. Alí va haver de continuar a peu, però no li va importar massa aquest fet. Passejava per terres desconegudes disfrutant de la bellesa del món que l'envoltava, dels seus arbres i dels seus boscos i de totes les criatures salvatges, i se sentia feliç perquè era jove i li sobrava l'alegria de viure.

Una tarda, va començar a **ennuolar-se** i Alí va buscar refugi en una casa tota envoltada d'arbres. Quan s'hi va acostar, va veure que era una **mesquita** i que **estava deserta**. Va decidir passar-hi la nit, perquè el temps **empitjorava** i hauria estat perillós continuar el viatge.

Quan ja era **negra nit** el van despertar uns cops tan violents que feien tremolar el terra sobre el que dormia. Es va aixecar i, molt silenciosament, va mirar de saber què passava, però era tan fosc que **no s'hi veia**. Va continuar sentint els cops i, de tant en tant, també sentia veus no gaire lluny d'allà on era.

De bon matí, va veure dos homes cavant el terra de la mesquita amb dues aixades. Va veure que, del forat que havien fet, en treien un **esquelet** que deuria haver estat enterrat allà. Allò era terrible! No se li pot fer això a un mort! Molt enfadat, Alí es va acostar als homes amb la seva espasa a la mà, i els va dir, cridant:

– Deixeu de **fer maleses** si no voleu que us talli el cap!

– En veure que estava sol, els dos homes no es van espantar gaire.

– Per què **et fiques on no et demanen?**

– Sóc Alí, el fill del sultà Mahmud, i encara que estigui lluny de la meua terra no permetré que feu un **disbarat** tan gros! Als morts, se'ls ha de deixar descansar en pau!

En sentir aquestes paraules, els homes es van mirar l'un a l'altre i van contestar amb molt de respecte:

– Aquest home ens devia molts diners i es va morir sense haver-nos-els tornat.

– I quants diners us devia? –va preguntar Alí amb la veu ferma.

– Cinc-centes monedes.

– Jo us les tornaré en nom seu, si em prometeu tornar a col·locar els ossos a la tomba i tancar-la ben tancada.

Els dos homes van acceptar el tracte de molt bona gana. En pagar-los aquells diners, Alí es va quedar amb la seva bossa ben buida, però poc li importava.

L'endemà, Alí caminava cantant ben alt. Encara que el seu cavall hagués mort i que tingués ben buida la seva bossa de diners, se sentia feliç per haver-li fet un favor a un **difunt**.

Al cap d'una estona, un **desconegut** es va posar a caminar al seu costat. “Sí que és estrany”, va pensar Alí. “Acabo de mirar enrere i en el camí no hi havia ningú”. Però l'home tenia un rostre amable i, a Alí, li va agradar de seguida la seva companyia.

– Em permets caminar al teu costat?

– És clar que sí. On vas?

– A cap lloc concret. Em dic Radjab i, senzillament, m'agradaria recórrer al teu costat un tros del camí.

Així doncs, van continuar el viatge junts. Al cap d'una bona estona, van trobar a la vora del camí una espasa i, per més que van mirar, no van veure ningú per allà a prop. Qui podia haver perdut una espasa? Radjab, finalment, va decidir endur-se-la.

– Per què la vols, aquesta espasa? –li va preguntar Alí.

– **Vés a saber**, potser més endavant ens farà falta.

I van continuar caminant i conversant. De sobte, van veure a terra un ocell mort. Era un ocell preciós. Radjab es va ajupir, el va agafar delicadament amb les seves mans i va comprovar que ja no es podia fer res per a l'animal. Va prendre l'espasa que duia i li va tallar les ales.

– Per què les vols, les ales de l'ocell? –li va preguntar Alí.

– Vés a saber, potser més endavant ens faran falta.

I van continuar caminant fins que van arribar a una ciutat. Hi van entrar i de seguida es van adonar que moltíssima gent, a la zona del mercat, s'inclinava fent reverències a una bella i jove princesa, que anava passant per entremig de la multitud damunt d'un cavall negre.

– Qui és la dona que munta a cavall? –va preguntat Alí a una de les persones que miraven.

– És la filla del sultà, la dona més bella del món però també la més cruel. **Els aspirants a la seva mà** han de resoldre un enigma que ella els planteja. I, si no l'encerten, els fa matar.

– M'agrada la filla del sultà –va dir Alí a Radjab–. Potser sí que és molt cruel però m'ha robat el cor. Demà aniré al palau per mirar de resoldre l'enigma que em vulgui plantejar.

Radjab li va aconsellar que descansés perquè havien fet un camí molt llarg. Abans d'anar a dormir, li va donar un **beuratge** a Alí perquè dormís profundament. **Al punt de la mitja nit**, Radjab es va posar les ales de l'ocell que havien trobat i va sortir volant per la finestra cap al palau del sultà. Va arribar fins al jardí i va quedar-s'hi, esperant, ben amagat entre els arbres.

Al cap de poca estona, va veure que la filla del sultà sortia volant per la finestra de la seva cambra, duent a l'esquena unes ales daurades. No es va adonar que Radjab la seguia. Ella volava i volava cap a una gruta on vivia una bruixa. Quan va ser al seu davant li va dir:

– Ja fa temps que ningú no ve a resoldre el meu enigma. Molts homes voldrien fer-ho, però tenen por de la mort. Estic convençuda que no trigarà a presentar-se algú, i jo ja no sé quin enigma plantejar-li.

– Quan es presenti algú –va contestar la bruixa–, li diràs que endevini en què estàs pensant.

– I en què estaré pensant?

– Estaràs pensant en els teus guants.

L'endemà, abans que Alí es presentés al palau del sultà, Radjab li va dir:

– Quan la princesa et pregunti en què estàs pensant, respon-li que estàs pensant en els seus guants.

Així mateix ho va fer Alí. La noia va quedar ben impressionada. De fet, Alí li agradava molt, això ella ja ho havia notat només en veure'l entrar a la gran sala del palau. De sobte, però, va dir, amb la veu ben ferma:

– Hauràs de tornar a venir demà per resoldre un altre enigma. No et creguis que m'aconseguiràs tan fàcilment.

A la nit següent, es van repetir els fets de la nit anterior i Radjab ho va tornar a veure i a sentir tot. Quan Alí es va llevar per anar-se'n de seguida al palau del sultà, Radjab li va dir:

– Si la princesa et pregunta en què estàs pensant, digues-li que pensa en la corona d'or que algun dia durà damunt del seu cap.

La princesa, molt enfadada perquè Alí li havia tornat a llegir el pensament (encara que, de fet, Alí li agradava molt), va dir-li que hauria de tornar l'endemà per endevinar un altre enigma.

Es tornaren a repetir els fets de cada nit, mentre Alí dormia profundament. La princesa va demanar a la bruixa que li digués alguna cosa que ningú al món no pogués endevinar.

– D'acord –va contestar la bruixa– Aquesta vegada pensa en el meu cap. Mai no ho endevinarà.

Aquesta vegada, Radjab es va esperar una mica i, quan la princesa va haver marxat volant amb les seves ales daurades, ell va trucar a la porta de la cova de la bruixa. Quan ella va treure el cap per veure qui hi havia, Radjab l'hi va tallar amb l'espasa que duia, aquella que havia trobat pel camí. Va posar el cap dins d'un sac i se'n va anar volant cap allà on Alí continuava dormint profundament. L'endemà li digué:

– Emporta't aquest sac. Quan la princesa et pregunti en què estàs pensant, ensenya-li el que hi ha a dintre.

Així mateix ho va fer Alí. La princesa, en veure el cap de la bruixa, va córrer a abraçar Alí, aquell noi que li agradava tant i que li havia demostrat ser llest i valent.

Ja no cal que endevinis res més –li va dir–. Em casaré amb tu!

De seguida es va començar a preparar la festa de les noces de la princesa, i Alí va demanar a Radjab que es quedés per sempre més al seu costat. Ell li va contestar:

No, amic meu, no puc quedar-me amb tu. Quan t'instal·lis a viure al palau amb la princesa, jo ja seré molt lluny d'aquí, al meu lloc de repòs. Ara que ja t'he pagat el meu deute, et puc dir qui sóc.

Qui ets, doncs, i de quin deute em parles? –va preguntar-li Alí, ben estranyat.

Sóc l'esperit de l'home de qui tu vas protegir les seves **restes mortals**. Adéu, amic meu. Ha estat un plaer ajudar-te, però no em puc quedar més temps amb tu.

I Radjab va desaparèixer sense que Alí pogués dir res més.

Alí va tornar a casa del seu pare i li va explicar tot el que li havia passat. El sultà Mahmud el va acompanyar al país de la princesa per assistir al casament. Poc temps després, va donar el seu tron a Alí i va morir en pau.

Nelson Mandela, *Mis cuentos africanos*
(versió traduïda i adaptada)

Vocabulari

sultà: rei d'un país musulmà, especialment dels turcs

pressentia: notava

succeir: ser rei després que jo m'hagi mort

va caure malalt: es va posar malalt

ennuvolar-se: haver-hi molts núvols al cel

mesquita: en el món musulmà, edifici dedicat al culte religiós

estava deserta: no hi havia ningú

empitjorava: es tornava pitjor

negra nit: molt de nit

no s'hi veia: no veia res

esquelet: ossos del cos d'una persona

fer maleses: fer coses que estan malament

et fiques on no et demanen: intervens en una cosa que no t'importa

disbarat: barbaritat

difunt: mort

desconegut: persona que no coneixes

vés a saber: de moment no ho sé

els aspirants a la seva mà: els qui volen casar-se amb ella.

beuratge: beguda màgica.

al punt de la mitja nit: a les dotze en punt de la nit

restes mortals: el que queda d'un cos humà després de mort i enterrat

Activitats

1. Els dos homes que Alí troba de nit a la mesquita estan profanant una tomba. Busqueu altres contes o llegendes (populars o cultes) on el fet principal que s'hi expliqui sigui no deixar en pau les despulles d'un mort. Poseu en comú, després, les vostres troballes.
2. El mite clàssic d'Antígona agradava molt a Salvador Espriu. Ell mateix en va fer una versió teatral molt aplaudida. Busqueu el contingut d'aquest mite i relacioneu-lo amb la narració popular que acabeu de llegir.
3. Busqueu quines van ser les conseqüències de la guerra civil espanyola per al bàndol vençut, i debatiu-les a classe.
4. Mireu d'esbrinar per què ha estat tan reclamada a Espanya la Llei de la Memòria Històrica. Feu-ne, després, un debat a classe.

Unitat 19: LA NOVEL·LA DELS ANYS 60.

MERCÈ RODOREDA

LA NOVEL·LA DELS ANYS 60

El bon estat de la novel·la en català que es va donar durant els anys 30 del segle XX, va quedar **estroncat** –com tantes altres coses– per la guerra civil. **No va ser fins als anys 60 que no es va reprendre amb força la producció novel·lística catalana.**

Un dels temes més presents en la novel·la que es va començar a fer durant aquests anys va ser, naturalment, el drama de la guerra, un fet que els autors havien viscut i que duïen gravat a la memòria, tal com va dir Mercè Rodoreda:

“Al voltant de la gent de la meva època hi ha una intensa circulació de sang i de morts. Per culpa d’aquesta gran circulació de tragèdia, en les meves novel·les, potser involuntàriament, poc o molt, la guerra hi surt.”

Mercè Rodoreda (1908-1983) va ser una de les més destacades autores d’aquests anys i, sens dubte, una de les millors novel·listes de tots els temps.

La seva novel·la més coneguda, traduïda després a moltes llengües, és *“La plaça del Diamant”*, on explica tot el **malestar** de la guerra viscut per una dona que no entén res del que passa però que en pateix totes les conseqüències.

Més endavant, va publicar una novel·la bellíssima titulada *“Mirall trencat”*, en la qual es pot observar la immensa capacitat narrativa d’aquesta autora i el seu domini de tècniques diferents a l’hora d’explicar una història. En aquesta obra hi apareixen ja els **elements mítics**, un detall que, a partir d’aquest moment, serà constant en els seus llibres.

Una altra obra de Mercè Rodoreda, molt curiosa, on es veu constantment la presència d’un món fantàstic és *“Viatges i flors”*, un conjunt de narracions breus d’una gran sensibilitat.

El conjunt de l’obra de Mercè Rodoreda (feta de novel·les, contes i narracions diverses) és un dels conjunts narratius més sòlids de tota la literatura europea.

Vocabulari

estroncat: tallat

reprendre: tornar a fer

malestar: angoixa, inquietud

elements mítics: detalls irrealment, propis del món de la fantasia

Activitats de comprensió del text LA NOVEL·LA DELS ANYS 60

1. Després de la guerra civil, quan es va recuperar amb força la novel·la escrita en català?
2. Què deia Mercè Rodoreda sobre els temes més presents a la novel·la de la seva època?
3. Quina és la novel·la més coneguda de Mercè Rodoreda i què s'hi explica?
4. Què es pot observar a “*Mirall trencat*”?
5. Quins elements apareixen ja a “*Mirall trencat*”?
6. Quina mena de llibre és “*Viatges i flors*”?
7. Com es pot qualificar el conjunt de l'obra de Mercè Rodoreda?

A la novel·la “La plaça del Diamant”, la protagonista és la Colometa, que ens explica en primera persona tota la seva història, des dels anys anteriors a la guerra, durant la guerra (quan el seu marit és al front i ella es queda sola a Barcelona amb els seus fills), i després de la guerra, un temps difícil en què ella ha de continuar vivint sense el seu marit, que ha mort durant la lluita armada. Al cap d'uns anys, es casa amb l'Antoni, un botiguer molt bona persona.

Un dia que, passejant, se'n va cap a la plaça del Diamant (al barri barceloní de Gràcia), descarrega tota l'angoixa acumulada. Fixa't com està explicat aquest fet:

Havia entrat feia molts anys per aquella porta casada amb en Quimet i n'havia sortit per casar-me amb l'Antoni i amb els nens al darrera. El carrer era lleig i la casa era lletja i l'**empedrat** era un empedrat **només bo** per carros i cavalls. El fanal era lluny i la porta era fosca... Com **d'esma** vaig posar-me a caminar i les parets **em duien** que no el passos, i vaig ficar-me a la plaça del Diamant: una capsa buida feta de cases velles amb el cel per tapadora. I al mig d'aquella tapadora hi vaig veure volar unes ombres petites i totes les cases es van començar a gronxar com si tot ho haguessin ficat a dintre d'aigua i algú fes bellugar l'aigua a poc a poc i les parets de les cases es van estirar amunt i es van començar a **decantar** les unes contra les altres i el forat de la tapadora s'anava estrenyent i començava a fer un embut... I vaig sentir un vent de tempesta que **s'arremolinava** per dintre de l'embut que ja estava gairebé **clos** i amb els braços davant de la cara per salvar-me de no sabia què, vaig fer un crit d'infern. Un crit que devia fer molts anys que duia a dintre i amb aquell crit, tan ample que li havia costat passar-me pel coll, em va sortir de la boca una mica de **cosa de no-res** com un escarbat de saliva... I aquella mica de cosa de no-res que havia viscut tant de temps tancada a dintre, era la meva joventut que fugia amb un crit que no sabia ben bé què era...

Mercè Rodoreda, *La plaça del Diamant*

Vocabulari

empedrat: pedres del carrer

només bo: que només servia

d'esma: mecànicament

em duien: em feien caminar

decantar: moure's cap a una banda, o cap endavant, o cap enrere

s'arremolinava: feia remolins, girava

clos: tancat

cosa de no-res: cosa molt petita

Important!

Les paraules poden tenir el que anomenem un **sentit literal** i també un **sentit figurat**. Fixa-t'hi:

Mercè Rodoreda fa que la seva protagonista utilitzi una comparació quan ens explica: “*em va sortir de la boca una mica de cosa de no-res com un escarabat de saliva*”. És a dir que, perquè el lector ho entengui, compara allò que li va sortir de la boca amb un “*escarabat de saliva*”. Aquí, però, la paraula “escarabat”, no l'hem d'entendre en el seu sentit literal, és a dir exacte (un insecte negre de mida mitjana), sinó en un sentit figurat (era una mica de saliva de la mida d'un escarabat).

Tingues en compte també que l'escarabat és un insecte negre i fastigós, molt desagradable, i que Mercè Rodoreda l'utilitza per remarcar que allò que va sortir per la boca de la Colometa era una cosa molt angoixant que havia dut tancada a dintre durant molt de temps.

Activitats de comprensió del fragment de LA PLAÇA DEL DIAMANT

1. En aquest fragment, la Colometa surt al carrer. Li agrada, aquest carrer? Què en diu?
2. Com es va posar a caminar?
3. Com descriu la plaça del Diamant? Per descriure-la, utilitza una comparació o una metàfora?
4. En algun moment has notat que la protagonista té una sensació de mareig o de nàusea? Quan? Escriu el fragment on ho hagi notat.
5. De quina manera la Colometa aconsegueix treure's de dintre tota l'angoixa que ha acumulat durant molts anys?
6. Com està descrit el crit que va fer?

7. Què diu la Colometa que devia ser aquella “*mica de cosa de no-res que havia viscut tant de temps tancada a dintre*” d’ella?
8. Què t’ha semblat aquest fragment de “*La plaça del Diamant*”? Hi ha alguna cosa que t’hagi impressionat especialment? Explica-ho.

A “*Mirall trencat*”, Mercè Rodoreda ens narra la història d’una família de l’alta burgesia barcelonina des dels seus orígens fins a la seva desaparició.

Encara que en aquesta novel·la la narració està feta sempre en tercera persona, Mercè Rodoreda desplega tot un seguit de recursos que demostren el seu domini extraordinari de l’art de novel·lar.

Només hi ha un capítol, cal al final de l’obra, tot ell narrat en primera persona. Una de les protagonistes del llibre, una noia anomenada Maria, que ja és morta, parla convertida en fantasma (ja hem explicat abans que a “*Mirall trencat*” Mercè Rodoreda comença a utilitzar elements mítics).

El fantasma (o l’esperit) de la Maria es passeja per la que havia estat la seva casa mentre uns treballadors van enduent-s’ho tot: els mobles, els objectes... Buiden la casa perquè aviat serà enderrocada per construir blocs de pisos en el terreny que ocupa. El fantasma de la Maria es queixa i demana que no toquin res.

Pots entendre perfectament el fragment que t’hem posat sense l’ajuda de cap Vocabulari. Fixa’t en la bellesa del que diu:

Deixeu estar tot el que havia estat meu; mentre tot estigui com estava jo no seré ben morta... Si us endueu les meves coses vindran els lletjos, els que moriren de malaltia, els morts de debò. M’agafaran, m’estiraran, em xuclaran amb les seves boques sense llavis. Se m’enduran amb ells a sota de la terra on no hi ha arbres, ni vent, ni fulles, ni flors. Fa anys que m’esperen, els sento... a mi, que no tinc ossos, que sóc un sospir, que no arribo a ser ni la ploma que bufaré per espantar-vos. Quan se m’hauran endut s’esborrarà tot... sense temps, sense memòria... La lluna que em mira sap com sóc i com era. Aneu-vos-en... si sabéssiu el que m’esteu fent us moriríeu de pena.

Mercè Rodoreda, *Mirall trencat*
(fragment adaptat)

Activitats de comprensió del fragment de MIRALL TRENCAT

1. Quina és la teva opinió sobre aquest fragment?
2. La Maria creu que ja està totalment morta? Per què?
3. Què diu que li faran “*els morts de debò*”, si els treballadors s’emporten les seves coses?
4. Com diu que és ella ara?
5. Quines coses encara pot veure, la Maria?
6. Qui la pot veure, a la Maria?

Després de “*Mirall trencat*”, els elements mítics cada vegada són més presents a l’obra de Mercè Rodoreda. A “*Viatges i flors*” ens presenta un conjunt de narracions breus, bellíssimes, que sorprenen per la seva senzillesa. Fixa’t en una de les flors que ens descriu:

Flor Sola

En una ciutat destruïda –terra de sang i d’oblit i de plors de soldat– neix una **tija** delicada i **tallant** que fa unes flors rodones com plats. Sense fulles la tija, sense **pètals** la flor, la tija s’estira, fa el primer plat, després el forada pel mig i creix. A dos metres d’alçada, fa un altre plat. Es vincla com si estigués en el palmell d’una mà. –Dos metres, un plat. La tija s’estira. Dos metres, un plat, dos metres un plat... dos metres un plat, dos metres un plat, dos metres un plat, dos metres un plat dos metres un plat dos metres un plat dos metres un plat dos metres un plat... No se sap quan acaba.

Mercè Rodoreda, *Viatges i flors*

Vocabulari

tija: part llarga i verda d’una planta d’on neixen les fulles

tallant: que talla

pètals: diferents peces, normalment de colors, que formen una flor

Activitats de comprensió de la “*Flor Sola*” de VIATGES I FLORS

1. Què és el que més t’ha sorprès, d’aquesta flor?
2. Com n’és, de llarga, la “*Flor Sola*”? Què t’ho fa pensar?
3. Series capaç de dibuixar la “*Flor Sola*”? Prova-ho.
4. Prova de fer tu una descripció de la “*Flor Dolenta*”, o de la “*Flor Boja*”, o de la “*Flor Presumida*”.

Hem vist en aquesta Unitat com Mercè Rodoreda explica que, d'una manera o d'una altra, el tema de la guerra civil és present a les obres de la majoria d'autors de la seva generació. També hem vist com en l'obra d'aquesta autora hi ha una evolució cap als elements mítics.

Tant la barbàrie de guerra com la presència d'un animal mític per resoldre el problema apareixen en aquest conte. Fixeu-vos-hi:

L'ANIMAL PROHIBIT (conte popular de Nigèria)

Temps enrere, va **esclatar** un greu conflicte entre els **clans** que habitaven el sud de Nigèria. L'origen de la confrontació va ser prop d'Emevor, un petit poble d'una regió anomenada Isoko, situada a la zona del delta del riu Níger.

Va ser allà on es va iniciar una **disputa** pel control de territori. Les paraules es van silenciar per donar pas a les armes. La guerra s'estenia per tota la zona i hi morien homes i dones, nens i grans, sense que ningú hi posés remei i una mica de seny. Però **vet aquí** que els habitants del poble d'Emevor es van negar de bon començament a participar en aquesta **carnisseria**. Els caps del poblat van reunir els veïns en una **assemblea** i entre tots van decidir que els homes més forts serien els encarregats de protegir i vigilar les seves terres de possibles **invasions**, en especial la de la tribu d'Eyede, la més cruel de totes, que a poc a poc anava conquerint la totalitat del territori d'Isoko.

Davant l'amenaça que tenien al damunt, els **líders** d'Emevor van decidir demanar ajut als seus déus. I els déus van escoltar les seves **súpliques**.

Un matí, **a trenc d'alba**, quan els guardians de la tribu d'Emevor es disposaven a complir els seus deures de vigilància, es van trobar amb una gran sorpresa: no podien sortir dels límits de les seves terres. Tot el poble estava envoltat per la imatge d'una **iguana** tan alta i tan grossa que es feia del tot impossible travessar-la. Ningú no podia sortir, però tampoc ningú no hi podia entrar. Aquell que gosava intentar-ho, tornava

terriblement espantat per la imatge d'aquella enorme iguana. I el mateix els passava als guerrers de les tribus que volien conquerir el pacífic poblat d'Emevor.

Però aquí no acaba la cosa perquè, **tot d'una**, al poblat d'Emevor van començar a arribar **un fotimer** d'iguanes. Arribaven de tot arreu, procedents dels quatre punts cardinals, envaint també tots els poblats propers. Davant d'aquest inexplicable fenomen que ningú no comprenia bé, el cap de la tribu va donar l'ordre de respectar aquests animals. Va dir que calia tractar-les com si fossin éssers humans, i cuidar-les i donar-los menjar en comptes de menjar-se-les. I tots els habitants d'Emevor, **sense excepció**, van complir la voluntat del seu líder.

D'aquesta manera, les iguanes van començar a multiplicar-se i a viure entre els indígenes del poblat. I així va ser fins que un dia de **joia** per a tothom, el conflicte es va resoldre. Els líders dels clans de la zona del Delta van intervenir per posar fi a la confrontació i totes les tribus van recuperar la pau i la llibertat que tant desitjaven des de feia molt de temps.

Però el més curiós de tot és que, una vegada es va recuperar l'**harmonia** entre els diferents clans d'Isoko, la imatge de la iguana que envoltava Emevor va desaparèixer com **per art d'encanteri**. En el lloc que ella havia ocupat, cada any, i coincidint amb la lluna plena d'abril, totes les tribus de la comarca es troben per recordar la història de la iguana.

Ja han passat **anys i panys**, d'ençà d'aquests fets, però els habitants de la zona continuen reunint-se puntualment cada primavera per organitzar una festa que dura set dies i set nits. I diuen que, al llarg d'aquesta setmana de celebracions, tots els assistents es fan **immunes** a qualsevol mena de mal que els pugui afectar.

J.M. Hernández Ripoll i Ara Sáinz de la Maza, *Tot un món de contes*
(Versió adaptada)

Vocabulari

esclatar: sorgir

clans:

confrontació: enfrontament

disputa: discussió, baralla

vet aquí: va passar

carnisseria: mortaldat; conflicte en què mor molta gent

assemblea: reunió per prendre decisions

invasions:

líders: caps, els que manaven més

súpliques: peticions, demandes

a trenc d'alba: quan surt el sol

iguana:

tot d'una: de sobte

un fotimer: moltíssimes

sense excepció: sense que en faltés cap

joia: alegria

harmonia: tranquil·litat, pau

per art d'encanteri: de manera màgica, inexplicable

anys i panys: molts anys

immunes:lliures, inatacables, invencibles

esclatar: sorgir

clans:

confrontació: enfrontament

disputa: discussió, baralla

vet aquí: va passar

carnisseria: mortaldat; conflicte en què mor molta gent

assemblea: reunió per prendre decisions

invasions:

líders: caps, els que manaven més

súpliques: peticions, demandes

a trenc d'alba: quan surt el sol

iguana:

tot d'una: de sobte

un fotimer: moltíssimes

sense excepció: sense que en faltés cap

joia: alegria

harmonia: tranquil·litat, pau

per art d'encanteri: de manera màgica, inexplicable

anys i panys: molts anys

immunes:lliures, inatacables, invencibles

Activitats

1. Els animals vinculats d'alguna manera amb la màgia i, per tant, intocables, apareixen en més d'una cultura. En aquest conte es dona l'explicació mítica del respecte que a Nigèria es té per les iguanes. Busqueu informació sobre altres cultures que tinguin alguns animals com animals sagrats. Compartiu, després, el resultat de la vostra recerca.
2. La iguana apareix en aquest conte com un animal protector, que envolta un poble sencer i el defensa. Per la seva forma, aquest animal pot complir a la perfecció (encara que imaginàriament) aquesta funció protectora. Se us acudeix de quina manera fantàsica podria protegir un poble sencer el gall? I l'àguila? I el mono? I l'abella? Inventeu mites amb aquests animals i expliqueu-los, després, als vostres companys.
3. En el conte que acabeu de llegir, la iguana fa una feina que les persones no saben fer. Què creieu que haurien d'haver fet els humans, en les circumstàncies que es narren en el conte, per resoldre els seus problemes?
4. La Humanitat sempre ha viscut immersa en el greu problema de les guerres constants. Quines propostes faríeu vosaltres perquè aquest conflicte permanent desaparegués del món?

Unitat 20: LA LITERATURA ACTUAL

LA LITERATURA ACTUAL

La mort del general Franco, l'any 1975, va posar fi a un llarg període de dictadura. **Amb l'arribada de la democràcia, es va recuperar la llibertat perduda, i a Catalunya les coses van començar a canviar.**

Diversos són els factors que han influït en l'existència actual d'una literatura ja molt més normalitzada: Catalunya va recuperar el seu govern propi (la Generalitat); a les escoles es van tornar a **impartir** classes de llengua catalana (una cosa que no s'havia fet durant més de quaranta anys), la qual cosa va afavorir l'existència d'un públic lector jove; i una forta **indústria editorial** va posar molt d'interès en l'edició ja molt més normalitzada de llibres en català.

També cal dir que l'existència de mitjans de comunicació en català (televisió, ràdio i premsa escrita) ha afavorit l'ús de la llengua i l'interès pels fets culturals que s'esdevenen a Catalunya. La convocatòria constant de premis literaris en llengua catalana ha estat, també, un factor de normalització de la literatura.

Podríem trobar molts exemples d'autors que representen perfectament l'estat actual de la literatura que s'escriu en català. N'hem triat només quatre per oferir, a través d'ells, **una mostra** del tipus de llibres que s'escriuen o s'han escrit en aquesta darrera etapa.

Dos autors importants en el camp de la prosa són **Carme Riera** (nascuda a Mallorca l'any 1948) i **Quim Monzó** (nascut a Barcelona, l'any 1952). Tots dos han rebut diversos **guardons** importants. Carme Riera és una de les millors novel·listes actuals, mentre que Quim Monzó destaca per la seva reconeguda habilitat a l'hora d'escriure narracions curtes.

En el camp de la poesia, cal destacar la figura de **Miquel Martí i Pol** (1929-2003), autor d'una obra poètica molt coneguda i estimada pels lectors; molts poemes d'aquest autor han estat **musicats**. **Josep Riera** (1950) ens ofereix també una poesia d'una gran bellesa.

La característica més important de la literatura catalana actual (com de tota la literatura europea) és la recerca constant de noves tècniques a l'hora de narrar. Els temes tractats són, naturalment, els temes que més preocupen al nostre món, sense oblidar l'interès per l'ésser humà: la seva solitud, les seves contradiccions, el seu patiment interior...

Vocabulari

impartir: donar

indústria editorial: conjunt d'empreses dedicades a la fabricació (edició) de llibres

una mostra: un exemple

guardons: premis

musicats: se'ls ha posat música i s'han convertit en cançons

recerca: fet de buscar

Activitats de comprensió del text LA LITERATURA ACTUAL

1. Què va passar després de la mort del general Franco?
2. Quins són els factors que més han influït en la normalització de la literatura en català?
3. Digues dos autors importants en el camp de la prosa.
4. Digues dos autors importants en el camp de la poesia.
5. Quina és la característica més important de la literatura catalana actual?
6. Quins temes tracta la literatura que ara s'escriu?

Carme Riera es va donar a conèixer amb una narració bellíssima, titulada “*Te deix, amor, la mar com a penyora*” (Et deixo, amor, la mar com a penyora). Aquesta autora, nascuda a Palma de Mallorca, conserva, quan escriu, algunes característiques pròpies del català que es parla a les illes Balears (“*Te deix*”, per exemple). T'hem adaptat aquest fragment perquè l'entenguis bé. Llegeix-lo amb atenció:

Enyoro la mar, enyoro la immensitat blavosa, la petita immensitat blavosa que semblava entrar a la **cabina** per l'**ull de bou** aquell migdia de primavera, camí de l'illa. Perdona'm. Anava a demanar-te si te'n recordes, pel gust que em diguis que sí, que tot sovint els ulls se t'**amaren** del blau **encisador** d'aquella mar nostra, i et perds entre una **bafarada** de records llunyans i una mica **estantissos**. Quants anys fa d'aquell viatge? No vull comptar-los perquè potser pugui, encara, donar-te la mida exacta d'hores, minuts i segons, com si es tractés d'un problema de matemàtiques **elementals**. No te n'estranyis, vaig fabricar-me un calendari d'ús personal on els anys, els mesos, els dies, començaven al mateix instant, al punt exacte en què la blavor era perfecta, el teu cos de seda, tèbia, dolça, suau la llum que **s'escolava**...

Érem més joves, menys conscients, plens d'una innocència **perversa**, quasi maligna, d'**àngel rebel**. Em sap greu **emprar** aquests mots, perquè et pensaràs que sento **remordiments**, que no estic tranquil·la amb la meva consciència. Tenia quinze

anys i ells foren, en part, la causa del nostre **trencament**. **Em complau**, per altra banda, pensar que vaig arribar a tu en el moment més **crític** de la meva adolescència, quan començava a ser una dona i que tu influïres poderosament perquè acabés de ser tal i com ara sóc.

Carme Riera, *Te deix, amor, la mar com a penyora*
(text adaptat)

Vocabulari

cabina: petit compartiment cobert en una barca grossa o en un vaixell

ull de bou: finestra d'un vaixell

amaren: inunden

encisador: preciós

bafarada: baf, vapor que surt de la boca

estantissos: inestables, que poden caure fàcilment

elementals: bàsiques, senzilles, fàcils

s'escolava: lliscava, se n'anava

perversa: dolenta

àngel rebel: dimoni

emprar: utilitzar, fer servir

remordiments: sentiments de culpa

trencament: separació (d'una parella)

em complau: m'agrada, em fa feliç

crític: difícil, delicat

Activitats de comprensió del fragment de TE DEIX, AMOR, LA MAR COM A PENYORA

1. En quina persona narrativa està escrit, aquest text?
2. Quin color hi predomina? Escriu el fragment on ho hagis pogut veure bé.
3. Què està recordant, la persona que narra els fets?
4. Aquesta persona recorda el temps que ha passat d'ençà dels fets que està explicant?
5. Per què creus que recorda tan bé el que narra?
6. Escriu un text on narris algun bon record teu.

Quim Monzó és un dels autors actuals amb més traça per explicar situacions inesperades, de vegades fins i tot còmiques. Fixa't en aquest fragment d'una de les seves narracions més conegudes:

Van prendre cafè i talls de **sara**. Uf, va dir ell finalment (perquè abans tenia la boca plena, no solament de pastís sinó també de mandra, i no l'hauria pogut **badar**). Ella ni se'l va mirar (feia taaanta calor, i la finestra, com sempre, tancada). La finestra, com sempre, tancada, va dir. Ell no va contestar (pensava que, en ple estiu, era lògic que en fes, de calor). Si vols, obre-la, va **suggerir**, perquè li va semblar que havia de dir alguna cosa. Ella, però, no es va aixecar de la cadira ni va fer cap comentari. Era com si el temps els aixafés en silenci. Va agafar la tetera i, a poc a poc, va abocar cafè dins de la tassa (feia ja un any que s'havia trencat la cafetera i havien decidit no comprar-ne cap altra: com que no els agradava el te, farien servir la tetera pel cafè). Una mosca volava pel damunt del pastís. Va alçar la mà per fer-la fora, però **tot seguit** va pensar que era un esforç massa gran per la poca nosa que la mosca li feia, així que la va deixar estar. Durant uns segons, la mà va quedar **suspesa** en l'aire. Després la va abaixar lentament i la va deixar sobre la taula. Crec, va dir ell ensumant l'aire, que aquesta **calda** atreu les mosques.

Quim Monzó, *Uf, va dir ell*

Vocabulari

sara: pastís petit

badar: obrir

suggerir: proposar, dir

tot seguit: de seguida

suspesa: quieta, immòbil

calda: calor

Activitats de comprensió del fragment d' UF, VA DIR ELL

1. L'estil directe existeix, en aquest text? Està escrit de la manera com es fa normalment?
2. Creus que en aquest fragment hi passa alguna cosa important, digna de ser narrada?
3. Penses que els fets més normals, més quotidians de la nostra vida, poden fer riure?
4. De la llista que et posem a continuació, subratlla tot allò que creus que ens vol comunicar Quim Monzó en aquest fragment:

l'alegria	la sorpresa
l'avorriment	la incomunicació
una conversa interessant	la rutina d'una parella
l'amor	l'odi

5. Intenta escriure tu un text on expliquis alguna cosa que t'avorreix molt (mira d'aconseguir que el lector també s'avorreixi quan ho llegeixi)

Miquel Marí i Pol, mort no fa massa anys, va aconseguir fer uns poemes que de seguida van agradar molt al públic lector. És un dels poetes més llegits. Quan tenia quaranta anys va contraure una greu malaltia que el va mantenir pràcticament invàlid durant la resta de la seva vida. Aquest fet, però, no li va impedir escriure, una cosa que havia de fer molt lentament, tal com explica en aquest poema:

Aquests versos els dic per mi tot sol,
ara que estimo tant la solitud
i estic malalt i sovint **m'entendreixo**
fins a plorar,
ara que escriure em cansa
i els amics vénen a portar-me llibres
i em parlen de la gent que he conegut.

Aquests versos els dic per mi tot sol,
en veu baixa, a la nit, perquè estimo el silenci,
quan **els de casa** dormen
i jo, oblidat, imagino **follies**
i no hi ha res que no em sigui possible.

Tot el que ara voldria és **imprecís** i bell:
vent i camins i les mans plenes d'aigua
i un cos nu **puixant** com una bèstia jove.

Qui sap si el temps **aquietat** i tebi,
que ens ha **mudat** la sang en aigua dolça,
no **serva** encara un gust de sal **novella**
per tu i per mi si tornem a estimar-nos.

Miquel Martí i Pol

Vocabulari

m'entendreixo: sento la tendresa, l'amor

els de casa: les persones que viuen a casa meva

follies: bogeries

imprecís: sense concretar

puixant: fort i valent

aquietat: quiet

mudat: canviat

serva: conserva

novella: nova

Activitats de comprensió del poema de **MIQUEL MARTÍ I POL**

1. Quin és el sentiment que predomina, en aquest poema? A quins versos l'has vist?
2. Creus que la malaltia del poeta es nota, en aquest poema? On?
3. A les dues primeres estrofes, què diu que estima, Miquel Martí i Pol?
4. Què diu que imagina?
5. A la tercera estrofa, ens explica què voldria. Per què creus que voldria aquestes coses?
6. Què creus que significa que el temps “*ens ha mudat la sang en aigua dolça*”?

Josep Riera és autor d'uns poemes breus d'una gran sensibilitat. Fixa't en aquest:

Pintaré el mar a la **feixa eixuta**
del costat de casa, i el cel
a quatre pams de la teulada.
El dia, el faré **ombrejat**. L'amor
amb una cara. La veu al terrat,
la veritat despullada. El sol
amb esglaons. La **fe** dreta al portal.
Si em sobra color, em pintaré la cara.

Josep Riera

Vocabulari

feixa: tros de terra de conreu

eixuta: seca

ombrejat: amb ombra

fe: capacitat de creure fermament en alguna cosa

Activitats de comprensió del poema de **JOSEP RIERA**

1. Josep Riera ens explica la vida que voldria com si pintés un quadre. Què és el que més t'ha agradat d'aquesta pintura que ens presenta?
2. De tots els recursos literaris que hem treballat, quin apareix al primer vers?

3. De tot el que diu Josep Riera que pintarà, hi ha coses que poden ser pintades i altres que no. Diques quines són impossibles de pintar.
4. Què deu voler dir que pintarà *“l’amor amb una cara”*? Quina cara posaries tu a l’amor?
5. Es pot pintar una veu? Què deu voler dir el poeta quan ens explica que pintarà *“la veu al terrat”*? (Pensa per què no la vol posar a la cuina, o al rebedor, o al lavabo...)
6. A tu també t’agradaria tenir sempre a la teva vida (és a dir en el teu paisatge) *“la veritat despallada”*? Per què?
7. Series capaç de fer-ne un quadre, d’aquest poema? Prova-ho.
8. Fes un text (en prosa o en poesia) on expliquis breument com voldries que fos la teva vida. Intenta utilitzar un llenguatge literari.

MULTICULTURALITAT

LA CONSERVACIÓ DEL PLANETA

Sovint diem que, de totes les espècies que convivim en el planeta Terra, la més agressiva i nefasta és la nostra, l’espècie humana. Per altra banda, també és l’espècie humana l’única capaç d’apreciar la bellesa i crear-la. Formem part, doncs, d’una espècie contradictòria, que pot fer el millor i el pitjor.

Molts dels problemes que hi ha plantejats en el nostre món no són nous, sembla que vénen de molt lluny, tal com queda explicat en aquest mite preciós:

LA MARE QUE ES VA CONVERTIR EN POLS (mite procedent de Malauí)

Fa molt de temps, el sol va tenir una filla. Com el seu pare, era una estrella de gran **luminària**, que vivia dins de la brillantor encara més gran del sol. Calçava sabates de lluents **bengales** i li agradava posar-se, als dits, als turmells, als canells i al coll, **espurnes** que recollia quan passaven les petites estrelles que cauen.

Un dia que passejava mirant els incomptables planetes del grandios univers, en va veure un que li va cridar molt l’atenció. Era molt lluny, però ella hi va veure unes tonalitats de verd i de blau que la van enamorar. Va dir al seu pare:

– Allà, en aquell planeta tan bonic, és on vull instal·lar el meu tron. Vull passar-me la vida sencera entre l'esplendor del verd i la frescor del blau.

El sol va sospirar. Els seus ulls experts podien veure molt més enllà, podien veure què passaria en el futur llavors tan distant.

– És tot teu – va dir a la seva filla–. Pots anar allà on vulguis i fer el que vulguis. Però recorda que hauràs de deixar tots els teus poders aquí, no podràs endur-te ni les sabates de bengales, ni els collarets ni els braçalets de llum que tant t'agraden. La verdor delicada del planeta no podria aguantar l'escalfor que desprens, i el blau s'assecaria de cop. Ara bé, a canvi dels teus brillants vestits, pots demanar-me tres desitjos que et seran concedits.

L'estrella va demanar al seu pare que la deixés pensar. I es va passar anys i anys pensant, perquè així funcionen les coses a l'univers, tot triga molts anys a passar, encara que allà sembla que només hagi passat un instant. Finalment, després d'haver-s'ho pensat molt bé, l'estrella va comunicar al seu pare el seu primer desig:

– Ja estic llesta per anar-me'n al planeta blau i verd. Vull ser la seva Mare.

I es va **desprendre** de tot el que duia a sobre: al voltant del sol es van anar escampant els anells, els braçalets i els collarets de l'estrella, formant una llarga cua de menuts estels, bengales i pols d'estrelles i espurnes que es va estendre pel cel com una gerra de llet que s'hagués vessat. El sol va agafar-ho tot amb mans de pare amorós i ho va disposar de manera que fos visible des del planeta verd i blau, perquè la seva filla tingués un record constant dels seus orígens. Ara, en diem Via Làctia, de les antigues joies de la nostra Mare Terra.

Quan la filla del sol va arribar al seu planeta, va comprendre per què el veia tan verd **des de la llunyania**. Va contemplar els boscos i els prats, va veure les plantes, els arbustos, les flors de diferents colors... I encara es va enamorar més del planeta que havia triat per ser-ne Mare.

De cop, li va venir al cap el seu segon desig:

– Fills! Vull tenir fills! Vull tenir-ne milers, milions... Vull poder-los estimar, i veure'ls córrer damunt de l'herba, i vull que puguin cantar i riure! Vull fills que em puguin cuidar quan jo ja sigui vella. Vull fills que siguin la meva força quan jo ja em senti dèbil i que, **quan m'arribi l'hora**, m'ajudin a reposar.

El seu desig li va ser concedit i va tenir molts fills, molts! Fills i filles que volien estar sempre a prop d'ella i que l'anomenaven Mare. Fou d'aquesta manera com la filla

del sol es va convertir en la Mare de Totes les Criatures nascudes en el planeta verd i blau.

Ella estimava totes les seves criatures i en tenia cura, ja fossin altes o baixes, grasses o primes, de pell fosca, clara o daurada. **Vetllava** per elles de dia i de nit.

Hi havia fills que caminaven i que mai no corrien, i fills que corrien i mai no caminaven. Hi havia fills *això és meu-això és meu*, que ho volien tot per a ells. Hi havia fills *res*, que no sabien pronunciar altra paraula que aquesta: *res*. Hi havia fills *de seguida torno*, que no paraven d'anar i venir. Fills *jo no he estat*, incapaçs de reconèixer que haguessin fet res malament. Fills *no ho sé*, fills *ha començat ell*, fills *ell s'ho ha buscat*, que eren egoïstes i desconsiderats, i molts, molts més fills.

La Mare els cuidava i els duia pluges i sol. Els cuidava quan estaven desperts i quan dormien. Era la primera en llevar-se. Agafava una gran escombra i escombrava i netejava, i de seguida estava llesta per agafar una eixada i treballar els camps perquè donessin l'aliment que necessitaven les seves criatures.

La Mare de Totes les Criatures era molt forta, però els anys van començar a ser per a ella una pesada càrrega. I va veure, amb tristesa, que els fills de la terra havien canviat. Es començaven a barallar per **la possessió** de les coses. En comptes d'ajudar-se entre ells o d'aprendre a fer les coses **per si mateixos**, es passaven el dia queixant-se i reclamant la presència de la Mare i les seves atencions:

– Ai, tinc set... Ai, tinc gana... Ai, vull això, vull allò altre... Tu ets la Mare, tu ens has dut a aquest món. Tu ens has de cuidar!

I la Mare de Totes les Criatures curava ferides, alimentava boques **famolènques**, i els criava tots fins que es convertien en homes i dones. Llavors, s'escampaven per llocs allunyats, i només tornaven de tant en tant o no tornaven mai més. Amb el temps, es van tornar tan **mesquins** i salvatges que es van començar a matar els uns als altres.

El cor de la Mare s'omplia de tristesa. De vegades, quan sortia a passejar, veia que alguns boscos havien estat destruïts pels seus fills escampats pel món, que havien tallat els arbres i que s'enduien els troncs sencers, que havien trigat tants anys a créixer, deixant la terra **devastada** i **agonitzant**. També atrapaven ocells dels boscos, que després ficaven en gàbies on no es podia volar. Treien peixos del riu, que ficaven en peixeres on no hi havia espai per nedar. Mataven animals només per divertir-se i col·leccionaven els seus caps i les seves pells. De vegades, envoltaven els animals salvatges i els tancaven en presons.

I quan la terra es va **esgotar** i la Mare de Totes les Criatures va **envellir**, es va posar molt malalta i va morir, els seus fills ni se'n van adonar.

En morir, li va ser concedit el seu tercer desig, que havia comunicat al seu pare ja feia molt de temps: que les seves restes mortals fossin vestides de negre i que li fos permès continuar servint els seus fills tan bé com pogués. Així doncs, després de la seva mort, continuà treballant per les seves criatures. Treballava i treballava sense descans, convertida en esperit.

Un dia, una de les filles de la Mare de Totes les Criatures, una noia preciosa, d'ulls grossos i una llarga cabellera negra, va notar la presència de la seva Mare que, **bo i morta**, vetllava per ella. I, encara que no la veia, hi va parlar:

– Deixa'm que t'ajudi, Mare. Ja has treballat prou. Seu i descansa, sisplau.

La seva veu era molt bonica i, un cop va haver parlat, es va fer un silenci impressionant. Feia molt de temps que la bondat havia abandonat el planeta i, en aquest moment, va semblar que tot s'aturava, encara que només fos per un instant.

La Mare, amb veu cansada, va dir:

– Ai, gràcies, filla meva!

Va ser per mitjà d'aquest acte de generositat, que la Mare va quedar **alliberada**. La noia va veure com alguna cosa queia, **es desarticulava** i es convertia en pols. Llavors, una gran ventada va alçar una tremenda **poleguera** i la va anar arrossegant cap al cel, on es va formar la Lluna que encara veiem avui.

I fins ara mateix. La Lluna observa sempre els seus fills lluitant i barallant-se. I també veu les seves filles, dirigides per aquella noia preciosa, fent la feina de curar i buscar la concòrdia, de servir i salvar, tal com ella feia abans.

Però nosaltres, fills de la Lluna, continuem lluitant, i barallant-nos, i muntant guerres, i queixant-nos. I la Lluna, quan ens veu, ha d'amagar el seu rostre per plorar i reunir forces per poder mirar-nos de nou, ensenyant primer només una part de la seva cara. Després la va girant a poc a poc fins que el seu rostre sencer **irradia** amor.

Les nits de Lluna plena, hi ha persones que capten aquest amor i el transmeten. Llavors, les filles de la Lluna canten la cançó dels qui busquen la pau i treballen **en favor dels altres** i, amb aquesta cançó, **formulen** un desig: que els fills aprenguin a estimar de nou la seva Mare.

Vocabulari

lluminària: llum, esplendor

bengales: bastons preparats per encendre'ls la punta i que fan llum com una estrella

espuernes: esquitx de llum

es va desprendre: es va treure, va deixar

des de la llunyania: des de molt lluny

quan m'arribi l'hora: quan hagi de morir

vetllava: estava atenta i les cuidava

possessió: ser amos

per si mateixos: sense necessitar ajuda

famolencues: que tenien molta gana

mesquins: egoïstes i envejosos

devastada: destruïda, arrasada

agonitzant: a punt de morir

esgotar: no tenir res més per donar

envellir: fer-se vella

bo i morta: encara que fos morta

alliberada: lliure

es desarticulava: les seves parts es separaven

polseguera: gran quantitat de pols

irradia: desprèn

en favor dels altres: per ajudar els altres

formulen: pensen

Activitats

1. Penseu en els problemes que actualment hi ha al nostre planeta. Feu-ne dues llistes: per una banda, els problemes de sempre, els que existeixen segurament des de l'origen de la Humanitat; per una altra banda, els problemes nous, generats a partir de la modernitat.
2. Quins són els problemes del nostre planeta que a vosaltres més us preocupen? Creieu que la generació dels vostres pares ha sabut afrontar amb seny l'ús de la ciència i de la tecnologia modernes? Quina mena de planeta us agradaria deixar a les generacions que vindran?
3. En el mite que acabeu de llegir, molt vell, es fa una clara diferència entre l'actitud dels fills de la Mare Terra i l'actitud de les filles:

“La Lluna observa sempre els seus fills lluitant i barallant-se. I també veu les seves filles, dirigides per aquella noia preciosa, fent la feina de curar i buscar la concòrdia, de servir i salvar...”

Creieu que és encertada, aquesta afirmació? Considereu que l’actitud davant del món dels homes i la de les dones és diferent? Feu-ne un debat a classe.

4. Què en penseu, d’aquest fragment final?:

“Llavors, les filles de la Lluna canten la cançó dels qui busquen la pau i treballen en favor dels altres i, amb aquesta cançó, formulen un desig: que els fills aprenguin a estimar de nou la seva Mare.”

BIBLIOGRAFIA EMPRADA PER A L'ORIENTACIÓ DELS MATERIALS

- Aja, E. i altres autors, *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*, Publicacions de l'Obra Social de "la Caixa", Volum 01, de la Col·lecció Estudis Socials, Barcelona, 2005
- Atxotegui, Joseba, *El síndrome de Ulises*, Revista Norte de Salud mental, Volumen V, nº 21, Octubre 2004
- Atxotegui, Joseba, *Los duelos de la migración*, dins "Medicina y cultura: estudios entre la antropología y la medicina", Universidad de La Rioja, 2000
- Bisquerra, Rafel (coordinador), *Educación emocional y bienestar*, Ed. Praxis, Barcelona, 2000
- Bowlby, J., *La separación afectiva*, Editorial Paidós, Biblioteca de Psicología Profunda; Barcelona 1985
- Carbonell, Francesc, *Decálogo para una educación intercultural*, Cuadernos de Pedagogía, nº 290, Barcelona, 2000
- Colomer, Teresa, *La biblioteca de la humanidad*, Cuadernos de Pedagogía, nº 352, Barcelona, 2007
- Colomer, Teresa, *L'adquisició de la competència literària*, Revista de didàctica de la llengua i la literatura, Barcelona, 1994
- Eco, Umberto, *Algunas razones para leer*, dins de "La lectura en España", Informe de la Federación de Gremios de Editores de España, Madrid, 2002
- Grijelmo, Álex, *La seducción de las palabras*, Ed. Santillana, Col. Punto de lectura, Madrid, 2002
- Goldberg, Natalie, *La escritura, una terapia creativa*, Ed. Oniro, Barcelona, 2000
- Grinberg, L., *Psicoanálisis de la migración y el exilio*, Alianza Editorial, Madrid, 1984.
- Moreno, Jorge, *De la didáctica de la literatura a la transmisión de la literatura*, article publicat el 25 d'octubre de 2006, acualment es pot trobar a <http://www.ucm.es/info/especulo/numero31/didactic.html>

BIBLIOGRAFIA EMPRADA PER A L'ELABORACIÓ DELS MATERIALS

- Anònim, Les mil i una nits, Editorials Folio-Proa, Col·lecció Grans Obres de la Literatura Universal, Barcelona, 1999.
- Badia, Lola / Badia, Alfred, Poesia trobadoresca, Edicions 62, Col·lecció MOLU n° 14, Barcelona, 1982.
- Benguerel, Xavier, Els vençuts, Edicions 62, Col·lecció Història de la Literatura Catalana n° 3, Barcelona, 1984.
- Carner, Josep, El cor quiet, Edicions 62, Col·lecció El Garbell n° 14, Barcelona, 1984.
- Carner, Josep, Els fruits saborosos, Edicions 62, L'Alzina n° 1, Barcelona, 1984.
- Calle, Ramiro, Antologia de cuentos de la India y Tibet, Ediciones EDAF, Colecció, Arca de Sabiduria n° 34, Madrid, 2007.
- Eiximenis, Francesc, Com usar bé de beure e menjar, Edicions Curial, Col·lecció Clàssics Curial n° 6, Barcelona, 1977.
- Espriu, Salvador, Obra poètica, Editorial Santiago Albertí, Barcelona, 1963.
- Fonoll, Celdoni, La poesia a l'escola, Edició de la Fundació Caixa de Pensions, Barcelona, 1987.
- Hernández Ripoll, J. M./ Sáins de la Maza, Aro, Tot un món de contes, Editorial Molino, Barcelona, 2008.
- Huang Wang, Imelda / Gatón, Enrique P., Cuentos chinos del Río Amarillo, Ediciones Siruela, Biblioteca de Cuentos Populares n° 8, Madrid, 2008.
- Llor, Miquel, Laura a la ciutat dels sants, Editorial Selecta, Col·lecció Biblioteca Selecta n° 91, Barcelona, 1966.
- Lull, Ramon, Llibre de les bèsties, Edicions 62, Col·lecció Antologia Catalana, n° 1, Barcelona, 1977.
- Lull, Ramon, Llibre de meravelles (volum I), Editorial Barcino, Col·lecció Els nostres clàssics n° 34, Barcelona, 1931.
- Mandela, Nelson, Mis cuentos africanos, Ediciones Siruela, Colecció Las Tres Edades n° 159, Madrid, 2007.
- March, Ausiàs, Antologia poètica, Editorial Selecta, Col·lecció Biblioteca Selecta n° 273, Barcelona, 1959.
- Martí i Pol, Miquel, Els millors poemes, Editorials Proa-Columna, Barcelona, 1998.
- Martorell, Joanot, Tirant lo Blanc, Editorial Ariel, Col·lecció Clàssics Catalans Ariel, Barcelona, 1990.
- Mayol, Frederic, L'aniversari robot, Edicions del Pirata n° 25, Barcelona, 2006.
- Molas, Joaquim, La literatura catalana d'avantguarda 1916-1938, Antoni Bosch Editor, Barcelona, 1983.

- Monzó, Quim, *Uf, va dir ell*, Editorial Quaderns Crema, Col·lecció Mínima de Butxaca nº 1, Barcelona, 1983.
- Oller, Narcís, *La papallona*, Editorial Selecta, Col·lecció Biblioteca Selecta nº 21, Barcelona, 1947.
- Oller, Narcís, *Pilar Prim*, Editorial Selecta, Col·lecció Antílop nº 5, Barcelona, 1982.
- Pinto Cebrián, Fernando / Jiménez Trigueros, Antonio, *Bajo la jaima. Cuentos populares del Sáhara*. Ediciones Miraguano, Colección libros de los Malos Tiempos, Madrid, 2004.
- Quart, Pere, *Antologia*, Editorial Lumen, Barcelona, 1980.
- Quart, Pere, *Vacances pagades*, Edicions Proa, Col·lecció Els llibres de l'Óssa menor nº 73, Barcelona, 1981.
- Riera, Carme, *Te deix, amor, la mar com a penyora*, Editorial Laia, Barcelona, 1980.
- Riera, Josep, *Del joc al seny*, Editorial Columna, Barcelona, 1991.
- Riquer, Martí de / Comas, Antoni, *Història de la Literatura Catalana*, volum 2, Editorial Ariel, Barcelona, 1980.
- Rodoreda, Mercè, *La plaça del Diamant*, Editorial El Club dels Novel·listes, volum XXII, Barcelona, 1966
- Rodoreda, Mercè, *Mirall trencat*, Editorial El Club dels Novel·listes, volums LXXXI-LXXXII, Barcelona, 1974.
- Rodoreda, Mercè, *Quanta, quanta guerra...*, Editorial El Club dels Novel·listes, volum LXXXV, Barcelona, 1981.
- Rodoreda, Mercè, *Viatges i flors*, Edicions 62, Col·lecció El balancí nº 121, Barcelona, 1980.
- Rufas, Enric, *L'univers perdut*, Edicions 62. Col·lecció El galliner/Teatre, Barcelona, 1997.
- Rusiñol, Santiago, *L'auca del senyor Esteve*, Editorial Selecta, Col·lecció Biblioteca Selecta nº 80, Barcelona, 1978.
- Rusiñol, Santiago, *Teatre*, Edicions 62 i "La Caixa", Col·lecció MOLC nº 64, Barcelona, 1999.
- Sagarra, Josep M., *Vida privada*, Editorials Columna – Proa, Col·lecció Columna Proa Jove nº 70, Barcelona, 1993.
- Salvat-Papasseit, Joan, *Obra completa: poesia i prosa*, Editorial Galàxia Gutenberg – Cercle de lectors, Barcelona, 2006.
- Schami, Rafik, *Els narradors de la nit*, Edicions de la Magrana, Barcelona, 1991.
- Topper, Uwe, *Cuentos Populares de los Bereberes*, Ediciones Miraguano, Col·lecció Libros de los Malos Tiempos, Madrid, 2003.

- Trautmann, René, Los cuentos pasan... Leyendas e imágenes de la Costa de los Esclavos, Editor José J. de Olañeta, Colección Biblioteca de Cuentos Maravillosos nº 165, Palma de Mallorca, 2007.
- Verdaguer, Jacint, Obres Completes, Editorial Selecta, Barcelona, 1974.